

نیشانه‌کانی ڕۆژی دوایی و ڕوداو و هه‌کانی پێش هاتنی

نوسینی
هاوړی محمد ئەمین

منتدى اقراء الثقافى

www.iqra.ahlamontada.com

نیشانہ کانی رپوڑی دواپی

و

رپوداوه کانی پیّش هاتنی

نوسینی

هاورپی محمد امین فرج

سالی

۱۴۲۵ ک _____ ۲۰۰۵ ز

پیشہ کی

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنِهْدَهُ
 اللَّهُ فَلَا مَضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يَضِلُّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا
 عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾^۱. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ
 اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ
 وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾^۲، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿۷﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ
 أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾^۳.

بہدلتیابی و بہی ہج گومانیک دہلتین راسرین قسہو گوشار فرمودہی خواہ، وہ باشرین
 رہوت و ریباز ہلگرتی شوین پی (محمد)ہ صہلات و سہلامی خوی لہسر بیت وخراپرین
 کاریش کاری داہنراو ہلہسراوہ لہ نایندا، وہ ہموو تازہ داہنراویکیش لہ نایندا بیدعہیہ،
 وہہموو بیدعہیہ کیش سہرلیشیوای و گومرای یہ وہ ہموو گومرای یہ کیش بو ناگرہ.

خوی کاربہجی لہقورنای پروزدا ہلتین و پیمانی خویانہی داوہ بہ ہندہکانی خوی، کہہاتی
 رورزی قیامت راستی و واقعیکی حاساہلنہگرہ و والہ پنشمانہو ہردہبی نہو رورزہ بیتہ دی، وہ
 لہوش زیاتر دلتیامان دہکاتہوہ کہ نم نمہتی نیسلامہ کوتای نمہتانہو بہدوایدا نمہتیر دروست
 ناییت و نایی نویش نایت، بڑیہ ہاتن و پرودانی نمو رورزہ گہورہو چاوہروان کراوہ ہر دہیت
 لہسر دہمی نم نمہتہدا بیت و لی ی تہہرناکات، ہربڑیہش لہقورنای پروزدا پرودانی نہورورزہ
 ہیتہ نرک دہکاتہوہ کہ ہشیوہی رابردوو باسی لیوہ دہکات، ہدروہک ہستابیت و پروی دابیت،
 دہفرمویت: ﴿إِنَّ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ﴾^۴، واتہ: (فرمانی خوا دہرچو بہہستانی نمو رورزہ نیر
 تیوہش پلہی لی مہکەن).

وہ لہ سورہتی (القمر)دا دہفرمویت: ﴿إِنَّمَا أَقْرَبُ السَّاعَةِ وَأَشَقُّ الْقَمَرِ﴾^۵ واتہ: (قیامت
 نرک بووہوہ مانگیش بوو بہ دوو کمرتموہ) کمواتہ خوی بالادہست و کاربہجی موہجیزہی کمرت

^۱ آل عمران (۱۰۴).

^۲ النساء (۱).

^۳ الأحزاب (۷۰-۷۱).

^۴ النحل (۱).

^۵ القمر (۱).

بوونی مانگی له سهردهمی پښمبه (ﷺ) کردوه بهاوکات نړیک بوونهوهی هاتنو روودانی نهوړوڅه.

جائه گمر خه لکانیک هدر له دیرزه مانه وه نهوړوڅه یان به دوور گرتیت و به دووریان زانییت، نهوا خوی گه وه له قورناندا ده فرموت: ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ۖ وَنَرَاهُ قَرِيبًا﴾^۱، واته (نهوان نهوړوڅه زور به دوور ده بین، نیمهش زور به نړیک ده بین).

وه هدر له بهر نړیکي نهوړوڅه پښمبه (ﷺ) ده فرموت: (بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهْتَيْنِ) وضم السبابة الوسطی^۲ واته پښمبه (ﷺ) ده فرموت: هردوو پنجهی ناوه راست و شایه تومانی پکوه جووت ده کرد و ده فرموو (من و قیامت ناوا پکوه نیردراوین).

وه له ریوایه ټیکي تر دا که (قیسی کوری حازم) له (ابو جبهیر) وه ره زای خوی لیت ده گیرته ده لیت پښمبه (ﷺ) فرموی (بُعِثْتُ فِي نَسَمِ السَّاعَةِ)^۳ واته (من له گهل شنه پای بهر به یانی قیامتدا نیردراوم).

جا که (محمد) صلات و سلامی خوی له سهریت کوتای پښمبه ران بیت و به داویدا پښمبه تر نه یه و نه مته که ی نړیکرین نومه ته کان بن له هستان و روودانی نهوړوڅه، بزه خوی گه وه نه م نومه ته ی تابه تمند کردوه به وهی که نیشانه کانی نړیکو ونه وه هستانی نهوړوڅه گه وه له م نومه ته دا در بکه ویت، وه له سهر زمانی پښمبه (ﷺ) سرجه می نهو نیشانه بهرونی و ناشکرای بو مسلمانان به یان کراون و باسیان توه کراوه.

باسکردنی نیشانه کان و ناشکرا کردنی روداوه گرنگه کانی پیش هاتی نهوړوڅه له لایه ن پښمبه وه (ﷺ) بهو شیوه چروپړه خوی بو خوی چهند هوکاریکی گرنگی هیده و چهند حکمه ټیکي گه ورهش له خو ده گرت که گرنگرینان نه مانه:

یه کم/ هولدانی پیش وخت به قومانی نهو روداوانه و سهره لدانی نهو نیشانه له لایه ن پښمبه وه (ﷺ)، پاشانیش هاتنه دیان یه که داوه تا روژی قیامت، خوی بو خوی ده بته موعیزه کی به رده وای پښمبه (ﷺ) وه ده بته به لگه یه کی به رجهسته که هتا کوتای دنیاو له گهل هاتنه دی هدر یه که نهو نیشانه گه وایه کی نوئ ده بیت که راستی پښمبه رایه تی (محمد) (ﷺ) ده سلمین.

^۱ المعارج (۶-۷).

^۲ صحیح مسلم (۸۹/۱۸-۹۰ مع شرح النووي) عن أنس بن مالك ﷺ.

^۳ صحیح جامع الصغیر (۸/۳) رقم (۲۸۲۹) ولسة الأحادیث الصحیحة (۴۶۸/۲) رقم (۸۰۸).

دووهم/ رودانو هاته دى هەريەك لەمو نیشانانە لە هەر شوێن و سەردەمێکدا بيجت دەبێتە زەنگىكى وریاکەرەوه بۆ خەلکی ئەو کاتە کە بیداریان بکاتەوه و ەبیریان بهییتەوه کە هاتی ئەورۆژە راستەو گومانی تێدانی یەو وە مرۆفایەتی هەنگاوێکی تەلە رودانی ئەو رۆژەوه نزیک بوەتەوه، تا سەرلەنوێ چاویک بەکار و کردەوهی خوێاندا بخشیتەوه و بگەرێتەوه بۆلای خواو خوێان بۆ ئەو رۆژە نامادەبکەن پێش ئەوهی کارلەکار بترازێتی ڕێی گەرانهوه بگێریت، هەورەك خواى گەوره دەفەرموێت: ﴿أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ بِحَسْرَتٍ عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ ۝٦٧﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝٦٨﴾ أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةٌ فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ۝٦٩﴾ واتە: (تا دواتر هیچ کەسێک نەلێت، ئای خەمو دەست خڕۆی خۆم بۆ ئەو هەموو زیادەڕۆی یە لەئاستی خودا کردم و لەو کەسانەبووم کە گالتەو پێ کەنیم پێ دەهات، یان بلیت ئەگەر خواى گەوره منى هیدایەت بدایە ئیستا منیش لەڕیزی لەخواتر سەکاندا دەبووم، یان کاتێک کە نازاری سەختی دۆزەخ دەبینیت ئەگەر یەكجاری تر مۆلەم بدەنێ و بگەرێتەوه، ئەمجارەیان لە گەل چاکەخوێزاندا دەم).

سێیەم/ لەبەر ئەوهی پێغمەبەری ئیسلام سەلات و سەلامی لەسەربیت بەدوایدا هیچ پێغمەبەریکی تر نایەت کە رێنومایی خەلکی بکات و چارەسەری کێشەکانیان بکات، وە لەبەر ئەوه کەنایی ئیسلام ئابینکی گشت گیرى جیهان گیرە هەتا رۆژی قیامەت، لەبەر ئەوهی پێغمەبەری پێشەوا سەلات و سەلامی خواى لەسەربیت هەرچۆن هاوێلان و مۆسڵمانانی سەردەمی خۆی بەرچاو ڕۆشن کردووە چارەسەری کێشە و گرفتەکانیان بۆ دەست نیشان کردون، بەهەمان شێوە کاتێک کە باس لەو نیشانەو کارەسات و ڕوداوانە دەکات لەدواى خۆی بەسەر ئومەتە کەیی و مرۆفایەتیدا دیت، تەنها بەوهوه ناوەستیت کە باس لە ڕودانیان بکات، بەلکو ڕێگەى دەربازبوون و چارەسەریشی بۆ یەك بەیه کەى ئەو گرفت و نەهەمەتیانە دەست نیشان کردووە بەرچاوڕۆشنی کردون بۆ چۆنیەتی ڕزگاربوون لەو نیشانانەى کە لەدواى خۆی بەرۆك بە ئومەتە کەى دەگرن.

بۆ ئموونە کاتێک باس لە کوشتاری نیوخۆی مۆسڵمانان دەکات یان باس لە فیتەى دەجال و یاجوج و ماجوج و فیتەکانی تر دەکات، لە گەل هەموویاندا چارەسەری ئیسلامیانەشی بۆ کێشەکان داڕشتووە و رێنومایی ئومەتە کەشی بۆ ڕێگەى دەرازبوون لەو فیتانە کردووە.

بەمەش خۆی گەورە جاریکی تر بۆ مەروفاوەتی دەسەلمێت کە ئیسلام ئاینیکی تەواوە بۆ هەموو شەوی و چاخ و سەر دەمی کە چارەسەری هەموو کێشەکانی مەروفاوەتی بێ-هەو (محمد) ﷺ چون لەسەر دەمی خۆیدا پێغمەبەر و پێشەواو مامۆستا بوو، هەتا هاتنی قیامەتیش هەروا دەیت. ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾، واتە: (نەمڕۆ ئاینە کە تانم بۆ تەواو کردن و نەعمەت و ڕۆزی خۆم بە تەواوی رشت بە سەرتانداو وە ڕەزامەندیم لە سەر ئەوێ کە ئیسلام ئاینی هەتا هەتایان بیت).

هەر وەها ئەوێ کە بە پێوستی دەزانم لەم پێشەکیەدا تیشکی بچمە سەر ڕونکردنەوێ چەند گرفت و ئێشکالێکە کە لە بۆچون و تێگەیشتنی هەندێک خەڵکدا هەیە بۆ نیشانهکانی قیامەت. گەرنەترین ئەو گەرنەش:

یە کەم/ هەندێک کەس بۆچونی وایە کە خۆ خەریک کردن و گەرنە دان بە زانیی نیشانهکانی قیامەت هیچ سودێکی بۆ واقعی ڕۆژانەمان نی یەو تەنها خۆ خەریک کردن و کات بە ڕۆژە دانە ئێمەش لەوە لایەدا دەتێن ئەگەر وابوایە هەلبەت پێغمەبەر (ﷺ) دەیان و سەدان لە فەرمودە ڕۆژەکانی خۆی تەرخان نە دە کرد بۆ ڕونکردنەوێ ئەم مەسەلە یەو زانیان و گێڕەوانی فەرمودەکانیش ئەوپانای یە ڕۆژەیان لە کتێبەکانی فەرمودەدا تەرخان نە دە کرد بۆ ئەو فەرمودانە کە باس لەو نیشانه دە کات، کە بە دە گەمەن کتێبکی فەرمودە هەبێت بە شیکێ تایبەتی جیا نە کردبێتەو لە ژێرناوی (الفتن والملاحم) یان (اشارات الساعة) دا کە تایبەت باس لە نیشانهکانی قیامەت بکات، ئەمە جگە لەو سێ خالە کە لە پێشەو بەسمان کرد کە حیکمەتی باسکردنی ئەو نیشانه لە لایەن پێغمەبەرەو (ﷺ) زیاتر دەردەخەن.

دوو هە/ هەندێکی تر لە مۆسڵمانان بێ-یان وایە کە باسکردنی ئەو نیشانهو گەرنە دان بێ-یان، بە تایبەت نیشانه گەورەکان دەبێتە هۆی ساردکردنەوێ مۆسڵمانان لە کاری ئیسلامی و پشتێن لا کردنەوێان و دەست بەردار بونیان لە هەموو هیواو ئاواتێک بە ئومێدی ئەو ڕۆژە کە (محمدی) مەهدی) دێت و خەلافەتی ئیسلام دە گەڕێتەو، وە تا ئەو کات پێوست ناکات کەس هیچ بکات، چونکە کەس هیچی پێشاکرێت ئێمەش لە وەلامی ئەم بۆچونەدا ئەتێن: ئەو کەسێ کە باسی نیشانهکانی قیامەت بۆ خەڵکی دە کات، دەبێت شیوازی باسکردنەوێ بە جۆرێک بیت کە مەسەلە کە بکاتە مایە جۆشاندن و خۆشاندنی هەست و غێرەتی مۆسڵمانان بۆ برەودانی کاری ئیسلامی، نە ک

به پېچه‌وانه‌وه، وه ده‌بیت موسلمانان لهو راستی په دلتیا بکات بکات که هرکاتیک (محمدی مهدی) هات له سفره‌وه ده‌ست پې ناکات، بهو مانایه‌ی موسلمانان بوونیان له‌سهرزه‌ویدا نه‌ماییتو نهو دروستیان بکاته‌وه، به‌لکو فرموده پېرۆزه‌کان نهو راستی په ده‌سه‌لتن که له پېش هاتنی مه‌هیددا راپوونیکي ئیسلامی سهرانسهری جیهان ده‌گریته‌وه، موسلمانان له‌هممو لایه‌که‌وه جول‌هو بزوتنه‌وه‌ی به‌هیزیان تېده‌که‌ویت، وه کارو ئهرکی مه‌هیدش له‌کاتی هاتیدا ته‌نها کو‌کردنه‌وه‌ی جه‌مسهری هیزی ئیسلامیه‌کانه له‌ژیر فرمانی خویدا، که‌واته پېوېستی سهرشانی هممو موسلمانیکه که ئه‌سپی خوی لهو راپوونه‌دا تار بدات بو زه‌مین سازکردن بو‌هاتنی نه‌وپرۆزه پېرۆزه، نه‌ک ساردبونه‌وه‌و پشتن لې کردنه‌وه به‌خه‌یالی نه‌وه‌ی بخه‌ویت که خه‌به‌ری بو‌وه خه‌لافه‌تی ئیسلامی خوی بو خوی گه‌راپېته‌وه. وه له‌باسی محمدی مه‌هیددا تیشکی زیارت‌رمان خستو‌ته سهر نهم بو‌چونه هه‌له‌به‌وه له‌وېشدا ره‌دمان داوه‌ته‌وه.

سې‌یم/ هه‌ندیک له‌و که‌سانه که باس له‌نېشانه‌کانی قیامه‌ت ده‌که‌ن، کاتو وه‌ختی دیاریکراو ده‌ست نېشان ده‌که‌ن بو هاتنی روداوه‌کانی، ده‌لتن نه‌وه‌نده سالی ماوه بو هاتنی نه‌ونېشانه‌یه، یان سالی نه‌وه‌نده نه‌و نېشانه‌یه‌ی تر روده‌دات، ته‌نانه‌ت هه‌ندیکیان نه‌وه‌نده زیاده‌ره‌ویان کردوه له مه‌سه‌له‌که‌دا که کاتی هاتنی قیامه‌تیش به‌سال دیاری ده‌که‌ن، بو‌یه به‌پېوېستی ده‌زام لېره‌دا نه‌و راستی په‌رون بکه‌مه‌وه که به‌هیچ جوړیک له‌فرموده‌کانی پېغمبه‌ردا(ﷺ) رودانی نه‌و نېشانه‌ی سال ومانگو کاتو وه‌خته‌کانیان دیاری نه‌کراوه که تاپیدا سهر هه‌لده‌دن یان روده‌دن، وه ههر که‌سېک لهم بواره‌دا به‌ده‌ست نېشان کردنی سال و مانگ باسی له‌هاتنی نېشانه‌کان کرد، نه‌وه ته‌نها بو‌چونو لیک‌دانه‌وه‌ی خویه‌تی، یان له‌هه‌ندیک فرموده‌ی لاوازو چیرۆکی ئیسرایلیاتو کتیبی جادو‌گه‌رو به‌خت گره‌کانه‌وه وه‌ری گرتووه، وه هه‌ندیک جاریش له‌لایه‌ن جول‌که‌و خاچه‌رسته‌کانه‌وه هه‌ندیک پروپاگه‌نده بلاو ده‌گریته‌وه ده‌رباره‌ی کاتی دابه‌زینی مه‌سیحو دروست کردنه‌وه‌ی هه‌یکه‌لی سوله‌یمان و جه‌نگی (هرمجدون) و جه‌ند مه‌سه‌له‌یه‌کی تر که ئه‌مانه هممو‌ی مه‌رامی سیاسی به‌رژه‌وه‌ندی تایه‌تی له‌پشته‌ویه، وه دووره له‌هممو راستی په‌کانی قورئانو فرموده‌کانی پېغمبه‌ره‌وه(ﷺ).

وه له‌کو‌تایشدا حمز ده‌که‌م نه‌وه بلیم که لهم کتیبه‌دا هه‌ولم داوه به‌پنی توانا خو‌م له فرموده‌ی لاوازو هه‌لبه‌ستراو به‌زمانی پېغمبه‌ره‌وه(ﷺ) بپاریم، وه ته‌نها نه‌و فرمودانم هیناوه لانی که‌م په‌کیک یان دوان له‌زانایانی باوه‌ر پې‌کراوی بواری فرموده‌ شایه‌تی (صحیح) ی یان لانی که‌م (حسن) یان له‌سهر داوه.

نشانه کاه به گشتی کردووه به سَ بهشی سه ره کیه وه:

بهشی یه کهم/ نهو نیشانه نهی که پیشتر هاتونه ته دی و رویان داوه، وه هه ولتم داوه به پیی تواناش کات و شوینی روداوه کان دیاری بکه م.

بهشی دروهم/ نهو نیشانه نهی که به نیشانه کانی ناوه راست یان نیشانه ناوه ندیه کان ده ژمیردرین، نهو نیشانه ده گریته وه که هه تا نه مِرۆ به بهرده وامی له بهر چاو بهرجه سته و ده بینرین، وه نه گهر نه شلین هه موویان نهوا بهشی هه ره زوریان هاتونه ته دی و ئیمهش به پیی توانا ده ست نیشانمان کردون و روغان کردونه ته وه.

بهشی سی یهم/ نیشانه گه وره کان، که گرنگیه کی زۆرمان پنداوه و پانتایه کی کتیبه که مان بو ته رخا ن کردووه، وه هه ولتکی زۆرمان داوه که پێکخستن و ته رتیب کردنی نهو نیشانه گه ورا نه تارا دهیه کی زۆر له راستیه وه نزیک بیت، چونکه نهو نیشانه له فهرموده کاندایه ته رتیب نه هاتون، پاشانیش له سه ر زۆرێک لهو نیشانه گه ورا نه رو نکرده وه بو چون و لیکدانه وهی تایه تهی خۆمان پێشکهش کردوه، جا نه گهر له هه رچه کدا راستمان کرد بیت و پێکایتمان نهوا له لایه ن خوا وه یه و نه گهر هه له شمان کرد بیت و نه مان پێکابیت، نهوا هه لهی خۆمانه و داوا ی لێ بو ردنی له خوا ی گه وره لی ده کهین، وه داوا له موسلمانانی بهر پێر ده که م که هه ر که سیکیان سه رنجیک یان تییینه کیان ده رباره ی باب ته کانی ئه م کتیبه هه یه یان ده رکیان به هه له یه ک کردووه ئیمه هه ستمان پێ نه کردووه، زۆر سوپاسیان ده کهین که نا گادارمان بکه نه وه، خوا ی گه وره ئیمه و ئیوهش ریتومایه بکات بو رێگه ی راستی خۆی و پارێزارومان بکات له هه مو و نهو فیتنه و نه هه مه تیانه ی که له م کۆتا زه مانه دا به رو کی موسلمانان ده گرن، والله حسبنا ونعم الوکیل.

وسبحان ربك رب العزة عما يصفون، وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين و صلى الله و سلم على عبده ورسوله محمد النبي الأمي وعلى آله وأصحابه وأزواجه وأمته الى يوم الدين.

هه له بجه

چوار شه مه ١٦ / شوال ١٤٢١

به شی یه کهم

نه و نیشانانہی که پیشتر رویانداوه و تیپه ربوون

یه کهم / وه فاتی پیغمبر (ﷺ):

یه کهم نه هامه تی که به سهر نومه تی نیلامدا هات وه فاتی پیغمبره که ی بوو (ﷺ) وه یه کهم دهر گای ناکوکی به وه فاتی نهو کرایه وه له نیوان مهاجرین و نه نصاردا، کاتیک که نه نصاره کان وتیان (مِنَّا أَمِيرٌ وَمِنْكُمْ أَمِيرٌ)^۱، واته: (با نیمه نمیریکمان هیت و نیو هس نمیریک).

وه ههر به وه فاتی نهویش بوو که ژماره یه که له هوزو خپله عمر به به کان که هیشتا نیمان به ته و اهوتی له دلپاندا نه چه سی بوو، به فرسه تیان زانی و له نیسلام پاشگوز بوونه وه، ههر بویهش پیغمبر (ﷺ) وه فاتی خوئی کردووه به یه کیلک له نیشانه کانی ناخر زه مان و یه کهم فیتنه که و به پروی موسلمانان ده بیته وه.

نه و هتا لهو فرموده یه که (عوفی کوری مالک) ره زای خوی لیبت ده گپرتنه وه ده لیت که پیغمبر (ﷺ) فرموده تی (اعْدُدْ سِتًّا يَذِي السَّاعَةِ: موتی)^۲ واته (شمس روداو بزمیره له پیش هاتی قیامه تدا: مردنی من...).

لم فرموده یه وه دهر ده که ویت که پیغمبر (ﷺ) وه فاتی کردووه به یه کهمی نیشانه کانی قیامهت و سهره تای نهو روداو انه تی که له پیش هاتی قیامه تدا پروو ده دهن.

(أنسى كورى مالك) یش ره زای خوی لیبت ده لیت: (لَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي دَخَلَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ أَضَاءَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَظْلَمَ مِنْهَا كُلُّ شَيْءٍ وَلَمَّا نَفَضْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَيْدِي وَإِنَّا لَفِي دَفْنِهِ حَتَّى أَلْكَرْنَا قُلُوبَنَا)^۳، واته: (نهو روزهی که پیغمبر (ﷺ) تیایدا هاته شاری مه دینه وه، هه موو شتیک لهو شاره دا پروناک به وه، وه لهو روزه شدا که تیایدا مرد، هه موو شتیک لهو شاره دا تاریک بوو، وه هیشتا ده ستمان له خوئی ناشتی پیغمبر (ﷺ) نه ته کاندبوو وه سهر قالی ناشتی بووین هه ستمان کرد که دلیمان گوزاوه).

^۱ أخرجه النسائي وأبو يعلى والحاكم وصححه عن ابن مسعود. المستدرک ج ۳ ص ۶۷

^۲ صحيح البخاري (۲۷۷/۶ مع الفتح).

^۳ رواه الزمذی وقال هذا حديث غريب صحيح. وقال الألباني (صحيح) صحيح سنن الزمذی للألباني (۴/۸۶۶)

(أم سلمه) ی دایکی موسلمانان و خیزانی پیغمبریش (ﷺ) باسی نهو نهامه تیه گه ورهیه ده کات و ده لیت: (یا لها من مصیبه ما أصابنا بعدها من مصیبه الا هانت إذا ذکرنا مصیبتنا به) (ﷺ) ^۱، واته: (نای که نهامه تیه کی گه وره بوو، هر نهامه تیه کمان له دوا ی نهو به سر هاتیبت، کاتیک وه فاتی پیغمبرمان (ﷺ) ده که و ته وه له تاودا نه هامه تیه که ی خو مان له لا ناسان ده بوو).

عائش ره زای خوی لیبت له پیغمبر وه (ﷺ) ده گیر ته وه که فمویه تی: (یا أيها الناس أیما أحد من الناس أو من المؤمنین أصیب بمصیبه فلیتعز بمصیبتی بی عن المصیبه الی ثصیبه بغيري فإن أحدًا من أمتي لن یصاب بمصیبه بغدي أشد علیه من مصیبتی) ^۲، واته: (نه ی خملکینه، هر که سیکی باور دار که دو چاری گرفت و نهامه تی هات، با سه بوری دلی خوی به وه فاتی من بداته وه له هر نهامه تیه کی تر که دو چاری بوو، چونکه هیچ که سیک له نومه ته کم له دوا ی من دو چاری گرفت و نهامه تیه ک نابیت که له نهامه تی مردنی من گه وره تر بیت له سهری).

هزاران درود و رحمت له سر گیانی پاکی پیغمبری خورشویست و پیشه وایبت، به راستی هیچ کاتیک موسلمانان هیته ی نه مرؤ بوشای و وفات و کزچی دوا ی پیغمبریان (ﷺ) پیوه دیار نه بوو، چونکه هیچ کاتیک هیته ی نه مرؤ بی پیشه وایته ی و بی شوانی به رو کی به موسلمانان نه گرتوه.

دووم / شهید کردنی (عومری کوری خه تاب) ره زای خوی لیبت:

(حذیفه ی یه مانی) ره زای خوی لیبت ده گیر ته وه که رۆژیک خوی و کومه لیک تر له سه حابه کان له خزمه تی عومری کوری خه تابدا دانیشتبون، نهویش پرسیری لی کردن (کامتان فمروده ی پیغمبری (ﷺ) له بهره ده باره ی فیتنه؟)، (حذیفه) ده لیت: و تم من، عومریش فمرووی ده بومان بلتی، منیش و تم پیغمبر (ﷺ) فمروویه تی: (فِتْنَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ وَلَدِهِ وَجَسَارِهِ تُكْفَرُهَا الصَّلَاتُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ بِالْمَرْفُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ). واته (نهو گونا هانه ی که توشی پیاو ده بیت به هو ی خیزان و پاره و نه فسی خوی و نه ولاد و دراوسی وه، نهوا نویتز و رۆژو و خیر کردن و فرمان به چاکه و رپنگری له خراپه ده یانسرپته وه)، عومریش فمرووی: (حذیفه) پرسیری نهو فیتانه ت لی ناکم، به لکو پرسیری نهو فیتانه ده کم که وهک ده ریا شه پؤل ده دهن. (حذیفه) ده لیت: منیش پیم ووت: قوربان تو حه قی نهو فیتانه ت چی یه؟ خو تو نایبیت، چونکه

^۱ أخرجه البيهقي.

^۲ حديث صحيح رواه ابن ماجه والطبراني وابن سعد وفي صحيح الجامع الصغير (۱۳۰۳/۲) رقم (۷۸۷۹).

له‌نیوان تۆ و ئهو فیتنه‌ده‌دا ده‌رگایه‌کی داخراو هه‌یه، عومهریش ووتی: باشه ئهو ده‌رگا داخراوه ده‌شکیت یان ده‌کرپته‌وه؟ منیش ووتم نه‌خیر ده‌شکیت، ئه‌ویش ووتی: ده‌ی که شکا قه‌ت جارێکی تر داناخه‌رپته‌وه.. یه‌کیک له‌ هاوه‌له‌کان که ناوی (شقیق) بوو پرسیاری له‌ (حذیفه) کرد: باشه عومهر خۆی ده‌زانیت مه‌به‌ست له‌ ده‌رگا که کێه؟ ئه‌ویش ووتی: ئه‌ری‌وه‌لا چۆن ده‌یزانی له‌دوای رۆژ شه‌و دادیت ناواش ده‌یزانی ده‌رگا که کێه، چونکه من فهرموده‌یه‌کم بۆ نه‌گیرابوه‌وه که لێی تینه‌گات، یه‌کیکی تر له‌ هاوه‌له‌کان که ناوی (مسروق) بوو له‌ (حذیفه) ی پرسی: باشه مه‌به‌ست له‌ ده‌رگا که کێ بوو؟ (حذیفه) ش ووتی: عومهر خۆی بوو.

لهم فهرموده‌ صه‌حیحه‌وه ده‌رده‌که‌وێت که خه‌لیفه‌ی دووه‌می موسلمانان عومهری کورپی خه‌تاب ر‌ه‌زای خوای لێیت ده‌رگایه‌کی داخراو بوو له‌ پرووی فیتنه‌ گه‌وره‌کانی ناخه‌زه‌مان، وه به‌شکاندنی ئهو ده‌رگایه‌ واته‌ به‌ شه‌هیدکردنی عومهری کورپی خه‌تاب له‌لایه‌ن (أبو لؤلؤة) ی مه‌جوسیه‌وه ده‌رگا والا‌بوو بۆ هاتن و پروودانی فیتنه‌ گه‌وره‌کان که وه‌ک ده‌ریا شه‌پۆل ده‌ده‌ن، به‌تایه‌ت کوشتاری موسلمانان له‌نیوان خۆیاندا که له‌دوای شه‌هیدکردنی عومهری کورپی خه‌تابه‌وه ده‌ستی پێ کرد، هه‌ر له‌سه‌رده‌می سه‌حابه‌وه هه‌تا ئه‌م‌رۆ و هه‌تا قیامه‌ت هه‌ر به‌رده‌وام ده‌بێت، چونکه ئهو ده‌رگایه‌ که به‌ره‌به‌ست بوو له‌ پرووی فیتنه‌دا شکاو جارێکی تر داناخه‌رپته‌وه.

ئهمه‌و بۆ زیاده‌زانیاری هه‌ندیک له‌ زاناکان پێ یان وایه ئهو ده‌رگایه‌ (عوسمانی کورپی عه‌فانه) ر‌ه‌زای خوای لێیت چونکه له‌دوای شه‌هیدبوونی ئهو کوشتاری نیوان سه‌حابه‌ ده‌ستی پێ کرد، به‌لام ر‌استیدا فیتنه‌کان له‌دوای شه‌هیدبوونی عومهره‌وه سه‌ری هه‌ل‌داو چه‌که‌ری کرد، به‌لام به‌کوشتی عوسمانی کورپی عه‌فان به‌رپابوو، خوای گه‌وره له‌ هه‌موویان ر‌ازی بێت.

سێیه‌م / شه‌هیدکردنی (عوسمانی کورپی عه‌فان) ر‌ه‌زای خوای لێیت:

(عبدالله ی کورپی عومهر) ر‌ه‌زای خوای لێیت ده‌گیرپته‌وه که جارێکیان پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی فیتنه‌یه‌کی کرد که له‌دوای خۆی پرووده‌دات و پاشان ناما‌ژی بۆ عوسمان کرد و فهرموی (يُقْتَلُ فِيهَا هَذَا مَظْلُومًا)^١ واته‌ (له‌و فیتنه‌یه‌دا ئهو پیاوه به‌ مه‌زئومی ده‌کوژریت).

به‌هه‌مان شێوه (عائشه) ی دایکی موسلمانان ر‌ه‌زای خوای لێیت ده‌گیرپته‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ عوسمانی فهرموو: (يَا عُمَانُ إِنَّهُ لَعَلَّ اللَّهَ يَقْمُصُكَ قَمِيصًا فَإِنْ أَرَادُوكَ عَلَى خَلْعِهِ فَلَا تَخْلَعْهُ لَهُمْ)^١، واته‌:

^١ رواه احمد والترمذي وقال الرمذي: هذا حديث حسن غريب في هذا الوجه، وقال الألباني حسن الإسناد صحيح

سنن الترمذي للألباني (٣/٥١٨) رقم (٣٠٧٠٨).

(نهی عوسمان، به لکو خوی گهوره کراسیکت له بهر بکات "مه بهست پی خهلیفایه تی بو"، جا نه گهر و یستیان له بهرت دابکه نن بۆیان دامه که نه).

ههروهها (ابو سهله) رهزای خوی لیبت دهلیت: گویم له عوسمانی کوری عهفان بوو نهو رۆژهی له ماله کهی خۆیدا شهید کرا دهیوت: (إن رسول الله ﷺ) قد عهد إلى عهدا فأنا صابر عليه^۱، واته: (پیغمه بهر ﷺ) پهیمانکی لی وهر گرتووم، منیش پابهندی نهو پهیمان دهیم نارامی له سهر ده گرم). نهو هبوو نارامی گرت ههتا شهیدیان کرد، رهزای خوی لیبت.

ههروهها (انسی کوری مالک) رهزای خوی لیبت دهگیرتهوه که جارێکیان پیغمه بهر ﷺ و ابوبکر و عومهر و عوسمان له سهر کیوی (احد) بوون، کیوه که له رزهیه کی کرد، پیغمه بهریش ﷺ فهرموی: (اسکن احد فما عليك إلا نبي و صديق و شهيدان)^۲، واته: (واته سامن به ئوحد، نهو هی له سهرت راوه ستاوه تهنها پیغمه بهرێک و راستگۆیهک و دوو شههیده).

نهم فهرموده راستاوه چه ندين فهرمودهی تر به لگهن له سهر نهو هی که پیغمه بهر ﷺ زووتر عوسمانی ناگادار کردۆتهوه که دو چاری فیتنهو نه هه مه تیه کی گهوره ده بیست و داوای لی کردووه که سه بری له سهر بگریت و پاشه کشی له خهلیفایه تیه کهی نه کات، چونکه به شهیدی ده مریت، عوسمانیش رهزای خوی لیبت باش دهیزانی چی له پیشه، بۆیه له کاتی روودانی فیتنه که دا دلتیا بوو که خۆی له سهر حهقه و نهوانه ی داوای دهست هه لگرتی ده کهن له خهلافهت نازاوه گیرن و مه به ستیان هه لگیر ساندنی فیتنه یه. ههر بۆیه ش له خهلیفایه تیه کهی خۆی دانه بزی و له هه مانکاتیشدا رینگه ی نه دا هیچ کام له هاوه لانی پیغمه بهر ﷺ دهست بده نه چهك بۆ پارێزگاری کردنی، به لکو سوور بوو له سهر نهو هی که نابیت له سهر نهو یهك دلوپ خوین برژیت، هه زاران ره حه تی خوی له سهر بیت، به راستی به لینه کهی که پیشتر دابوی به پیغمه بهر ﷺ بر دیه سهر و ته سلیم به قه ده ری خوا بوو که له نه زه لدا نوسیوی خوینی به ناحق ده رژیت.

چوارهم/ جهنگی (جمل) له نیوان له شگری ئیمام عه لی و له شگری عائشه دا؛

پاش شهید کردنی عوسمان به دهستی فیتنه گیران، موسلمانانی شاری مه دینه ئیمامی عه لی یان کرد به خهلیفهو به یعه تیان پێدا، به لām ژماره یهك له سه حابه کان له وانه (طلحه) و (زبیر) که زۆر دلوپ بوون به شهید کردنی ئیمامی عوسمان، داوایان کرد که دهست و برد تو له بستیتهوه له بکوژانی عوسمان،

^۱ رواه احمد و الترمذي و ابن ماجه، وقال الألباني (صحيح) صحيح سنن الترمذي للألباني (۵۱۷/۳) رقم (۳۷۰۵).

^۲ رواه الترمذي وقال هذا حديث حسن صحيح غريب وقال الألباني (صحيح) صحيح سنن الترمذي للألباني.

^۳ رواه البخاري و مسلم و الترمذي، وفس سلسلة الأحاديث الصحيحة للألباني (۵۶۲/۲).

به لّام ئيمامى عهلى ووتى نهم كاره به پهلە ناکریت ههتا تهواو بۆمان يەك لانه بێتهوه کى بوون نهوانهى کوشتيانوه ده بێت کەس و کارى عوسمانيش داواى خويته کهى بکەن، به لّام (طلحه و زبیر) بهوه قايل نه بوون و به ناوى (عومره) کردنهوه له شارى مهدينه ده رجوون، وه له مه کهدا چاويان به (عائشه) کهوت رهزای خواى لیبیت که هیشتا له سه فهرى حه ج نه گهرا بووه وه، وه قهناعه تيان پیکرد که ده بێت داواى خويى عوسمان بکریت و تۆله له بکوژانى بسه نرێتهوه، بۆ تهو مه به سه ش ده ستیان کرد به وتاردان و حه ماسه ت کردن به بهرى خه لکدا تاتوانيان به هاو کارى (يعلى بن اميه) که ئيمامى عوسمان کردبووى به ئهميرى (صنعاء) له يه مهن له شکرى کى گه و ره کۆ بکه نه وه، وه حوشه ریکيشى به عائشه کرد که ناوى (عسکر) بوو که دواتر شه ره که به ناوى حوشه ره که وه ناوئرا، ئهمه وه له شکره که به ره وه شارى به سه ره که و ته پى، که نزیکه ی (٦٠٠) کەس له وانه ی به شداریان کردبوو له فیتەى کوشتی ئيمامى عوسماندا په نایان بردبووه بهر تهو شاره. وه له لایه کى تریشه وه (معاويه کورپى ابو سفیان) که ئهميرى وولاتى شام بوو رازى نه بوو به یعه ت بدات به ئيمامى عهلى ههتا تۆله له بکوژانى ئيمام عوسمان نه کاته وه که هیشتا ژماره یه کى زۆریان له شارى مهدينه دا مابوون.

ئيمامى عه ليش هه ردوو هه لۆیسه که ی (معاويه) و (طلحه و زبیر) ی به ده رجوون له شه رعه ت و به ره ه لستکارى فه رمانى خه ليفه له قه له مدا، بۆیه له شکرى کى سازداو پرپارى دا یه که به جار (طلحه و زبیر) و عائشه بگێرێته وه ژێر فه رمانى خه ليفه، پاشان پروو بکاته معاويه.

سه حابه کانیش له م ئاسته دا بوون به سى به شه وه، کۆمه لتيان پشتگيرى له هه لۆیستى ئيمام عهلى ده کرد، وه کۆمه لتيان پشتگيريان له هه لۆیستى (طلحه و زبیر) ده کرد وه کۆمه لتى سێ یه ميشيان مه سه له که به فیتەیه کى گه و ره تى ده گه شتن که بۆنى خوين رزانیکی گه و ره ی لیدیت بۆیه پشتگيرى هه ج لایه کيان نه کرد و پشيان وابوو که نابیت کیشه که به شه ر چاره سه ر بکریت، له وانه ش (عبدالله ی کورپى عومه ر و عبدالله ی کورپى عباس و ئه بو موسای ئه شه رى و ژماره یه کى زۆرى تر له سه حابه کان).

ئهمه وه پاش ئه وه ی سوپاکه ی (عائشه) گه يشته نزیک شارى به سه ره، (عوسمانى کورپى حه نيف) که ئهميرى شارى به سه ره بوو (عمرانى کورپى حصین) ی نارد که یه کێک بوو له سه حابه کان بۆ لای سوپاکه تابزانیته مه به ست له هاتيان چیه به ره وه شارى به سه ره، وه پاش وت و وێژو هاتو چۆیه کى زۆر له نيوان هه ردوو لادا نه گه يشته هه ج ئاکامیک، پاشان هه ندیک پيا هه لپژان له نيوان سوپاکه ی ئهميرى به سه ره وه له شکره که ی عائشه دا پروویدا که بووه هۆى گرتنى (عوسمانى کورپى حه نيف) ی ئهميرى به سه ره له لایه ن له شکرى عائشه وه، وه دواتر ره وانه ی لای ئيمامى عهلى کرا، ئیتر هه ج به ره به ستیک

نهما له نيوان له شكره كهي عائشو بكوژاني نيمامي عوسماندا، بكوژاني نيمامي عوسمانيش كه زانيان
 چوارده وريان گيراو چاريان ناچاره هممويان كوښونهوه كه ژماره يان سي سهد كس زياتر بوو
 بهسرو كايه تي (حكيم كورې جبله) په لاماري له شكره كهي عائشه يان دا، له ناكامدا هرهممويان
 كوژران تنها يه كه سيان نه يټ كه تواني هه ليټ و پنه ي دايه بهر خيټي (بهي سهد). پاشريش
 بانگواز كرا به ناو شاري بهسره و همموو خيټه كاني چوارده و ردا كي به شداري كردوه له فتنه ي
 كوشتني نيمامي عوسماندا با ته تسليم بكرټ، دواتر هممويان ته تسليم كران و كوژران، بهم شيويه
 همموو نه وانه ي كه ده ستيان هه بوو له پلاني كوشتني نيمامي عوسماندا و پنه يان بو شاري بهسره
 بردبوو ټوله يان لي سندر ايوه، تنها نه وانه مابون كه له شاري مدينه دا مابونه و له گهل
 سوپاكي نيمامي عه لي دا خو يان تپه لكيش كردبوو پاشان سوپاكي نيمامي عه لي گه شته شاري
 (ذي قار) له نريك بهسره وه، له وي وه (قه عقاعي كورې عه مري تميمي) كه به كيټ بوو له هاوه لاني
 پتفه مبر (ﷺ) وهك نيردراوي خو ي ره وانه ي بهسره كرد، بهلكو بتواني قه ناعت به عائشه و طلحه
 و زبير و سوپاكي بكات بگه رپنه وه ژير فرمان و دهسه لاني خليفه، نه ویش له پاش وټ و وټيكي
 زور له گهلاندا بي ووتن: نيوه لهو شمشهد نه فده ي كه به شدابون له پلاني كوشتني نيمامي
 عوسماندا و پنه يان بردبوو بهر شاري بهسره هممويان تان كوشتن تنها يه كه نه فرمان دهر باز بوو،
 نه وانه شي كه هشتا مون له شاري مدينه و شوپنه كاني تر ياخود خو يان تي هه لكيش كردوه له گهل
 سوپاكي نيمامي عه لي، نه گهر نيوه رپي بكه ونه وه له گهل خليفه و بگه رپنه وه ژير ركيقي نهو، نهوا
 به هاو كاري هردو ولا بزار ده كرڼ و به سزاي خو يان ده گه نه رڼ، نه گهرش بهم و رازي نه بن نهوا
 نوممه تي نيسلام دو چاري فتنه يه كه ده كهن كه نه وه له كهي دياره و كوټا كه شي خوانه يټ كس
 نازانيت، له دواي نه م قسانه عائشو طلحه و زبير قه ناعت تي تهوا يان كرد و به قه عقايان ووت نيمه
 ناماده ي سولجين ههركات نيمامي عه لي هات هه مان قه ناعت و هه لوښتي تو ي هه بوو، نيمه ش
 ناماده ي بگه رپنه وه ژير ركيقي و له فرمان دهر نه چين، كاتيټ كه قه عقاع هه لوښتي نه وانه ي به
 نيمامي عه لي گه ياند، نه ویش زوري بي خوشبو و به كاريكي ناقلا نه ي زاني و به ناكاميكي
 دلخوشكرانه ي له قه لم دا، وه به خو ي و سوپاكيه وه بهره و شاري بهسره بهرپكه وټ هه تا له گهل
 عائشه و طلحه و زبير پكه وه كوښنه وه كوټايي به كيشه كه به ښتن، به لام كاتيټ نهو پلان گيرانه ي
 به شدابون له كوشتني نيمامي عوسماندا و خو يان تي هه لكيش كردبوو له گهل سوپاكي نيمامي عه لي
 بهم گور انكار يبه تازه يان زاني، دلنيابون كه هه ر ناشتیه كه له نيوان نه م دوو لايه ندا و و بدهات
 له سهري نه ماندا ده شك ي و عاقبه ت به دهردي كومه له كهي بهسره ده چن، بويه به په له كه وټنه خو يان

و له نيوان خزياندا كۆبوونهوهو پريارياندا كه تاكه چاره سهر ئه وهيه كه به ههر نرخيك بيت نه هيلن
 نهو سولحه روودات، بۆ ئهم مه به ستمش له سهر نهوه ريكهوتن ههر كاتيك گهيشته به سهر پيش
 نهوهي سولحه كه نه نجام بدرت نهوان تيك ههلهزان دروست بكهن و ناگري شهر له نيوان
 ههر دوولادا ههلبگيرستن، نهوه بوو پيلانه كه يهوان بۆ جووه سهر و پيش نهوهي وت و ويزي ناشتي و
 سولحه كه به ناكام بگات نهمان ناگري شهريان له نيوان ههر دوولادا ههلبگيرسان و ههر لايه نهو واي
 زاني لايه نه كه ي تر فيلي لي كردوهو غافل گيري كردوهو پهلاماري داوه، وه شهره كه له ناوچهي
 (زابوqe) ي نزيك به سهر له بهر به ياني رۆزي جومعهي ريكهوتي شانزه ي جهمادي دووه مي سالي
 (٣٦) ي كۆچي دهستي يي كرد وه تا درهنگاتيكي شهو بهردهوام بوو، وه شهره كه هينده گهرم بوو كه
 ههر چهنده سهر كرده كاني ههر دوولا هاواريان ده كرد بۆ خاتري خوا شهره كه راگرن، بهلام كس به
 قسهي نه كردن وه له گهرمه ي شهره كه دا نيمامي عهلي و زبير به سواري نه سپه كانيانوه بهيهك
 گهيشتن، نيمامي عهلي به زبيري ووت: زبير ئهم له شكره گهوه تان ئاوا سازداوه بهلام هيچ
 عوز ريكتان بۆ قيامت ناماده كردوه، زبير سويندت دهدهم به خوا له بيرة كه پيغمبهر (ﷺ) پتي
 وتيت (لقتالنه وانت له ظالم)^١ واته ((رۆژيك ديت شهر له گهله عهلي ده كهيت و توش زولتمي لي
 ده كهيت))، زبيريش كه نهو فرموده يه ي بير كهوتهوه ووتي بهلي، بهلام سويند به خوا نيستا بريم
 ده كه ويتهوه، نه گهر له بيري شم بوايه ههر گيز شهرم له گهله نه ده كرديت و رووبه رووت نه ده وه ستام،
 ههر بويه زبير گۆره پاني شهره كه ي به جي هيشت و دوور كهوتهوه و له بن داريكدا لي راكشا، هينده
 هيلاك و خهفەت باربوو خهوي لي كهو، بهلام به كيك له پيلان گيره كان كه ناوي (عمري كوري
 جهرموز) بوو چاوي ليوو به تهنها رويشت شوتي كهوت له بن داره كه دا فرسه تي لي هيناو شههيد ي
 كرد، پاشتر به خو شيهوه گهرايهوه بۆلای نيمامي عهلي و پتي ووت مژدهم بهري زبيرم كوشت،
 نيمامي عهليش به بيستني ههواله كه دهستي كرد به گريان و پتي ووت نه فره تي خوات لييت نازانيت
 پيغمبهر (ﷺ) فرموده يه تي: (بشر قاتل ابن صفية بالنار)^١، واته: (مژدهي ناگر بدهن بهو كه سه ي
 زبيري كوري صفيه دكوژيت).

وه طلحهش رهزاي خواي لييت له گۆره پاني شهره كه دا به خهستي بريندار بوو، پاشان برديانه
 ماتي كه وه له به سهر وه له وي وه فاتي كرد، عائشهش رهزاي خواي لييت به سواري خوشتره كه يه وه
 به ناو شهره كه ره كاندا هاواري ده كرد كه شهره كه را بگرن، وه داواي له (كعي كوري سور) كرد كه

^١ البداية والنهاية لابن كثير (٢٤١/٧-٢٤٢) والحديث رواه الحاكم في المستدرک (٣/٣٦٦) وصححه.

^١ البداية والنهاية لابن كثير (٢٤٩/٧-٢٥٠) والحديث رواه الإمام أحمد عن علي بن أبي طالب عليه السلام.

قازی شاری بهسره بوو قورئان بهرزبکاتهوه له نیوان همدووولادا بهلکو شهرم بیانگریټ و شهره که رابگرن، بهلام به پیچهوانهوه نهویشیان کوش، وه شهره که له دواي نیوه رږدا له بهردهم حوشره که ی عائشه دا گه یشته نهو بهری توندی و له نه نجامدا حوشره که ی عائشه کوژرا و که ژاوه که ی عائشه کهوته سهر زهوی نه ممش بووه مایه ی نهو ی که سوپاکه ی عائشه وره یان پروخیټ و بشکین و شهره که کوژایی پیټ.

ناکامی شهره که (۱۰) هزار کوژراو بوو له همدوولا، پینج هزار له لهشکری نیمامی عهلی و پینج هزار له لهشکری عائشه، وه برینداره کانیش هدر له ژماردن نه ده هاتن.

پاشان (محمد کوری ابوبکر) که برای عائشه بوو، بهلام له لهشکره که ی نیمامی عهلی دابوو له گه ل نیمامی عهلی گه یشته سهر که ژاوه کهوته که ی عائشه، وه بهر پزهوه هیتایانه دهره وه نیمامی عهلی سهلامی لی کرد و پی ی ووت دایه گیان خوی گه وره له نیمه و نیوهش خوش بیټ، عائشهش وهلامی دایه وه ووتی: بهلی کورم خوی گه وره له نیمه و نیوهش خوش بیټ، پاشان گواستیانه وه بو مالی (عبدالله کوری خلف الخزاعی) له بهسره و دواي چهند رږژیک بهو بهری رپزه وه بهاور پیته یی (۴۰) نافره تی ناوداری شاری بهسره بهره و شاری مه که بهری ی کرد.

پاشان نیمامی عهلی نویژی مردووی له سهر کوژراوانی همدوو لهشکره که کرد و دوعای خیری بو همموویان کرد.

پاش شهره که نیمامی چهند رږژیک له بهسره مایه وه و کاروباری ریکخته وه و هیمنی و نارامی بو شاره که گپرایه وه و پاشان بهره و شاری کوفه کهوته پی و لهوی نیشته جی بوو و کردی به پایته ختی خه لافه تی نیلسلامی نه و پایته خته ی که زور کم دهوامی کرد.

نهمه کورته ی یه کم فیتنه بوو که سه حابه کان له دواي پیغه مبه ر (ﷺ) دهستان تیدا چووه خوینی یه کتر و هه تا نه مپوش دهر گای نه و فیتنه یه دانه خراوه و تا قیامه تیش داناخری.

نهمه و سه باره ت به و فیتنه یه نیمام حاکم له (علي و طلحة) وه ده گپرایته وه که پیغه مبه ر (ﷺ) بهزیری فهرمووه: (أَتُحِبُّ عَلِيًّا، أَمَا إِنَّكَ سَتَخْرُجُ عَلَيْهِ وَتُقَاتِلُهُ وَأَنْتَ لَهُ ظَالِمٌ)، واته: (نه ی زیو، تو عهلیت خوش دهویت، ده زانی رږژیک دیت لی هه لده گپرایته وه و شری له گه ل ده کهیت و زولمی لی ده کهیت).

^۱ رواه الحاكم في المستدرک (۳/۳۶۶) و صححه.

(ابن عباس) یش په‌زای خویان لیبیت ده‌گیرته‌وه که پیغمبر (ﷺ) به‌خیزانه‌کانی خو‌ی فهرمووه: (أَيْتُكُنْ صَاحِبَةَ الْجَمَلِ الْأَدَبِ، تَيْسَرُ أَوْ تَخْرُجْ حَتَّى تَنْبَحَهَا كَلَابُ الْحَوَابِ يُقْتَلُ عَنْ يَمِينِهَا وَعَنْ شِمَالِهَا قَتْلَى كَثِيرَةٌ، وَتَنْجُو بَعْدَمَا كَادَتْ).^۲ واته (کامتانن خاوه‌نی حوش‌تره‌دهم و چاوتو کاوی به‌که، به‌ری ده‌که‌ویت و ده‌روات هه‌تا سه‌گه‌کانی (حواب) که (شوینیکی نزیک به‌سره‌یه) لیبی ده‌وه‌رن، له‌لای راستی و له‌لای چه‌په‌وه‌هه‌لکیکی زۆر ده‌کوژرین، وه به‌زه‌جه‌ت له‌کوشتن رزگاری ده‌بیت).

(وام سلمه) ش په‌زای خوی لیبیت له‌پیغمبر (ﷺ) ده‌گیرته‌وه که باسی نه‌وه‌ی کردووه به‌کێک له‌خیزانه‌کانی بۆ شهر ده‌جه‌ته‌ده‌روهه. ده‌لێت عائشمش ده‌ستی کرد به‌پنکه‌نین، پیغمبر (ﷺ) بێی فهرموو: (أَتَنْظِي يَا خُمَيْرَاءُ أَنْ لَا تَكُونِي أَنْتِ، ثُمَّ التَفَتَ إِلَى عَلِيٍّ فَقَالَ إِنْ وَلِيتَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِهِا فإِرْفُقْ بِهَا)^۳، واته: (ئاگاداربه‌سوره "مه‌به‌ستی بێی عائشه‌یه چونکه سورکاربوو په‌جه‌تی خوی لیبیت" تۆ نه‌بیت، پاشان ناو‌ری دایه‌وه به‌لای عه‌لیداو بێی ووت: نه‌گهر کاریکی عائشه‌که‌وته ده‌ست تۆ نه‌رم به‌له‌گه‌لیداو توند مه‌به).

له‌م فهرموده‌ پیرۆزانه‌و چه‌ندین فهرموده‌ی تروه‌ه بۆمان ده‌رده‌که‌ویت که پیغمبر (ﷺ) زۆربه‌وردی هه‌والی روودانی نه‌و فیتانه‌ی به‌هاوه‌ل و خیزانه‌کانی گه‌یاندووه، به‌لام راسته‌له‌ناستی قه‌ده‌ری خوادا چاو‌کوێر ده‌بیت و ده‌سه‌لات نامینیت.

پینجه‌م/ جه‌نگی (صفین):

پاش نه‌وه‌ی که ئیمامی عه‌لی په‌زای خوی لیبیت کوژایی به‌به‌ره‌ه‌تست کاربه‌که‌ی به‌سره‌ه‌یناو بارودۆخی له‌ناوچه‌که‌دا هێمن کرده‌وه، ناو‌ری دایه‌وه به‌لای شامدا که له‌ژێر ده‌سه‌لاتی معاویه‌دا بوو، وه تا نه‌و ساتمش معاویه‌ به‌یعه‌تی نه‌دا‌بوو به‌ئیمامی عه‌لی، وه ناماده‌ نه‌بوو له‌سه‌ر فه‌رمانی ئیمامی عه‌لی ده‌ست له‌ئه‌میرایه‌تی وولاتی شام هه‌لبگریت، بۆ نه‌و مه‌به‌سته‌ش ئیمامی عه‌لی (جری‌ری کوری عبدالله ی بجلی) په‌وانه‌کرد بۆ لای معاویه‌ تا داوای لی بکات به‌یعه‌ت بدات به‌خه‌لیفه‌و رازی بیت به‌فه‌رمانی، معاویه‌ پاش وت و وێژکردن له‌گه‌ل خه‌لکی وولاتی شامدا رێکه‌وتن له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که به‌یعه‌ت نه‌دات به‌ئیمامی عه‌لی تا بکۆژانی ئیمامی عوسمان که ماون له‌سو‌پاکه‌ی ئیمامی عه‌لی دا و

^۲ أخرجه احمد و أبو يعلى والبخار، وصححه ابن حبان والحاكم، وسنده على شرط الصحيح، وقال ابن حجر رجاله ثقات، فتح الباري (۵۵/۳) و صححه الهيتمي، وصححه الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة (م/۱ ج/۴ -

ج/۵-۲۲۳-۲۳۳) رقم (۴۷۵).

^۳ رواه الحاكم و صححه والبيهقي.

ژماره یان که نژیکه‌ی دووهزار کس ده‌بیت ته‌سلیم به معاویه ده‌کات، چونه‌که معاویه له‌پری خزمایه‌تیه‌وه خوی به خاوه‌نی خوینی نیمامی عوسمان ده‌زانی، نیمامی عه‌لش پی‌ی واپور که‌ده‌بیت معاویه پیشتر به‌یعته‌ی پی‌بدات و بیته ژیر رکیتف و فرمانی خه‌لیفه‌وه، پاشان داوای نه‌و حقه بکات، بویه معاویه له نه‌زهری نیمامی عه‌لی دا به‌ره‌ه‌لست کاربوو وه پی‌ویستی ده‌کرد به خوشی بیت یان به‌شهر به‌پتریتیه‌وه ژیر رکیتفی خه‌لافه‌ت.

پاش نه‌وه‌ی که هه‌وله‌کانی چاره‌سهر کردی کیشه‌که به ریځگای ناشتی هیچ به‌ره‌ه‌میکی نه‌بوو، نیمامی عه‌لی به خوی و سه‌د و بیست هه‌زار چه‌کداره‌وه به‌ره‌و شام به‌ریک‌ه‌وت و معاویه‌ی کوری نه‌بوسو‌فیانیش به خوی و نه‌وه‌د هه‌زار چه‌کداره‌وه به‌ره‌و پرویان بووه‌وه له‌ناوچه‌ی (صفین)ی سهر پروباری فورات هه‌ردوو سوپاکه به‌یه‌ک گه‌یشتن، پاشان شهر له‌مانگی (ذی الحجة)ی سالی (۳۶)ی کۆچی له‌نیوان هه‌ردوو له‌شکر دا ده‌ستی پی‌کرد و به‌دریژایی مانگه‌که به‌رده‌وام بوو، به‌لام له‌مانگی (محرم)ی سالی (۳۷)ی کۆچیدا هه‌ردوولا شهریان راگرت و جه‌وله‌یه‌کی تری وت و ویز و هه‌لیکی تری ناشتی ده‌ستی پی‌کرد، نیمامی عه‌لی (عدی کوری حاته‌می طائی) په‌وانه کرد بۆ لای معاویه، تا سه‌ره‌له‌نوی هه‌ول بدات قه‌ناعته‌ی پی‌بکات بگه‌ریتیه‌وه ژیر رکیتفی خه‌لافه‌ت و به‌یعته بدات به نیمامی عه‌لی و چی تر خوینی موسلمانان و سه‌حابه‌کان نه‌رژیت، معاویه‌ش له وه‌لامدا پی‌ی ووت ئیمه په‌خنه‌مان نیه له خه‌لافه‌تی نیمامی عه‌لی و ناشانه‌ویت خه‌لافه‌تی لی زه‌وت بکه‌ین و تاوانباریشی ناکه‌ین به‌کوشتنی نیمامی عوسمان، به‌لام نه‌و بکوژانی عوسمانی په‌ناداوه، هه‌رکات ته‌سلیمی کردینه‌وه، نه‌وا به‌خه‌لیفه قبولی ده‌که‌ین و به‌یعته‌ی ده‌ده‌پنی، وه معاویه‌ش له‌لای خوییه‌وه وه‌فدیکی په‌وانه کرد بۆ لای نیمامی عه‌لی به‌سه‌ر ژکایه‌تی (حبیبی کوری مسلمی فهری) بۆ هه‌مان مه‌به‌ست، به‌لام نیمامی عه‌لی سوربوو له‌سهر هه‌لو‌یستی پیشری خوی و معاویه‌ش ناماده‌نه‌بوو له‌مه‌رجه‌که‌ی خوی دابه‌زیت و هه‌وله‌کانی ناشتی سه‌ره‌له‌نوی به به‌ره‌به‌ست گه‌یشت.

نه‌ه‌جاره شه‌ره‌که له یه‌کی مانگی (صفر) دا زۆر به‌گه‌رم تر و توندتر ده‌ستی پی‌کرده‌وه و تا (۱۰)ی نه‌و مانگه‌ی خایاند و نژیک بوو سوپای معاویه بشکیت، لی‌ره‌دا (عه‌مری کوری عاص) که‌زانی نژیکه سوپاکه‌یان بشکیت به معاویه‌ی ووت: کارێک هه‌یه ئه‌گه‌ر بیکه‌ین سوپاکه‌ی ئیمه‌ی زیاتر پی‌ به‌هیز ده‌بیت و دوبه‌ره‌کیشی پیده‌که‌ویت نه‌وان سوپاکه‌ی نیمامی عه‌لی یه‌وه، معاویه‌ش ووتی چیه؟ عه‌مریش ووتی قورئان به‌ره‌و پیری نیمامی عه‌لی ده‌به‌ین، داوای لیده‌که‌ین با هه‌ردوولا له‌سهر حوکه‌ی قورئان دابه‌زن، دل‌نیام نیمامی عه‌لی حوکه‌ی قورئان ره‌ت ناکاته‌وه، ئه‌گه‌ر رازی بوو نه‌وا سوپاکه‌مان له‌شکان رزگاری ده‌بیت، ئه‌گه‌ریش نا نه‌وا کۆمه‌لێکیان رازی ده‌بن و کۆمه‌لێکیان

پازی نابن و دووبهره کی ده که ویتنه نیوانیان و نیمه سودمهند دهین، نهمه بوو قورئانه که یان بهره ویری نیمامی عهلی برد، نهمیش ووتی بهلئی من پازیم به حوکمی قورئان و فهرمانی دهر کرد شهره که رابگریټ له کاتیکدا که تهنهها ههنگاو یکیان مابوو بۆ سه رکوتن، نهمهش بووه مایه ی نهمه ی که کۆمه لیک له سوپاکه ی نیمامی عهلی لئی ههلبگه پرتهمه وه له فهرمانی دهر بچن، چونکه پسیان وابوو ههله خه لته تیراون.. دواتریش نهو کۆمه لته ناوهران (خواربج).. بهلام بهم شیوه یه به بانگهواز و ته حکیمی قورئان شهره که له رۆژی جومعه ی رپکهوتی (۱۰) ی صفری (۳۷) ی کۆچی کۆتایی پتهات، پاش نهمه ی که حهفتا ههزار له ههردوولا کوزران، (۴۵) ههزاریان له سوپای معاویه و (۲۵) ههزاریش له سوپای نیمامی عهلی، که ژماره یه کی زۆر له سهحابه کانیان له نیواندا بوو، له وانه (عماری کوری یاسر) رهزای خوای لیټ که له پیزی سوپاکه ی نیمامی عهلی دا بوو^۱

پاش شهره که ههردوولا لیژنه یه کیان پیکهیتا که حوکمی قورئان به سهر ههردوولا دا بچه سیټیت و (ابو موسی ی نه شعهری) نویندیری نیمامی عهلی بوو له لیژنه که دا و (عمری کوری عاص) یش نویندیری معاویه بوو، پاشان لیژنه که سویندی ههردوولای دا که پابه ندبن به ههر بریاریکه وه که لیژنه که دهیدات و لیژنه که بریاریدا جاریک سوپای نیمامی عهلی بگه پرتهمه کوفه و سوپای معاویهش بگه پرتهمه شام و هدریه که و ناوچه ی خزی به دهسته وه بیټ تا بریاری کۆتایی لیژنه که دهرده چیت، بهم شیوه یه شهر ی (صفین) کۆتایی پتهات و ههردوو سوپا گه رانه وه ناوچه ی خوټان.

سه بارهت بهم فیتنه یهش (ابو هریره) رهزای خوای لیټ ده گپرتهمه که پیغمبر (ﷺ) فرمویه تی: (لا تقم الساعة حتى تقتل فتننا عظیمتنا وتكون بينهما مقتلة عظيمة ودعواهما واحدة)^۲، واته: (قیامهت ههله ناسیت ههتا دوو کۆمه لتی زۆر گهوره شهر له گه ل یه کهدا نه کهن، کوشتریک ی زۆر گهوره له نیوانیاندا رپوده دات و ههردوو کیان داوای یه ک شت ده کهن).

بهلئی دوو سوپاکه زۆر گهوره بوون، سوپای نیمامی عهلی (۱۲۰) ههزار چه کدار بوون و سوپای معاویه (۹۰) هزار چه کدار بوون، وه حهفتا ههزار کهس لهو شهره دا کوزراو ههردوو سوپاکهش له قهناعه تی خوټان مهبه ستیان سه رخستنی حهق و به دهسته نیانی دادپهروه ری بوو.

^۱ البداية والنهاية (۲۷۵/۷).

^۲ صحيح البخاري (۸/۱۳- مع الفتح) وصحيح مسلم (۱۲/۱۸- ۱۳- مع شرح النووي).

وه ههروهه ها نه بوسه عیدی خودری رهزای خوای لیبت ده گیرتهوه که پیغمبر (ﷺ) به (عامری کوری یاسر)ی فەرموو: «تَقْتُلُكَ الْفَتَةُ الْبَاغِيَةُ»^۱، واته: (تۆ له لایه ن کۆمه لێکی ده ست درێژی که ره وه ده کوژریت).

که نه مه ش ده قیکی پروون و ناشکرایه له زمانی پیغمبر (ﷺ) که ئیمامی عه لی له سه ر حه ق بووه و معاویه له شکره که ی هه رچه نه ده کافر نه بوون و له ریی ئیسلام ده ر نه چوون، به لām باغی و ده ست درێژی که ربوون و غه دریان له ئیمامی عه لی کرد ده وه، چونکه عه ماری کوری یاسر به ده ستی نه وان کوژرا، هه ر بۆیه ش ئیمامی عه لی له دوای شه ره که داوای ره حه تی بۆ کوژراوانی هه ردوولا له شکره که ی خۆی و معاویه ده کرد و ده ی ووت نه وانه برامانن به لām غه دریان لیکردین.

شه شه م / سه ره له ئدانی فیتنه ی (خه وارج) و جه نگی (نه روان):

پاش گه رانه وه ی ئیمامی عه لی به خۆی و سوپاکه یه وه بۆ شاری کوفه (۱۲) هه زار که س له وانه ی به ته حکیم و راگرتنی شه ره که رازی نه بوون له سوپاکه ی ئیمامی عه لی هه لگه رانه وه و ده یان ووت حوکم ده بیته ته نها بۆ خوا بیته، به لām ئیمامی عه لی به حه کم ی چه نه د که سیك رازیروه نه ک به حه کم ی خوا، بۆیه پێیان وابوو ئیمامی عه لی کافر بووه له دینی ئیسلام چۆته ده ره وه و ده بیته شه ری له گه لدا بکریته، چونکه له دین وه رگه رپاوه (مرتد) بووه، نه م کۆمه له ش که له ئیمامی عه لی هه لگه رانه وه ناو نه ران (خوارج) وه له ناو خۆیاندا (عبدالله کوری وه هه بی راسی)یان هه لپژارد به سه ر کرده ی خۆیان ئیمامی عه لیش به مه به ستی نه وه ی فیتنه که یان گه و ره نه بیته و بیانگیرپته وه بۆ راسته ری ئی کۆمه لتی موسلمانان هه ستا به نار دنی (عبدالله ی کوری عباس) ره زای خوای لیبت هه تا گه فته گۆزیان له گه لدا بکات و به به لگه وه بۆیان به سه لیتیت که هه لهن، نه ویش پۆشته لایان و سی رۆژ له ناویاندا مایه وه به رده وام قسه ی بۆ ده کردن و به لگه ی بۆ ده هیانه وه، تاله کۆتایدا توانی نیوه یان قه ناعه ت پێکات و بیانگیرپته وه رزی سوپاکه ی ئیمامی عه لی و کۆمه لتی موسلمانان به لām نیوه که ی تریان هه ر سور بوون له سه ر هه لئۆسته ی خۆیان، ئیمامی عه لیش جوابی بۆ نار دن و پێی ووتن: (بیننا و بینکم أن لا تسفکوا دما حراما، ولا تقطعوا سیلا، ولا تظلموا ذمیا، ونحن لا نغنعکم مساجد الله، ولا نبدؤکم بقتال حتی تبدؤنا)^۱، واته: (ئێوه به ری ئی خۆتان و ئێمه به ری ئی خۆمان، به

^۱ صحیح البخاری، فی صحیح مسلم (۲/۲۲۱۴) رقم (۲۸۸۸).

^۱ البداية والنهاية (۷/۲۸۱).

مهرجینک خوینی کهس به ناحق نه‌پژن و پښه‌ی کهس نه‌گرن و زولمیش له کهس نه‌که‌ن، نیمه‌ش پښه‌ی مالی خواتان لی ناگرین و شهرتان له‌گه‌ل ناکه‌ن تا ئیوه شهرمان له‌گه‌ل نه‌که‌ن).

پاشان نه‌وانه‌ی که مابوون له (خوارج)ه‌کان له (نهروان) کۆبوونه‌وه سوپایه‌کی چه‌کداریان دروست کرد و ده‌ستیان کرد به زولم و پښه‌گرتن له موسلمانان و خوین رشتنی خه‌لک به‌ناحق، وه‌یه‌که‌م تاوان که نه‌نجامیاندا نه‌وه‌بوو که یه‌کینک له‌هاوه‌لانی پیغمبر(ﷺ) که ناوی (عبدالله ی کوری خه‌بابی کوری نهرت)بوو خو‌ی و خیزانه‌که‌ی که سکی هه‌بوو به‌لایاندا تپه‌ری، گرتیان خو‌ی و ژنه‌که‌یان سه‌ره‌ری و سکی ژنه‌که‌شیان هه‌لد‌ری^۱

نهم کاره‌ ناره‌وايانه نیمامی عه‌لی ناچار کرد به‌ری‌یکه‌و‌یت بۆ تمم‌کردنیان وه‌جی‌به‌جی‌کردنی حه‌دی شهرعی له‌سه‌ریان، کاتیک به‌ سوپاکه‌یه‌وه‌ گه‌شته (نهروان) خو‌ی و (نه‌بو ئیوبی نه‌نصاری) بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر ووت و و‌یژی له‌گه‌لدا کردن، به‌لام نه‌گه‌رانه‌وه‌ سودی نه‌بوو، پاش نه‌وه نه‌بو نه‌یوب ئالایه‌کی به‌رز کرده‌وه‌ ووتی هه‌ر کهس بیته‌ لای نهم ئالایه‌ دل‌ناییت ه‌جی لیتا‌که‌ن بۆ ک‌نی ده‌روات بابروات، نیمه‌ تنه‌ها شهر له‌گه‌ل نه‌وانه‌دا ده‌که‌ن که نه‌و تاوانه‌یان کرده‌وه‌ خوینی ناحه‌قیان رشتوه‌، به‌مه‌ش خه‌لکیکی زۆر له (خوارج)ه‌کان جیابوونه‌وه‌ تنه‌ها هزار که‌سیان مایه‌وه‌، پاشان شهر ده‌ستی پیکردو هه‌ر زوو (خوارج)ه‌کان شکان و به‌شی زۆری سه‌ر کرده‌کانیان کوژران.

پیغمبری نه‌کره‌میش(ﷺ) له‌چهند فهرموده‌دا نامه‌زی به‌ سه‌ره‌لدانی کۆمه‌له‌ی (خوارج) کرده‌وه‌و باسی سیفه‌ته‌کانی نه‌و کۆمه‌له‌شی کرده‌وه‌ که چۆن قورئان ده‌خوین به‌لام خ‌وای گه‌وره‌ لیان قبول ناکات، چونکه‌ به‌پ‌یی ناره‌زووی خو‌یان مانا‌که‌ی لیکه‌ده‌نه‌وه‌و چۆن له‌فهرمانی خه‌لیفه‌ ده‌رده‌چن و چۆن خوینی موسلمانان ده‌پژن و فهرمانی به‌کوشتیان کرده‌وه‌و کوشتیشیان به‌خیزیکی گه‌وره‌ له‌قه‌لهم ده‌دات.

(زیدی کوری وه‌هبی جوه‌نی) که یه‌کینک بوو له‌ نه‌ندامانی له‌شکره‌که‌ی نیمامی عه‌لی له‌ شهر ی (خه‌وارج)دا ده‌گه‌رپته‌وه‌ که نیمامی عه‌لی ره‌زای خ‌وای لییت فهرمو‌ی: له‌ پیغمبرم(ﷺ) بیستوه‌ ده‌یفه‌رموو: (يُخْرِجُ قَوْمٌ مِنْ أُمَّتِي يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ لَيْسَ قِرَاءَتُهُمْ بِشَيْءٍ وَلَا صَلَاتُهُمْ إِلَى صَلَاتِهِمْ بِشَيْءٍ وَلَا صِيَامُهُمْ إِلَى صِيَامِهِمْ بِشَيْءٍ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ يَحْسِبُونَ أَنَّهُ لَهُمْ وَهْوَ عَلَيْهِمْ)^۲، واته: (کۆمه‌لێک ده‌رده‌چن له‌ نومه‌ته‌که‌م، قورئان ده‌خوین، قورئان خویندنی ئیوه‌ له‌چاو قورئان خویندنی نه‌واندا ه‌یچ نه‌یه، و نو‌یژه‌کانیشتان له‌چاو نو‌یژی نه‌وان ه‌یچ نه‌یه، پۆزووشتان له‌چاو

^۱ البداية والنهاية (۲۸۸/۷).

^۲ صحيح مسلم (۷۴۸/۲).

رۆژووی ئەواندا هیچ نیه، قورئان دەخوێنن بێان وایه قورئان له گەل ئەوانه، بهلام له راستیدا لهسەر ئەوانه).

پاشان ئیمامی عەلی فەرمووی: (ئەو سوپایه‌ی که شەڕیان له گەلدا ده‌کات ئەگەر ده‌یانزانی چ خێریکیان لای خوای گه‌وره‌ بۆ ده‌نوسریت ئەوا ته‌وه‌ کولیان ده‌کرده‌ سه‌ر کاره‌ که‌یان" واته‌ بۆبه‌ده‌ست هه‌تانی به‌هه‌شت" نیشانه‌ی ئەو کۆمه‌له‌ خه‌وار بجه‌ش ئەوه‌یه‌ که‌ پیاویکیان تێدا به‌ قوڵیکی باسکی پێوه‌ نییه‌و له‌ کۆتایی قۆله‌ که‌شیدا گۆیه‌ کی وه‌ک گۆی مه‌مکی پێوه‌یه‌، جه‌ند موویه‌ کی سه‌ی له‌سه‌ره‌).

(زیدی کۆری وه‌ب) ده‌لێت کاتێک شه‌ره‌ که‌ کۆتایی پێهات و (خوارج)ه‌کان شکان، ئیمامی عەلی فەرمووی: (بگه‌ڕێن به‌دوای پیاوه‌ نیو قۆله‌ که‌دا)، ئەوانیش گه‌ڕان به‌لام نه‌یان دۆزیوه‌، پاشان ئیمامی عەلی خۆی هه‌ستا به‌ناو کۆژراوه‌ کانیاندا گه‌ڕا، کۆمه‌لێک جه‌نازه‌ی یه‌نی سه‌ریه‌ کدا که‌وتبوون، فەرمووی له‌سه‌ریه‌کیان لابه‌رن، که‌سه‌ریان کرد پیاوه‌ نیو قۆله‌ که‌ له‌ژێریاندا به‌ کۆژراوی که‌وتوو.

که‌ ئیمامی عەلی پیاوه‌ که‌ی به‌ کۆژراوی یه‌نی ته‌کبیری کرد و فەرمووی خوای گه‌وره‌ راستی فەرمووه‌ پێغه‌مبه‌ره‌ که‌شی به‌ ئەمانه‌ت هه‌وا له‌ که‌ی گه‌یانداوه‌، ئا لهم‌ کاته‌دا (عوبه‌یده‌ی سه‌لمانی) هه‌ستار ووتی به‌ ئیمامی عەلی: (ئه‌ی سه‌رکرده‌ی موسه‌لمانان تو ئەو خوايه‌ که‌ هه‌یج خوايه‌ک نیه‌ غه‌یری ئەو نه‌بیّت، تو ئەمه‌ت له‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) گوێ لێبووه‌؟) ئیمامی عەلیش فەرمووی: (ئه‌ه‌ی به‌و خوايه‌ی که‌ هه‌یج خوايه‌ک نیه‌ له‌ غه‌یری ئەو نه‌بیّت به‌ گوێی خۆم له‌ پێغه‌مبه‌رم (ﷺ) بیه‌ستوه‌)^۱

هه‌روه‌ها (سه‌وه‌یدی کۆری غه‌فله‌) ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ که‌ ئیمامی عەلی فەرموویه‌تی: گوێم له‌ پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) بوو ده‌یفه‌رموو: (سیخرج قوم في آخر الزمان أحداث الأسنان سفهاء الأحلام يقولون من خير قول البرية يقرؤون القرآن لا يجاوز حناجرهم يمرقون من الدين كما يمرق السهم من الرمية فأينما لقيتموهم فاقتلوهم فإن في قتلهم أجرا لمن قتلهم يوم القيامة)^۱، واته‌: (کۆمه‌لێک له‌ ئومه‌ته‌ که‌م ده‌رده‌جن به‌ ته‌مه‌ن مندالن و خه‌ون و ئاواتی بێ نرخیان هه‌یه‌ و فەرموده‌ی پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌لێته‌وه‌و قورئان ده‌خوێنن به‌لام له‌ قورقورێ گه‌یان تی به‌ر ناکات، چۆن تیر له‌ نێجیر ده‌رده‌جه‌یت ئاواله‌دین ده‌رده‌جن، ئەگەر پێیان گه‌یشتن بیانکوژن، چونکه‌ کوشتیان له‌ رۆژی قیامه‌تدا لای خوای گه‌وره‌ خێریکی زۆر گه‌وره‌ی تێدا به‌).

^۱ صحیح مسلم (۷/۷۴۸) و (البداية و النهاية) (۷/۲۹۱).

^۱ صحیح البخاری (۱۲/۲۸۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۷/۱۶۹- مع شرح النووي).

به هه مان شیوه (ئەبوسەعیدی خودری) ڕەزای خوای لیبیت دەگیرێتەوه دەلێت: کاتیک پیغمبەر (ﷺ) دواى یەکیك له غەزاکان دەست کەوتە کانی بەسەر موچاھیدەکاندا بەش دەکرد، کابرایەکی ناوی (ذو الخویصرۃ التیمی) بوو هات و وتی: (أعدل یا رسول الله) واتە (عادل بە ئەی پیغمبەری خوا)، پیغمبەریش (ﷺ) فەرمووی: ﴿وَبَلِّغْهُمُ الْإِسْلَامَ إِذَا لَمْ يَعْلَمُوا، وَاتِهِ: (قوربەسەرت، جا کێ عادل دەبێت ئەگەر من عادل نەم، عومەری کۆری خەتایش ووتی: ڕینگەم بە ئەی پیغمبەری توخوا با لەمەى بدهم، پیغمبەر (ﷺ) فەرمووی: ﴿دَعَا لَهُ أَصْحَابًا يَحْقِرُ أَحَدُكُم صِلَاتَهُ مَعَ صَلَاتِهِمْ وَصِيَامَهُ مَعَ صِيَامِهِمْ وَيَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ لَا يَجَاوِزُ تَرَاقِيَهُمْ يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَةِ، آيَتُهُمْ رَجُلٌ أَسْوَدُ إِحْدَى عِضْدِيهِ مِثْلُ ثَدْيِ الْمَرْأَةِ أَوْ مِثْلُ الْبُضْعَةِ تَدْرُدُ وَيَخْرُجُونَ عَلَى حِينِ فُرْقَةٍ مِنَ النَّاسِ﴾^۲، واتە: (وازی لیبیت، ئەمە کۆمەلێکی لە گەلدایە هێندە نوێژکەر و ڕۆژووگرن، نوێژ و ڕۆژووی خۆتان بێ هیچ نە لە چا و نوێژ و ڕۆژووی ئەواندا، بەلام لە گەل ئەو شدا چۆن تیر لە نێچەر دەردەچێت ناوا لە دین دەردەچن.. نیشانە کەشیان ئەو هیە کە پیاویکی ڕەشیان لە گەلدایە، دەستێکی وەک مەمکی ئافرەت وایە یان وەک پارچە گۆشتێک وایە دەلەریتەوه، لە کاتیکدا دەردەچن کە ناکۆکی و پەرت بوون لە نێوان خولکدا هەبە).

ئەبوسەعیدی خودری دەلێت: شایەتی ئەدەم کە ئەمەم لە پیغمبەر (ﷺ) بیستوو و شایەتیش ئەدەم کە ئیمامی عەلی کاتیک هەستا بە کوشتیان و خوشی لە گەلدابوو، ئەو پیاوێکیان بە کۆزراوی هێنا بەو شیوێی کە پیغمبەر (ﷺ) باسی کردبوو.

و هەر ئەبوسەعیدی خودری ڕەزای خوای لیبیت دەلێت کە پیغمبەر (ﷺ) فەرمویت: ﴿عُرِقَ مَارِقَةٌ عِنْدَ فُرْقَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَقْتُلُهَا أَوَّلَى الطَّائِفَتَيْنِ بِالْحَقِّ﴾^۱، واتە: (کۆمەلێک دەرچوو لە کاتی ناکۆکیەکی لە نێوان موسڵماناندا دەردەچن، ئەو کۆمەلە موسڵمانە کە زیاتر لە حەقەوه نزیکن ئەوان دەیانکۆزن).

ناکۆکیە کەش مەبەست بێ ناکۆکی نێوان ئیمامی عەلی و معاویە بوو، و ئەو کۆمەلەش کە هەستا بە کوشتیان کۆمەلە کە ئیمامی عەلی بوو، و ئەمەش بەلگەیە لەسەر ئەو هی کە کۆمەلە کە ئیمامی عەلی زیاتر لەسەر حەق بوو وەک لە کۆمەلە کە معاویە، هەرچەندە پیغمبەر (ﷺ) هەردوو کۆمەلە کە ئیمامی عەلی و معاویە بە موسڵمان ناو هێناوه.

^۲ صحيح البخاري و مسلم، وفي صحيح مسلم (۷/۷۴۴-۷۴۵).

^۱ صحيح مسلم (۷/۱۶۸) مع شرح النووي.

پاش ئەم ږووداوانو له ناوېردنې خهوارجه كان سې كهسى داخ له دل له له پاشاوهى
(خهوارج) ه كان كه برى بوون له (عبدالرحمن كورې ملج و بهر كى كورې عبدالله ى ته مىمى و
عمرى كورې به كرى ته مىمى) له گه له يه كتر كوږونه وه و برپارېاندا هه ربه كه يان يه كېنك
له سهر كرده كانى نه و كاته ى موسلمانان بكورژيت و داخى دلى خوږيان پرېژن، وه پرېكهوتن له سهر
نه وه ى كه عبدالرحمن كورې ملجم نىمامى عه لى بكورژيت و بهر كى كورې عبدالله ى ته مىمى
معاويه بكورژيت و عمرى كورې به كرى ته مىمى هه ستيت به كوشتنى عمرى كورې عاص، كه نه و
كاته نه مىرى مىسر بوو. بۇ ئەم مەبەستەش برپارېان دا كاتى جى به جى كردنى پيلانه كه بو تېرور كردنى
هه رسى سهر كرده كاتى نوږى به يانې هه قده ى ږه مه زان بىت، پاشان به ږى كهوتن بهر وه كوږه و شام و
مىسر بۇ نه نجام دانى پيلانه كه يان. وه له كات و ږوژى ديارى كراودا (بهر كى ته مىمى) له پرېگه ى
مزگوتدا به خه نجه رېكى ژهره راوى دای له معاويه و برېندارى كرد، به لام معاويه چاك بو وه وه و
نهمرد و بهر كى ته مىمى گېراو كوژرا.

عمرى كورې عاصيش له مىسر به قهده ى خوا نه و ږوژه نه خوش بوو نه يتوانى بچېته مزگوت
بۇ نوږى به يانې و پش نوږى بۇ خه لك بكات، بۇيه (خارجى كورې نه ى حېبىه ى عامرى) له
جى ى خو ى پاسارد بۇ پش نوږى، (عمرى ته مىمى) نوږانې كه نه و (عمرى كورې عاص) نه،
به خه نجه ږه هه راويه كه ى له مېرا به كه دا لى داو كوشتى و خه لكه كېش گرېان و كوشتانه وه.
(عبدالرحمن كورې ملجم) يش له پرېگه ى مزگوتدا فرسته ى له نىمامى عه لى هېنا له كاتېنكدا كه
خه لكى خه بهر ده كرده و بۇ نوږى به يانې، له ناو ده رگای مزگوته كه دا به شمشيرېكى ژهره راوى دای
له سهرى نىمامى عه لى و سې ږوژ به برېندارى مایه وه، تا له شوى يه ك شه مى ى پرېكهوتى نژده ى
ږه مه زانې سالى (٤٠) ى كوچى به پله ى شه هادوت گېشت، ږه زاو ږه ته ى خوا ى له سهر بىت^١

حه و ته م / دابه زىنى نىمام حه سه ن له خه لى فايه تى بۇ معاويه :

پاش شه هيد كردنى نىمامى عه لى به يعه درا به نىمامى (حسن) ى كورې و كرا به خه لىفه، نىمامى
حه سه نيش ږه زاو ږه هه تى خوا ى لى بىت هه ر له ژيانى باوكېدا هانې باوكى دېدا به پرېگه چاره ى شه ر
كېشه كان حه ل نه كات، وه نه و جه نكه نېو خويانه ى موسلمانانې به فېتنه به كى گه وړه ده زانې

^١ البداية والنهاية (٣٢٦/٧-٣٣١) والخلفاء الراشدون بين الاستخلاف والاستشهاد (٢٨٤-٢٩٠).

که هیهت و پاشه رۆزی دهولهتی ئیسلامی خستبووه مهترسییهوه، ههڕه‌نده دهیزانی که باوکی له‌سه‌ر حه‌قه، وه خه‌فه‌تیکی زۆری به‌و جه‌نگه‌ خوێناویانه ده‌خوارد له‌نیوان سه‌حابه‌کاندا.

وه له‌لایه‌کی تریشه‌وه متمانه‌ی نه‌بوو به‌ خه‌لکی کوفه‌و عێراق و ده‌یزانی هه‌ر نه‌وان هۆکاری سه‌ره‌کی هه‌موو فیتنه‌کان و چه‌ندین جار باوکیان ده‌ستخه‌ڕۆ کردبوو وه له‌ کاتی ته‌نگانه‌دا پشتیان لێ هه‌لکردبوو، بۆیه ده‌ترسا خۆشی وه‌ک باوکی لێ بکه‌ن، وه متمانه‌ی نه‌وه‌ی بێ نه‌ده‌کردن تا سه‌ر پشتگیری لێ بکه‌ن دژی معاویه، بۆیه پاش شمش مانگ له‌ وه‌ر گرتنی خه‌لافه‌ت، ته‌نازولی لێ کرد بۆ معاویه و خۆشی به‌عه‌تی دا به‌ معاویه ئێر موسته‌مانان به‌ گشتی به‌عه‌تیاندا معاویه و ناکوکی و دووبه‌ره‌کی کۆتایی پێهات و موسته‌مانان هه‌موو یه‌ک ریز و یه‌ک ده‌نگ بوونه‌وه‌و نه‌و ساله‌ش ناوئارا سالی (الجماعه).

وه به‌کۆتایی هاتن به‌ خه‌لافه‌تی ئیمام (حسن) ره‌زای خوای لیبیت خه‌لافه‌تی راشدی کۆتایی پێهات که‌سی سالی رێکی خایاند، پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) سه‌باره‌ت به‌وه فه‌رموویه‌تی: ﴿الخلافة بعدي ثلاثون سنة ثم ملك بعد ذلك﴾^١، واته: (خه‌لیفایه‌تی له‌دوای من سی سال ده‌خایه‌نیت پاش نه‌وه ده‌بیت به‌ پادشایه‌تی).

به‌راستی ئهم فه‌رموده‌یه له‌ به‌لگه‌کانی راستی پێغه‌مبه‌رایه‌تی (محمد) (ﷺ) که له‌ سه‌ره‌زه‌مینی واقعه‌دا هاته‌دی، چونکه نه‌بوه‌ که ره‌زای خوای لیبیت له‌مانگی (ربیع الأول) ی سالی (١١) ی کۆچیدا بوو به‌خه‌لیفه، ئیمامی حه‌سه‌نیش له‌ مانگی (ربیع الأول) ی سالی (٤١) ی کۆچیدا ده‌ستی له‌ خه‌لافه‌ت هه‌لگرت بۆ معاویه که ئهم ماوه‌یه‌ش (٣٠) سالی رێک ده‌کات^٢

سه‌باره‌ت به‌ دابه‌زینی ئیمام حه‌سه‌نیش له‌ خه‌لافه‌تی بۆ معاویه: حه‌سه‌نی به‌سری ده‌گیرێته‌وه‌و ده‌لیت بیستومه له‌ (ابابکر) نه‌فعی کوری حارث ره‌زای خوای لیبیت ده‌یووت: پێغه‌مبه‌رم (ﷺ) نبی له‌سه‌ر مینه‌ر و حه‌سه‌نی کوری عه‌لیش له‌ ته‌نیشته‌وه‌ بوو، پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) جارێک سه‌یری خه‌لکه‌که‌ی کرد و جارێکیش سه‌یری حه‌سه‌ن و ده‌یفه‌رموو: ﴿إن ابني هذا سيد ولعل الله أن يصلح به بين فئتين عظمين من المسلمين﴾^٣، واته: (ئهم کوره‌ی من سه‌رکرده‌و ریزداره، به‌لکو خوای گه‌وره‌ش دوو کۆمه‌له‌ی گه‌وره‌ی موسته‌مانان له‌سه‌ر ده‌ستیدا یه‌ک بخت).

^١ رواه الترمذي وأبو داود وأحمد وابن حبان والطبراني وقال الترمذي هذا حديث حسن صحيح وقال الألباني في صحيح سنن الترمذي (صحيح) (٤٨٦/٢) رقم (٢٢٢٦).

^٢ الخلفاء الراشدون بين الإستخلاف والإستشهاد ص ٢٩٤.

^٣ صحيح البخاري رقم (٢٥٠٥).

به‌لّی فەرمودە کە ی پێغمبەری ئە کرەم (ﷺ) هاتە دی و خوای گەورە لەسەر دەستی ئیمام
 حەسەن دا کۆتایی بەو فێتە خوێناویە هێنا و ناگری شەری پێی کۆژاندەو، هەزاران پەحمەتی خوا
 لەخۆی و باوکی و هەموو هاوێلانی پێغمبەر (ﷺ) بێت.

هەشتەم / گەشتنی ئیسلام بە پۆژەلات و پۆژی پۆژناوا:

پێغمبەری پێشەوامان صەلات و سەلامی خوای لەسەربێت زۆرجار لە فەرمودە پیرۆزەکانیدا
 مژدەیی ئەوێ داو بە نۆمەتە کە کە ئەم ئیسلامە سنوری دورگەیی عەرەب دەشکێت و دەگاتە
 پۆژەلات و پۆژناوای جیهان و مژدەشی پێداون کە هەردوو دەولەتە زل هێزە کە ئەو کاتە
 جیهان کە دەولەتی فارس و رۆم بوون لەسەر دەستی ئەوان دەشکێت و چۆک دادەدەن بۆ
 موسلمانان.

(نافعی کورپی عتبە) پەزای خوای لیبێت دەگیرێتەو کە لە پێغمبەری (ﷺ) بیستووە
 دەیفەرموو: ﴿تَغزُونَ جَزِيرَةَ الْعَرَبِ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ تَغزُونَ الرُّومَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ
 تَغزُونَ الدَّجَالَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ﴾^١، واتە: (غەزای دورگەیی عەرەبی دەکەن خوای گەورە نازادی، پاشان
 وولاتی فارس خوای گەورە ئەویش نازاد دەکات، پاشان غەزای رۆم دەکەن خوای گەورە ئەویش
 نازاد دەکات، پاشان غەزای دەجال دەکەن خوای گەورە ئەویش نازاد دەکات).

و (ئوبان)یش پەزای خوای لیبێت دەگیرێتەو کە پێغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿إِنَّ اللَّهَ زَوَى
 لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتَ مِثْقَالَ حَبِّ خَلْتِهَا وَإِنْ أَمْتِي سَبِيلُهَا مَا زَوَى لِي مِنْهَا وَأَعْطَيْتِ الْكَنْزَيْنِ الْأَحْمَرِ
 وَالْأَبْيَضِ﴾^٢، واتە: (خوای گەورە زەوی بۆ کۆکردمەووە هەتا هەموو پۆژەلاتەکان و پۆژناواکانیم
 بینی، وە مۆلک و دەسەلاتی نۆمەتە کە من هەموو ئەو شوێنانە دەگیرێتەو کە بۆ کۆکرایەو، وە
 هەردوو کەنز و کەشم پێ بەخشر، سور و سپی).

ئەگەر جوان تێبینی فەرمودە کە بکەین دەبین کە پێغمبەر (ﷺ) مژدەیی ئەو بە نۆمەتە کە
 دەدات کە خوای گەورە مۆلکی پۆژەلات و پۆژناویان پێ دەبەخشێت، بەلام باسی باکور و
 باشوری نەکردووە، وە ئەو بوو پاش ماوێه کی کەم لە وەفاتی خۆی راستی ئەم فەرمودە پیرۆزە
 هاتە دی و دەسەلاتی دەولەتی ئیسلامی لەوسەری پۆژەلاتەو لە چین و ئوقیانوسی ئارامەو

^١ رواه مسلم (٢٢٢٥/٤) حديث رقم (٢٩٠٠).

^٢ رواه مسلم (٢٢١٥/٤) حديث رقم (٢٨٨٩).

گه‌یشته نه‌وسهری رۆژئاوا تا مه‌غریب و ئۆقیانوسی نه‌تله‌سی، وه‌ مه‌به‌ستیشی له‌ که‌نزی سور و سه‌ی سه‌روه‌ت و سامانی فارس و رۆمه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ به‌م ئومه‌ته‌ی به‌خشی.

وه‌ له‌ فه‌رموده‌یه‌کی تریشدا که‌ (ابوهریره) ر‌ه‌زای خوای لیبت له‌ پیغمبه‌ری (ﷺ) ده‌گیرته‌وه‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿إِذَا هَلَكَ كَسْرَى فَلَا كَسْرَى بَعْدَهُ وَإِذَا هَلَكَ قَيْصَرٌ بَعْدَهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَنْفَقَنَّ كُنُزُهُمَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾^۱، واته: (ئه‌گه‌ر کيسرا له‌ناوچوو ئيت کيسرای تری به‌دوايدا نایه‌ت، وه‌ ئه‌گه‌ر قه‌يسه‌ریش له‌ناوچوو ئيت قه‌يسه‌ری تری به‌دوادا نایه‌ت، وه‌ سویندیش به‌وه‌ که‌ گیانی محمدي به‌ده‌سته‌ خه‌زنه‌کانی هه‌ردوکیان له‌رێی خودا سه‌رف ده‌که‌ن).

به‌لێ ئهم مژده‌یه‌ش وه‌کو هه‌موو مژده‌کانی تری پیغمبه‌ر (ﷺ) به‌روون و ناشکرای هاته‌دی، نه‌وه‌بوو له‌دوای کوژرانی کيسرا ئيت نه‌ده‌وته‌ی کيسرا و نه‌ کيسرايه‌تی بۆ هه‌تاهه‌تایه‌ نه‌ما که‌ پيش‌تر زیاتر له‌ دوو هه‌زار ساڵ به‌رده‌وام بوو، وه‌ له‌ دوای مردنی قه‌يسه‌ریش بۆ هه‌تاهه‌تایه‌ رۆم که‌ زیاتر له‌ دوو هه‌زار ساڵ ده‌وامی هه‌بوو نه‌ما و کوژتایی پته‌ات و دووباره‌ نه‌بووه‌وه‌.

وه‌ له‌ فه‌رموده‌یه‌کی تردا که‌ (عدی کورپی حاتم) ر‌ه‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه‌ ده‌لێت: جارێکیان من له‌ خزمه‌تی پیغمبه‌ردا (ﷺ) بووم، پیاویک له‌وکاته‌دا هاته‌ خزمه‌تی و سکاڵای نه‌بوونی و فه‌قیرحالی خۆی بۆ کرد، پاشان یه‌کیکی ته‌هات و سکاڵای زۆری چه‌ته‌و ر‌ینگری بۆ کرد، ده‌لێت پیغمبه‌ریش (ﷺ) به‌منی فه‌رموو: ﴿يَا عَدِي هَلْ رَأَيْتَ الْحَيْرَةَ؟ قُلْتُ: لَمْ أَرَهَا وَقَدْ أُبَيْتُ عَنْهَا، قَالَ: فَإِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَرَيْنَ الظُّعَيْنَةَ تَرَحَّلُ مِنَ الْحَيْرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لِاتِّخَافِ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ، قُلْتُ: فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِي فَأَيْنَ دُعَاؤُ طَيِّ الَّذِينَ قَدْ سَعَرُوا الْبِلَادَ، وَلَكِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَرَيْنَ الرَّجُلَ يُخْرِجُ مِلءَ كَفِّهِ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فِضَّةٍ يَطْلُبُ مِنْ يَقْبَلُهُ مِنْهُ فَلَا يَجِدُ أَحَدًا يَقْبَلُهُ مِنْهُ... قَالَ عَدِي: فَرَأَيْتَ الظُّعَيْنَةَ تَرَحَّلُ مِنَ الْحَيْرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْكَعْبَةِ لِاتِّخَافِ إِلَّا اللَّهَ وَكُنْتُ فِيمَنْ افْتَحَ كُنُوزَ كَسْرَى بْنِ هُرْمُزٍ وَلَكِنْ طَالَتْ بِكَ حَيَاةٌ لَرَيْنَ كَسْرَى بْنِ هُرْمُزٍ وَلَكِنْ طَالَتْ بِكُمْ حَيَاةٌ لَرُونَ مَا قَالَ النَّبِيُّ أَبُو الْقَاسِمِ (ﷺ) يُخْرِجُ مِلءَ كَفِّهِ...﴾^۱، واته: (ئه‌ی عه‌دی، ئایا شاری (حیره‌) ت بینوه‌؟ وتم: نه‌مبینوه‌، به‌لام بۆیان باس کردوم، فه‌رموی: ده‌ی ئه‌گه‌ر ژیا‌نت درێژه‌ بخایه‌نی‌ت ئافره‌تی ناو که‌ژاوه‌ که‌ ده‌بینیت له‌ حیره‌وه‌ به‌رێ ده‌که‌ویت هه‌تا ته‌واف به‌ده‌وری که‌عه‌دا ده‌کات له‌ که‌س ناترسیت غه‌یری خوا نه‌ییت،—منیش له‌ دلی خۆمدا و وتم: ئه‌ی چه‌ته‌کانی خێلی (طی‌ه‌) له‌ کوێ ده‌بن که‌دوو‌نیا‌یان ورۆژاندوه‌وه‌—، وه‌ ئه‌که‌ر ژیا‌نت درێژه‌ بخایه‌نی‌ت ده‌بینیت که‌

^۱ صحیح البخاری حدیث رقم (۳۶۱۸) فتح الباری (۶/۶۲۵).

^۱ صحیح البخاری حدیث رقم (۳۵۹۵) فتح الباری (۶/۶۱۰).

خه‌زینه‌کانی کیسرا نازاد ده‌کرین، و و تم: کیسرای کورپی هورمز؟ فهرمووی به‌لئی کیسرای کورپی هورمز، وه نه‌گهر ژیانته دریزه بخایه‌نیت وای لیدیت پیار ده‌بنیت مشتی پر له نالتون یان زیوه داوا ده‌کات یه‌کینک لئی وهر‌بگریته، که‌سی ده‌ست ناکه‌ویت لئی وهر‌گریته).

عدی پاش گپ‌رانه‌وی فهرموده‌که ده‌لئیت: دهی بینیم ئافره‌ت له‌ناو که‌ژاوه‌دا له‌ حیره‌وه به‌ریده‌که‌وت تا ده‌گه‌شته که‌عبه‌و ته‌وافی به‌ده‌ورددا ده‌کرد له‌خوا نه‌بیت ترسی که‌سی تری نه‌بوو، وه‌ خو‌شم یه‌کینک بووم له‌وانه‌ی که‌ خه‌زینه‌کانی کیسرای کورپی هورمزیان نازاد‌کرد، وه‌ نه‌گهر ژیانته‌شان دریزه‌بخایه‌نیت نه‌وی پی‌غهم‌به‌ر (ﷺ) فهرمووی ده‌بینن پیار پر به‌مشتی ئالتون و زیوه هاوار ده‌کات که‌س لئی وهر‌ناگریته).

وه‌ له‌ رپوایه‌تیکی تردا (خجایی کورپی ارت) ره‌زای خوای لیبت ده‌گپ‌رته‌وه که‌ پی‌غهم‌به‌ر (ﷺ) فهرمووی‌تی: ﴿وَاللّٰهُ لَيَّمُنَ هٰذَا اَمْرٌ حَتّٰی يَسِرَ الرَّاٰكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ اِلٰى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ اِلَّا اللّٰهَ اَوْ الذَّنْبَ عَلٰى غَنَمِهِۦ وَلٰكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُوْنَ﴾^۱، واته: (سویند به‌خوا، خوای گه‌وره ئه‌م کاره‌ ده‌کات و به‌جی‌ی ده‌گه‌یه‌نیت هه‌تا وای لیدیت و لا‌خ له‌ شاری (صنعاء) تا شاری (حضرموت) ده‌روات له‌غه‌یری خوا ترسی که‌سی تری نابیت و گورگیش به‌سهر مهره‌کانیه‌وه ده‌بیت، به‌لام ئیوه په‌له ده‌که‌ن).

هه‌روه‌ها له‌ فهرموده‌یه‌کی تردا پی‌غهم‌به‌ر (ﷺ) مژده‌ی نازاد‌کردنی هیندستانیش به‌ موسلمانان ده‌دات، نه‌وه‌تا له‌ فهرموده‌یه‌که‌دا که‌ (ئوبان) ره‌زای خوای لیبت رپوایه‌تی ده‌کات ده‌لئیت: پی‌غهم‌به‌ر (ﷺ) فهرمووی‌تی: ﴿عِصَابَتَانِ مِنْ اُمَّيْ اَحْرَزَهُمَا اللّٰهُ مِنَ النَّارِ عِصَابَةٌ تَغْزُو الْاِندُ وَعِصَابَةٌ تَكُوْنُ مَعَ عِيسٰى ابْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ﴾^۱، واته: (دوو ده‌سته‌و کۆمه‌ل له‌ ئومه‌ته‌که‌م خوای گه‌وره له‌ ناگر پارێزراوی کردون، کۆمه‌لیکیان غه‌زای هیند ده‌که‌ن، کۆمه‌لیک له‌ گه‌ل عیسی‌ای کورپی مهریه‌مدا ده‌بن).

به‌لئی بۆ یه‌که‌مجار سوپای ئیسلام له‌ سهرده‌می ئه‌مه‌ویه‌کاندا گه‌شته‌ وولاتی هیند و ئیسلامیان به‌و وولاته‌ گه‌یاند و به‌شی زۆری هیندستانیان نازاد‌کرد، وه‌ جارێکی تریش له‌ سهرده‌می محمدی مه‌هدی دا نه‌و وولاته‌ له‌سهرده‌ستی له‌شکری ئیسلام نازاد ده‌کرته‌وه به‌ پشتیوانی خوا.

به‌لئی مژده‌ی راستی پی‌غهم‌به‌ره (ﷺ) که‌ ده‌فهرمویت: ﴿لَيَلْفَنَ هٰذَا اَمْرٌ مَا بَلَغَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَلَا يَرْكُ اللّٰهُ بَيْتَ مَدْرٍ وَلَا وَبَرٍ اِلَّا اَدْخَلَهُ هٰذَا الدِّينَ بَعَزَ عَزِيْزٌ اَوْ يَذُلُّ ذَلِيْلٌ عِزًّا يُعِزُّ بِهٖ الْاِسْلَامُ وَذَلَّا يُذِلُّ

^۲ صحیح البخاری، حدیث رقم (۳۶۱۲) فتح الباری (۶/۶۱۹).

^۱ رواه النسائي واحمد باسناد قوي، سلسلة الأحاديث الصحيحة (۵۷۰/۴) حدیث رقم (۱۹۳۴).

الله به الکفر^۱، واته: (هەر شویتیک شو و پۆژی بگاتن، ئەم دینەشی دەگاتن، وە خوای گەوره هیچ مالتیکە دروستکراو لەبەرد یان لە موو نامیتیت نیلا ئەم دینە هەر تێدەخات، بەسەر بەرز کردنی سەر بەرزیک یان بە ملکه چ پیکردنی ملکه چیک، سەر بەرزیکە که خوای گەوره ئەم ئیسلامە پی سەر بەرز دەکات، وەزەلیلیکە که خوای گەوره کوفری پی زەلیل و ملکه چ دەکات).

نۆیهەم/ گێرکانیک لە حیجاز پوودەدات:

(ابو هريره) رهزای خوای لییت دەگێرێتەو که پێغه مبهەر (ﷺ) فرموویەتی: ﴿لَا تقوم الساعة حتى تخرج نار من أرض الحجاز تضيء أعناق الإبل بصرى﴾^۲. واته: (قیامەت هەتاسیت هەتاناگریک لە خاکی حیجاز دیتە دەر ملی حوشەر لە بوسرا بریقە پی دەداتەو).

ئەم نیشانە گەورە بەش که پێغه مبهری راستگۆ (ﷺ) هەوالتی پێداوین لە سالتی (٦٥٤) ی کۆچیدا روویدا، هەروەک (ئیمام شهاب الدین ابو شامە می مقدیسی) لە کتیی (الذیل و شرحه) دەگێرێتەو دەلیت: (لە شەوی چوار شەممە ریکەوتی (٣) ی جەمادی دوو می سالتی (٦٥٤) ی کۆچی لە شاری مەدینە نی پێغه مبهەر (ﷺ) دەنگیکی گەورە هات، پاشان بومەلەرزە یەکی گەورە ی بەدوادا هات که دار و دیوار و دەرگای دەههژاند و سەعات بە سەعاتیش بەردەوام بوو تا پۆژی جومعه، پاشان ناگریکی گەورە لە ناوچه ی (حره) ی نریک (قریظە) لە دورایی نیو پۆژە ری لە شاری مەدینەو لە چیاکان دەهاته دەرەو بەرەو ئاسمان تا چاو پریده کرد هەلده چوو، وە ناگر و بەردی تواهش وەکو روبرار جوگی گرتبوو، وە کلپەو دوکەلتی ناگرە کش بەشیو یەکی وا بەری ئاسمانی گرتبوو تەنانهت لە وولاتی شامیش دەتگوت پۆژگیاو).

وە دەلیت: (که قازی صدرالدین ی ئەمیی گەورە ی قازیەکانی دیمەشق بۆی گێرامەو که گویم لی بوو پیاویک بۆ باوکمی دەگێرایەو که لەو کاتەدا بۆ ماوێ چەند شو ملی حوشەرە کان لە شاری (بوسرا) که شاریکی وولاتی شامەو ئیستا پیی دەوتریت (حوران) دەبریا یەو). که ئەمەش راستی هاتەدی فرمودە که ی پێغه مبهەر (ﷺ).

دەیهەم/ شەرکردن لە گەل تورکدا:

(ابو هريره) رهزای خوای لییت دەلیت: پێغه مبهەر (ﷺ) فرموویەتی: ﴿إن من أشرط الساعة أن تقاتلوا قوماً ينتعلون نعال الشعر وإن من أشرط الساعة أن تقاتلوا قوماً عراض الوجه كأن

^۱ صحیح رواه أحمد وابن حبان، وسلسلة الأحاديث الصحيحة (٧/١) حدیث رقم (٣).

^۲ صحیح البخاری (٧٨/١٣- مع الفتح) و صحیح مسلم (٣٠/١٨- مع شرح النووي).

وجوههم انجان المطرقة^١، واته: (یه کتیک له نیشانه کانی قیامت نهو یه شهر له گهڼ میلله تیک ده کهن که پیلایوی له موو دروستکراو له یی ده کهن، وه یه کتیک له نیشانه کانی قیامت نهو یه که شهر له گهڼ میلله تیک ده کهن ده موچاویان پانه، ده موچاویان هر ده لئی قه لغانی به چه رم داپوشراوه).

وه له ریوایه تیکی تر دا که هر (ابو هریره) ره زای خوای لیبت ده گیرته وه ده لیت پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا الزَّكَاءَ صَغَارَ الْأَعْيُنِ حُمْرَ الْوُجُوهِ ذُلْفُ الْأَنْوْفِ كَأَنَّ وَجُوْهُهُمْ اَلْأَنجَانُ الْمَطْرَقَةُ وَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا قَوْمًا نَعَالِهِمُ الشَّعْرُ﴾^٢، واته: (قیامت هه تناسیت هه شهر له گهڼ تور کدا ده کهن، میلله تیکن چاویان بچوکو ده موچاویان سور، لوتیا کورت و پان، ده موچاویان هر ده لئی غه لغانی به چه رم داپوشراوه، وه قیامت هه تناسیت هه تا شهر له گهڼ میلله تیکدا ده کهن که پیلایوه کانیان له موو دروستکراوه).

وه له ریوایه تیکی تری بخاریدا: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقَاتِلُوا خَوْزًا وَكِرْمَانَ مِنَ الْأَعَاْجِمِ حُمْرَ الْوُجُوهِ...﴾^٣، واته: (قیامت هه تناسیت تا شهر له گهڼ خوزو کرمان ده کهن، میلله تیکی عه جه می ده موچاو سوورن...).

وه (عبدالله کوری بریده) ش له باوکی ده گیرته وه ده لیت: (له خزمهت پیغمبر دا (ﷺ) دانیشتبووین، گویمان لی بوو ده یفهرموو: ﴿إِنْ أُمْتِي يَسُوقُهَا قَوْمٌ عِرَاضَ الْأَوْجِه صَغَارَ الْأَعْيُنِ كَأَنَّ وَجُوْهُهُمْ الْحَجَفُ ثَلَاثَ مَرَارٍ حَتَّى يَلْحَقُوهُمْ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ أَمَا السَّابِقَةُ الْأُولَى فَيَنْجُو مِنْ هَرَبٍ مِنْهُمْ وَأَمَا الثَّانِيَةِ فَيُهْلِكُ بَعْضٌ وَيَنْجُو بَعْضٌ وَأَمَا الثَّالِثَةِ فَيُصْطَلُونَ كُلُّهُمْ مِنْ بَقِيٍّ مِنْهُمْ قَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ مِنْ هُمْ قَالَ هُمُ الزَّكَاءُ أَمَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُرْبَطُنْ خِيَوْهُمْ إِلَى سَوَارِي مَسَاجِدِ الْمُسْلِمِينَ﴾، واته: (نومه ته کهم له لایه ن کومه لئیکی ده موچاو پانه وه رایج ده کرین چاوه کانیان بچوکه، ده موچاویان ده لئی قه لغانه (سی جار)، ته نانهت له دور گهی عه ره بيشدا شویتیان ده کهون و پاویان ده نین، له جاری یه کهمدا هه که سیک هه لیت و رابکات رزگاری ده بیت، وه له دووه مدا هه ندیک تیا ده چن و هه ندیک رزگاریان ده بیت، به لآم له سی یه مدا هه موو نه وانه که ده میتنه وه دروینده و قه لآچر ده کرین، و تیان نه ی پیغمبر ی خوا نه وانه کین؟ فهرمووی نه وانه تورکن، ئینجا فهرمووی: سویند بهو که سه ی که گیانی منی به ده سه ته و لاخ و ئه سپه کانیان به دیواری مز گه وتی موسلمانانه وه ده به سه ته وه).

^١ رواه البخاري (١٠٣/٦- مع الفتح) ورواه مسلم (٢٢٣٣/٤) حديث رقم (٢٩١٢).

^٢ رواه البخاري ورواه مسلم (٣٨/١٨- مع شرح النووي) واللفظ للبخاري.

^٣ صحيح البخاري (٦٠٤/٦- مع الفتح).

پاش گيتر انهووی فرموده که عبدالله دهلّیت: هر بزيه (بریده) ی باو کم همیشه دوو ولاخی به بار و کۆچمهو ناماده بوو بۆ را کردن له ترسی نهو نهامه تیه ی که له پیغمبهری (ﷺ) بیستبوو که دوو چاری نومه ته که ی ده بیت له سهر دهستی نهو تور کانه دا.

به لّی لهم فرموده پیرو زانه دا پیغمبهری ئیسلام (ﷺ) به نومه ته که ی راده گه به نیت که قیامت هه لئاسیت هه تا شهر له گه لّ میلله تیکدا ده که ن که روخساریان چاو به چوک و لوت کورت و پان و ده موچاو سوور، ده موچاویان ده لّیی قه لغانه که به پیسته و چهرم قات قات دابؤ شراوه، پتلاوه کانیشیان له موی مهر و مالّات دروستکراوه، ههروه کو کلاشی کوردی ئه مپزی خویمان، نهو میلله تهش میلله تی تور که، وه تور کیش کاتی خۆی بهو میلله ته ده و ترا که خه لکی وولاتی مه نغولیا و قه فقا سیا و سنوره کانی ئه مپزی روسیا له گه لّ چین و یاباندا، که کاتی خۆی بهو ممله که تانه ده و ترا (خوزو کرمان)، وه روخساری ده موچاوی خه لکه که ی جیاوازی هیه له گه لّ روخساری خه لکی تر دا، ته نانه تور که کانی ئه مپز به چله که ده چنه وه سهر خه لکی نهو ناوچانه و نزیکه ی (۸۰۰) سالّ پيش ئیستا له ناوچه کانی خویانه وه کۆچیان کردوه به ره و رۆژناوا له شویتی تورکیای ئه و مپزدا نیشته جی بوون و هه تا ئه مپز هه ره به تورک ناوده برین.

وه له راستیدا فرموده کانی پیغمبهر (ﷺ) هه مووی هاته ندی، وه نومه تی ئیسلام نزیکه ی به ک سده شهر ی له گه لّ ئه م تور کانه دا کرد، سهره تا له هیر شه کانی جهنگیز خانی به کم سهر کرده ی ته تار و مه غوله کانه وه دهستی پیکرد بۆ سهر ممله که تی خورازم شا له نه فغانستان، دواتر به لاماردانی ئیران و داگیر کردنی، پاشان به سهر کردایه تی (هولاکۆ)ی کوره زای جهنگیز خان سالی (۶۵۶) ی کۆچی روویان کرده شاری به غدادی پایتهختی خه لافه تی ئیسلامی و ئه ویشیان داگیر کرد و خه لیفه ی موسلمانانان کوش و کۆتایان به خه لافه تی عباسی هیتاو نهامه تیه کی هیتده گه وریان به سهر نومه تی ئیسلامدا هیتا که له میژووی خۆیدا شتی وای به سهر دا نه هاتبوو، هه رشارو ممله که تیکیش که داگیران ده کرد پاش قه تلّ و عام کردنی هه موو خه لکه که ی تهخت و تاراجی شاره که یان به سهر به کدا ده روخانده و دهیان سوتانده، به جۆرێک که ته نها له شاری (به غداد) دا زیاتر له یه ک ملیۆن موسلمانانان کوش، هه تا دواتر له وولاتی شام له سهر دهستی سهر کرده یه کی ئیسلامی به ناوی (سیف الدین قطز) وه موسلمانان کان توانیان له جهنگی (عین جالوت) دا بیانشکینن و کۆتایی به لاپه ره ی ره شیان بهینن له میژوودا.

وه ئیمامی نهو وه ی ره جه تی خوای لیبت که هاوچه رخی شهر ی موسلمانان کان بووه له گه لّ نهو تور کانه دا له شهر حی (صحیح مسلم) دا ده فرمویت: (پیغمبهر (ﷺ) چون وه سفی کردوون ناوا

به چاوی خویمان بینیمان، چاو بچوک و لوت پان و دهموچاو سور، پتلاوه کانیشیان له مووی مهر و مالاته کانیان دروست کردبو^۱

وه صهلات و سهلامی خواش له سهر نهو پیغه مبه ره بیت که هیچ قسه یه کی له خو یه وه نه کردوه، به لکو ههمووی وه حی بووه و خوی گه وه بوی ناردوه.

به لام هه لیره شدا حه زده کهم نامازه به وه بکه که نیمام (ابن کثیر) له تهفسیره به نرخه کهیدا له تهفسیری نایه تی: ﴿سَتَدْعُونَ إِلَى قَوْمٍ أُولِي نَاسٍ شَدِيدٍ يُقْتُلُونَكُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ﴾^۲، واته: (بانه گه شه ده کریت بۆ روو به روو بوونه وهی میلله تیکی خاوهن زه بری توند، که ده بیت شهرپان له گه لدا بکه یان موسلمان بن)، ده لیت که (ابوهریره) ره زای خوی لیبت سه بارهت بهو میلله ته فهرموویه تی: (هم البارزون)^۳ واته: (نهوانه بارزه کانن) پاشان ده لیت که له تهفسیری فهرموده که ی پیغه مبه ردا(ﷺ): ﴿تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَعَاهُمُ الشَّعْرُ﴾ واته: (شهر له گه ل میلله تیکدا ده کهن که پتلاوه کانیان له مووی نازه ل دروستکراوه)، (ابوهریره) ده فهرمویت: (هم البارزون، یعنی الأکراد) واته: (نهوانه بارزه کانن: مبهست پی ی کورده کانه). جا نه گهر لیکنده وه و بۆ جوونی (ابوهریره) ره زای خوی لیبت بۆ نهو فهرموده وه و بهرگرین نهوا ده بیت بلتین بهشی یه کهمی فهرموده که که باس له میلله تیکی چاو بچوک و لوت پان و دهموچاو قه لغانی ده کات، مبهست پی ی مه غوله کانه، وه بهشی دروه میشی که باس له میلله تیک ده کات که پتلاوه کانیان له مووی نازه له کانیان دروست کراوه مبهست پی ی میلله تی کورده، به تاییه تی میلله تی کورد که هه تانه مروش بهشکی زوری هه کلاش له پی ده کات که له مووی مهرومالات دروستکراوه، خوی گه ورهش له ههمو و کس زاناره.

یانزیه م/ سه ره لدانن نزیکه ی (۲۰) دروژن که لاف ی پیغه مبه رایه تی لی ده دهن:

(ئوبان) ره زای خوی لیبت ده گیرته وه که پیغه مبه ر(ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَلْحَقَ قِبَائِلَ مِنْ أُمَّتِي بِالْمُشْرِكِينَ وَحَتَّى يَعْبُدُوا الْأَوْثَانَ وَإِنَّ سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي ثَلَاثُونَ كَذَابُونَ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ لَا نَبِيَّ بَعْدِي﴾^۴، واته: (قیامهت هه لتاسیت هه تا جهند هوزیک له ئومه ته کهم

^۱ شرح (صحيح مسلم) للأمام النووي (۳۷/۱۸-۳۸) ولي جامع الأصول (۴۰۴/۱۰).

^۲ الفتح: (۱۶).

^۳ تفسير ابن كثير (۵، ۶۲۱)، تحقيق عبدالرزاق مهدي، ولي صحيح البخاري رقم (۳۵۹۱) ولي جمع الفوائد رقم (۹۸۶۹).

^۴ سنن أبي داود (۳۲۴/۱۱) مع عون المعبود والزمذني (۶/۴۶۶) مع تحفة الأحوذني وقال هذا حديث صحيح، وقال الألباني (صحيح)، انظر صحيح الجامع الصغير (۶/۱۷۴) رقم (۷۲۹۵).

ده گهنه وه به بی باوهره کان و ده چنه وه لایان، وه هتا وای لی دیت بت دهرسته وه، له نومه ته کهمدا سی درۆزنی تیدا پهیدا ده بیت، هه موویان لافی نه وه لیده ده ن که پیغمه برن، منیش کۆتایی پیغمه برام و له دوا ی منیش پیغمه بر نایه ت).

وه له ریوایه تیکی تردا (ابوهریره) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که پیغمه بر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لا تقوم الساعة حتى يبعث دجالون كذابون قريب من ثلاثين كلهم يزعم أنه رسول الله﴾^۱، واته: (قیامه ت هه لئاسیت هه تا نزیکه ی سی جادوگری درۆن سه ره لده ده ن، هه موویان لافی نه وه لیده ده ن که پیغمه بری خوان).

ههروه ها (سه ره ی کوری جنذب) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که پیغمه بر (ﷺ) وتاریکیا به هوی خۆرگیرانه وه له سه رده می خۆیدا، تیایدا فهرمووی: (إنه والله لا تقوم الساعة حتى يخرج ثلاثون كذاباً آخرهم الأعور الكذاب)^۲، واته: (نهمو سویتد به خوا-قیامه ت هه لئاسیت هه تا سی درۆن ده رده چن که کۆتایه که یان کویره ی درۆنه)، مه به ست پیی ده جاله.

وه له ریوایه تیکی تردا (حذیفه ی یمانی) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که پیغمه بر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿سيكون في أمتي كذابون سبعة وعشرون منهم أربع نسوة وأنا خاتم النبيين لا نبي بعدي﴾^۳، واته: (له نومه ته کهمدا (۲۷) درۆن پهیدا ده بن که چواریان ئافره تن، لافی پیغمه برایه تی لی ده ده ن، منیش کۆتاین پیغمه برم پیغمه بری ترم له دوا نایه ت).

نه گهر ئیمه ش چاویک به لا په ره کانی میژوودا بخشیتینه وه، ده یسین که هیشتا پیغمه بر (ﷺ) له ژایاندا بو، که دوان له درۆزانه ی لافی پیغمه برایه تیای لی ده دا سهریان هه لدا، په که میان (موسه یله مه ی درۆن) بو که له یه مامه وه له (بنی حنیفه) سه ری هه لداو ده یگوت خوا کردوومی به شه ریکی محمد (ﷺ) له پیغمه برایه تییدا، وه لاسای قورئانی ده کرده وه ده یگوت منیش نایه تم له لایه ن خواوه بۆ دیت، پاشان نویتزی له سه ر خه لک لابر دوو عه ره ق خواردنه وه زینا کردنی بۆحه لال کردن و خه لکیکی زۆریش پیی هه لخه لته تان و له ده وری کۆبوونه وه، تا به فهرمانی (ابوبکری صدیق) رهزای خوای لیبت خالیدی کوری وه لید به سوپایه کی گه وروه نارد و په لاماری دان و خه لکیکی زۆری لی کوشتن و موسه یله مه ی درۆزنیش کۆژراو فیتنه که ی کۆتایی پته ات.

^۱ صحیح البخاری (۶/۶۱۶) - مع الفتح و صحیح مسلم (۱۸/۴۵-۴۶ - مع شرح النووي).

^۲ مسند أحمد (۵/۱۶) - بهامشه منتخب کز العمال و هو صحیح.

^۳ مسند أحمد (۵/۳۹۶) و صحیح الجامع الصغیر (۴/۹۷) رقم (۴۱۳۴) وقال الهیثمی (رواه احمد والطبرانی فی الکبیر والأوسط، والبخاری، ورجال البزار رجال الصحیح. مجمع الزوائد (۷/۳۳۲)).

دووهمیشیان (نوسوه دی عه‌نسی) بوو که له خیلې (مذبح) له (صنعاء) سهری هه‌لداو به‌ه‌مان شیوه لافی پیغه‌مبه‌رایه‌تی لی داو له‌پړنگه‌ی سیجر و جادو و زمان لوسییه‌وه خه‌لکیکی زوړی هه‌ل‌خه‌ل‌تاند و توانی ده‌ست بگریټ به‌سر یه‌مه‌ندا، تا دواتر (فه‌پروزی ده‌یله‌می) به‌هاوکاری ژنه‌که‌ی که نوسوه دی عه‌نسی لی داگیر کردبوو توانییان بیکوژن، له‌وکاته‌شدا سوپای ئیسلام گه‌یشته سهریان و خه‌لکیکی زوړ له شوټکه‌وتوانی کوژران و نه‌وانی تریش بلاوه‌یان لی کرد و فیتنه‌که‌ی کوټایی پیتهات.

پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) پیش وه‌فاتکردنی به‌چهند روژنک هه‌والی کوشته‌نه‌که‌ی به‌هاوه‌له‌کانی دا له‌و روژ و سه‌عانه‌ی که تیایدا کوژرابوون، وه پاش وه‌فات کردنی سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سهریت به‌ (۱۰) روژ راستی هه‌واله‌که گه‌یشته شاری مه‌دینه، هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) باسی کردبوو.

وه له زه‌مانی نه‌بو به‌کری صدیق‌شدا له خیلې به‌نی نه‌سه‌د له‌ناوچه‌ی خه‌یه‌ر (طلیحه‌ی کوری خویلدی نه‌سه‌دی) سهری هه‌لدا که ده‌یووت منیش پیغه‌مبه‌رم، تا خالیدی کوری وه‌لید به‌ سوپاکه‌یه‌وه په‌لاماری داو شکاندی نه‌ویش هه‌لتهات و په‌نای برده به‌ر پاشاکانی (غسان) له‌وولاتی شام، به‌لام دواتر توبه‌ی کردو گه‌رایه‌وه و موسلمانیکي زوړ باشی لی ده‌رچوو. وه هه‌ر له سهرده‌می نه‌بو به‌کریشدا ئافره‌تیک به‌ناوی (سه‌جاحی کچی سوه‌ید) له خیلې (تغلب) سهری هه‌لدا که لافی پیغه‌مبه‌رایه‌تی لی ده‌داو عه‌شیره‌تی (تیم) هه‌موو شوټی که‌وتن و دواتر له‌گه‌ل موسه‌یله‌مه‌ی دروژندا رپکه‌وتن و شوی پیکرد و ماره‌یه‌که‌شی نه‌وه‌بوو که نوپژی عه‌سری له‌سهر خه‌لک هه‌لگرت. به‌لاه له سهرده‌می معاویه‌دا گه‌رایه‌وه و توبه‌ی کرد و موسلمانیکي باشی لیده‌رچوو.

وه له زه‌مانی (عبدالله کوری زوبه‌یر و عبدالملک ی کوری مه‌روان) یشدا له عه‌شیره‌تی (ثقیف) پیاوړک په‌یداوو به‌ناوی (موختاری کوری نه‌بو عوبه‌یدی ثقفی) فیتنه‌یه‌کی گه‌وره‌ی نایه‌وه و ده‌یگرت من پیغه‌مبه‌رم و نامه‌کانیشی به‌ناوی (موختار پیغه‌مبه‌ری خوا) وه موړ ده‌کرد.

وه (متنبی) شاعری ناوداری عه‌ره‌ب له‌سهرتای ژیانیدا لافی پیغه‌مبه‌رایه‌تی لی ده‌دا، به‌لام دواپی توبه‌ی کردو له‌و قسه‌یه‌ی په‌شیمان بووه‌وه.

وه له سهرده‌می (معتمد) ی خه‌لیفه‌ی عه‌باسیشدا فیتنه‌ی زنجه‌کان روویدا که ده‌ستیان گرت به‌سهر باشوری غیراقد و خراپه‌کاریه‌کی گه‌لنک زوړیان کرد، وه سهر کرده‌که‌یان ناوی (به‌بود) بوو که ده‌یگرت خوا منی کرده‌وه به‌ پیغه‌مبه‌ر، به‌لام من قبولم نه‌کرده‌وه.

وه له سهردهمی (مکتفی) خهلیفه‌ی عه‌باسیشدا فیتنه‌ی (قراطة) پرووی داو ماوهیه‌کی زۆری
خایاند و خه‌لکیکی زۆریان گومرا کرد و خراپه‌کاری و فسادیکي زۆریان نایه‌وه، ئهم کۆمه‌لش
له‌بیر و باوه‌ره‌کاناندا زۆر له‌شیوعیه‌کانی ئهم‌ڕۆ ده‌چوون، وه‌یه‌کێک له‌سهر کرده‌کانیان ناوی (یحیی
کوری زکرویه‌ی قرمطی) بوو لافی پێغه‌مبه‌رایه‌تی لیّ ده‌داو له‌دوای خوشی (حسین)ی برای به‌همان
شیوه، وه‌ خالێک به‌ده‌موچاویه‌وه بوو ده‌یگوت ئهمه‌ نیشانه‌و مۆری پێغه‌مبه‌رایه‌تیه‌که‌مه‌.

وه له‌ دوای ئه‌مانیش کۆره‌ مامه‌که‌یان که‌ناوی (عیسی کوری مه‌روه‌یه‌)بوو لافی پێغه‌مبه‌رایه‌تی
لیّ ده‌داو ده‌یگوت (مدثر) له‌ قورئاندا که‌ خوا باسی ده‌کات منم، وه‌ خزمه‌تکاریکي هه‌بوو ناوی
نابوو (المطوق بالنور) واته‌ (داپۆشراو به‌ نور) و توانی ده‌ست به‌سهر به‌شیکي زۆری وولاتی شامدا
بگه‌ڕیت و خراپه‌ کاریه‌کی زۆر بنێمه‌وه تا دواتر کۆژراو به‌دۆزه‌خ شاد بوو.

وه له‌ سهرده‌می (مقتدر)ی خه‌لیفه‌ی عه‌باسیشدا سهر کرده‌یه‌کی تری ئهو (قرمطی)یان به‌ناوی
(ابو طاهری قرمطی) به‌همان شیوه‌ فسادیکي گه‌وره‌ی نایه‌وه‌و ته‌نانه‌ت له‌ سالتی (٣١٧)ی
کۆچیدا په‌لاماری که‌عه‌ی داو به‌رده‌ ره‌شه‌که‌شی له‌شێونی خۆی هه‌لکۆلتی و قه‌تل و عامیکي زۆری
خه‌لکی مه‌که‌و حاجیه‌کانی ئهو سالتی کرد.

وه له‌ سهرده‌می (راضی) خه‌لیفه‌ی عه‌باسیشدا (محمد کوری عه‌لی سه‌له‌غانی) که‌ ناسرا‌بوو به‌
(ابن ابی‌العراق) سه‌ری هه‌لدا که‌ لافی خوایه‌تی و مردوو زیندوو کردنه‌وه‌ی لیّ ده‌دا تا دواتر خۆی
و کۆمه‌لکیکی زۆر له‌ شوێنیکه‌وتوانی کۆژران.

وه له‌ سهرده‌می (مطیع)ی خه‌لیفه‌ی عه‌باسیشدا کۆمه‌لێک په‌یدا بوون پێان ده‌وترا (تناسخیه‌)
کۆریکی گه‌نجیان تیا‌بوو ده‌یگوت رۆحی ئیمامی عه‌لی هاتۆته‌ له‌شم و ژنه‌که‌شی ده‌یگوت منیش
رۆحی (فاطمة)م کراوه‌ به‌به‌ردا و یه‌کیکی تریشیان ده‌یگوت من جبرائیلیم، دواتر گه‌یران و زۆریان
لیدرا تا به‌ فهرمانی (معز الدوله‌) نازاد کران.

وه له‌سهرده‌می (مستظهر)ی خه‌لیفه‌ی عه‌باسیشدا له‌سالتی (٤٩٩)ی کۆچی دا پیاویک له‌
ده‌ورو به‌ری (نه‌اوند) په‌یدا بوو لافی پێغه‌مبه‌رایه‌تی لیّ ده‌داو هه‌ندێک خه‌لک شوێنی که‌وتن، به‌لام
گه‌راو کۆژرا.

وه پیاویکی تریش لافی پێغه‌مبه‌رایه‌تی لیّ ده‌دا خۆی ناونا‌بوو (لا) وه‌ ئهو فهرموده‌یه‌ی
پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) که‌ ده‌فه‌رمویت (لا نبي بعدی) هه‌لتی ده‌گه‌ڕایه‌وه‌ ده‌یگوت ئهو (لا)یه‌ بۆ نه‌فی نه‌
به‌لکو مه‌به‌ستی له‌ ناوی منه، واته‌ (لا) له‌ دوای من ده‌ییت به‌ پێغه‌مبه‌ر.

وه هەر له سەردەمی عەباسیەکاندا ئافەرەتێك لافی پێغەمبەرایەتی ئی دەدا، وه کاتێک که پێیان دەگوت پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویهتی (لا نبی بعدی) واتە (لە دواى من هیچ پێغەمبەرێك نایەت)، دەیگوت: خۆ نەبیوتووە (لا نبیة بعدی) واتە مەبەستی لە پێغەمبەری پیاو بوو نەك پێغەمبەری ژن.

وه له کۆتایی سەدەى رابردووشدا چەند کۆمەڵێکی سەرلێ شێواو پەیدا بوون که سەرکرده کانیان لافی پێغەمبەرایەتیان ئی دەدا، وه کادیانی یەکان که سەرکرده کەیان (میرزا غلام أحمد) له وولاتی هیند دەیگوت من پێغەمبەرم لەلایەن خواوە وه حیم بۆ دیت و مزگەوتە کەشی ناونابوو (مسجد الاقصی) و گوندە کەشی ناونابوو (مکه المسیح) تا لەسالی (١٣٢٦) ی کۆچیدا خواى گەورە به دەردی سکچوون دای رزاند و له ئاودەست خانەدا رۆحی دەرچوو.

وه هەروەها بەهائیه کانیی که به سەرکرده کەیان دەگوت (بهاء الله) و لافی خوایهتی ئی دەداو خەلکیکی زۆری گومراو سەرلێشێواو کرد و ئینگلیزه کان پالەشتیان دەکرد بۆ شێواندنی ئایینی ئیسلام و نانهوی فیتنە لەناو موسلماناندا.

وه له سەرهتای هەشتاکانیشتدا پیاویک له سودان بهناوی (محمد محمود طه) بانگەشەى پێغەمبەرایەتی بۆخۆی دەکرد و بههۆی نوسین و ووتارەکانیەوه خەلکیکی زۆری گومرا کرد، تا لەسالی ١٩٨٥ دا حکومەتی سودان حوکمی (مرتد)ی بهسەردا سەپاند و لەسێدارەى دا^١

بەم شێوەیە ژمارەى ئەو درۆزنەى که لافی پێغەمبەرایەتی ئی دەدەن هەتا ئەمڕۆ خۆی له (٣٠) نزیک کردۆتووە که کۆتاییه کەشیان مەسیحی دەجال دەبێت وهك له فەرمودە کەى پێغەمبەردا(ﷺ) هاتوو، ئەمە جگە لەژمارەیه کی ئیجگار زۆر که لافی مەهدیەتیان ئی داوه که له ژمارە نایەن.

وه لەم سەلانی دوايشدا له کوردستانی خۆمان لەناوچەى پشدر پیاویک پەیدا بوو، بهناوی شیخ مصطفی دەیگوت لەلای خواوە وه حیم بۆ دیت، وه کتییکیشی بلاو کردووە که گوايه لەلایەن خواوە بۆی هاتوو بەناوی (کلام الله آخر ما أنزل بعد القرآن) که لەسەر شێوەى قورئان سورەت سورەتی کردبوو وه به (ﷺ) سورەتەکانی دەستی پێ دەکرد، بەلام دواتر خۆی و چەند هاوەلێکی لەشاری هەولێر کوژران.

دوانزەیه/ هەرهج و کوشتاری موسلمانان لەنیوان خۆیاندا:

(ئەبو موسای ئەشعەری) رەزای خواى لیبێت دەگیرێتووە که پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویهتی: ﴿إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ الْمَرْجِ، قَالُوا: وَمَا الْمَرْجُ؟ قَالَ: الْقَتْلُ، إِنَّهُ لَيْسَ بِقَتْلِكُمُ الْمُشْرِكِينَ وَلَكِنْ قَتْلُ بَعْضِكُمْ

^١ قیامەتی گجکه، عمر سلیمان الاشقر، وهگێڕانی ژبوانی گەلانی، ل١٩٢

بعضاً، حتى يقتل الرجل جاره، ويقتل أخاه، ويقتل عمه، ويقتل ابن عمه، قالوا: ومعنا عقولنا يومئذ قال إنه لينزع عقول أكثر أهل ذلك الزمان ويخلف له هباء من الناس يحسب أكثرهم أنه على شيء وليسوا على شيء^١، واته: (له پیش هاتنی قیامه تدا هره ج ده بیت، ووتیان هره ج جیه؟ نهویش فهرمووی: کوشتن، مه به ستم پی کوشتاری کافران و بی دینان نیه، به لکو خوتان له ناو خوتاندا یه کتر ده کوژن، تا وای لی دیت پیاو دراوسی که ی خوی ده کوژیت و برای برای خوی ده کوژیت و مام و کوره مامی خوی ده کوژیت ووتیان جا لهو کاته دا عه قلمان لای خومانه؟ نهویش فهرمووی: عه قلی خه لکی نهو زه مانه هه لده گیریت و خه لکانیکی سووک بی نرخ ده میتنه وه زوره بیان خویان به شت ده زانن و به لام هیچیش نین).

(ابوهریره) ش له پیغه مبهروه (ﷺ) ده گیریتنه وه که فهرموویه تی: ﴿والذي نفسي بيده لا تذهب الدنيا حتى يأتي على الناس يوم لا يدري القاتل فيم قتل ولا المقتول فيم قتل فقيل كيف يكون ذلك يكون ذلك قال اخرج القاتل والمقتول في النار﴾^٢، واته: (سویند به وکه سه ی گیانی منی به ده سه، دونیا کوژای پی نایه ت هه تا رپوژیک دیت به سه ر خه لکدا پیاو کوژ نازانیت له سه رچی ده کوژیت و کوژراویش نازانیت له سه رچی کوژراوه، ووتیان: نهو چوّن ده بیت؟ فهرموویک هره جه، بکوژ و کوژراو هره دوو کیان له ناگردان).

وه له فهرموده یه کی تر دا که عامری کوری سه عد له باوکیه وه ده یگیریتنه وه که پیغه مبهر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿سألت ربي ثلاثا فأعطاني ثنتين و معني واحدة سألت ربي أن لا يهلك أمي بالسنة فأعطاني و سأله أن لا يهلك أمي بالفرق فأعطاهاها و سأله أن لا يجعل بأسهم بينهم فمنعها﴾^٣، واته: (داوای سی شتم له خوا کرد، نهویش دوانیانی پی به خشیم به لام نهوی تریانی نه دامی، داوام له خوا کرد که سه رتاپای نومه ته کم به گرانی له ناو نه بات، نهویش پی به خشیم، وه داوام لی کرد که نومه ته کم سه رتاپا به لافاو له ناو نه بات، نهویشی دامی، وه داوام لی کرد که نومه ته کم خویان له ناو خویاندا یه کتر له ناو نه بدن، به لام نه میانی نه دامی).

وه هه ره له به شیکی تری فهرموده یه کدا که نیمام (مسلم) له (ثوبان) وه ره رپوایه تی کردوه وه پیغه مبهر (ﷺ) ده فهرمویت: ﴿وانني سألت ربي لأمتي أن لا يهلكها سنة عامة و أن لا يسلط عليهم عدوا من سوى أنفسهم فيستبجح بيضتهم وإن ربي قال يا محمد اني إذا قضيت قضاء فإنه لا يرد واني

^١ رواه احمد باسناد صحيح وسلسلة الأحاديث الصحيحة (٢٤٨/٤) ورواه ابن ماجه والبخاري في شرح السنة.

^٢ صحيح مسلم (٢٢٣٢/٤) رقم (٢٩٠٨).

أعطيتك لأمتك أن لا أهلكهم بسنة عامة وأن لا أسلط عليهم عدوا من سوى أنفسهم يستبيح بيضتهم ولو اجتمع عليهم من بأقطارها أو قال من بين أقطارها حتى يكون بعضهم يهلك بعضا ويسبي بعضهم بعضا^١، واته: (داوام له خوای خۆم کرد بۆ نومه ته کهم که به گرانیه کی سهرتاپا له ناویان نه بات، وه دوژمنیکی غهیری خۆیان به سهردا زال نه کات که هه تکیان بکات و له ناویان به ریت، خوای گهورهش روتی نهی محمد من که کاریکم قهزا کرد قهزا کهم رت ناکرته وه، وه من نه وهم داوه به نومه ته کهت که به گرانیه کی سهرتاپا له ناویان نه بهم وه دوژمنیکیان به سهردا زال نه کهم له غهیری خۆیان که هه تکیان بکات و له ناویان به ریت، نه گهر هه موو مهمله که ته کانی دونیاش له سهریان کۆبنه وه و پهلاماریان بدهن هه تا نه وه نه بیت که خۆیان به ککر له ناو خۆیاندا له ناو بهرن و خۆیان هه تکی ناموسی به ککر بکهن).

به راستی نهه فرموده پیرۆزانه زۆر بهراشکاوای بۆمانی روون ده که نه وه که نومه تی نیسلام هه رگیز دوژمنانی ناتوان له ناوی بهرن و زه فهری بهرن، به لکو هه رچی نه هه مه تی و لاوازی و به هه لا کهت چوونی هه به هه مووی له پری ناکوکی و دوو به ره کی و شهر و کوشتاری ناو خۆیان وه دوچارای ده بن، به راستی نهه فرمودانه ی پیغمبه ر (ﷺ) هه مووی وه که بهری بهیان روون و ناشکرا هاتونه ته دی و هه تا نه مرۆش هه ر به رده وامن، هه ر له سهرده می سه حابه کانه وه خوا لیان رازی بیت هه تا نه مرۆ نه وه نه ده ی که موسلمانان له ناو خۆیاندا به کریان کوشتوه و خویتی به کریان به ناحق رشتوه، هه رگیز کافران و دوژمنانی نیسلام نه یان توانیوه چاره کی نه وه نه ده خویتی موسلمانان برێن. ده بین به کۆی هه موو غهزا کانی پیغمبه ر (ﷺ) و هه موو غهزا کانی سهرده می خوله فای راشدین به روخانی هه ردوو ده ولته تی فارس و رۆمیشه وه هیده ی شهری (صفین) موسلمانان تیدا شهید نه کراوه، وه نه گهر چاوێک به لاپه ره کانی میژوودا بخشیتن، ده بین که هۆکاری رووخانی هه موو ده ولته ته نیسلام به کان شهر و کوشتار و ناشویی ناو خۆبووه، وه هه میشه دوژمنانی نیسلام له کاتی کهدا فرسه تیان له نومه تی نیسلام هه تاوه که زانیویه له ناو خۆیاندا دوو به ره کی ناکوکیان تی دایه، وه له هه ر کات و شوێن کهدا موسلمانان توانیبتیان ناکوکی و دوو به ره کی ناو خۆوه لا بنن نهوا خوای گهوره به سهر دوژمنانیاندا سه ری خستون و زالی کردوون، وه دوژمنانی نیسلام هه رچه نه ده هیزو ده سلاتیان هه به ییت، به لام هه میشه له روو به روو بوونه وه ی چه کداریدا له گه ل موسلماناندا شکاون و به زیوون، ته نها لهو کاتانه دا نه بیت که موسلمانان له ناو خۆیاندا ناکوک بوون، نه وه تا وه که بینیمان گهوره ترین

^١ صحیح مسلم (٢٣١٥/٤) رقم (٢٨٨٩).

تواناو دهسه لاتى سهربازى نهم سهردهمه كه خوئى لهيه كيتى سوڤيتى شيوعيدا دهواند، لهبهردهم گهليكى رهش و پروتى موسلمانى وهك گهلى نهفغانيدا بهچوكدا هات و شكاه، بهلام شهر و كوشتار و خوين رشتنى ناوخوئى موسلمانان له نهفغاندا، بهرو رهنجى چهند سالتى نهو جيهاده پرورزهى بهبا دا و بهو ناكامه دلته زينهى گهياند كه بينيمان.. نهمو پيغمبهري ئيسلاميش (ﷺ) كه دهيزانى نهمه قهدهرى نهم نومتهيه و له نهزه لدا لهسهرى نوسراوه و پهرت كردنهوى نيه، بويه بهناچارى به ههموو شيويهك هانى موسلمانانى داوه لهكاتى پروودانى نهو فيتسو ههرهجو كوشتارى ناوخويهدا دووره پهريز بن و دهستان نهچته خوئى يهكو.

نهو هتا لم فهرمودهيدا كه ئيمامى موسليم له (أبو بكر) هوه ريوايهتى دهكات پيغمبهري (ﷺ) دهفهرموت: ﴿إِنهَا سَكُونُ فِتْنٍ أَلَا تَمُتُونَ فِتْنَةَ الْقَاعِدِ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي إِلَيْهَا أَلَا فَإِذَا نَزَلَتْ أَوْ وَقَعَتْ فَمَنْ كَانَ لَهُ أَهْلٌ فَلْيَلْحَقْ بِغَنَمِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَلْحَقْ بِأَرْضِهِ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ أَهْلٌ وَلَا غَنَمٌ وَلَا أَرْضٌ قَالَ يَعْمَدُ إِلَى سَيْفِهِ فَيَدُقُّ عَلَى حَدِّهِ بِحَجَرٍ ثُمَّ لَيَنْجُ أَنْ اسْتَطَاعَ النِّجَاءَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَغْتُ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ أَكْرِهْتُ حَتَّى يُنْطَلَقَ بِي إِلَى أَحَدِ الصَّفِينِ أَوْ أَحَدِ الْفَتَنِ فَضَرَبَنِي رَجُلٌ بِسَيْفِهِ أَوْ بِحِجِيءٍ سَهْمٍ فَيَقْتُلُنِي قَالَ يَبُوءُ بِأَعْمَةٍ وَإِثْمِكَ وَيَكُونُ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾^١، واته: (لهدواى من فيتتهى زور پروودهات، پاشان فيتتهيك ديت نهوى دانشتيت تاييدا باشره لهوى تاييدا دهپرات، نهوشى كه دهپرات باشره لهوى كه ههولتى بو دهوات، هه كاتيك نهو فيتتهيه پرووى دا، نهوى حوشرى هديه با بچيت به لاي حوشره كهى خوئيموه، وه نهوى كه خاكو زهوى هديه با بچيت به لاي خاكو زهويه كهى خوئيموه. پياوئيكش ووتى: نهى پيغمبهري خوا! نهى نه گهر يه كيك نه حوشرو نه مهرو نه زهوى ههبوو چى بكات؟ نهوش فهرموى: با بهردنك هه لگريت و شمشيره كهى خوئى پي بشكينييت و پاشان بوئى دهرجيت، نه گهر تواناى دهرجونى ههبو. خوايه شاهيدبه پيم ووتن، خوايه شاهيدبه پيم ووتن خوايه شاهيدبه پيم ووتن. پياوئيكى تريش ووتى: نهى پيغمبهري خوا نه گهر بهزور راپينچيان كردم بو يه كيك له دوو بهره كهى شهپه كهو پياوئيك به شمشيره كهى ليني دام يان تيرنكم بهركهوت و كوژرام؟ نهوش فهرموى: گوناھى خوئى و گوناھى توش دهچيته نهستوى نهو و دهچيته ناگرهوه).

^١ صحيح مسلم (٢١٢/٤-٢٢١٣) رقم (٢٨٨٧).

ههروهه ها (ابوذر) رهزای خوای لیبت ده گپرتیهوه که پیغمبر (ﷺ) پیی فهرموو: ﴿أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلَ النَّاسَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا تَغْرُقَ حِجَارَةُ الزَّيْتِ مِنَ الدَّمَاءِ كَيْفَ تَصْنَعُ؟ أَقْعَدُ فِي وَأَعْلَقُ عَلَيْكَ بَابًا، قَالَ: فَإِنْ لَمْ أَتْرُكْ؟ قَالَ: فَأَتِ مَنْ أَنْتَ مِنْهُمْ فَكُنْ فِيهِمْ، قَالَ: فَأَخَذَ سِلَاحِي؟ قَالَ: إِذَنْ تَشَارِكُهُمْ فِيمَا هُمْ فِيهِ وَلَكِنْ إِنْ خَشِيتَ إِنْ يَرُوعُكَ شِعَاعُ السَّيْفِ فَأَلْقِ طَرَفَ رِدَائِكَ عَلَى وَجْهِكَ حَتَّى يَبُوءَ بِإِغَاثِهِ وَإِغَاثِكَ وَيَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾^۱، واته: (ئه گهر رۆژنیک هات و خهتک کهوتنه کوشتنی یه کتر تا وای لیبت بهره کانی زهیت (که شوینیکه له شاری مه دینه) له خویندا نو قم ببن، چی ده کهیت؟ دانیشه له مالتی خوتدا و ده رگا له سهر خوت دابجه، ووتی: ئهی ئه گهر وازیان لی نه هینام، نهویش فهرمووی: پشتر له گهل کیدا بوویت ههر له گهل نهواندابه، ووتی: ئهی شمشیره کم له گهل خۆم بهرم؟ نهویش فهرمووی: کهواته تۆش به شدار ده بیت له تاواندا له گهل یاندا، بهلام ئه گهر زانیت شمشیریان لی بهرز کردیتیهوه وهریسکه کهی ترساندیتی، نهوا لیواری عه باکت بده به ده موچاوتدا، بۆ نهو هی ئه گهر کوشتیتی گوناھی خو ی و تۆش به چته نه ستزی و پیی به چته ناگری دۆزه خ).

لهم فهرموده پرۆزانه وه بومان بهره کهوت که له کاتی فیتنه و کوشتاری موسلمانان له نیوان خویاندا به هیچ شیوه که به شدار بوون جائز نیه، به لکو دوره به ریزی و ههلهاتن لهو فیتانه چی به چی کردنی فهرمانی خوا و پیغمبره که به تی (ﷺ) ته نانهت ئه گهر به زوریش راپیچکرایت ناییت ده ست بکه یته وه، به لکو بکوژریت باشره له وهی بکوژیت.

بهلام لیهدا مه سه له به کی گرنگ ههیه هه زده کم ناماژه ی پی بکم نهویش نهویه که هه ندیک له موسلمانانی نه مرۆ نهو فهرمودانه ده کهن به بیانوو بۆ خۆدزینه وه له جهادی کافر و تاغوتان و نهو رژی مه سته مکارانه ی که نه مرۆ به زهبری ناگر و ناسن حوکی خویان وه لاناوه و یاسا ده سکرده کانیان به سهر گهلانی موسلماندا چه سپاندوو، وه سوکایه تی به هه موو پرۆزیه کانی نیسلام و موسلمانان ده کهن، به بیانوی نهو هی که جهاد کردن له گهل یاندا له ریزی نهو فیتانه یه که پیغمبر ﷺ نه هی لی کردوه، چونکه له ریزی نهوانیشدا نوژ کهر و موسلمان ههیه، بی ناگا له وهی که گه وه ره ترین فیتنه وه لا خستنی حوکی خوا کار نه کردن به شرعی نیسلامه که جهادی نهو تاغوتانه ی پی ده بیت به فهرزی عهین له سهر هه موو موسلمانان هه تا حوکی خوا ده گهرتیه وه، وه

^۱ صحیح رواه احمد وابوداود والحاکم.

هەر کهسیکیش له ژێر ئالای ئەو تاغوتانەدا بجهنگیئت ئەوا به ئیجماعی زاناکانی ئیسلام حوکمی ئەوانی ههیه هەرچەنده نوێژکەریش بێت و لافی ئیسلامەتی لی بادات.

دەبیئت باش لەووە حالی بین که نهههی کردنی پیغمبەر(ﷺ) له به شداریکردن له فیتنه‌دا، مه‌به‌ست پی‌ی فیتنه‌ی شه‌ر کردنی موسلمانانه له نیوان خۆیاندا وه‌ك له فهرموده‌كاندا به‌ ناشکرا ده‌رده‌که‌وێت، نه‌ك واتیبه‌گه‌ن که جیهادی کافران و تاغوتان فیتنه‌ بێت، وه‌ به‌لگه‌ی زیاتریش له‌سه‌رئهو‌ه ئەو فهرموده‌ی پیغمبەر(ﷺ) که (ابوهریره) لیی ده‌گێڕێته‌وه‌ که فهرموده‌یه‌تی: ﴿أضلتکم فنن کقطع اللیل المظلم، أنجی الناس منها صاحب شاهقة، یأکل من رسل غنمه، أو رجل من واء الدروب، آخذ بعنان فرسه، یأکل من فیء رعمه﴾، واته‌: (فیتنه‌کان وه‌ك پارچه‌ شه‌وی تاریک ره‌شمالی کردوو به‌سه‌رتاندا، وه‌ پزگارتین که‌سیشتان له‌و فیتنه‌ که‌سیکه‌ که‌له‌و کاتانه‌دا له‌به‌رزایی چیاکان سه‌رقالی مه‌ر و مالاته‌که‌ی بێت و له‌به‌روبو مه‌که‌ی بخوات، یان که‌سیکه‌ له‌غای ئه‌سه‌په‌که‌ی به‌ده‌سته‌وه‌ گرتوو وه‌ له‌ پتاری خوادا غه‌زاو جه‌هاد ده‌کات و له‌ ده‌ست که‌هوتی په‌که‌ی ده‌ستی خۆی ده‌خوات، که‌ جه‌هادی پی‌ده‌کات).

که‌واته‌ پیغمبەر(ﷺ) فی‌رمان ده‌کات که‌ له‌کاتی فیتنه‌و کوشتاری موسلمانان له‌ نیوان خۆیاندا، ئیمه‌ پشت له‌و فیتنه‌یه‌ بکه‌ین، به‌وه‌ی خۆمان به‌ جه‌هادی کافر و تاغوتانه‌وه‌ سه‌رقال بکه‌ین، پزگاربوونی دونه‌یاو قیامه‌تیش هه‌ر له‌وه‌دایه‌، وه‌زۆر به‌ناشکراو پروونی جیاوازی خستۆته‌ نیوان هه‌ردوو جۆری کوشتاره‌که‌، ئه‌وه‌تا له‌کاتیکه‌دا که‌ فهرمانمان پی‌ده‌کات به‌ دووره‌په‌ریزی و خۆپاراستن له‌ کوشتاری موسلمانان له‌ نیوان خۆیاندا، له‌ هه‌مان کاتدا فهرمانمان پی‌ده‌کات که‌سه‌رگه‌رم و سه‌رقالی جه‌هادین، چونکه‌ ئه‌وه‌ باشترین ری‌گه‌ چاره‌یه‌ تا موسلمانان ده‌ست له‌یه‌خه‌ی یه‌که‌تر به‌رده‌ن، وه‌رووبکه‌نه‌ دوژمنه‌ سه‌ره‌که‌یه‌ که‌یان که‌ ناحه‌زان و دوژمنانی ئیسلامن.

سیانزه‌یه‌م/ دروست بوونی (٧٣) به‌ره‌که‌و شوینی هه‌لگرتنی گه‌لانی رابردوو؛

له‌ هۆکاری به‌ریابوونی ئەو فیتنه‌و ئاشوبانه‌ی که‌پیشتر باسمان لیده‌کرد، پیغمبەر(ﷺ) هه‌والی ئه‌وه‌ی پێداوین که‌ ئومه‌ته‌که‌ی ده‌بنه‌ حه‌فتاو سی به‌ره‌وه‌، وه‌ هه‌ر به‌ره‌یه‌ کیش خه‌لکی بۆلای خۆی بانگه‌شه‌ ده‌کات و لافی ئه‌وه‌ش لیده‌دات که‌ ته‌نها خۆی له‌سه‌ر حه‌قه‌و باقی گه‌زّه‌کانی تریش ری‌گه‌ به‌تالێ.

(ابوهریره) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که پیغمبر (ﷺ) فرموویته: ﴿افترقت اليهود علی احدى وسبعین فرقة وتفرقت النصارى علی اثنتین وسبعین فرقة وتفرق امتی علی ثلاث وسبعین فرقة﴾^۱، واته: (جوله که بوون به حهفتاو یه که بهره وه، وه دیانه کان بوونه حهفتاو دوو بهره، وه نومه ته که ی منیش ده بنه حهفتاو سی بهره).

هروه ها (ابی عامر عبدالله بن حلی) ده گیرته وه ده لیت له گه ل معاوییه کوری نه بو سوفیان جویین بۆ حه ج، کاتیک که گه یشتینه شاری مه که، پاش نه وه ی که نویژی نیوه ری کرد، هه ستاو ووتی پیغمبر (ﷺ) فرموویته: ﴿ان اهل الکتابین افترقوا فی دینهم علی ثنتین وسبعین ملة وان هذه الامة ستفرق علی ثلاث وسبعین ملة {یعنی الأهواء} کلها فی النار الی واحدة وهي الجماعة وإنه سیخرج فی امتی اقوام تجاری بهم تلك الأهواء کما یتجارى الکلب بصاحبه لایقی منه عرق ولا مفصل الا دخله) والله یامعشر العرب لئن لم تقموا بما جاء به نیکم (ﷺ) لغریکم من الناس احرى ان لا یقوم به﴾^۲، واته: (جوله که وه دیانه کان له سهر دینه که یان بوونه حهفتاو دوو بهره وه، وه نه نومه ته ی من ده بن به حهفتاو سی بهره وه (مه بهستی پی ی هه واه نار هزو وه)، هه موویان ده چنه نا گره وه ته نها یه کیکیان نه بیته که نه وانیش کۆمه له سهره که یه کن (الجماعة)، وه له نومه ته که ی من کۆمه لیک په یدا ده بن تیکه ل به وه هه واه نار هزو انه ده بن و شوینی ده که ون هه وه ک جۆن نه وکه سه ی که سه گ قه بی لینگر تو وه زه ره که ی به خوینیدا ده رووات و به گیانیدا بلاو ده بیته وه، تاوای لیدیت هچ ده مارو ماسول که یه کی نامیتت که تی نه چیت)، پاشان معاویه ووتی: سوتند به خوا نه ی میلله تی عمره ب نه گهر ئیوه نه توانن ئابنی پیغمبره که تان (ﷺ) رابگرن و پی ی هه ستن نه واه خه لکی تر له پیشترن که پی ی هه لته ستن و جی به جی نه که ن).

به لئ نومه تی ئیسلامیش وه کو نومه ته کانی پیشتر دوو چاری نه وه ده رده کوشنده یه بووه که گه وره ترین هۆکاری لاوازی و پدروازه بوونی هه موو گه لیکه، که نه ویش ده ردی چهند به ره یی و چهند ده سته و تاقیه که هه یه که یان رپچکه یه که له راسته رپگه که بۆ خۆی داده بریت و هه واه نار هزووی خۆی ده کاته سهر مه شق و خه لکانیکی زۆریش به خۆیانه وه فریو ده دهن و سهر گه ردانیان ده که ن، وه هه موو یه کیکیش له و رپچکانه کۆتاییه که ی ناگری دۆزه خه وه که پیغمبر (ﷺ) ده فره مویت.

^۱ صحیح رواه ابو داود و الترمذی و ابن ماجه و فی صحیح الجامع الصغیر (۳۵۸/۱) رقم (۱۰۹۴).

^۲ رواه احمد و ابی داود و الحاکم و صححه الألبانی فی سلسلة الأحادیث الصحیحة (۲/۳/۲۳-۱۴) رقم (۲۰۴).

وه نهوې که پټويست بهروونکردنهوه دهکات ليره دا نهويه که نهو هفتاو سې فیرقهیهی که پیغمبر(ﷺ) باسیان دهکات مهبست پټان کټیه؟ نایا نهو هفتاوسې فیرقهیه تهنھا موسلمانان ده گریتموه له نیوان خویناندا یان هممو نهو کومهل و حزب و بیروباوهړه نا نیسلامیانھش ده گریتموه که له کونهوه و هتا نه مړوش سدریان هه لداوه و دروست بوون؟

بو وهلامی نهم پرسیاوهش نگه له فرموده کھی پیغمبر(ﷺ) ورد بینوه ده بینین ده فرمویت: (وتفرق امتي علی ثلاث و سبعین فقه) واته: (نومه ته کھی منیش دهن به هفتاو سې بهر وه) که نهمش بهلگه کھی کی روون و ناشکرایه له سر نهوې نهو کومهل و دهسته و گرو هانه ده گریتموه که له چوارچیوهی نیسلام و بهرنامه کھی خوادا کار ده کن، به لام بهوې همواو نار هزوو و بهرزه ونندی تاییه تی خوینانوه، هه ندیک بیرکو و رنچکھی تاییه تیان له راسته ری نیسلامه کھی داپریوه له کومه لی موسلمانان و شوین پی پیغمبر(ﷺ) و هاوړیکانی لایان داوه، نغونه ی نه مانه ش له میژووی نیسلامدا زورن وهك (خه وار جه کان و موعته زیله کان و مورجیه کان و جه بریه کان و رافزیه کان و...) چهن دین گروھی تری لم جوړانه که ژماره یان له هفتا فیرقه تی په ر ده کات، ته نانه ت میژوو نویکی وهك (ابن کثیر) له کتبی (البدایة والنهاية) دا ده لیت: له سه ده ی چوارهمی کوچیدا تهنھا له شاری به غداد نزیکه ی هفتا کومه لی لهو جوړه ی تیدابوو که هممو یان خوینان به کومه لی سهره کی موسلمانان ده زانی وه زور جاریش بهوې بیروبوچوونه جیاوازه کانیا نهوه روو برووی بوونه وه و تیک هه لپژان له نیواناندا دروست ده بوو.

نهم کومه لانه جیاوازی نیوانیان بهوې لیکدانه وه ی جیاوازیان بوو بو دهقه نیسلامیه کان، وه هر له چوارچیوهی نیسلام و نومه تی پیغمبر(ﷺ) بوون به زیاتر له هتا بهر وه که پیغمبر(ﷺ) له ده ر ه قیاندا ده فرمویت هممو یان ده چنه ناگر بهوې شوین کهوتی همواو نار هزوو و بهرزه ونندیه کانی خوینانوه تهنھا کومه له سهره کیه کیه یان نه بیت که له ری و شوینی من و هاوه له کام لایان داوه.

به لام نهو کومهل و حزب و بیروباوهړانه ی که هر له سهره تاوه باوهړیان بهوه نیه که قورن ده ستور بیت و نیسلام بهرنامه ی ژیان بیت و شوین کهوتووی بهرنامه یاسا دروستکراوه کانی دهستی مروفش، بهلکو دوژمنایه تی بهرنامه ی نیسلام و کومه لی موسلمانان ده کن، نهوانه له نومه تی پیغمبر(ﷺ) ناژمیردرین و ناچنه ریزی هفتاو سې فیرقه کهوه، چونکه نه مانه له ده ره وه ی باز نه نیسلامیه کان و کیشه ی نهوان له چوارچیوهی نیسلام و نومه تی نیسلامی دا نییه، بهلکو کیشه کیه یان له گه ل نیسلام و خودی نیسلام خزیدايه.

کهواته حهفتاو سی فیرقه که که پیغمبر (ﷺ) باسیان ده کات مهبهستی پیتان نهو کۆمهله نیسلامیانده که به شیوه یه که له شیوه کان له راسته پیتی نیسلام لایانداوه و شوین پیتی پیغمبر (ﷺ) هاوهله کانیا وون کردووه، وه ههر کۆمهله و حزینکی نیسلامی یان ههر کهسیک له ناو کۆمهله و لایه نیکی نیسلامیدا له ههر شوین و کاتیکدا بیت، به مهر جیک پابه ندین به قورئان و بهرنامه ی نیسلام و شوین پیتی پیغمبر (ﷺ) و هاوهله کانیه هلبگر نهوا به کۆمهله رزگار بووه که ده زمیرین ان شاء الله.

پاشان پیغمبر (ﷺ) نهو ههتمان بۆ روون ده کاتهوه که نومه ته که ی بۆیه ده بن به حهفتاو سی فیرقه وه که جوله کهو دیا نه کان، چونکه شوین پیتی نهوان ههله گر و چاو لهوان ده کهن. (ابوهریره) رهزای خوی لیبت بۆمان ده گیر پتهوه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَأْخُذَ أُمَّتِي بِأَخْذِ الْقُرُونِ قَبْلَهَا شَبْرًا بِشَبْرٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، فَقُلْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كُفَّارِسِ وَالرُّومِ؟ قَالَ: وَمَنِ النَّاسِ إِلَّا أَوْلَئِكَ﴾^۱، واته: (قیامت ههله تاسیت ههتا نومه ته کهم شوین پیتی مبلله تانی پیش خوی ههله گریت، بست به بست و بال به بال، ووتیان نهی پیغمبری خوا مهبهست پیتی فارس و رۆمه کانه؟ فهرمووی: نهی خه لک کین جگه لهوانه).

ههروهها (ابو سعیدی خودری) رهزای خوی لیبت ده لیت پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لَتَبْعَنَ سَنَنُ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ شَبْرًا بِشَبْرٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ حَتَّى لَوْ دَخَلُوا جَحْرَ ضَبٍّ لَاتَبِعْتُمُوهُمْ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى؟ قَالَ فَمَنْ﴾^۲، واته: (بهراستی ئیوه شوین پیتی نهوانه ی پیش خوتان ههله گر بست به بست و بال به بال، ته نانه ته گهر نهوان بجه کونی بز ن مژه کهوه ئیوهش دوايان ده کهون، ووتیان نهی پیغمبری خوا جوله کهو دیا نه کان؟ فهرمووی: نهی کتی؟).

بهراستی لهم سهرده مه دا ئهم فهرموده پیرۆزه له موسلمانان هاتۆته دی، نهوا به چاوی خۆمان ده بین چۆن موسلمانان ئهم سهرده مه چاولیکه ری ههموو پیاوه پیکه رۆژه لاته و رۆژئاوا ده کهن، پیاوه کاغان چاو له پیاوه کانیا ده کهن، ئافره تاغان چاو له ئافره تانیا ده کهن نیسلام له ههموو شتیکدا لاسایان ده که نهوه، بهو هۆیه وه خه لکانیکی زۆر نیسلامه کهیان دۆراندوه و پیتان وایه موسلمانان به پیشکوتن و شارستانییه مادییه که ی نهوان ناگه نهوه ته نها بهوه نه بیت قورئان و بهرنامه ی نیسلام وه لا بنین و شوین پیتی نهوان ههلبگر.

^۱ صحیح البخاری (۱۳/۳۰۰-مع الفتح).

^۲ صحیح البخاری (۳۰:۱۳-مع الفتح) و صحیح مسلم (رؤذه لاته/۲۱۹-۲۲۰-مع شرح النووي).

حیجاب و پوښاکي ئیسلامیان گوري به سويچ و مینی جوب و مایوی غهربي، رشي ئیسلامیان گوري به ریش و سمیل تاشین و پشت مل هه لپاچین و لاجان دریز کردنه وه، قورئان خویندن و زیکری خویان گوري به موسیقاو گورانی و ره شبه لهک، ناوی پیاوچاکان و خواناسان و سه رکرده و زانا ئیسلامیه کانیان گوري بو ناوی هونه رمه ند و موسیقاژه ن و گورانی بیژو سه ماگیڤی تیاترؤخانه کان، مزگهوت و ماله خویان گوریه وه به نادى و بار و مه یخانه کان، قورئان و شه ریه تی ئیسلامیشیان گوري به یاسا و بهرنامه ده سکرده کان. به راستی شوین پیى جوله که و دیانه کانیان هه لگرتوه بست به بست و بال به بال ته نانه ت نه گهر نه وان خویان بکه ن به کونی بز ن مزه به کدا نه مانیش به دوایاندا خویان پیاده که ن.

چوارده یه م / فیتنه کان له رۆژه لاته وه سه ره له ده م:

حه زده که م کۆتایی نه م به شه به جه ند فه رموده یه کی پیغمبه ر (ﷺ) بیتم که نامه زه به وه ده که ن که به شی زوری فیتنه کان له رۆژه لاته وه سه ره له ده م رۆژه لاتیش مه به ست پی رۆژه لاتى شارى مه دینه به که عیراق و ئیران به گشتی ده گریته وه و باشورى عیراقیش به تایه ت. ابو هریره ره زای خوای لیبت ده گریته وه که پیغمبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ﴿رأس الکفر نحو المشرق﴾^١، واته: (سه ری کوفر له رۆژه لاته وه به).

وه (عبدالله ی کوری عومه ریش) له پیغمبه ره وه (ﷺ) ده گریته وه که رۆژیکیان له ته نیشت مینه ره که وه وه ستاو ده ستی به ره و رۆژه لات راکیشا و فه رموی: ﴿الفتنة هاهنا من حيث يطلع قرن الشمس﴾^٢، واته: (فیتنه ئالیه وه دیت، له و جیگایه ی که قوچی خوړی لی هه لدیت). وه له رپویه تیکی تر دا عائشه داکى موسلمانان ره زای خوای لیبت ده گریته وه که پیغمبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ﴿رأس الکفر هاهنا من حيث يطلع قرن الشيطان﴾^٣، واته: (سه ری کوفر ئالیه وه به، له و شوینه ی که قوچی شه ی تانی لی هه لدیت).

وه له فه رموده یه کی تر دا (ابن عمر) ره زای خوای لیبت ده گریته وه که پیغمبه ر (ﷺ) فه رمویه تی: ﴿اللهم بارک لنا فی شامنا، اللهم بارک لنا یمتنا، قالوا: یا رسول الله فی نجدنا؟! فأنه قال فی الثالثة: هناك الزلازل و الفتن و بها یطلع قرن الشيطان﴾^٤، واته: (خوایه به ره که تمان بو بجه ته

^١ رواه البخاري و مسلم و مالك في الموطأ، وفي جامع الأصول (٦١/١٠) رقم (٧٥٢٨).

^٢ رواه البخاري و مسلم.

^٣ رواه البخاري (٤٥/١٣- مع الفتح) و صحيح مسلم (٢٢٢٩/٤) رقم (٢٩٠٥).

^٤ صحيح البخاري (٤٥/١٣- مع الفتح).

شامهوه، خواجه بهر که تان بۆ بخهفته يه مهنهوه، ووتيان ئه‌ی پتغمبه‌ری خوا بۆ نه‌جدیش؟! پتیم وایه له سینه‌مدا فهرمووی: بومه‌له‌رزوه فیتنه والهوی، له‌وئوه قوچی شه‌یتان هه‌لدیت).
(نجد) له زمانی عه‌ره‌به‌یدا مه‌به‌ست پێی شوێنکی به‌رزه، و خه‌لکی مه‌دینه‌ش به‌ بیابانی عێراقیان ده‌گوت (نجد).

هه‌ر بۆیه (سالی کورپی عبدالله کورپی عومهر) کاتێک که خراپه‌کاری خه‌لکی عێراقی ده‌بینی پێی ده‌وتن (ئای خه‌لکی عێراق چه‌ند پرسیار له شتی به‌چوک ده‌که‌ن و گوناھی گه‌وره ئه‌نجامه‌ده‌ن، گویم له باوکم بوو ده‌یگوت گویم له پتغمبه‌ر (ﷺ) بوو ده‌یفه‌رموو: ﴿إِنَّ الْفِتْنَةَ تَجِيءُ مِنْ هَاهُنَا- وَأَمَّا بِيَدِهِ نَحْوَ الْمَشْرِقِ- مِنْ حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنَ الشَّيْطَانِ﴾^١، واته: (فیتنه ئالیه‌وه دیت- ئیشاره‌تی بۆ رۆژه‌لات ده‌کرد- له‌و شوێنه‌ی که قوچی شه‌یتانی لێ هه‌لدیت) ئیه‌وش ئه‌ی خه‌لکی عێراق به‌شمشیر گه‌ردنی یه‌کتر ده‌پهرتین.

به‌لێ هه‌ر که‌س چاویک به‌ لاپه‌ره‌کانی میژوودا بخشیتیه‌وه ده‌زانیت که هه‌موو فیتنه‌کان له‌ناوچه‌ی رۆژه‌لاته‌وه هه‌لی ده‌کرده سه‌ر ئیسلام و جیهانی ئیسلامی، هه‌ر له‌وئوه ئه‌و فیتنه‌یه هه‌ستا که بووه هۆی کوشتنی ئیمامی عوسمان و سه‌دان سه‌حابی و هه‌زاران موسلمان به‌ده‌ستی یه‌کتر، هه‌ر له‌ خاکی عێراقدا ئیمامی عه‌لی و ئیمامی حوسه‌ینی کورپی و زۆربه‌ی بنه‌ماته‌ی پتغمبه‌ر ﷺ قه‌تل و عام کران و خوێنیان پڕا، هه‌ر له‌ خاکی عێراقه‌وه فیتنه‌ی خه‌واره‌کان سه‌ری هه‌لداو هه‌تا کۆتایی سه‌رده‌می ئه‌مه‌ویه‌کان هه‌ر به‌رده‌وام بوو، هه‌ر فیتنه‌ شوێنی زنجه‌کان سالی (٢٥٥)ی کۆچی له‌ به‌سه‌ره هه‌لگیرسا، هه‌ر له‌وێشه‌وه سالی (٢٧٨)ی کۆچی فیتنه‌ی قه‌رامیه‌کان هه‌ستا، که ئهم دوو کۆمه‌له‌ بوونه مایه‌ی کوشتنی سه‌دان هه‌زار موسلمانی بیتاوان، هه‌ر له‌وێشه‌وه پشه‌بای مه‌غۆل و ته‌تار هه‌لگیردو جیهانی ئیسلامیان قه‌رکرد، وه هه‌ر له‌ رۆژه‌لاتیه‌شه‌وه له‌ناخه‌زه‌ماندا ده‌جال به‌ خۆی و سوپاکه‌یه‌وه دیت، وه زۆربه‌ی فیتنه‌کانیش له‌ شاری کوفه‌و له‌ شاری به‌سه‌ره‌وه سه‌ریان هه‌لده‌دا، هه‌ر بۆیه‌ش له‌و فه‌رموده‌ صحیحه‌ی که ابو داود له (انس) وه‌هه‌ر پێوايه‌تی کردوه که پتغمبه‌ر (ﷺ) ده‌رباره‌ی شاری (بصره) پێی ده‌فه‌رمویت: ﴿يَا أُنْسُ إِنَّ النَّاسَ يُعْصِرُونَ أَمْصَارًا وَإِنْ مَصَرًا يَقَالُ لَهُ الْبَصْرَةُ أَوْ الْبَصِيرَةُ فَإِنْ أَنْتَ مَرَرْتَ بِهَا أَوْ دَخَلْتَهَا فَإِيَّاكَ وَسَبَاحَهَا وَكَلَاءَهَا وَسَوْفَهَا وَبَابَ أَمْرَائِهَا وَعَلَيْكَ بِضَوَاحِجِهَا فَإِنَّهُ يَكُونُ بِهَا خُسْفٌ وَقَذْفٌ وَرَجْفٌ وَقَوْمٌ يَبْتَغُونَ يَصْبَحُونَ قَرْدَةً وَخَنَازِيرَ﴾^٢، واته: (ئه‌ی ئه‌نسه‌، خه‌لکی شار دروست ده‌که‌ن و ناوه‌دانی ده‌که‌نه‌وه، شاریک

^١ رواه مسلم في صحيحه (٢٢٢٩/٤) رقم (٢٩٠٥).

^٢ رواه ابو داود باسناد صحيح وفي مشكاة المصابيح (١٩/٣) رقم (٥٤٣٣).

ههیه بێی دهوتریت بصره، نهگهر هاتوو پیایدا تی پهرپوویت یان چروپته ناوی، ئاگادار به نزیک زهوی روت و لهوه پرگا و دارخورما و بازارو دهرگای بهرپر سهکانی نه بیهوه نه چیه ناوی، ههر له قهراغ شاره که بیهوه چونکه نهوشاره دوو چاری رۆچوون و ئاگر باران زرمهو ئالهو راته کان ده بیته، وه کهسانیکه تیدا ده بیته شو که دهخهون بهیانی له خهو ههڵدهستن بوون به مهیمون و بهراز).

ئهی سهلات و سهلامی خرای له سهریته ئهی پێغه مبهری خوا، بهراستی فهرموده کانت ههمووی وهك گزنگی بهیان سهریان ههڵداو هاتنه دی، بێجگه لهو ههموو شهر و کاولکاریه ی که پیشتر به سهر شاری به سهردها هاتوو، ئیستاش به چاوی خویمان ده بیینین چون ههر له سهره تای جهنگی نیوان عێراق-ئێرانوه و دواتریش جهنگی کهنداو ههتا ئهمرۆ بهردهوام ئهو شاره توپ باران و ئاگر باران و بۆردومان ده کریت و سهدان خانوو و دوکان و بازار و کوچهو کۆلانی رۆچوون و خهڵکه کهشی کهوتنه ژێر دار و پهردوی بینا رۆخواوه کانهوه بهراستی ههر له کۆنهوه ههتا ئهمرۆش کهسیک نه له بیری بیته ئهم عێراقه بێ شهر و فیتنه و ئازاوه و کوشتار بوویته، بۆیه ههر له کۆنیشهوه به عێراق و تراوه (بلد الجابرة) واته وولاتی ستمکاران، بهراستی سهری کوفر لێره وهیه، لهم عێراقه ی که قۆچی شهیتانی لی ههڵدیت.

به‌شی دووهم

ئەو نیشانانەى كە تا ئىستا روودەدەن و بەردەوامن

ئەو نیشانانەى كە لەم بەشەدا باسیان دەكەین زۆربەى ھەرەزۆریان، بەلكو دەتوانین بڵێین ھەرمەممویان روویان داوھو ھەتا ئەمڕۆش ھەر بەردەوامن و بەناشكرا دەبیرێن و بوونەتە رووداوى بەرجەستە لە واقى ئەمڕۆى موسلماناندا.

یەكەم/ ئەمانى دەست پاکی و ئەمانەت:

ابوھریرە رەزای خوای لیبیت دەلێت پێغمبەر (ﷺ) فرمویەتى: ﴿إِذَا ضَعِيتَ الْأَمَانَةَ فَأَنْتَظِرُ السَّاعَةَ قَالَ كَيْفَ إِضَاعَتَهَا قَالَ إِذَا وَسَدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَأَنْتَظِرُ السَّاعَةَ﴾^١، واتە: (ئەگەر ئەمانەت وون کرا ئەوا چاوەرپێى قیامت بکەن، ووتیان: مەبەست لە وون کردنى چىيە ئەى پێغمبەرى خوا؟ فرموى: ھەر كاتك كاروبار كەوتە دەست كەسانك كە شياوى نەبن ئەوا چاوەرپێى قیامت بن).

(ابن عمر)یش رەزای خوای لیبیت دەگێڕتەوھە كە پێغمبەر (ﷺ) فرمویەتى: ﴿مَنْ أَشْرَاطُ السَّاعَةِ... وَتُخَوِّنُ الْأَمِينَ وَتُتِمَّانُ الْخَائِنَ﴾^٢، واتە: (لە نیشانەكانى قیامت ئەوھىە... خیانەتكار بە دەست پاك لەقەلەم بدریت و دەست پاكیش بە خیانەتكار داگیریت).

بەراستى ئەمڕۆ بە دەگمەن كارمەندك یان بەرپرسيك دەبیریت بە شیاویتی و شایەنیتی خۆى لە جینگەى دانرايیت و بەدەست پاکی و بى خیانەتى كارى خۆى ئەنجام بدات، بەلكو زۆربەى زۆرى كارمەندان و بەرپرسیانى ئەمڕۆ بەچاوى پاروى قەلەم سەیری كاروبارى ھاوڵاتیان دەكەن كەبە ئامانەت خراوتە ئەستۆیان، سەیریش لەوھەدايە ئەو كەسانەى كارى خیانەت و دەست پەسیان لى ئاشكرا دەبیت بەردەوام پلەوپایەیان زیاتر بەرز دەكرێتەو، وە ئەوانەشى كەدەست پاكەن و ئامادەنین خیانەت لە ئەمانەت بکەن بە پیاوخراب لە قەلەم دەدرێن لەكار لادەبرێن، ئەمانەش ھەموى بەلگەن لەسەر ئەوھى كە دیندارى و لەخواترسى لەناو خەلك و بەرپرساندا ئەماوھ بۆیە خیانەتكار دەكریت بە دەست پاك و دەست پاكیش بە خیانەتكار.

^١ صحيح البخاري (٣٣٣/١١ - الفتح).

^٢ صحيح رواه احمد والزار و ذكره الألباني في (الصحيحه) رقم (٢٢٩٠).

دووهه / کهسانی بی نرخ کاروباری موسلمانان دهگرنه دهست:

(ابوهریره) رهزای خوای لیبت دهگیرتهوه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿إِنَّهَا سَتَأْتِي عَلَى النَّاسِ سَنُونَ خِدَاعَةٍ يَصْدُقُ فِيهَا الْكَاذِبُ وَيُكَذِّبُ فِيهَا الصَّادِقُ وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ وَيَخُونُ فِيهَا الْأَمِينُ وَيَنْطِقُ فِيهَا الرُّوبِیْضَةُ قِيلَ وَمَا الرُّوبِیْضَةُ قَالَ السَّفِيْهَةُ يَتَكَلَّمُ فِي أَمْرِ الْعَامَةِ﴾^۱، واته: (سالانیکی ههلهتهتیه بهسره خهلهکیدا دیت، دروژنی تیدا ده کریت بهراستگو، راستگوشی تیدا ده کریت بهدروژن، وه خیانهتکاری تیدا ده کریت به دهسپاک و دهسپاکیشی تیدا ده کریت به خیانهتکار، و (روبیضة) قسهی تیدا ده کات) ووتیان: (روبیضة) چییه؟ فهرمووی: (کهسانی ناکهس بهچهو بی نرخ قسه له کاروباری گشتی خهلهکیدا دهکن).

وه له بهشیک له فهرموده دریزه کهی جبرائیلدا، پیغمبر (ﷺ) ده فهرمویت: ﴿وَلَكِنْ سَأَحْدِثُكَ عَنْ أَسْرَاطِهَا... إِذَا كَانَتْ الْحِفَاةُ الْعِرَاقَ رُؤُوسَ النَّاسِ، فَذَٰلِكَ مِنْ أَسْرَاطِهَا﴾^۲، واته: (بهلام باسی نیشانهکانی قیامهت بۆ دهکن... نه گهر روت و قوته بی پهتیه کان بوونه سهر کردهی خهلهک ئهوه به کیکه له نیشانهکانی قیامهت).

ههروهه (حذیفه یهمانی) رهزای خوای لیبت له پیغمبر (ﷺ) دهگیرتهوه که فهرموویهتی: (حتى يقال للرجل ما أجلده وما أظرفه وما أعقله وما في قلبه مثقال حبة من خردل إيمان)^۳، واته: (وای لیبت به پیاو دهوتریت نای چهند نازاو به جهر گه! نای چهند قسه خوشه، نای چهند ناقله، کهچی هندهی مسقائه دهکه تووکیش نیمان له دلیدا نییه).

(عومهری کوری خهتاب) رهزای خوای لیبت دهگیرتهوه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿مَنْ أَشْرَطَ السَّاعَةِ أَنْ يَغْلِبَ عَلَى الدُّنْيَا لَكَعِ ابْنِ لَكْع، فَخَيْرُ النَّاسِ يَوْمَئِذٍ مُّؤْمِنٌ بَيْنَ كَرِيمَيْنِ﴾^۴، واته: (له نیشانهکانی قیامهت ههرچی ناکهس بهچهی کوری ناکهس بهچه هدی دهستهلاتی دنیا دهگرنه دهست، وه باشرین کس لهو زهمانهدا ئیمانداریکه له نیوان دوو کهسی بهرێزدا).

ئهم فهرمودانهو چهندین فهرموده تری لهم جوړه بهوپری راستگویی تهعیر له واقعی نهمرۆی موسلمانان دهکن له سهرانسهری جیهاندا، که چۆن گرفتار بوون به دهست کومهله سهر کردهو دهستهلاتداریکهوه که نه باوهی و له خواترسان له دلپاندا هدی له زولم و ستم بیانگریتهوه، وه نه

صحیح رواه احمد والطبرانی وابن ماجه والحاكم، وفي (الصحيحه) للألبانی برقم (۱۸۸۸) (۵۰۸/۴).

^۲ صحیح مسلم (رؤضة لات/ ۱۶۳- مع شرح النووي).

^۳ صحیح البخاری (۳۳۳/۱۱- مع الفتح) و صحیح مسلم (۱۶۷/۱- ۱۷۰- مع شرح النووي).

^۴ قال الهيثمي: رواه الطبرانی في الأوسط باسنادين ورجال أحدهما ثقات، مجمع الزوائد (۳۲۵/۷).

رِه گهزو رِه جهله کینکی واشیان ههیه که له ناو و سومعهی خوڤان بترسن که شهرمیکیان بۆ دروست بکات، له خراپه و به دره و شتی بیانگیرتهوه.

سێیهه/ کهه بوونی زانست و زۆربوونی نه زانین (کهه بههست زانست و زانیاری شهرعی یه) :

(انس کوری مالک) رِه زای خوای لیبیت ده گیرتهوه که پتغمبههر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿من أشرط الساعة أن يرفع العلم ويثبت الجهل﴾^١، واته: (له نیشانه کانی قیامهت ئهوهیه که زانست ههله ده گیرت و نه زانین ده جههسیت).

ههروهها (شقیق) ده گیرتهوه ده لیت له گهل (عبدالله و نه بوموسا) دا بروم، ووتیان: پتغمبههر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿إن بين يدي الساعة لأياما ينزل فيها الجهل ويرفع فيها العلم﴾^٢، واته: (له پیش قیامهتدا رۆژانیک دین نه زانینی تیدا داده بهزیت و زانستی تیدا ههله ده گیرت).

ههروهها (عبدالله ی کوری عمری عاص) ده گیرتهوه ده لیت: گویم له پتغمبههر (ﷺ) بوو ده یه فهرموو: ﴿إن الله لا يقبض العلم انتزاعا ينزعه من العباد ولكن يقبض العلم بقبض العلماء حتى إذا لم يبق عالما اتخذ الناس رءوسا جهالا فسئلوا فأفتوا بغير علم فضلوا وأضلوا﴾^٣، واته: (خوای گهوره زانست هه لئاگیرت به لیکردنهوه له دلی بهنده کانی بکاتهوه، بهلام زانست ناهیلیت به نه هیشتی زاناکان، ههتا کاتیک که وای لی هات زانا نهما، ئیر خهلکی کهسانی که نه زان ده کهن به گهورهی خوڤان و پرساریان لی ده کهن، ئهوانیش به نه زانی فهتوایان بۆ ده دهن، سهر له خۆشیان و له وانیش ده شتوین).

وه ئیمام (عبدالله ی کوری مبارک) له کتبی (الزهد) دا که نوسراوی خۆیهتی له (ابی امیه الجمحي) رِه زای خوای لیبیت ده گیرتهوه که پتغمبههر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿إن من أشرط الساعة ثلاثا: إحداهن أن يلتمس العلم عند الأصاغر...﴾^٤، واته: (سێ شت له نیشانه کانی قیامهتن: یه کینکیان ئهوهیه که خهلکی له لای کهسانی بچوک بهدوای زانستدا ده گهرین).

وه پرساریان له (عبدالله ی کوری مبارک) کرد مه بهست له کهسانی بچوک کێیه؟ فهرمووی: ﴿الذين يقولون برأيهم، فأما صغير يروي عنه كبير، فليس بصغير﴾، واته: (ئهوانه ی که به رهنی

^١ صحيح البخاري (روضة لآل/ ١٧٨- مع الفتح) وصحيح مسلم (٢٢٢/١٦- مع شرح النووي).

^٢ صحيح البخاري (١٣/١٣- مع الفتح).

^٣ صحيح البخاري (١٩٤/١- مع الفتح)، وصحيح مسلم (٢٢٣/١٦- ٢٢٤- مع شرح النووي).

^٤ صحيح رواه الطبراني وابن مبارك في (الزهد) ص (٦١)، وذكره الألباني في (صحيحه) رقم (٦٩٥).

خوڤان قسه ده كهن و فتهوا دده دن، نهك نهو هی كه به تهمهن منداله. وه له حاشیهی كتیبی (الزهد) ده لیت مه به ست له كه سانی بچوك نه هلی بیدعه ته.

وه همر سه بارهت به نیشانه كانی قیامهت نیمامی عهلی رهزای خوای لیبت ده گپته وه كه پیغمبر (ﷺ) فرمودیه تی: ﴿إِذَا كَثُرَ خُطْبَاءُ مَنَابِرِكُمْ وَرَكْنَ عُلَمَانُكُمْ إِلَى وَلَاتِكُمْ فَأَحْلُوا لَهُمُ الْحَرَامَ وَحَرِّمُوا عَلَيْهِمُ الْحَلَالَ فَأَفْتَوْهُمْ بِمَا يَشْتَهُونَ﴾^۱، واته (نه گهر وتاریژی سهر مینهره كانتان زور بوون و، زانا كانتان پالیان دا به سهر كرده كانتانه وه و بوون به پیای نهوان و حهرامیان بۆ حه لال كردن و حه لالیان لی حهرام كردن و به ناره زوی دلی بهر پر سه كان فهتوایان بۆدان نهوا چارهروانی قیامهت بكهن).

وه ههر له فرموده دا كه نیمامی عهلی دهی گپته وه: ﴿مَنْ اقْتَرَبَ السَّاعَةَ إِذَا تَعْلَمَ عِلْمَانُكُمْ لِيَجْلِبُوا بِهِ دَنَانِيرُكُمْ وَدَرَاهِمُكُمْ وَأَتَّخَذْتُمُ الْقُرْآنَ تِجَارَةً﴾^۲، واته: (له نیشانه كانی نزیکبوونه هی قیامهت نه گهر زانا كانتان بۆ نهوه فیری زانست ده بوون كه دینار و درهمی بی كۆبكه نهوه، وه قورئانیشتان كرد به بازرگانی).

شیخ (محمد بن رسول)ی بهر زنجی خاوه نی كتیبی (الأشاعة لأشراط الساعة) ده فرمویت: (مه به ستی فرموده كه نهو یه قورئان به پاره ده خوینن نهك بۆ خوا)^۳

بهراستی وایز انم هیچ كام له فرمودانه پیوست به شهرح و پروونكر د نهوه ناكات، چونكه ههر كس خوای گهوره جوتيك چاوی بی به خشییت، راستی هاتنه دی فرموده كان به چاوی خوای ده بیبت، خۆزه گه نهو به ناو زانایانه ی كه دینیان به دونیا فروشتوه و قورئانیان كردۆته ده ست مایه بۆ پاره پهیدا كردن. وه بهردهوام له بهردهم ده رگای بهر پر سه كان و سهر كرده كاندا كه وتون و قیامه تیان به دنیای نهوان ده فروشن و گیرفانیان پرسی تی له فهتوای لۆك و ناماده كراو بۆ رهزانه ندی سهر كرده كان و حزمه تكدردنی بهر ژوه ونه دیه كانیان، خۆزگه چاو یكیان بهم فرمودانه دا ده خشانده وه و هوشیكیان وه بهر خویناندا ده هیتایه وه و بیر یكیان له حالی خوڤان ده كرده وه به لكو شهرم بیانگریست و چی دی له وه زیاتر نه بن به مشه خۆر له سهر نیسلام و نیسلام ناشیرین نه كهن.

^۱ جزء من حدیث طویل رواه أبو الشیخ وعویس والدیلمی، کلهم عن علی کرم الله وجهه.

^۲ جزء من حدیث طویل رواه أبو الشیخ وعویس والدیلمی، کلهم عن علی کرم الله وجهه.

^۳ الأشاعة لأشراط الساعة للشیخ محمد بن رسول البرزنجی. ص ۱۱۲.

چوارهم/ زۆربوونی پۆلیس و دەست و پیوهندی سته‌مکاران:

(ابو امامه) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغمبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿يُخْرِجُ رِجَالَ مِنْ هَذِهِ الْأُمِّيِّ فِي آخِرِ الزَّمَانِ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَنَّهُمْ أَذْنَابُ الْبَقَرِ، يَغْدُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ وَيُرْحُونَ فِي غَضَبِهِ﴾^١، واته: (له ناخرزه‌ماندا پیاوانیک لهم ئومته‌ی من په‌یدا ده‌بن، قامچیان پی‌یه هه‌ر ده‌لتی کلکی مانگایه، به‌یانی تا نیوه‌پۆ له رفی خوا‌دا ده‌بن و نیوه‌پۆش تا ئیواره له توره‌بوونی خوا‌دا ده‌بن).

مه‌به‌ستیش به‌و قامچیانه‌ی که له کلکی مانگا ده‌چن ئه‌و کێڵانه‌یه که ئه‌م‌پۆ بۆ لێدان و نه‌شکه‌نجه‌دانی خه‌لکی به‌کارده‌هێرت، زۆر جاریش جهمسه‌ری کێڵه‌که تۆزیک پرووت ده‌کرت و وایه‌ره‌کانی پڕۆ ده‌کریته‌وه‌و هه‌روه‌ک کۆتایی کلکی مانگای لی دیت به‌ مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی باش له‌پشتی ئه‌و که‌سه به‌جه‌قیت که لی ده‌ده‌ن.

وه‌له‌ رپوایه‌تیکی تر‌دا که (ابو امامه) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغمبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿سَيَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ شُرَطَةٌ يَغْدُونَ فِي غَضَبِ اللَّهِ وَيُرْحُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ، فَيَاكُ أَنْ تَكُونَ مِنْ بَطَانَتِهِمْ﴾^٢، واته: (له ناخرزه‌ماندا جو‌ره شو‌رتیه‌ک ده‌بن که له توره‌بوونی خوا‌دا پۆژ به‌سه‌ر ده‌به‌ن و له‌رفی خوا‌شدا خو‌ریان لی ئاوا‌ده‌ییت، خو‌ت پارێزه نه‌که‌یت له ده‌ست و پیوه‌ندی ئه‌وانه‌ییت). وه له‌ جه‌ند فرموده‌یه‌کی تر‌دا پیغمبه‌ر (ﷺ) مژده‌ی ناگری داوه به‌و قامچی و کێڵ به‌ده‌ستانه.

ابوهریره ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغمبه‌ر (ﷺ) فرموویه‌تی: ﴿صَنَفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ...﴾^٣، واته: (دوو پێر هه‌ن له ئه‌هلێ ناگر من نه‌م‌دیون (واته له‌دوای خو‌م په‌یدا‌ده‌بن)، پێری یه‌که‌میان که‌سانیکن قامچیان پی‌یه له کلکی مانگا ده‌چیت له خه‌لکی ده‌ده‌ن...).

وه هه‌ر له (ابوهریره) وه ئیمام موسلم ده‌گیرته‌وه که پیغمبه‌ر (ﷺ) پێی فرمووه: ﴿إِنْ طَالَتْ بِكَ مَدَّةُ أَوْشَكْتَ أَنْ تَرَى قَوْمًا يَغْدُونَ فِي سَخَطِ اللَّهِ وَيُرْحُونَ فِي لَعْنَةِ فِي أَيْدِيهِمْ مِثْلَ أَذْنَابِ

^١ رواه أحمد والحاكم باسناد صحيح وفي (الصحيحة) للألباني (٥١٧/٤) رقم (١٨٩٣).

^٢ رواه الطبراني في الكبير وفي صحيح الجامع الصغير (٣١٧/٣) رقم (٣٥٦٠) وفي الصحيحة رقم (١٨٩٣).

البقر^۱، واته: (ئەگەر تەمەن مۆلتەت بدات ھىندەى نەماوہ کەسانىڭ بىنىت، رۆژبە رقى خوا دەبەنە سەر و ئۆزارەش بە لەعنەتى خوا شىڭتان بە دەستەوہیە وەك کلکى مانگا).

ھەر وھا (ابن عباس) دەگىرتەوہ کە پىغەمبەر (ﷺ) فەرمويەتى: ﴿يكون عليكم أمراء شر من الجوس﴾^۲، واته: (رۆژانىڭ دىت كەسانىڭ دەبن بە بەرپرس و سەر كرده تان لە ئاگرپەرستەگان خراپەرن).

پەرستى لە سەردەمانىكى رابردودا كە ئىسلام حوكمى دەكرد و خەلافەتى ئىسلامى بەرقەرار بوو تەنھا لە شارە گەورە كاندا يەك بىكەى پۆلىس ھەبوو كە ئەویش كارى پاراستنى ئاسايشى خەلكى و دەست گىر كردنى تاوانباران بوو بە فرمانى قازى مۇسلمانان، بەلام ئەودە زگايە ئەمرو لە سەرانسەرى جىھانى ئىسلامىدا چەندىن ناوى جۇراو جۆر و چەندىن لقى جۇراو جۆرى لى بۆتەوہ وەك (مخابرات، استخبارات، ئەمن، طواريء، قوات خاصة، ئەمنى خاصە....) كەھەريە كەيان ھەزاران ئەندامى كىيىل بەدەستى ھەيەو كارىشيان لەبرى پاراستنى ئاسايشى ھاوالاتيان سەر كوت كردن و داپلۆسىنى ھەموو ئەو خەلكانەيە كەبە شىۋەيەك لە شىۋەكان دەنگ و نوزەيەكى نارەزايى لە دژى سەم و زۆردارى رۆژنە كانيان لە قورگ يىتە دەر، بەتايەتى ئىسلامىيەكانى ئەمرو كە لە سەرانسەرى جىھاندا زۆرەي ھەرەزورى كىيىلەكان لە جەستەو پىشى ئەواندا كاردەكەن و، دەيان ھەزار كىيىل بەدەستىش مۇجەى حەرام لە سەر خوئىن و فرمىسك و ئاھو ئالەى ئەوان لە ژىرزەمىنە تارىكە كاندا وەردەگرن، وە پىم وايە ھىچ مىللەتىڭ ئەمرو لە جىھاندا ھىندەى مىللەتى كوردى مۇسلمان ھەست بە راستى ھاتنەدى ئەم فەرمودە پىرۆزانەى پىغەمبەر (ﷺ) ناكات، چونكە كەم مىللەت ھەيە وەكو گەلى كورد زامى ئەو كىيىلە رەشانەى كە لە كلكى مانگا دەچن بە جەستەى رۆلەكانىەوہ دىاربىت و ھىندەى ئەوانىش نازار و ئەشكەنجەى لەدەستى ئەو قامجى بەدەستانە دى يىت.

پىنجەم / پەيدا بوونى ئافرەتى رپوت و زۆربوونى زىناكردن:

ابوھريرە رەزاي خواى لى يىت دەگىرتەوہ كە پىغەمبەر (ﷺ) فەرمويەتى: ﴿صنفان من أهل النار لم أرهما قوم معهم سياط كأذناب البقر يضربون بها الناس و نساء كاسيات عاريات مميلات مائلات رءوسهن كأسنمة البخت المائلة لا يدخلن الجنة ولا يجدن ريحها و ان ريحها ليوجد من مسيرة كذا وكذا﴾^۱، واته: (دوو پىر ھەن لە ئەھلى ئاگر نەمديون، كۆمەلىڭ قامچيان پىنە لە كلكى مانگا

^۱ صحيح مسلم (۱۹۰/۱۷) - مع شرح النووي.

^۲ رواه الطبراني في الصغير والأوسط ورجاله رجال الصحيح غير مؤمل بن إهاب وهو ثقة. مجمع الزوائد (۲۳۵/۵).

^۱ صحيح مسلم (۱۹۰/۱۷) - مع شرح النووي.

ده چیت له خه لکی پی ده کهن، وه نافرته تانیک که پړشاکو جلیان له بهر دایه، به لām بهشی زوړی له شیان پروتو مهیلیان بۆ ههواو نار هزوو و رابواردنهو که ده شړون بهر پښگادا له نجهو لار ده کهن تا زیاتر سه رنج رابکیشن پر چیان له دواوه کۆده کهنه وهو لولی ده کهن و له سه سر سهریان دای ده نین ههروهک پستی حوشر، نهو نافرته تانه نه ده چنه به هه شته وهو نه بۆنیشی ده کهن، که بۆنی به هه شت له دورایی نه وه ندهو نه وه ندهو ده کریت).

که واته پیغه مبهه (ﷺ) نهو جوړه نافرته تانه ی خستو ته ریزی کیل به ده سه ته کانه وهو رۆزی قیامه تیش له گهل نهوان حه شرده کرین. (عبدالله ی کورپی عمه) یش ره زای خوای لیبیت ده گپ ته وه که له پیغه مبهه (ﷺ) ی بیستوهه فهرموو به تی: (سیکون فی آخر امتی رجال رکبون علی السروج کاشباه الرجال یزلون علی أبواب مسجد نسائهم کاسیات عاریات علی رؤسهم کأسنمة البخت العجاف إلعنوهن فإنهن ملعونات...) ^۲، واته: (له کۆتایی نومه ته که مدا پیاوانیک ده بن سواری زین ده بن هه ده لئی مال و خانوه به سواری نهوانه دینه ده رگای مزگه و ته کان، ژنه کانیشیان پروت و قوت هه به ناو جل و پړشاکیان له بهر دایه، پر چیان له سه سر سهریان ههروهک پستی حوشر کۆمه لکړدوه، نهو نافرته تانه له عنه تیان لی بکهن چونکه له عنه تیان لی کراوه).

به راستی نهو فهرموو ده به له گه و ره ترین موعجیزه کانی پیغه مبهه (ﷺ) که نامازه به په یدابوونی سه یاره و نۆتومبیل ده کات و هه ده لئی لهو رۆژه دا که نهو و ته پیرۆزه ی تیدا فهرمووه، به چاوی پیرۆزی سهیری واقعی نه مپوړی کړدوه، چوڼ پساوانی نومه ته که ی به سواری سه یاره پرو ده که نه مزگه و ته کان، که چی له ولاشه وه بی نه وه ی گوئی پی بدهن نافرته ته کانیاں و کچ و خوشکه کانیاں پروت و سافیره، جلی کورت و ته سک و ته نک له بهر ده کهن و قزیان له ف ده کهن و ده موچاویان نارایشته ده کهن و بۆنی خوش له خوین ده دهن و به هه زارو یهک شیوه خوین ده رازینه وه، پاشان دینه سه کوجهو شه قام و کۆلانه کان و به له نجهو لار پیاسه ده کهن و پیغه مبهه ریش (ﷺ) له ده ر حقیان ده فهرمویت نهو جوړه نافرته تانه له عنه تیان لی بکهن چونکه خواو مه لائیکه ته کانیش له عنه تیان لی ده کهن و له ره حم و به زه یی خوا یی به شن.

وه له فهرموو ده به کی تر دا که نیمامی حاکم ربوایه تی ده کات پیغه مبهه (ﷺ) ده فهرمویت: ﴿سیکون فی آخر هذه الأمة رجال یرکبون علی المیائر، حتی یأتوا أبواب مساجدهم، نسأؤهم

^۲ مسند الإمام أحمد (۳۶/۱۲) رقم (۷۰۸۳) تحقیق أحمد شاکر وقال (اسنادهم صحیح).

کاسیات عاریات^۱، واته: (له کۆتایی ئەم ئۆمەتەدا پیاوانێک دەبن سواری زینی گەوره دەبن و هاتوچۆی یێ دەکەن، ژنه کانیشیان ڕووت و قووت هەر بەناو جلیان لەبەردایه).

ههروهها (ابو هريره) له پێغمه‌به‌ر (ﷺ) ده‌گێڕێته‌وه که فهرموویه‌تی: (من أشرط الساعة... أن تظهر ثياب تلبسها نساء كاسيات عاريات^۲، واته: (یه‌کێک له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌ت ئه‌وه‌یه‌ که‌ جو‌ره‌ جل و به‌رگێک په‌یدا ده‌بێت که‌ ئافره‌تانێک له‌به‌ری ده‌کەن که‌مێکی جه‌سته‌یان داده‌پۆشیت و به‌شێکی زۆری ڕووته و به‌ده‌ره‌وه‌یه‌).

به‌لێ ئاکامی ئەم ڕووتی و به‌ره‌لایی و خۆ ڕازاندنه‌وی ئافره‌ت لهم سه‌رده‌مه‌دا، زۆربوون و بلا‌بوونه‌وی زینایه‌ که‌ پێغمه‌به‌ر (ﷺ) به‌یه‌کێک له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌تی له‌قه‌لم داوه‌.
ئه‌وه‌تا (انس ی کوری مالک) ڕه‌زای خوای لیبیت ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ پێغمه‌به‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿إن من أشرط الساعة ويظهر الزينا^۳، واته: (یه‌کێک له‌نیشانه‌کانی قیامه‌ت ئه‌وه‌یه‌ که‌زیناکردن سه‌ره‌له‌ده‌او ئاشکرا ده‌بێت).

به‌لێ ئەم‌ڕۆ له‌ هه‌موو ئه‌و ده‌وله‌تانه‌ی که‌ به‌ناو ئیسلامین و خه‌لکه‌کانیان مو‌سه‌لمانن، ده‌یان و سه‌دان مه‌هاو گازی‌زۆی تایه‌ت هه‌یه‌ که‌به‌ ئاشکراو به‌ڕۆژی ڕووناک و به‌چاو‌دی‌ری ده‌زگابه‌ربرسه‌کان بازرگانی به‌ (زینا) وه‌ ده‌کری‌ت، وه‌ هه‌زاران ئافره‌ت له‌و جی‌گایانه‌دا کارو کاسی ڕه‌سمیان پۆته‌ زیناکردن و داوین پسی.

هه‌روه‌ها (ابو هريره) ڕه‌زای خوای لیبیت ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ پێغمه‌به‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿سیأتي على الناس سنوات خداعات... وتشيع فيها الفاحشة^۴، واته: (سالانیکی هه‌ل‌خه‌له‌تیه‌ر به‌سه‌ر خه‌لکی‌دا دێت که‌ تیا‌یدا داوین پسی و زیناکردن په‌ره‌ده‌سته‌یت و بلا‌و ده‌بێته‌وه‌).
به‌لێ ئەم‌ڕۆ کار گه‌شتۆته‌ ئه‌وه‌ی که‌سانێکی زۆر نه‌ک هه‌ر ئه‌و کاره‌ به‌د ڕه‌وشیانه‌ ئه‌نجام ده‌ده‌ن، به‌ل‌کو به‌حه‌رامیشی نازانن و به‌حه‌ل‌ل‌تی له‌قه‌لم ده‌ده‌ن، ته‌نانه‌ت چه‌ندین ڕێک‌خراو که‌به‌ناو دا‌کو‌کی

^۱ رواه الحاكم في المستدرک (٤/٤٣٦) وقال هذا حديث صحيح على شرط الشيخين ولم يخرجاه وقال الذهبي (عبدالله القتياني أحمد رواة الحديث وإن كان قد احتج به مسلم فقد ضعفه أبو داود والنسائي). قال أبو حاتم: (وهو قريب من ابن الهيثم) ولكن الأحاديث الأخرى تشهد له وتقوية.

^۲ قال هيثمي (في الصحيح بعضه ورجاله رجال الصحيح غير محمد بن الحارث بن السفيان وهو ثقة). (مجمع الزوائد (٣٢٧/٧).

^۳ صحيح البخاري (١/١٧٨- مع الفتح) وصحيح مسلم (١/٢٢١- مع شرح النووي).

^۴ رواه الحاكم في المستدرک (٤/٥١٢) وقال (هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه) و وافقه الذهبي.

لهمافی ئافرهت ده کهن له پشتمانهوه چه نندین حزب لایه نی سیاسی وه ستاوه و پشتگیریان ده کات به ئاشکراو بهی پهرده له تله فزیۆن و رادیۆ و گوڤار و رۆژنامه کاندای داوای سربینهوی نهویاسایانه ده کهن که (زینا) به تاوان له قه له م ده دات و، نهجامدانی نهو کاره قیزهونه ده کهن به مافیکی سروشتی نینسانه کان، وه ده لێن ئیسلام بهو کاره ده لیت (زینا)، به لام ئیمه بی ده لێن په یوه ندیبه کی سروشتی له نیوان زن و پیادا که پیویست ناکات هیچ کۆسپ و به ربه ستیک له بهرده میدا دا بنریت. نهوهی جیی داخ و سه رسورمانیشه که سانیك داوای ئازادی زیناو لابر دنی عه قدی شهرعی ماره کردن ده کهن، که به ره چه لێك موسلمانن و له سه ر نومه تی ئیسلام حیساب ده کرین.

به راستی ئهمه هاته دی ئهم فهرمووده پیروژه به که (ابو مالک)ی ئه سه عری له پیغمبه ر (ﷺ) ده گیژیته وه که فهرموویه تی: ﴿لیکون فی امتی اقوم یستلون الحر والحریر والخمر والمعازف﴾^۱ واته: (کۆمه لانیك له نومه ته کهم په یدا ده بن زینا کردن و ئاوریشم پۆشین و مه ی خواردنه وه و موسیقا ژهندن چه لال ده کهن).

ههروه ها (نواسی کوری سمان) ده گیژیته وه که پیغمبه ر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿وبیقی شرار الناس، یتها رجون تها رج الحمر، فعلیهم تقوم الساعه﴾^۲، واته: (زه مانیک دیت ته نها خه لکی خراب ده میتیت، و کو گوی ساری په کتر ده بن قیامهت له سه ر نه وانه هه لده ستیت).

به هه مان شیوه (أبو هریره) ره زای خوای لیبیت ده گیژیته وه که پیغمبه ر ﷺ فهرموویه تی: ﴿والذي نفسي بيده لا تفتنى هذه الأمة، حتى يقوم الرجل الى المرأة فيفترشها في الطريق، فيكون خيارهم يومئذ من يقول: لو وارتها خلف هذا الحائط﴾^۳ واته: (سویند بهو که سه ی که گیانی منی به ده سه ئه ئهم نومه ته له ناو ناچیت تا زه مانیک به سه ردا دیت، پیاو هه لده ستیت له سه ر رینگه ئافرهت راده کیشیت، باشترین که سی نهو زه مانه ش نهویه بویریت پیی بلیت: ئگه ر بییه ته پشت نهو دیواره وه باشتره).

به لێ ده یان رووداوی لهم جوړه له کوچه و کۆلانه کانی شاریکی وه که ئه سه مبولدا ده بی نریت که بۆ ماوه ی (۵۰۰) سال بنکه ی خه لافه تی ئیسلامی و سه رچاوه ی خوا په رستی و ره وشت و به ها پیروژه ئیسلامیه کان بوو، ته نانته لهو شاره دا بازاری وای تیدا به، که ئافرهت وه کو هه موو

^۱ صحیح البخاری (۱۵/۱۰ مع الفتح).

^۲ صحیح مسلم (۷۰/۱۸ مع شرح النووي).

^۳ رواه ابو یعلی، وقال هیثمی (رجالہ رجال الصحیح) مجمع الزوائد (۳۳۱/۷).

کالایه کی تر به پروتی و بهی هیج بهرگ و پو شاکیک له جامخانه ی تیاتر و خانه کاندانراوه و نرخى تابه تیان له سهره.

ههوار گه ی که نار ده ریاکان و باخچه گشتیه کان و مهله وانگه تیکه له کانی ژن و پیاویش له سهرانسهری جیهانی نیسلامیدا هه مووی گهواهی هاته دی فهرمووده کانی پیغمبه رن(ﷺ).

شه شهه / خواردنه وهی مهی و به حه لال زانینی :

(انس ی کوری مالک) ده گیریتوه که پیغمبه رن(ﷺ) فهرموویه تی: ﴿مَنْ أَشْرَطَ السَّاعَةِ... وَيُسْرَبُ الْخَمْرُ﴾^۱، واته: (یه کیک له نیشانه کانی قیامت ئه وهیه که مهی خواردن زور و ناشکرا ده بیت).

ههروه ها (عباده ی کوری صامت) ده گیریتوه که پیغمبه رن(ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لَتَسْتَخْلَنَ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ بِأَسْمٍ يُسْمُونَهَا إِيَّاهُ﴾^۲، واته: (کۆمه لانیك له ئومه ته کهم مهی حه لال ده کهن و به ناوی تر ناوی ده بن).

به لئ مهی خواردنه وه ئه مرۆ بۆته شتیکی عاده تی و، هیج غه ریب نیه به ههر شارو شارو چکه و ئاوایه کی موسلماناندا برۆیت، چهندین بار و مهی خانه و دوکانی مهی فرۆشتن ده بینیت، ته نانه ت دوکانه کانی مهی فرۆشتن له ههر شاریکدا بگریته دهیان ئه وه نده ی کتیخانه کان ده بن و ژماره ی بار و مهی خانه کانی زور له ژماره ی مزگه وته کان زیاترن، وه له ههوارگه و پارک و سهیرانگا کانی شدا زۆربه ی خانه واده کان به پیاو و ژن و منداله وه به شدار ده بن له مهی خواردنه وه.

وه ههر له فهرمووده که ی پیغمبه ریشدا(ﷺ) هاتوه که کۆمه لانیکی زور ئه مرۆ مهی خواردنه وه به حهرام نازانن و پیتی نالین مهی به لکو پیی ده لئین (مهشروباتی پۆحی)، وه ههشیانه ده لئین عاره ق حهرامه به لام بیره حهرام نیه و هه ندیکیان ده لئین نه گهر زور بخۆیتوه حهرامه، به لام له موناسه باتدا حهرام نیه و هه ندیکیشیان ده لئین بۆ گورچيله باشو دکتۆر بۆی نویسم. بهم شیوه یه ههزار و یه ک برۆبیانو و دروست ده کهن بۆ حه لال کردنی مهی خواردنه وه پێان وایه نه گهر توانیان خۆیان و خه لکی هه لته هه لته تین، خواشیان پێ هه لده خه لته تیت، خوا په نامان بدات.

^۱ صحیح مسلم (۲۲۱/۱۶) مع شرح النووي.

^۲ رواه أحمد وابن ماجه وقال ابن حجر في الفتح (۵۱/۱۰): سنده جيد و صححه الألباني في صحيح الجامع الصغير (۱۴-۱۳/۶) رقم (۴۹۴۵).

جهوتهم / زۆربوونی ئامیری موسیقاو گۆرانی بیژان:

(سهل ی کوری ساعد) رهزای خوای لیبت ده گیتتهوه که پیغمبر(ﷺ) فەرموویهتی:
﴿سَيَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ خُسْفٌ وَقَذْفٌ وَمَسْخٌ، قِيلَ: وَمَتَى ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: إِذَا ظَهَرَتِ
المعازف والقينات﴾^۱، واتە: (له ئاخۆزه مان خاك پۆچوون و ئاگر باران و ڕوو وەرگێران زۆر ده بێت،
ووتیان: كهی ئهوه ڕوودهات ئهی پیغمبهری خوا؟ فەرمووی هەر کاتێک ئامیری موسیقا ژەندن و
ئافرهتی گۆرانی بیژ زۆربوون).

وه له فەرمودهیهکی تردا (عومران ی کوری حصین) ده گیتتهوه که پیاویک له موسلمانان
ووتی ئهی پیغمبهری خوا كهی ئهوشتانه ڕوونهات؟ ئهوش فەرمووی: ﴿إِذَا ظَهَرَتِ الْقِيَنَاتِ
والمعازف و شربت الخمر﴾^۲، واتە: (هەر کاتێک گۆرانی بیژانی ئافرهت و ئامیری موسیقا زۆربوون
وه عهره قیش به ئاشکرا ده خورایهوه).

ههروهها (ابن عباس) ده گیتتهوه که پیغمبر(ﷺ) فەرموویهتی: ﴿لَيَبْقَى اقوام من هذه الأمة
على طعام و شراب و هو، فيصبحوا قد مسخوا قرده و خنازير﴾^۳، واتە: (كهسانێك لهم ئومهته
شهوه خوادن و خواردنهوه و گۆرانی وتن ده به نه سهركه پۆژیان لێ ده بێتهوه خوای گهوره ڕووی
وه رگێران و کردوونی به مەیمون و بهراز).

(ابی مالك) رهزای خوای لیبت ده گیتتهوه که پیغمبر(ﷺ) فەرموویهتی: ﴿لَيَكُونَنَّ مِنَ امْتِي
اقوام يستحلون الخمر و الخمر و المعازف﴾^۴، واتە: (له ئومهته كه كۆمه لانیك په یه داهه
زینا کردن و ئاوریشم پۆشین و مهی خواردنهوه و ئامیری موسیقا ژەندن به حه لال دهزان).

به راستی نه مۆژ هیچ شتێك هێندهی ئامیری موسیقاو گۆرانی بیژان زۆر نه که ناوی هونه رمه ند
و هونه رمه ندان له خۆیان ده نین، وه ژماره ی تیه موسیقی و گۆرانی بیژو موسیقا ژه نه كان هێنده
زۆربووه له ژماره نایه ن، ده یان قوتابخانه و په یمانگا هه یه بۆ فێر کردنی به کاره یانی ئامیره موسیقیه كان
و به ره هم هینانی موسیقا ژه ن و گۆرانی بیژی زیاتر، وه رادیۆ و ته له فزیۆن و هۆکانی راگه یاندیش
له خزمه تیاندایه، به شیوه یه كه نه گهر هه ردوو گوشتت بئاخیت هه ر گویت له گۆرانی و موسیقا
ده بێت.

^۱ رواه ابن ماجه والطبراني و قال الألباني صحيح. صحيح الجامع الصغير (۲/۳) رقم (۳۵۵۹).

^۲ أخرجه الترمذي، وفي الصحيحه للألباني (۴/۲۹۳) رقم (۱۷۸۷).

^۳ رواه ابو نعيم في أخبار اصبهان، و في الصحيحه للألباني (۴/۱۳۵) رقم (۱۶۰۴).

^۴ صحيح البخاري (۵۱/۱۰) مع الفتح و في صحيحه للألباني.

تهنات ژماره یه کی زور لهو موسلماناناش که پابهندن به نیسلاموه پټیان وایه گورانی و به کارهینانی همموو چه شنه نامیره کانی موسیقا هیچ حرام نیهو کاریکی په سنده که نهمش راستی هاتنه دی فرموده کانی پتغمبره (ﷺ).

هه شتم / زوربوون و بلاو بوونه ووی سوخوری و که مېوونه ووی پاره ی حه لال:

(ابن مسعود) رهزای خوای لیبت ده گیر پته وه که پتغمبر (ﷺ) فرموویه تی: ﴿بین یدی الساعة يظهر الربا﴾^۱، واته: (له پیش هاتی قیامتدا سوخوری زور ده بیت و بلاو ده بیت وه).

هروه ها (أبو هريرة) ده گیر پته وه که پتغمبر (ﷺ) فرموویه تی: ﴿لیأتین غلی الناس زمان لایبالی المرء بما أخذ المال، أمن حلال أم من حرام﴾^۲، واته: (زه مانیک به سر خه لکیدا دیت، نینسان گوی ناداتی پاره کی له کوپوه پیددا ده کات، له حه لاله وه یان له حرام وه).

(حذیفه ی یمانی) رهزای خوای لیبت ده گیر پته وه که پتغمبر (ﷺ) فرموویه تی: ﴿لا تقوم الساعة حتی یعز الله فیہ ثلاثا، درهما من حلال وعلما مستفادا وأخا فی الله عز وجل﴾^۳، واته: (قیامت هه تناسیت هه تا خوای گه ووه واده کات سن شت له دونیادا زور ده گمن بن، درهمیک له حال و زانستیک سودی هه بیت و وه برایه کیش له ری خوادا).

نهم فرمودانه باس له بارودوخی نهمری موسلمانان ده کهن، به شی هره زوری خه لکی نهمری تهنه مبهستیان پاره پیددا کړنه بی نه وهی بیر له حه لالی یان حرامی نهو پاره به بکهنه وه، یان نهو ریگه بهی که بیی پیددا ده کهن، هر کاتی: که دهستی بز ده بیت به ریگه بهی له ریگه کان حرامی تیکه ل بووه، تا وای لیها توه دیناریکی حه لال بووه به شتیکی ده گمن، له ولاشوه سوخوری بووه به بنمای نابوری نهمری له ناستی گشت ده ولته تان و کوپانیا بازار گانیه کان و سهرمایه داره کان و خه لکانیکی زوریشدا، که کاره نابوری و مامه له بازار گنیه کانیا نهمری له سر بنمای سوو وه رگرن دامه زراوه و گشت بانکه کانی جهانش نهمری هر له سر نهو بنمایه کارده کهن، که نهمش بووه به مایه نه وهی هاو لاتیان جهما وهری موسلمان به گشتی به چاری ناچاره وه مامه له له گه ل نهو ده زگا سوو خوریانه دا بکهن و ده ست تیکه لتی نهو تا وانه بکهن که خوای گه ووه نه فرینی

^۱ رواه الطبرانی كما في الرغيب والرهيب للمنزري (۹/۳) وقال (رواه رواة الصحيح).

^۲ صحيح البخاري (۳۱۳/۴ - مع الفتح) سنن النسائي (۲۴۳/۷).

^۳ رواه دلي وعزاه في الجامع الصغير للطبراني ولأبي نعيم في الحلية (۱۱۷/۴) عن حذيفة وقال الهيثمي: (فيه روح بن صلاح ضعفه ابن عدي وثقه الحاكم وابن حبان وبقيه رجاله ثقة)، مجمع الزوائد (رؤدهة لآل/ ۱۷۲).

له نه‌نجامده‌رانی کردووه و پتغمه‌بەر (ﷺ) سه‌ره‌ل‌دانی ئەم حالته‌ نامۆ دزیو و دژ به شه‌ریعه‌ته و بلاو‌بوونه‌وی ب‌م شیوازه‌ی که ئەم‌ڕۆ ده‌یینین کردۆته‌ یه‌ کێک له‌ نیشانه‌ کانی قیامه‌ت.

نۆیه‌م/ گ‌رنگی دان به‌ پ‌ازاندنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌کان:

(أنس ی کورې مالک) په‌زای خ‌وای لیبت ده‌ گیرته‌وه که پتغمه‌بەر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿لا تقوم الساعة حتى يتباهى الناس في المساجد﴾^١، واته: (قیامه‌ت هه‌ل‌ناسیت هه‌تا خه‌لکی گ‌رنگیه‌ کی زۆر ده‌ده‌ن به‌ پ‌ازاندنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌کان و شانازی پتوه‌ده‌ که‌ن).

وه ه‌م‌ر (ئه‌نس) په‌زای خ‌وای لیبت له‌ ر‌یوايه‌تیکي تر‌دا ده‌لتیت که پتغمه‌بەر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿من أشرط الساعة أن يتباهى الناس في المساجد﴾^٢، واته: (به‌ کێک له‌ نیشانه‌ کانی قیامه‌ت نه‌ویه که خه‌لکی بايه‌خیکي زۆر ده‌ده‌ن به‌ پ‌ازاندنه‌وه‌و نیگار کیشانی مزگه‌وته‌کان).

ئیمامی بوخاریش له‌ (صحیح البخاری) دا ده‌لتیت نه‌نسی کورې مالک فه‌رمووی: ﴿يتباهون بها ثم لا يعمرونها إلا قليلا...﴾^٣، واته: (ده‌پ‌راژینه‌وه به‌لام زۆر به‌ که‌می ناوه‌دان ده‌بت و خه‌لک ر‌ووی تیده‌کات). وه (ابن عباس) ده‌فه‌رمویت: (لتزخرفنها كما زخرفت اليهود والنصارى) واته: (به‌نه‌فش و نیگار ده‌یان‌پ‌راژینه‌وه ه‌م‌ر وه‌کو چۆن جووله‌ که‌و دیانه‌کان به‌نه‌فش و نیگار کلێسه‌کانیان ده‌پ‌راژینه‌وه)^٤

وه پتغمه‌بەر (ﷺ) هه‌ره‌شه‌ی له‌ناوچوون و کاول بوون له‌ ئومه‌ته‌که‌ی ده‌کات ه‌م‌ر کاتیک مزگه‌وت و قورئانه‌کانیان به‌ نه‌فش و نیگار پ‌ازاندنه‌وه‌ نه‌وه‌تا (ابي الدرداء) په‌زای خ‌وای لیبت ده‌لتیت پتغمه‌بەر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿أذا زوqتم مساجدكم حليتم مصاحفكم فالدمار عليكم﴾^٥، واته: (ه‌م‌ر کاتیک مزگه‌وته‌کانتان جوان و پ‌ر زه‌وق کرد و قورئانه‌کانتان نه‌خشاوه‌ و پ‌ازاوه‌ کرد، نه‌وا کاولکاری و تیاچوون به‌شتانه‌).

ه‌م‌ر بۆیه‌شه‌ (عوهم‌ری کورې خه‌تاب) په‌زای خ‌وای لیبت نه‌می کردووه له‌ نه‌خشاندن و پ‌ازاندنه‌وه‌ی مزگه‌وته‌کان چونکه‌ خه‌لکی له‌ نوێژده‌کات و خه‌یاڵیان په‌رت ده‌کات وه‌ کاتیک که

^١ رواه أحمد وقال الألباني (صحيح). صحيح الجامع الصغير (١٧٤/٦) رقم (٧٢٩٨).

^٢ رواه النسائي وقال الألباني صحيح. صحيح الجامع الصغير (٢١٣/٥) رقم (٥٧٧١) وصحيح ابن خزيمة

(٢٨٢/٢) (رقم ١٣٢٢-١٣٢٣) تحقيق د. محمد مصطفى الأعظمي وقال (إسناد صحيح).

^٣ صحيح البخاري (٥٣٩/١-مع الفتح) كتاب الصلاة باب ببيان المسجد.

^٤ رواه الترمذي وقال الألباني (إسناد حسن). صحيح الجامع الصغير (٢٢٠/١) رقم (٥٩٩) وفي الصحيحة

(٣٣٧/٣) رقم (١٣٥١).

مزگه‌وته‌که‌ی پتغه‌مهربان (ﷺ) له سه‌رده‌می نه‌ودا تازه‌کرده‌وه فهرمووی: ﴿أَكْنُوا النَّاسَ مِنَ الْمَطَرِ، وَأَيَّامٍ مِنْ تَحْمُرِ أَوْ تَصْفَرِ فَتَفْتَحَ النَّاسُ﴾^۱، واته: (وا دروستی بکه‌ن خه‌لکی باران لیان نه‌دات، به‌لام نه‌که‌ن سووری بکه‌ن یان زهردی بکه‌ن و خه‌لکی تووشی فیتنه‌بکه‌ن).

به‌لئی خه‌لکی نه‌مپۆ ته‌نها ئامۆژگاریه‌که‌ی عومهربان پشت گوئی نه‌خستوه و به‌س، به‌لکو کار له سوور کردن و زهردکرن تیپه‌ریوه‌وه مزگه‌وته‌کانی نه‌مپۆ به‌هه‌زارو یه‌ك شیوه‌ نه‌قش و نیگار رازیتندراوه‌ته‌وه‌وه هه‌موو جوژه‌کانی هونه‌ری نه‌خشاندن و نیگار کی‌شان پیش‌برکئی تیدا ده‌که‌ن، خه‌لکی نه‌مپۆ واده‌زانی مزگه‌وت و ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی له‌پ‌نگه‌ی رازاندنه‌وه‌وه دیکۆرکاریه‌وه ده‌بی‌ت، بێ ناگا له‌وه‌ی که ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی مزگه‌وت له‌پ‌نی عیاده‌ت و زیکر و قورئان خویندن و خویندنی زانستی شهرعی و هاتوو چۆی به‌رده‌وامیه‌وه ده‌بی‌ت.

مزگه‌وته‌کان نه‌مپۆ جوان و رازاوه‌وه نه‌خشیتندراون، به‌لام چه‌ند که‌من نه‌وانه‌ی پرویان تیده‌که‌ن و به‌زیکر و فیکر و ویرد و عیاده‌ت ئاوه‌دانیان ده‌که‌نه‌وه، قورئانه‌کان نه‌مپۆ ده‌نه‌خشیت‌رین و به‌ئای نالتوون پروو که‌ش ده‌ک‌رین، به‌لام چه‌ند که‌من نه‌وانه‌ی رێژ له قورئان ده‌گرن و هه‌قی خۆی ده‌ده‌نی و کاری پتیده‌که‌ن.

نه‌مپۆ له کاتی‌که‌دا مزگه‌وته‌کان هه‌زاران هه‌زار دینار بو دروستکردنی گومه‌زه‌وه مناره‌وه دیکۆر‌سازیه‌که‌ی به‌کارده‌هێن‌یت، به‌لام له‌هه‌مان کاتیشدا رێ ده‌گیر‌یت له موس‌لمانان که‌به‌به‌رده‌وامی هاتوچۆی بکه‌ن و ئاوه‌دانی بکه‌نه‌وه‌وه شهریه‌تی خوای تیدا فیر‌ربن، ئیستا مزگه‌وته‌کان وه‌ك فهرمانگه‌کانی تری میری کاتی ده‌وامیان دیاریکراوه، چاره‌کێک پیش بانگ ده‌ک‌رینه‌وه‌وه چاره‌کێکش دوا‌ی بانگ داده‌خ‌رین و خویندنی زانستی شهرعی و ووتنه‌وه‌ی وانه‌ی نابیش تیا‌دا قه‌ده‌غه‌یه.

ته‌نانه‌ت له‌مه‌ندی له‌ده‌وله‌ته‌کاندا وه‌ك تورکیای که‌مالی نه‌مپۆ ژماره‌یه‌کی زۆر له‌مزگه‌وته کۆن و ناوداره‌کان کراونه‌ته مۆزه‌خانه‌وه هه‌وارگه‌ی سه‌یرانچی یه‌کان، که رۆژانه هه‌زاران گه‌شتیار له جوله‌که‌وه دیان و بو‌دی و گاه‌هرسته‌کان به‌شۆرت و مایۆی غه‌ریبه‌وه پرووی تی‌ده‌که‌ن و تیا‌دا ده‌سو‌رپنه‌وه‌وه به‌ کامیرا‌کانیان ویتنه‌ی ده‌گرن، وه ته‌نها نو‌یژی جومه‌ نه‌بی‌ت رێ‌ناد‌ریت نو‌یژه‌کانی تری تیدا‌برک‌یت، وه نه‌گه‌ر له رۆژه‌کانی تر‌دا له‌سو‌چیک یان له‌په‌نایه‌کی مزگه‌وته‌که‌دا موس‌لمانیک دوو ر‌که‌ه‌ت نو‌یژ بکات نه‌وا عه‌ده‌سه‌ی ده‌یان کامیرای گه‌شتیاره‌ بیانییه‌کان پرووی تی‌ده‌که‌ن و

^۱ صحیح البخاری (۱/۵۳۹-مع الفتح).

وینهی ده گرن وهك ئەوهی شتیکی زۆر سهیرو سهمهههیان دیییت كهسیك لهناو مزگهوتدا نوێژ بکات.

ئهمه له لایهكهوه هالی مزگهوت بهدهست دوژمنانی ئیسلامهوه، له لایهکی تریشهوه مزگهوت بهدهست ژمارهیهکی زۆر له موسلمانانی ناحالیهی خوشمانهوه دهناڵیتیت. بهداخهوه خهڵکانیکی زۆر لهو موسلمانانهی كه هاتوچۆی مزگهوت دهکهن و روی تی دهکهن بێ ناگان له ئادابی مزگهوت و چۆنیهتی پاراستی حورمهتی ئهو جینگه پرۆزه، زۆرجار دهبنیت ههندیک له پساوه بهسالاجووهکان یان كهسانیک تازه روویان له مزگهوت کردووه مزگهوت بهشوینی ههوانهوهو کۆرۆ کۆبوونهوهی دنیایی دهزانن، دهنگی تیدا بهرزدهکهنهوهو باسی چهندین مهسهلهو کاروباری دنیای تیدا دهکهن و ریی نوێژو قورئان خویندیش له خهڵك ده گرن، كهئهمهش کاریکه خوای گهوره غهزهبی لیده گریت و پتغمهبریش (ﷺ) له فهرموودهیه کدا كه (بهیقی) له نیمام (حسن) هوه به (مرسل) ی رپوايهتی دهکات دهفهرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى النَّاسِ يَكُونُ حَدِيثُهُمْ فِي مَسَاجِدِهِمْ فِي أَمْرِ دُنْيَاهُمْ فَلَا تَجَالِسَهُمْ فَلَيْسَ لَكَ فِيهِمْ حَاجَةٌ﴾^١، واته: (زه مانیک دیت بهسهر خهڵکیدا قسهی ناو مزگهوتهکانیان ههر باسی کاروباری دنیا دهییت، ئیوهش له کۆرۆ مهجلیسیاندا دهمنیشن، چونکه خوای گهوره کاری پێیان نییه).

وه یهکیکی تر له شیوازهکانی پێژنهگرتهی مزگهوت و مالی خوا له لایه ن موسلمانانهوه ئەوهیه كه ژمارهیهکی زۆری مزگهوتهکان وه کو رینگهی لیها تووه خهڵکی هاتوچۆی پێدا دهکهن و تهنا نهت دوو رکات نوێژیشی تیدا ناکهن كه ئهم رهفتار و کردهوهیه بهرامهر به مالی خوا ههرگیز لهسهردهمانی پێشوردا لهناو کۆمهڵگهی ئیسلامیدا نهبووه بهلام ئهمرۆ هینده زۆربووهو، بووته شتیکی عادهتی.

ابن مسعود دهگێرتهوه كه پتغمهبر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿أَنْسَى كُورَى مَالِكٍ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ يَمُرُّ بِالرَّجُلِ بِالْمَسْجِدِ لَا يَصْلِي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ﴾^٢، واته: (یه کێك له نیشانهکانی قیامهت ئەوهیه پساو بهمزگهوتدا تیده بهریت كهچی دوو رکات نوێژی تیدا ناکات).

وه ههر ابن مسعودیش له رپوايهتیکی تردا دهگێرتهوه كه پتغمهبر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿أَنْسَى كُورَى مَالِكٍ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ تَتَخَذَ الْمَسَاجِدَ طَرَفًا﴾^١، واته: (یه کێك له نیشانهکانی قیامهت ئەوهیه كه مزگهوتهکان ده کرێن به رینگای هاتوچۆ).

^١ رواه البيهقي عن الإمام حسن مرسلا.

^٢ صحيح ابن خزيمة (٢/٢٨٣-٢٨٤) وفي صحيحه للألباني (٢/٢٥٣) رقم (٦٤٩).

نهمانه همووی نیشانهی قیامتَن که پیغمبر(ﷺ) باسی کردوو و نهموؤ هموو خه لک به چاوی خۆی دهیان بینیت.

دهیهم/ زۆربوونی کوشتن و کوشتار:

هەر چهنده له بهشی یه کهمدا باسی نهم نیشانهیهمان کرد به لām له بهر نهووی ههتا نهموؤ دیاردهی کوشتن و کوشتار هەر بهردهوامه له نیوان موسلماناندا به لکو بهداخهوه چه ندين نهووندهی جارن زیادی کردوو. بۆیه به پیوستان زانی لهم به شه شدا تیشکیکی زیاتری بجهینه سهر.

(أبو هريره) ده گیریتوه که پیغمبر(ﷺ) فرموویهتی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَكُثَرَ الْهَرْجُ، قَالُوا: وَمَا هَرْجٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: الْقَتْلُ الْقَتْلُ﴾^۱، واته: (قیامت ههتا ناست ههتا (ههههه) زۆر ده بیئت، وتیان نهی پیغمبری خوا ههههه چیه؟ فرمووی (کوشتن، کوشتن)).

(ابن مسعود) یش ده گیریتوه که پیغمبر(ﷺ) فرموویهتی: ﴿بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ أَيَّامُ الْهَرْجِ، يَزُولُ فِيهَا الْعِلْمُ، وَيُظْهَرُ فِيهَا الْجَهْلُ﴾^۲، واته: (له پیش هاتنی قیامتدا رۆژانی کوشتن و کوشتار سهره لده دات، زانیاری (مه بهست پیی زانیاری شهرعیه) تیدا نامیئت و نه زاین زۆر ده بیئت).

(أبو موسى يث شعري) یش ده گیریتوه که پیغمبر(ﷺ) فرموویهتی: ﴿أَنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ الْهَرْجُ قَالُوا وَمَا الْهَرْجُ قَالَ الْقَتْلُ أَكْثَرُ مِمَّا نَقْتُلُ أَنَا لِنَقْتُلُ فِي الْعَامِ الْوَاحِدِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ أَلْفًا قَالَ إِنَّهُ لَيْسَ بِقَتْلِكُمُ الْمُشْرِكِينَ وَلَكِنْ قَتْلُ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَالُوا وَمَعْنَا عَقُولُنَا يَوْمُنَا قَالَ إِنَّهُ لِيَنْزِعَ عَقُولَ أَكْثَرِ أَهْلِ ذَلِكَ الزَّمَانِ وَيُخَلِّفَ لَهُ هَبَاءٌ مِنَ النَّاسِ يَحْسِبُ أَكْثَرَهُمْ أَنَّهُ عَلَى شَيْءٍ وَلَيْسُوا عَلَى شَيْءٍ﴾^۳، واته: (له پیش هاتنی قیامتدا ههههه سهره لده دات، ووتیان ههههه چیه؟ فرمووی: کوشتن، ووتیان جالهوه زیاتر که ئیمه ده کوژین، ئیمه له یهك سالدایا زیاتر له حهفتا ههزار ده کوژین، فرمووی نهو کوشتنهی من باسی ده کهم کوشتنی کافر و بی پروایان نییه، به لکو خۆتان له ناو خۆتاندا یه کرده کوژن، جالهو کاته دا عهقل و هۆشمان لای خۆمانه؟ فرمووی: زۆربهی خه لکی نهووه مانه عهقلیان هه لده گیریت و خه لکیکی هیچ و پوچ ده میننهوه که زۆربهیان بیان وایه له سهر شتیکن به لām له سهر هیچیش نین).

^۱ منحة المعبود في ترتيب مسند الطيالسي (۲/۲۱۲) ومستدرک الحاكم (۴/۴۴۶) وقال هذا حديث صحيح الأسناد. وقال الذهبي (موقوف).

^۲ صحيح مسلم (۱۸/۱۳- مع شرح النووي).

^۳ صحيح البخاري (۱۳/۱۴ مع الفتح).

^۴ صحيح رواه ابن ماجه والبيهقي في شرح السنة، أنظر صحيح الجامع الصغير (۲/۱۹۳) رقم (۲۰۴۳).

کهواته فرموده کان بهر وون و ناشکرائی باس له کوشتاری موسلمانان ده کهن له نیوان خویندا، موسلمان نه مړو له ناو خویندا بوون به هزار بهر وه، هر کومه له و خوی بهشت ده زانیت و کومه له کانی تر به هیچ، به شی زوری نهو خه لک ش عه قل و هوشی به ده ستی خوی نه ماوه، هه ریه کهو له ژیر ئالا و رهنګ و دروشم و ناو یکی تایه تدا شهر له گهل نهوی تردا ده کات، له پیناوی بی نر خترین شتدا یه کتر ده کوژن، خوین بووه به بی نر خترین شت و کوشتیش ئاسانترین کاره، کار گه یشتو ته راده یه ک زور جار بکوژ نازانیت له سهر چی ده کوژیت و کوژراویش نازانیت له سهر چی کوژراوه، هه روه ک (أبو هريره) په زای خوی لییت ده گپ یته وه که پیغمبر (ﷺ) فرموده یه تی: ﴿والذي نفسي بيده لا تذهب الدنيا حتى يأتي على الناس يوم لا يدري القاتل فيم قتل ولا المقتول فيم قتل فليل كيف يكون ذلك؟ قال المرح القاتل والمقتل في النار﴾^۱، واته: (سویند بهر وهی که گیانی منی به ده سته دنیا نابریته وه هتا رپوژنکی وا به سهر خه لکیدا دیت بکوژ نازانیت له پیناوی چیدا ده کوژیت، کوژراویش نازانیت له سهر چی کوژراوه، ووتیان نهو چوڼ پرووده دات؟ فرمودی: هه رجه، بکوژ و کوژراو ده چنه ناگری دوزه خه وه).

به لئی فرموده که ی پیغمبر (ﷺ) عه قلنی زور به ی خه لکی نه م زه مانه هه لگراوه و که سانیک ماونه ته وه هه موو شتیک ده زانن ته نها شهرعی خولنه بیت وه شوین هه موو رپنجه کو رپنازیک ده که مون ته نها ئیسلام نه بیت، هه موو شتیک له دلپاندا هه یه ته نها ترسی خوانه بیت، هر بویه خو خوری و کوشت و کوشتار و خوین رشتنی به ناحق بوو ته رفتهار و پشهی به ناو موسلمانانی نه م زه مانه، بکوژ و کوژراویشیان به پی فرموده که ی پیغمبر (ﷺ) له نه ملی دوزه خه، به لام له بهرامبر نه وه شدا هه ر موسلمانیک بتوانیت خوی دوره به ریز بگریت له کاتی پروودانی نهو فیتنه وه هه رجه نه دا وه به ندایه تی خوی به رپنکو پینکی بکات نهوا پیغمبر (ﷺ) له ده ره قیدا ده فرمودیت: ﴿العبادة في المرح كهجرة الي﴾^۲، واته: (به ندایه تی کردن بو خوا له کاتی فیتنه ی هه رجه دا، هینده ی کوچکردنیک بولای پیغمبر خیری هه یه).

یانزه یه م/ بهر زکردنه وه ی بینا و خانویه ره:

(أبو هريره) په زای خوی لییت ده گپ یته وه که پیغمبر (ﷺ) به (جبریل) فرمودی کاتیک پر سیاری نیشانه کانی قیامه تی لیکرد: ﴿واذا تطاولت رعاء البهائم في البنيان، فذاك من اشراطها﴾^۳،

^۱ صحیح مسلم (۳۵/۱۸) - مع شرح النووي.

^۲ صحیح مسلم، رقم (۲۹۴۸)، و صحیح ابن ماجه للالبانی (ج ۲/۳۶۲) رقم (۳۹۸۵).

^۳ صحیح البخاری (۱/۱۱۴ - مع الفتح) و صحیح مسلم (۱/۱۶۱ - ۱۶۴).

واته: (ههركاتيك شوانى مهر و بزنهكان خانووى بهرز و قات قاتيان دروستکرد، ئهوه يه كيكه له نيشانه كانى). وه له رپوايه تيكي ترى ئيمامى موسليمد: ﴿وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاةِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبَنِيَانِ﴾^١، واته: (به كيك له نيشانه كانى قيامت ئهويه پي پته رپوت و برسيه كان كه شوانى مهر و بزى بوون بينيت خانووى بهرز و قات قات دروست بكن). وه له رپوايه تيكد كه (ئيمام احمد) له (ابن عباس) ده گيرته وه ده ليت: ﴿يَأْرَسُولُ اللَّهِ وَمِنْ أَصْحَابِ الشَّاةِ الْحَفَاةَ الْجِيَاعَ الْعَالَةَ؟ قَالَ الْعَرَبُ﴾^٢، واته: (ئهى پيغه مبرى خوا ئه و خواهن مهر و بزى رپوت و برسيانه كي؟ فهرمووى عه رب).

وه له رپوايه تيكي ترشدا كه (أبو هريره) ره زاي خواى لييت ده گيرته وه كه پيغه مبر (ﷺ) فهرموويه تي: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ... حَتَّى يَتَطَاوَلَ النَّاسُ فِي الْبَنِيَانِ﴾^٣، واته: (قيامت هه تناسيت هه تا خه لكى خانووى قات قاتى بهرز دروست ده كن).

به ئى فهرمووده كانى پيغه مبر (ﷺ) هاتونه ته دى و خه لكى ئه مرؤ بيانى وا دروست ده كن كه له دهيان نهۆم پيكهاتوه به تايه تي ئه و عه رابانه ي هه تا دويتى رپوت و پي پته بوون و مهر و بزىيان ده له وه راند و نان نه بوو بيخون و به شى زورىيان له چادرو خيوه تگادا ده ژيان يان له خانووى گل دا ده ژيان كه بستيك له بالاى خويان بهرتر نه بوو، ئه مرؤ ده يانينين له ژير سايه ي نه ت و پرتو لدا هه مووى له خانووى چهند نهۆميدا ده ژين و سه دان و هه زاران كوشكى وايان دروستكرده وه دورگه ي عه ربه ي له هه ميژووى ته مه نيدا شتى واى به خزيه وه نه ديوه، كه نه مه ش به پي فهرمووده كان يه كيكه له نيشانه كانى هاتنى قيامت.

دوانزه يه م / لِيْكَ نَزِيْكَ بُوْنَه و ه ي كَات و لِيْكَ نَزِيْكَ بُوْنَه و ه ي بَا زَارَه كَان :

(أبو هريره) ره زاي خواى لييت ده گيرته وه كه پيغه مبر (ﷺ) فهرموويه تي: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى... يَتَقَارِبَ الزَّمَانُ﴾^١، واته: (قيامت هه تناسيت هه تا كات له يه ك نزيك ده بيه وه). وه له رپوايه تيكي تر دا (أبو هريره) و (أنس بن مالك) ره زاي خويان لييت ده گيرته وه كه پيغه مبر (ﷺ) فهرموويه تي: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَقَارِبَ الزَّمَانُ فَتَكُونُ النِّسَةُ كَالشَّهْرِ وَيَكُونُ

^١ صحيح مسلم (١/١٥٨- مع شرح النووي)

^٢ مسند احمد (٤/٣٣٢-٣٣٣) رقم (٢٩٢٦) شرح احمد شاکر وقال (اسناده صحيح) وقال الألباني اسناده لا بأس به في الشواهد. انظر سلسلة الأحاديث الصحيحة (٣/٣٣٢) رقم (١٣٤٥).

^٣ صحيح البخاري (١٣/٨١-٨٢- مع الفتح).

^١ صحيح البخاري (١٣/٨١-٨٢ مع الفتح).

لشهر كالجمعة وتكون الجمعة كالיום ويكون اليوم كالساعة وتكون الساعة كاحراق السقفة^٢،
واته: (قيامت ههلتاسيت ههتا كات ليك نزيك دهيتتهوه، سال وهك مانگي ليديت و مانگ وهك
ههفتهي ليديت و ههفته وهكو رورژيكي ليديت و رورژيك وهكو سهعاتيكي ليديت و سهعاتيكي
وهكو سوتاني پوشيكي دارخرماي ليدت).

نهم فەرمودانە کەباس لە لێک نزیك بوونەوهی کات دەکەن لەلایەن زاناکانەوه بەچەند شیرازیکی جیاواز لێک دراوەتەوه کە پێمان وایە گونجوترینیان ئەوێه کە باس لە ئەمڕۆی خۆمان دەکات کەتوانراوه بە هۆی هۆکارەکانی گواستەوهی پێشکەوتووی ئەم سەردەمە وەکو(ئۆتۆمبیل و فرۆکە و شەمەندەفەر و مانگی دەستکردەوه) ئەوکاتانە ی کەپیشتر پێوستی دەکرد بۆ گواستەوه و هاتوچۆ لەنێوان شوێنە جیاجیاکاندا کورت بکریهوهو لێک نزیك بکریهوه تاوا ی لیهاتووه ئەرێگەیهی کە بە سالتیک یان مانگیک یان هەفتهیهک بپرێت ئیستا زۆر بەکەمتر لەو کاتە بپرێت، وە لە فەرمودەکانی تریشدا کە (أبو هريره) رپوایەتی دەکات دەلێت پیغمبەر(ﷺ) فەرموویەتی: **يَلَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَظْهَرَ الْفَتَنُ وَيَكْثُرَ الْكُذْبُ وَتَقَارِبَ الْأَسْوَاقُ** ٢، واتە: (قیامەت هەڵناسێت هەتا فیتنەو ئاژاوه سەر هەڵدەدات و درۆکردن زۆر دەبێت و بازارەکانیش لێک نزیك دەبنەوه) نزیك بوونەوهی بازاڕیش لەم فەرمودەیدا هەر وەك نزیك بوونەوهی کات وایە، ئەوەتا بازاڕاکی جیهان ئەمڕۆ بەهۆی هۆکارەکانی گەياندن و پەيوەندی کردنەوه وەك یەك بازاڕیان لیهاتووهو تەواو لێک نزیك بوونەتەوه، بەرێدەیهك کە سەرکەوتن یان دابەزینی نرخێ کالۆ دراوه کان لەمەر بازاڕیکی جیهاندا دەستوبرد رەنگدانەوهی دەبێت لەهەموو بازارەکانی جیهاندا و کاردەکاتە سەریان. وەبازارەکان بەردەوام ناگادارن لەیهکتر، بەمەش بازارەکان لەیهکتر نزیك بوونەتەوه و کاتی لێک نزیك بوونەتەوه، کەئەمەش بە پێی فەرمودەکان پیغمبەر(ﷺ) یەکیکە لە نیشانەکانی قیامەت.

^٢ رواه أحمد عن أبي هريرة والترمذي عن أنس. وقال الهيثمي رجاله رجال الصحيح. مجمع الزوائد (٢٣١/٧) وفي صحيح الجامع الصغير (١٧٥/٦) رقم (٧٢٩٩).

^٣ رواه أحمد وقال الهيثمي: (رجاله رجال الصحيح غير سعيد ابن سمعان وهو ثقة) مجمع الزوائد (٣٢٧/٧).

چهند فەرموده‌یه‌کی تری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) که باس له هه‌ندی نیشانه‌کان ده‌کات

که تا نه‌مڕۆ هاتوو نه‌ته‌دی و ئیستاش به‌ چاو ده‌بینرین

۱- (عبدالله ی کوری عومەر) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿لا تقوم الساعة حتى يظهر الفحش والتفاحش، وقطعة الرحم، وسوء المجاورة﴾^۱، واته: قیامه‌ت هه‌لئاسیت هه‌تا خراپه‌کاری و داوین پسی و بچرانندی صیله‌ی ره‌حم و خزمایه‌تی، و دراوسی خراپی زۆر ده‌یت و ئاشکرا ده‌یت.

۲- (ابن عباس) ره‌زای خوای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿يكون قوم يخضبون في آخر الزمان بالسواد كحواصل الحمام، لا يرجحون رائحة الجنة﴾^۲، واته: (له‌ ناخرزه‌ماندا خه‌لکانیک ده‌بن سه‌رو ریشیان بۆیه‌ی ره‌ش ده‌که‌ن وه‌ک ژیر چه‌نده‌ی کۆتر بۆنی به‌هه‌شت ناکه‌ن). وه‌ پته‌ده‌یت مه‌به‌ست له‌ ژیرچه‌نده‌ی کۆتر له‌ فەرموده‌که‌دا نه‌وه‌که‌سانه‌یت که ریشیان له‌ هه‌ردوولاوه‌ ده‌تاشن، به‌لام له‌ئاستی چه‌ناگه‌و ژیر ملیاندا ده‌یه‌یتنه‌وه‌ هه‌روه‌ک ژیرچه‌نده‌ی کۆتر که نه‌مڕۆ ده‌بین خه‌لکانیکی زۆر ریش و سیملیان به‌و جوژه‌ هه‌شتۆته‌وه‌.

۳- (ابن مسعود) ره‌زای خوای لیبت ده‌یت که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿بين يدي الساعة تسليم الخاصة وفشو التجارة حتى تشارك المرأة زوجها في التجارة﴾^۳، واته: (پیش هاتی قیامه‌ت وای لیدیت سه‌لام ته‌نها له‌دۆست و ناسیاو ده‌کریت، وه‌ بازرگانی زۆر به‌ربلاو ده‌یت هه‌تا وای لیدیت ئافره‌تیش له‌گه‌ل می‌ده‌که‌یدا به‌شداری ده‌کات له‌کارو کاسی و بازرگانیدا).

۴- (عمری کوری تغلب) ره‌زای خوای لیبت ده‌یت پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿إن من أشرط الساعة أن يفشو المال و يكثر، وتفشوا التجارة﴾^۴، واته: (له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌ت نه‌وه‌یه‌ پاره‌ بلاو ده‌یه‌ته‌وه‌و زۆر ده‌یت و بازرگانی زۆر به‌بلاو ده‌یت).

^۱ مسند أحمد (۲۶/۱۰-۳۱- شرح أحمد شاکر) وقال اسناده صحيح ومستدرک الحاكم (۷۵/۱-۷۶) وصحیحه ووافقه الذهبي.

^۲ مسند امام أحمد (۱۵۶/۴) رقم (۲۴۷) شرح أحمد شاکر وقال صحيح. وقال الألباني أخرجه أبو داود والنسائي وأحمد والضياء.... بإسناد صحيح على شرط الشيخين.

^۳ مسند أحمد (۳۳۳/۵- شرح أحمد شاکر) وقال اسناده صحيح. ومستدرک الحاكم (۴۴۵/۴-۴۴۶).

^۴ رواه أحمد والنسائي وفي الصحيحة الألباني (م) (۲۵۱/۲-۲۵۲).

۵- (أنس ی کوری مالک) رَهزای خَوای لَبِيتْ دَه لَيتْ پَتَغَمبَر (ﷺ) فَرمووِيه تِي: ﴿يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ الصَّابِرُ عَلَى دِينِهِ كَالْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرِ﴾^۱، وَاتِه: (زَه مانِيك بَه سَر خَه لَكِيدَا دَيت نَهو كَه سَه ی نَارَام دَه گَرِيت لَه سَر دِينَه كَه ی وَینَه كَه ی وَه كَو نَهو وَایَه پَشكُزِيَه كَ نَاگَرِی لَه مَشْت گَرِيتْ).

۶- (أنس ی کوری مالک) رَهزای خَوای لَبِيتْ دَه لَيتْ پَتَغَمبَر (ﷺ) فَرمووِيه تِي: ﴿مَنْ اقْتَرَبَ السَّاعَةَ أَنْ يَرَى الْهَلَالَ قَبْلَ اللَّيْلَةِ، فَقَالَ لِللَّيْلِينِ﴾^۲، وَاتِه: (لَه نِشَانَه كَانِی نَزِيك بُوَرَنَهو ی قِيَامَت نَهو بَه مانِگی يَه كَ شَهوَه گَهوَرَه دَه رَدَه كَهوِيتْ بَه شَيْرَه يَه كَ كَه شَهو ی يَه كَه مَدَه بِنَرِيتْ، دَهو تَرِيتْ دُوو شَهو يَه).

۷- (عبدالله ی کوری عَمَر) رَهزای خَوای لَبِيتْ دَه لَيتْ پَتَغَمبَر (ﷺ) فَرمووِيه تِي: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَأْخُذَ اللَّهُ شَرِيطَتَهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، فَيَقَا فِيهَا عَجَاجَةً، لَا يَعْرِفُونَ مَعْرُوفًا، وَلَا يَنْكُرُونَ مَنْكَرًا﴾^۳، وَاتِه: (قِيَامَت هَه تَنَاسِيتْ تَا خَوای گَهوَرَه پَاوچَا كَانِی سَه رَزَهو ی دَه بَاتَهو بُولَای خَوِی، نَبِيتْ تِيكَه لَه يَه كَ دَه مِيتْ يَهو نَه چَا كِيَانِ بِي چَا كَهو نَه خَرَايَانِ بِي خَرَا يَه).

۸- (عَمَرَه ی كُورِی شَعِيب) لَه بَاو كِيَهو نَهوِش لَه بَا يَرِيَهو دَه گِيرِيَهو كَه پَتَغَمبَر (ﷺ) فَرمووِيه تِي: ﴿يَأْتِي زَمَانٌ عَلَى النَّاسِ يَغْرِبُونَ فِيهِ غَرْبَةً، يَبْقَى مِنْهُمْ حَتَّالَةٌ، قَدْ مَرَجَتْ عَهْدُهُمْ وَآمَانَاتُهُمْ، وَاخْتَلَفُوا فَكَانُوا هَكَذَا، وَشَبَكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ﴾^۴، وَاتِه: (زَه مانِيك دَيتْ بَه سَر خَه لَكِيدَا چَا كَه كَانِيَانِ لَه بِيژَن دَه دَرِيژَن نَبِيتْ كَه سَانِيكِي بُوچَه لَ دَمِيتْ يَهو پَه يِمَانِ وَ نَه مانَه تِيَانِ تِيكَه لَ بُوَه وَ نَه ماوَه وَ جِيَاوَا زِي وَ دُوو بَه رَه كِي كَهو تَوْتَه نَبِوَانِيَانِ وَ نَاوَايَانِ لَبِيتْ يَه نَجَه كَانِی دَه سَتِي تِيكَه لَ كَرْد)).

۹- (مَعَاذِی كُورِی أَنَس) رَهزای خَوای لَبِيتْ دَه لَيتْ پَتَغَمبَر (ﷺ) فَرمووِيه تِي: ﴿لَا تَزَالُ الْأُمَّةُ عَلَى شَرِيعَةٍ حَسَنَةٍ مَا لَمْ تَظْهَرْ فِيهِمْ ثَلَاثٌ، مَا لَمْ يَقْبُضْ مِنْهُمْ الْعِلْمُ وَيَكْثُرْ فِيهِمْ وَلَدُ الْحَنْثِ، وَيُظْهَرْ فِيهِمْ الصَّقَارُونَ، قَالُوا: وَمَا الصَّقَارُونَ؟ قَالَ: نَشُو يَكُونُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ تَكُنْ تَحْتَهُمْ بَيْنَهُمْ إِذَا

رواه الترمذي. صحيح الجامع الصغير (۲/۱۳۲۶) رقم (۸۰۰۲).

^۲ صحيح الجامع الصغير (۵/۲۱۴) وقال الألباني رواه الطبراني في (الأوسط) والضياء المقدسي وهو (حسن).

^۳ مسند أحمد (۱۱/۱۸۱-۱۸۲) شرح أحمد شاكر وقال اسناده صحيح ومستدرك الحاكم (۴/۴۳۵) وقال هذا حديث صحيح ووافقه الذهبي.

^۴ مسند أحمد (۱۲/۱۲) شرح أحمد شاكر وقال اسناده صحيح. ومستدرك الحاكم (۴/۴۳۵) وقال هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه ووافقه الذهبي.

تلاقوا التلاعن^١، واته: (نعم نومه ته له سهر رښگه ی راست ده میتته وه تا نهو کاته ی سئ شت له ناویاندا سهر هه لده دات هه تا نهو کاته ی زانستی شهرعی له ناویاندا هه تنه گری و مندالی زو لیان تیدا زو ربیت و(صقارون)یان تیدا په یدایبیت ووتیان صقارون کین؟ فهرمووی: که سانیکی ههرزه و تازه پښگه یشتون له ناخر زه ماندا په یدا ده بن کاتیک که به یه که ده گهن له بری سه لام کردن جوین و له عنه ت ناراسته ی په کتر ده گهن).

به لئې نهم جوړه که سانه ییجگار زوړن که له بری سه لام کردن به ووشه ی زوړ بی نه ده بانه په کتر بانگ ده که ن و چاکو جونی له گه ل په کتر ده که ن، روژانه ده یان کس له وانه ده بینن که ههر له دووره وه ووشه ی (هه تیو، خو پری، ناپاو، گه واد.....) زوړ جاریش کوفری زوړ گه ووه ی وه که (کوری خوا، کوری ناسمان) به کار ده یتن، خوی گه ووه په نامان بدات.

۱۰- (ابن مسعود) په زای خوی لیبت ده لیت پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿ان الاسم بدأ غريباً وسعود غريباً كما بدأ فطوبى للغرباء، قيل: من هم يارسول الله؟ قال: الذين يصلحون اذا فسد الناس﴾^٢، واته: (به راستی ئیسلام به ناموی پیکرد، له کو تایشدا به ناموی ده گه پرتته وه به هه مان شیوه که ده سستی پیکرد، جانا فهرین و خو شبه ختی بو ناموکان ووتیان کین نه وان نه ی پیغمبر ی خوا؟ فهرمووی: نه وانه ی که چاک ده که ن کاتیک که خه لک خراب ده بن).

۱۱- (انس ی کوری مالک) په زای خوی لیبت ده گپرتته وه که ووتیا نه ی پیغمبر ی خوا که ی ده ست له فهرمان به چاکه و رښگه گرتن له خرابه هه لگرین و وازی لیبه یتن؟ نه ویش فهرمووی: ﴿اذا ظهر فيكم ما ظهر في بني اسرائيل اذا كانت الفاحشة في كباركم والمملک في صغاركم والعلم في رذالکم والمداھنة في خيارکم﴾^٣، واته: (هه ر کاتیک گه ووه کانتان ده ستیان دایه داوین پیسی و ده سه لاتی ش به ده ست مندال و ههرزه وه بو و زانست و زانیاریش له لای که سانی کهم نرخ بو، پیاو چاکه کانیش دووړو و ماستاوچی بوون).

۱۲- (ابو امامه ی باهلی) په زای خوی لیبت ده گپرتته وه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿لینقضن عری الإسلام عروة عروة فکلما انتقضت عروة تشب الناس بالتي تليها و اولهن

^١ رواه أحمد (٤٣٩/٣) قال في المجمع (٢٠٢/١) وفيه ابن ليعبة وزبان، وكلاهما ضعيف وقد وثقا وقد تابعة ابن ليعبة رشدين، ورواه الطبراني في الكبير (١٦١/٢٠) رقم (٤٣٩) ورواه الحاكم ايضاً.

^٢ صحيح رواه أحمد والترمذي وابن ماجه والدامي والبغوي وفي الصحيحة الألباني (٢٦٧/٣-٢٦٨) رقم (١٢٧٣).

^٣ أخرجه الإمام أحمد في المسند (١٨٧/٣) وابن ماجه في سننه (١٣٣١/٢) رقم (٤٠١٥) وقال البوصيري: اسناده صحيح ورجاله ثقات. مصباح الزجاجة (٣٠٠/٢) رقم (١٤١٢).

نقضا الحكم وآخرهن الصلاة^١، واته: (براستی گریکانی نهم ئیسلامه گری به گری هه‌لده‌وه‌شیت و ده‌کریتموه، هه‌رکه گریه‌ک هه‌له‌وه‌شاهه خه‌لکی ده‌ست به‌گریکه‌ی دوا‌ی نه‌وه‌وه ده‌گرن، یه‌که‌می گریکان که هه‌لده‌وه‌شیت حو‌که‌مه وه کو‌تایه‌که‌شیان نو‌یژه).

۱۳- (أبو هريره) ره‌زای خوا‌ی لی‌بیت ده‌گری‌تموه پی‌غه‌مه‌بر(ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿والذي نفس بيده لا تذهب الدنيا حتى يمر الرجل على القبر فيتمرغ عليه ويقول ياليتني كنت مكان صاحب هذا القبر وليس به الدين ما به إلا البلاء﴾^٢، واته: (سو‌یند به‌وه‌ی که گیانی منی به‌ده‌سته دونیا کو‌تای پی‌نایه‌ت هه‌تا وای لی‌دیت پیا‌و به‌لای گو‌ری‌کدا تی‌ده‌په‌ریت خو‌ی له خو‌له‌که‌ی وه‌رده‌دات و ده‌ل‌یت خو‌زگه من له‌ج‌ی مردو‌وی ناو نهم گو‌ره‌بو‌مایه، نه‌وه‌ش نیه له‌به‌ر دین‌داری و اب‌ل‌یت به‌ل‌کو له‌به‌ر زو‌ری به‌لا‌و موسیه‌ته).

۱۴- (ابو موسى ی نه‌شع‌ه‌ری) ره‌زای خوا‌ی لی‌بیت ده‌گری‌تموه که پی‌غه‌مه‌بر(ﷺ) فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿لا تقوم الساعة حتى يجعل كتاب الله عارا، ويكون الإسلام غربيا، وحتى تبدو الشحنة بين الناس، وحتى يقبض العلم، وتهرم الزمان، وينقص عمر البشر، وتنقص السنون والثمرات، يؤمن التهماء، ويتهم الأمناء، ويصدق الكاذب، ويكذب الصادق، ويكثر الهرج، وحتى تبنى الغرف فتطال، وحتى تحزن ذوات الأولاد، وتفرح العواقر، ويظهر البغي والحسد والشح، ويهلك الناس، ويكثر الكذب، ويقل الصدق، وحتى تختلف الأمور بين الناس، يتبع الهوى، ويقضي بالظن، ويكثر المطر ويقل الثمر، ويغيض العلم غيضا، ويفيض الجهل فيضا ويكون الولد غيظا والشتاء قيطا، وحتى يجهر بالفحشاء، وتزوى الأرض زيا، وتقوم الخطباء بالكذب، فيجعلون حقي لشرار أمتي، فمن صدقهم بذلك ورضي به لم يرح رائحة الجنة﴾^٣، واته: (قیامه‌ت هه‌له‌ناس‌یت تا‌وا‌ی لی‌دیت قور‌تانه‌که‌ی خوا ده‌بیته‌عه‌به‌و ئی‌سلام غه‌ریب ده‌بیته، وه تا‌وا‌ی لی‌دیت نا‌کو‌کی ده‌که‌ویته نی‌وان خه‌ل‌کی و زان‌ستی شه‌رع‌ی هه‌ل‌ده‌گری‌ت و زه‌مانه‌په‌رده‌بیته و ته‌مه‌نی خه‌ل‌ک که‌مه‌ده‌بیته، به‌ره‌مه‌می سا‌ل و به‌رو‌بو‌م که‌مه‌ده‌کات و تا‌وان‌بار به‌ده‌سه‌ت پاک‌داده‌نریته و ده‌سه‌ت پاک‌یش به‌تا‌وان‌بار، راست‌گو ده‌کریته درو‌زن و درو‌زن ده‌کریته راست‌گو و کو‌شت و کو‌شتاری نا‌وخو‌ی مو‌سه‌لمانان زو‌رده‌بیته، وه‌ه‌ه‌تا وای لی‌دیت خان و

رواه أحمد والطبراني وابن حبان وقال في المجمع(٢٨١/٧) بعد أن نسب لأحمد والطبراني: (رجاهما رجال الصحيح).

^٢ صحيح مسلم (٢٢٣١/٤) رقم (٢٩٠٧) وابن ماجه.

^٣ رواه ابن أبي الدنيا والطبراني وابو نصر المجزي وابن عساكر بسند جيد(الإشاعة لأشراط الساعة ص ١١٢-١١٣).

بەرز دەگرتەووە بە ئاسماندا دەچیت، وە هەتا وای لیدیت خاوەن منداڵ خەفەتبار دەبیت و بێ منداڵ و نەزۆک دلتخۆش دەبیت، دەست درێژی و حسودی و پیسکەیی زۆردەبیت خەلکی تیادەچن و دەفەوتین و درۆ زۆردەبیت و بەروبوم کەم دەبیت و زانستی شەری کەم دەبیت و نامتێ و نەزانین زۆر ئاشکرا دەبیت، کۆر دەبیتە مایە خەفەت و وەرزی زستان گەرم دەبیت و هەتا وای لیدیت زینا و داوین پیسی بە ئاشکرا دەگرت و ڕینگەیی هاتوچۆی دوور و درێژی سەر ڕووی زەوی وای لیدیت کورت دەبیتەووە زوو دەبدریت و ووتاریژی سەر مینبەرەکان درۆ بۆ خەلکی دەکەن و حەقە کەیی من دەدەنە خراپە کارانی ئومەتە کەم، جاهد کەسێک باوەڕ بە قسەکانیان بکات و بێی ڕازیبیت بۆنی بەهەشت ناکات.

۱۵- پیغمبەر (ﷺ) بە (جبریل)ی فەرموو: ﴿وَسَأَخْبِرُكَ عَنْ أَسْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَ الْأُمَةُ رِبْتَهَا...﴾^۱، واتە: (نیشانەکانی قیامەت پێ دەلێم یەکیان ئەو یە کە نافرەت منداڵە کەیی خۆی بێتە سەردار و خاوەنی). کەبێ دەچیت مەبەستی لەبێرێ منداڵ بیت لەگەڵ دایکیدا تا وای لیدیت بەچاوی کەنیزەک و کارە کەر سەیری دایکی خۆی بکات و مامەڵەیی لەگەڵ بکات.

۱۶- (ئیمامی عەلی) ڕەزای خۆی لیبیت دەگرتەووە کە پیغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿مَنْ أَسْرَاطَ السَّاعَةِ حَيْفَ الْأُتْمَةِ وَتَصَدَّقَ بِالنَّجْمِ وَتَكْذِبَ بِالْقَدْرِ﴾^۲، واتە: (یەکیک لە نیشانەکانی قیامەت ئەو یە ئیمام و پیشەواکان زۆلم دەکەن و خەلکی باوەڕ بە ئەستێرە و بەخت دەکەن و درۆ بە قەزاو قەدەر دەکەن). بەلێ بەشی زۆری خەلکی ئەمڕۆ هەتا بەخت گرتەووە و جادوگەری و قاوە خوێندنەووە و بۆرج گرتەووە وەستابیت باوەڕ بە قەزاو قەدەری خۆایی ناکەن.

۱۷- (أبو هريرة) دەگرتەووە کە پیغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكْدِ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ تَكْذِبٌ﴾^۳، واتە: (کە ئاخەر زەمان نزیک بوووە وای لیدیت زۆر بە کەمی خەون بینیی موسڵمانان بە درۆ دەردەچیت). پێ دەچیت مەبەستی ئەو یە بینیی موسڵمانان لە ئاخەر زەماندا وەک خۆی دەردەچیت و پێویست بە لێکدانەووە ناکات.

۱۸- (ثوبان) ڕەزای خۆی لیبیت دەگرتەووە کە پیغمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: ﴿يُوشِكُ الْأُمُّ أَنْ تَدَاعِيَ عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الْأَكْلَةُ إِلَى قَصْعَتِهَا فَقَالَ قَائِلٌ وَمِنْ قَلَّةٍ نَحْنُ يُؤْمِنُ قَالَ بَلْ أَنْتُمْ يَوْمُئِذٍ

^۱ صحيح البخاري (۱/۱۱۴-مع الفتح) وصحيح مسلم (۱/۱۵۸) مع شرح النووي).

^۲ رواه البزار بسند حسن (الإشاعة لأشراط الساعة ص ۱۱۴).

^۳ صحيح البخاري (۱۲/۴۰۴-مع الفتح) وصحيح مسلم (۱۵/۲۰-مع شرح النووي).

كثير ولكنكم غُثاء السيل ولنزَعَنَّ الله من صدور عدوكم المهابة منكم ولقدفن الله في قلوبكم الوهن فقال قاتل يا رسول الله ومنذ الوهن قال حب الدنيا وكرهية الموت^١، واته: (هيندهى نهماوه ميلسه تانى دونيا دابارن بنيشنه سهرتان ههروهك چۆن داله كه رخور دهنيشنه سهر كه لاهه كهيان، يه كيڭك ووتى بۆ لهو رۆژه دا ئيمه كه مين؟ ئه ويش فهرمووى: بهلكو ئيوه نهو رۆژه زۆرن بهلام پوش و خهوشن ههروه كا پوش و خهوشى سهرناوى لافاو وه خواى گهورهش ترسى ئيوه به تهواوى له دلى دوژمنه كاناندا هه لده گريت، وه به تهواوه تيش وه هم ده خاته دلى ئيوه وه، يه كيڭك ووتى: ئه ي پتغمه بهرى خوا وهن چيه؟ فهرمووى: خوشه ويستى دونياو رِق ليئون نهوى مردن).

١٩- (ابن مسعود) رهزاي خواى لييت ده گيرپته وه كه پتغمه بهر^(ﷺ) فهرموويه تى: ﴿ان بين يدي الساعة... ظهر القم^٢﴾، واته: (له پيش هاتنى قيامت دا قه لثم زۆر ده بيت). مبهستى نه وه يه كه خوينده وار زۆر ده بيت و كتيب نوسينيش بلاوده بيت.

٢٠- (أبو هريره) رهزاي خواى لييت ده گيرپته وه كه پتغمه بهر^(ﷺ) فهرموويه تى: ﴿يكون في آخر الزمان دجالون كذابون يأتونكم من الأحاديث بما لم تسمعوا أنتم ولا آباؤكم فأياكم وإياهم لا يضلونكم ولا يفتنونكم^٣﴾، واته: (له ئاخىر زه ماندا كه سانيك جادوو گهر و درۆزن پهيدا ده بن، قسه و اتان بۆ دښن كه نه ئيوه نه باو باير اتان قسه و اتان نه بيستوه، خوتانيان لى پاريزن، سهرتان لى نه شيوتن و توشى فيتته تان نه كه ن).

٢١- (ابن مسعود) رهزاي خواى لييت ده گيرپته وه كه پتغمه بهر^(ﷺ) فهرموويه تى: ﴿ان بين يدي الساعة... شهادة الزور وكتمان شهادة الحق^٤﴾، واته: (له پيش هاتنى قيامت دا شايد تى دانى درو و شار دنه وه شايد تى راست زۆر ده بيت).

٢٢- (أنس بن مالك) رهزاي خواى لييت ده گيرپته وه كه پتغمه بهر^(ﷺ) فهرموويه تى: ﴿ان من أشراط الساعة أن يرفع العلم، ويظهر الجهل، ويفشو الزنا، ويشرب الخمر، ويذهب الرجال، وتبقى النساء حتى يكون لخمسين امرأة قيم واحد^٥﴾، واته: (له نيشانه كانى قيامت

^١ سلسلة الأحاديث الصحيحة (٢/٦٨٤) رقم (٩٥٨).

^٢ مسند الإمام أحمد (٥/٣٣٣-٣٣٤) رقم (٣٨٧٠) شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحيح.

^٣ صحيح مسلم (١٢/١) رقم (٧).

^٤ مسند أحمد (٥/٣٣٣) تحقيق أحمد شاکر وقال اسناده صحيح. وتفسير ابن كثير (٦/١٤٠) وفتح الباري (٥/٢٦٢).

^٥ صحيح البخاري (١/٧٨-مع الفتح) و صحيح مسلم (١٦/٢٢١ مع شرح النووي) واللفظ لسل.

ئەوئى زانستى شەرىى ھەلەدەگىرېت و نەزانىن زۆر و ئاشكرا دەيىت و زنا كىردن
 بىلاودەيتەو و ەهرەق دەخورىتەو، پىاوان منامىن و ئافرەت دەمىتەو تاواى لىدېت
 پەنجائافرەت يەك پىاوا سەرپەرشتىان دەكات). ئەوئىش بەھۆى زۆرى شەرى و جەنگ و
 وىرانكارىە كانەوئە كە بەزۆرى پىاوى تىدا دەكوژرېت، ەھروەك چۆن لە ئاكامى جەنگى
 عىراق-ئىران و جەنگى كەنداودا كار گەشتبوو ەئەوئى لە ئاوجەكانى باشورى عىراقدا
 لەھەندىك گوند و ئاواى زۆر بەدەگمەن پىاوا دەيىنرا.

۲۳- (انسى كورى مالك) رەزاي خواى لىيىت دەگىرېتەو كە پىغەمبەر(ﷺ) فەرموويەتى: ﴿إِنْ
 مِنْ أَمَارَاتِ السَّاعَةِ أَنْ يَظْهَرَ مَوْتُ الْفَجَاءَةِ﴾^۱، واتە: (يەككە لە نىشانەكانى قىامت ئەوئە
 مردنى كىوېر زۆردەيىت). كە ئەمەش نىشانەكە لەم زەمانەدا بەزۆرى دەيىرېت
 كەخەلكانىكى زۆر بەسەكتەى دڵ يان جەلتەى دەماغ كىوېر دەمرن خواى گەورە پەنامان
 بدات.

۲۴- (أبو هريرة) رەزاي خواى لىيىت دەگىرېتەو كە پىغەمبەر(ﷺ) فەرموويەتى: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ
 حَتَّى تَعُودَ أَرْضُ الْعَرَبِ مَرْجًا وَأَنْهَارًا﴾^۲، واتە: (قىامت ەلئاسىت تاواى لىدېت خاكى
 ەھرب پىردەيتەو لە باخچەو رووبار). بەلئى ئەو ەربەستانەى كە تا دوئى بەدەگمەن ئاوا و
 سەوزاى تىدا دەيىنرا ئەمىرۆ كىوېر بە ھۆى پارەى نەوت و دەولەمەندى خەلكە كەيەو سەدان
 ەھزار باخچەو ەھوارگەو سەيرانگەى پى ئاوا و سەوزاى تىدا دروستكراو بەرادەيەك كە
 ەھرگىز خاكى ەھرب شتى واى بە خۆيەو نەديو.

۲۵- (عبدالله بن عمرو بن العاص) رەزاي خواى لىيىت دەگىرېتەو كە پىغەمبەر(ﷺ) فەرموويەتى: ﴿إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ نَبِيًّا قَبْلِي إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَيْهِ أَنْ يَدُلَّ أُمَّتُهُ عَلَى خَيْرٍ مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ
 وَيُنْذِرُهُمْ شَرًّا مَا يَعْلَمُهُ لَهُمْ وَإِنْ أَمَّتْكُمْ هَذِهِ جَعَلَ عَافِيَتَهَا فِي أَوَّلِهَا وَسَيَصِيبُ آخِرُهَا بَلَاءٌ وَأُمُورٌ
 تَنْكُرُونَهَا وَتَجِيءُ فِتْنَةٌ فَيُوقِقُ بَعْضُهَا بَعْضًا وَتَجِيءُ الْفِتْنَةُ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ هَذِهِ مَهْلِكَتِي ثُمَّ تَنْكُشُ
 وَتَجِيءُ الْفِتْنَةُ فَيَقُولُ الْمُؤْمِنُ هَذِهِ هَذِهِ فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَزْحَظَ عَنِ النَّارِ وَيَدْخُلَ الْجَنَّةَ فَلْتَأْتِهِ مَنِيَّتُهُ
 وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلِيَاتِ إِلَى النَّاسِ الَّذِي يَحِبُّ أَنْ يَأْتِيَ إِلَيْهِ وَمَنْ بَايَعَ إِمَامًا فَأَعْطَاهُ

رواه الطبراني في (الأوسط) والضياء المقدسي. وقال الألباني (حسن). أنظر صحيح الجامع الصغير (٥/٢١٤) رقم

(٥٧٧٥).

^۲ صحيح مسلم (٩٧/٧) - مع رشح النووي.

صفقة يديه وثمره قلبه فليطعه ان استطاع فان جاء آخر ينازعه فاضربوا عنق الآخر^١، واته: (به دلتيايه وه هيچ پيغمبريك نه بروه له پيش مندا نيلا پيويست بروه له سوري، نومته كه ي ريتوماي بكات بو همموو نمو خيرو چاكانه ي كه ده زانيت بويان، وه نمم نومته ي نيروه خيرو خوشيه كه ي خراوته سهره تا كه يه وه وه كوتايه كه ي دوو چاري به لاو هه نديك نه هامه تي واده بيت كه پتان نامويه، وه فيتته يهك ديت كه لايه كي لايه كي تري بينه ده كات، وه فيتته ي وا ديت كه نيماندار ده ليت: به مهيان به مهيان له ناو ده جم، پاشان ده روه و تيه وه، جاهه ركه سيك جهز ده كات له ناگر لادريت و بخريته به هه شته وه، با كاريكي وا بكات كه هه ركات مردني هات باوه ري به خواو روي دوي هه بيت، وه به شيوازيك روو له خه لك بكات كه خوشي جهز بكات به هه مان شيوه رووي تي بكن، وه هه ركه سيكتان به يعه تي دا به پيشه وايه ك، به ده ستخته ناو ده ست به ليتي بي داو به ري دلي خوي بي به خشي، با هه تا ده توانيت به رده وام بيت له سهر گوپرايه لي كردن و له فه رماني ده رنه چيت، وه نه گهر يه كيكي تر هات و داوي لي سه نده وه ي پيشه وايه تي له يه كه م كرد بو خوي نه وا له ملي نه وه ي دوو هه ميان بده ن).

٢٦- (حذيفه ي يه ماني) رهاي خوي ليتي ده گيرته وه كه پيغمبر (ﷺ) فه رمويه تي: ﴿يكون دعاة على أبواب جهنم من أجا بهم إليها قذفوه فيها قلتُ يا رسول الله صِفهم لنا قال هم قوم من جلدتنا يتكلمون بالسنتنا قلتُ فما تأمرني ان أدركني ذلك قال قالزم جماعة المسلمين و امامهم فان لم يكن لهم جماعة ولا امام فاعتزل تلك الفرق كلها ولو أن تعض بأصل شجرة حتى يدركك الموت وأنت كذلك﴾^٢، واته: (بانگه واز كه رانيك پهيدا ده بن له سهر ده رگا كاني دوزه هه ركه سيك وه لا ميان بداته وه به قسه يان بكات فرني ده دهنه ناويه وه) و تم نه ي پيغمبري خوا وه صفيان بكه بوان. فه رموي: (نه وانه كه سانيك له پستي خو مانداو، به زماني خوشمان قسه ده كهن) و تم جا فه رماني چيم بي ده كه ي نه گهر كه و تم نه وه زه مانه؟ فه رموي: (په يوه ست به به كومه لي موسلمانان و پيشه واه يانه وه، نه گهر نه كومه ل و نه پيشه واش هه بوو، نه وا خوت دووره په ريز بگره له گشت نه و تا قم و لايه نانه نه گهر قه پشت كردو وه به قه دي دارينكا، تا له سهر نه و حاله كاتي مردن ديت). نمم فه رموده ي روزه باس له و كومه ل و رپه كه نايي سلاميانه ده كات كه له ناخر زه ماندا دروست ده بن و هه ريه كيكيان كه سانيك بانگه شه ي بذه كهن و هه ركه سيك باوه ريان بي بكات و به دم بانگه شه كه يانه وه به چيت ديني

^١ رواه مسلم والنسائي وأبن ماجة وأحد وفي سلسلة الأحاديث الصحيحة: حديث رقم (٢٤١).

^٢ صحيح سنن ابن ماجة للألباني، حديث رقم (٣٢١٤) وفي الصحيحة (٢٧٣٩).

خوی ده دۆرپیت و ږنگی دۆزه ده گریته بهر، وه فرمان به موسلمانان ده کات که نه گهر لهو روزه دا کومه و پشه وای نیسلا می هه بوو نهوا با په یوه ست بیت پینانه وه، نه گهر نا با خوی دووره په ریز بگریته له گشت نهو ږچکهو ریزه نایسلا میانه ی که لهو کاته دا په یدا ده بن هه رچه نده خاوه نه کانیشی هاو لاتی و هاو زمانی خو مان بن، چونکه شویته کوتوی نهو ږنگانه هموی به دۆزه ده گات.

۲۷- (عابس الغفاری) په زای خوی لیبت ده گپړته وه که پیغمبر (ﷺ) فهرمو ویته: ﴿بادروا بالموت ستاً امرأة السفهاء وكثرة الشرط وبيع الحكم واستخفافاً بالدم وقطیعة الرحم ونشأ يتخلدون القرآن مزامير يُقدّمونه يغنيهم وأن كان أقلّ منهم فقهاً﴾^۱، واته: (ده ست پشی بکن به کاری چاکه پش نهوی شمش شت رو و بداتو بیته پشه وه: ده سولات که وتنه ده ستی کهسانی بی نرخ و هیچ و پوچ، وه زور بوونی پولیس و فروشتی حوکم و، به سوک سهیر کردنی خوین رشتن و پچراندنی په یوه ندی خزمایه تی و په یدا بوونی کهسانی کی تازه پنگه یشتو که قورن ده کنه نامیر بو ناوازه کانیا، که سیکیان پش ده خن بو پشنویژی که تنه ا به ناوازی خوش قورنایان بو بخوینیت هه رچه نده له هه مووشیان زانیاری و تیگه یشتی له ناین کهمل بیت).

۲۸- (عبد الله ی کوری عومر) په زای خوی لیبت ده گپړته وه که له خزمهت پیغمبر (ﷺ) دا دانیشتوون نهویش باسی له فیتنه کان کردو دریژه ی به باسه که دا هه تا باسی فیتنه ی (الاحلاس) ی کرد، په کیک ووتی: نه ی پیغمبر ی خوا فیتنه ی (الاحلاس) چیه؟ فهرمو وی: ﴿هي حرب و حرب ثم فتنة السراء دخنها من تحت قدمي رجل من أهل بقي يزعّم أنه مني وليس مني وإنما أوليائي المتقون ثم يصطليح الناس على رجل كورك على ضلع ثم فتنة الدهياء لاتدع أحدا من هذه الأمة الا لطمته لطمه فاذا قيل انقضت تمادت يصبح الرجل فيها مؤمناً ويمسي كافراً حتى يصير الناس الى فسطاطين فسطاط إيمان لا نفاق فيه و فسطاط نفاق لا إيمان فيه فاذا كان ذاكم فانتظروا الدجال من يومه أو من غده﴾^۲، واته: (راکردن و ناواری و سهرو مال تیاچوونه، پاشان فیتنه ی خوشگوزهرانی دیت که هه لگړسانی دو که له که ی له ژیری پی پیاوړیکه وه ده بیت له نالوبه یی من، لاف ی نهو لیده دات که له منه، به لام له من نه، به لکو تنه ا کهسانی له خواترس و پاریز کار دۆستی منن، پاشان خه لکی ناشت ده بنه وه و ږنک

^۱ رواه أحمد والطبراني وفي الصحيحة للألباني برقم (۹۷۹).

^۲ رواه أبو داود وأحمد والحاكم وقال صحيح الإسناد وصححه الذهبي.

ده كهون له سهر پياوېك كه بارى لاره و هك په راسو خواره، پاشان فېتهى كار ه ساته
 په شه كان دېت كه كهس نامېتېت له م نومته كه لېدانى نهو فېته بهى بهر نه كه وېت،
 هدر كه ووترا تهواو بوو، درېژ ده پته وه، پياو به ئيماندارى رېژى تيا دا ده كاته وهو به بې باوه رې
 خوړى لى ناوا ده بېت، هه تا وای لى دېت خه لك ده بن به دوو به شموه به شيكى ئيماندار كه هېچ
 نېفايكي تېدا نه، هدر كاتېكېش نه وه روى دا نېر نه مړو سبهى چاوه رې هاتى ده ججال
 بكنه).

۲۹- (أبو هريره) رِهزای خِوای لَبِيتْ ده گِړ پته وه كه پښمېر (ﷺ) فهِر مَوِيه تى: ﴿يَأْتِي عَلَى
 الْعُلَمَاءُ زَمَانٌ أَحَبُّ إِلَى أَحَدِهِمْ مِنَ الذَّهَبِ الْأَحْمَرِ﴾^۱، واته: (سهرده مانېكى وا دېت به سهر
 زاناياندا-مه به ست پتى زانايانى ئاينيه- هره به كه يان مردنى له لا خو شتره له نالتونى سور).

۳۰- (عبداللهى كورې عمر) رِهزای خِوایان لَبِيتْ ده گِړ پته وه: ده لېت: پښمېر (ﷺ) بهر وه
 رِوومان هات فهِر مَوِي: ﴿يَا مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ خُصًّا إِذَا ابْتَلَيْتُمْ بِهِنَّ وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ تَدْرُكُنَّ لَمْ
 تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يَعلَنُوا بِهَا إِلَّا فِشًا فِيهِمُ الطَّاعُونَ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ
 فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا وَلَمْ يَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أَخَذُوا بِالسُّنَنِ وَشِدَّةِ الْمُنُونَةِ وَجَوْرِ
 السُّلْطَانِ عَلَيْهِمْ وَلَمْ يَمْنَعُوا زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مَنَعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ وَلَوْ لَا الْبَهَائِمُ لَمْ يَمْطُرُوا وَلَمْ
 يَنْقُصُوا عَهْدَ اللَّهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدَاؤُهُمْ فَأَخَذُوا بِعُضِّ مَافِي أَيْدِيهِمْ
 وَمَالِهِمْ تَحْكُمُ أَمْتُهُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَيَتَخَيَّرُوا مِمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ بِأَسْهُمٍ بَيْنَهُمْ﴾^۲، واته: (نهى
 كومه تى موهاجره كان! پېنج به لاهه نه گهر دوو چاريان بن، په نا به خوا ده گرم له وهى پيان
 بگن: داوېن پسى له هدر ميله تېكدا سهرى هه لدا بېت و ناشكرا بوو بېت، نهوا جوړه تاغون
 و دهر د و نه خو شيه كى وايا تېدا په يدا ده بېت كه هدر گيز له باو بايرانى پېشتر ياندا نه بېراوه^۳،
 وه نه گهر كېشانهى پتوانه و ترازووه كانيان كه م بكنه نهوا دوو چارى گراني و بار قورسى و
 زولم و سته مى ده سه لاتداران ده بن، وه نه گهر زه كاتى ماله كانيان نه دهن نهوا بارانيان له
 ناسمانه وه لى ده گړ پته وهو له بهر خاترى ناژه لېش نه بوايه هېچ نه ده بارى، وه هدر كات په يماني
 خواو پښمېره كه يتان شكاند نهوا خِوای گه وړه دوژمنېكى دهره كيتان به سهر دا زال ده كات

^۱ رواه الحاكم (۵/۱۸۵) وقال: صحيح على شرطهما، وأقره عليه الذهبي، وفي منتخب الكثر (۵/۴۰۷) برواية أبي
 نعيم عن أبي هريرة رضي الله عنه.

^۲ صحيح سنن ابن ماجه للألباني وقال (حسن) وفي الصحيحة رقم (۱۰۶).

^۳ وه نه خو شى نايذر كه پېشتر نه بېراوه.

که به شیکی دهسه لاته که ی ژیردهستان لی بستین، وه نه گهر پشه و او سهر کرده کانیشتان
 حوکم به کتیب و بهرنامه ی خوا نه کهن وه بهئاره زووی خو یان هه ندیکی لی وه رگرن و نهوی
 تری وه لا بنین نهوا خوای گه وره خو خوری و کوشتار ده خاته نیوانتان.

۳۱- (ابو سعیدی خدری) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی:
 ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَكْلِمَ السَّبَّاحَ الْإِنْسَ حَتَّى تَكْلِمَ الرَّجُلَ عَذْبَةَ سَوْطِهِ
 وَشَرَاكَ نَعْلَهُ تَخْبِرُهُ فَيُخَذُّهُ بِمَا أَحْدَثَ أَهْلُهُ مِنْ بَعْدِهِ﴾^۱، واته: (سویند بهووی گیانی منی به دهسته،
 قیامت هه لئاسیت هه تا وای لی دیت گیانداره درنده کان قسه له گهل مرؤف ده کهن، و پساو
 جی دهستی قامچی کهمی و قهیتانی پتلاوه کهی خو قسه ی له گهل ده کهن و، وه رانی خو ی
 بی ده لیت که له پاش خو ی خیرانه کهی چی کردووه).

^۱ رواه أحمد باسناده صحيح وأخرجه ابن الحبان والحاكم مفرقا وقال صحيح على شرط مسلم ووافقه الذهبي، وفي
 الصحيحة للألباني رقم (١٢٢).

بهشی سنیهم

ئەو نیشانانەى كە لەمەو پاش دەرەكەون ((نیشانه گەورەكان))

ئەو نیشانانەى كە لە دوو بەشى پێشوو دا باسناكرد لە لای زاناكان بە نیشانه بچوو كەكان دادەنرێن، بەلام دوا زەنگى نرێك بوونەوى رۆژى دواىى بریتىە لە پروودان و سەرھەلدانى كۆمەلێك نیشانهى گەورە كە لە ماوەیەكى كورت و كەمدا یەك بەدواى یەكدا دێن بە شىوازێك كەھەر وەك پێغەمبەر (ﷺ) باسى لێو دەكات و دەفەرموێت: ﴿خروج الآيات بعضها على اثر بعض، يتابعن كما يتابع الخرز في النظام﴾^١، واتە: (هاتن و دەرچوونی نیشانهكان یەك بەدواى یەكدا دەبێت، ھەر وەك چۆن ملوانكە یەك موروھەكانى یەك بەدواى یەكدا دێن).

وەك لە فەرمانە دەیهكى تردا كە (عبدالله ی كورپى عومەر) دەگێرێتەو و دەلێت پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتى: ﴿الآيات خرزات منظومات في سلك، فإن يقطع السلك يتبع بعضها بعضاً﴾^٢، واتە: (نیشانهكان وەك موروى ھۆنراوھ وان لەسەر پەتێك، ھەر لەگەڵ پەتەكە پەچرا بەدواى یەكدا دەخزێن و دەكەونە خوار).

ئەو نیشانه گەورانەش ھەرچەندە لەلای زاناىان پروون و ئاشكرايە لە ماوەیەكى كورتدا یەك بەدواى یەكدا دێن وە كە دەستى پێ كرد وەستانی نییە تا كەوتنە خوارەوى دوا مورو واتە تا ھاتنى دوا نیشانهى قیامەت، بەلام لەگەڵ ئەوھەشدا تەرتیب كردنى نیشانهكان واتە: (كامیان بەدواى كامیاندا دێت و كامیان لە پێش كامیان پروودەدات). زاناكان لەسەرى یەك دەنگ نین بە تايەت كەلە فەرمودەكانى پێغەمبەر (ﷺ) زۆر جار ئەو نیشانانە بەتەرتیبەكەى خۆیان نەھاتوون یاخود تەرتیبەكەیان لە فەرمودە یەكەوھ بۆ فەرمودە یەكەى تر جیاوازی ھەبە، بەلام لەگەڵ ئەوھەشدا توانراوھ تارا دەیهكى زۆر لە روانگەى فەرمودەكانەوھ، رەوتى پروودانى ئەو نیشانانە رێك بخرێت.

بۆ ئموونە ئىمامى موسلىم لە صحیحەكەیدا ئەو نیشانه گەورانە دووجار لەسەر زارى یەكێك لە ھاوھەلانى پێغەمبەر (ﷺ) دەگێرێتەو كە ئەویش (خوذه یفھى كورپى ئوسەیدى غەفارى) یە، بەلام تەرتیبى نیشانهكان لەدوو فەرمودەكەدا لەیەكتر جیاوازان ئەوھەتا لە یەكێكیاندا دەفەرموێت: ﴿اطلع النبي (ﷺ) علينا ونحن نتذاكر، ما تذاكرون؟ قالوا: نذكر الساعة، قال: إنها لن تقوم حتى ترون قبلها عشر آيات، فذكر: الدخان والدجال والدابة وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى ابن مريم

^١ رواه الطبراني في (الأوسط). وقال الألباني (صحيح). انظر صحيح الجامع الصغير (١١٠/٣) رقم (٣٢٢٢).

^٢ مسند أحمد (٧-٦/١٢) رقم (٧٠٤٠) شرح أحمد شاكر و قال: (اسنادہ صحيح).

ویاجوج و ماجوج و ثلاثه خسوف خسف بالشرق و خسف بالمغرب و خسف بجزیره العرب و آخر
 ذالك نار تخرج من الیمن تطرد الناس الى محشرهم^۱، واته: (جاریکیان پیغمبر ﷺ) لیمان
 دهر کهوت له کاتیکدا نیمه خهریکی قسهو باس بووین، فهرمووی نهوه باسی چی ده کهن؟ ووتان
 باسی قیامت، فهرمووی قیامت ههلتاسیت ههتا ده نیشانه له پیش هاتیدا نهینن، پاشان فهرمووی:
 (دووکهل و دهجال و دابه و ههلتانی خور له خورناواوه و دابهزینی عیسی ی کوری مهریم
 صلات و سهلامی خوی له سهریت و یاجوج و ماجوج و سی روجون، روجونیک له روزهلات
 و روجونیک له روزهلاتا روجونیک له دورگی عهره، وه کوتایی نهوانش ناگریکه له یهمن
 دیته دهر خهلکی راوده نیت بهرهو شوینی حشر کردیان).

وه لهوی تریندا که ههر نیمام موسلیم له ههمان سهحابی ده یگیرتهوه که نه مجاره له فرو
 ته رتیه که جیاوازه بهم جوړه: ﴿ان الساعة لا تكون حتى تكون عشر آيات خسف بالشرق و خسف
 بالمغرب و خسف في جزيرة العرب والدخان والدجال ودابة الأرض و یاجوج و ماجوج و طلوع الشمس
 من مغربها و نار تخرج من قعره عدن ترحل الناس﴾^۲، و فی روایة (والعاشرة نزول عیسی بن مریم).
 واته: (قیامت نابیت ههتا ده نیشانه پرووده دات: روجونیک له روزهلات و روجونیک له روزهلاتا
 و روجونیک له دورگی عهره و دووکهل و دهجال و دابهی زهوی و یاجوج و ماجوج و
 ههلتانی خور له خورناواوه و ناگریک که له ناو جهرگی عهدهن دهرده چیت و خهلکی کوج
 پیده کات). وه له ریوایه تیکشدا ده لیت: (وه دهیه مینیان دابهزینی عیسی کوری مهریمه).

له مهوه بومان دهرده کهویت که هاره لانی پیغمبر ﷺ له گیرانه وهی نهو نیشانه
 ته رتیه که یان نه پاراستوه، به لام له ریگی تیینی و ووردبونهوه له فهرمووده کان، ته رتی
 ههندیکیان بۆ دهرده کهویت، به تایه تیش وهک باسمان کرد ههمویان به دوی یه کتردا دین،
 بۆغونه (محمدی مهدی) پیش دهجال دیت و دواتر روبره پرووی یه کتر دهنهوه و عیسی کوری
 مهریمیش له ناخر رۆزی تمه نی ده جالدا دیته خواره وه چونکه له گهل هاتنه خواره ویدا دهجال
 ده کوژیت و پاشانیش له حوکمرانی عیسا دا صلات و سهلامی خوی له سهریت، یاجوج و ماجوج
 دین، به لام ههندیکیان له نیشانه کانی تر وهک دوکهل و روجون و دبهو ههلتانی خور له خورناواوه
 نه مانه هیچ به لگه یه کی نهو تو نیه بۆ ته رتیب کردیان، نیمش به پشتیوانی خوا ههل دهره دین لیره دا
 بهینی توانا له ته رتی زاناو نوسوره به ریزه کانی پیشوو له بواره دا دهرنه چین و بهینی تواناش ههل

^۱ صحیح مسلم (۲۷/۱۸-۲۸) مع شرح النووي.

^۲ صحیح مسلم (۲۸/۱۸-۲۹).

دهدهین پرووداوه کان به تهر تیپکی راست و له شوتنی خۆیدا باس بکهین. نه گهر راستمان کردوو
 پیکامان نهوا سوپاسی خوای له سهر ده کهین، نه گهر ههلهیه کیشمان کرد نهوا ههلهیه خۆمانه و
 داوای لیپوردنی له خوای گهروه لی ده کهین.

هاتنی (محمدی مهدی)

فهرمووده صحیحه کانی پیغمهبر (ﷺ) نهوا راستیه دهسلین که له ئاخر زه ماندا له کاتی کدا که
 ئیسلام غه رب ده بیته و شهر یهتی خوا له کار ده خریته موسلمانان بی شوان و رابه ر ده بن و
 سه رتا پای زه وی زو لیم و ستم ده یگریته وه و زۆرداران و ستمکاران تییدا خاوه ن ده سلالات ده بن تا
 وای لی دیت کس هیوای خیر و چاکه ی نامینیت که جاریکی تر بگه ریته وه سه رزه وی، ئاله و کاته دا
 خوای گهروه پرووی په حه تی خۆی له به ند دلسۆزه کانی ده کات و ئیمام و پیشه وایه کی خاوه ن
 ئیمان و عه زمه تیان بۆ ده ره خسیته کله سه ر ده ستیدا دین زیندو ده بیته وه ئیسلام و موسلمانان
 سه ربه رز ده بن و قه لای کوفرو ستمکاران هه رس دینیت و سونه ت ده بوژیه وه و بیده عه ت ده مریت
 و خیر و به ره که ت و رزق و رۆزی به جوړیک به سه ر زه ویدا ده رژیته که وینه و غه ونه ی له ه یچ
 زه مانیکدا نه بووه، هاتنی ئه م پیشه وای ئیسلامیه ش به کوێرای چاوی هه موو دوزمن و ناحه زیکی ئه م
 دینه راستیه که که وه کو هه موو هه واله راستیه کانی تری پیغمهبر (ﷺ) دیته دی و قه ده ری خواش
 هه ر به ئه نجام ده گات نهوا پیشه وای سه ر کرده ئیسلامیه ش (محمدی مهدی) به.

نهوا فهرموودانه ش که باس له هاتنی (محمدی مهدی) و نیشانه کانی و پرووداوه کانی سه رده می
 ده که ن هینه زۆرن، وه کو به شی زۆری زانا کان ده فهرموون گه یشتوته پله ی (تواتر)
 هه ره سه له به کیش که له فهرمووده کاند گه یشته پله ی (تواتر)، نهوا باوه نه بوون پی خوا په نامان
 بدات خاوه نکه ی به ره و کوفر ده بات.

نیمای شه وکانی لهو باره یه وه ده فره مویت (نهوا فهرموودانه ی که له باره ی (محمدی مهدی)
 چاوه پروان کراوه هاتوون و توانراوه له سه ری به وستین، زیاتر له په نجا فهرمووده ن که تیا پاندایه
 (صحیحه) و تیا پاندایه (حسن) وه تیا پاندایه (ضعیف) ی (منجبر) ه، که به بی ه یچ دوودلی و
 گو مانی که گه یشتوونه ته پله ی (تواتر)، به لکو له هه موو زا راوه کانی (أصول) دا بۆ زۆر له وه
 که مرده توانریت سیفه تی (تواتر) ی بۆ به جه سپیت، وه و ته ی سه حابه کانیش ده رباره ی (محمدی
 مهدی) به هه مان شیوه ئیجگار زۆره، که حو کمی به رز کردنه و یان بۆ پیغمهبر (ﷺ) هیه، چونکه

ئەمە مەسەلەيەك نىيە كە كەس بتوانىت بەئىجتيھادى خۆى قەسەى تىدا بىكات^۱ وە (شىخ عبدالعزيز بن باز) ىش لەو بارەيدە دەلىت: (مەسەلەى مەھدى) زانراو و ئاشكرايە و فەرمودەكان لەسەرى بەلىشاۋن، بەلكو (متواتر) نىشانەكانى و پالېشتى يەكز دەكەن، وە (تواتر) ەكەشى لەلەين زياتر لە كەسك لە ئەھلى عىلمەو سەلىتراو، (تواتر) ەكەش (تواتر) يەكى مەعنەويە، لەبەر زۆرىي رېڭاكانى و جىاوازى مەخرەجەكانى و ھەروەھا سەحابەكان و رۈايەكانى و لەفزەكانى، كە ئەمانە ھەمووى بەراستى بەلگەن لەسەر ئەوئى كە ئەم كەسە مژدە پىدراو، مەسەلەيەكى چەسپاوە ھاتنى ھەقە^۲

ئەمەو (شىخ عبدالخسن بن حمد العباد) ىش ئەو سەحابانەى بژاردووە كە فەرمودەكانى سەبارەت بە مەھديان گىڭراوئەو، ژمارەيان گەيشتۆتە (۲۶) سەحابى، وە ژمارەى ئەو كىتبانەى سوننەتىش كە ئەو فەرمودانەيان گىڭراوئەو گەيشتۆتە (۳۶) كىتب، لەوانە ھەر چوار كىتبەكەى (سنن) مەسنەدى نىمام أحمد و (صحیح)ى ابن حبان و (مستدرک)ى نىمام حاكم و چەندىنى تر^۳

ئەمەو سەربارى دەيان كىتبى تر كە تايبەت بە مەھدى ئاخىرەمان نوسراون لەلەين زانايانى باوەرپىنكراوى ئىسلامەو، كە ژماردنى ھەموويان لەمەبەستى ئەم كىتبە دەردەچىت. كە ئەمانەش ھەموويان وایان کردووە باوەرپوون بەو مەسەلەيە بىتە يەكك لە برگەكانى بىروباوەرى ئەھلى سوننەت و جەماعەت.

ناو و سىفەتى (مەھدى مەھدى):

فەرمودەكانى پىغمبەر(ﷺ) دەربارەى ناو و شۆرەتى (مەھدى مەھدى) گەلىك زۆرن بۆيە ئىمە ھەموويان ناھىتىن و تەنھا ئىمەھەيان لى دىنىن. لەوانە ئىمامى عەلى رەزای خواى لىيىت لەپىغمبەرەو(ﷺ) دەگىڭرەتەو كە فەرموويەتى: ﴿المهدي منا أهل البيت يصلحه الله في ليلة﴾^۴، واتە: (مەھدى لە ئال و بەتتى ئىمەيە، خواى گەورە لە شەوئەكدا دەيسازىتى بۆ ئەم كارە).

وە (ابو سەئىدى خدرى) ىش دەگىڭرەتەو كە پىغمبەر(ﷺ) فەرموويەتى: ﴿تَمْلَأُ الْأَرْضُ جُورًا وَظُلْمًا، فَإِذَا مَلَأَتْ جُورًا وَظُلْمًا، يَبْعَثُ اللَّهُ رَجُلًا مَنِيَّ اسْمِهِ اسْمِي وَاسْمُ أَبِيهِ اسْمُ أَبِي، فَيَمْلَأُهَا عَدْلًا وَقِسْطًا كَمَا مَلَأَتْ جُورًا وَظُلْمًا، فَلَا تَمْنَعُ السَّمَاءُ شَيْئًا مِنْ قَطْرِهَا وَلَا الْأَرْضُ شَيْئًا مِنْ نَبَاتِهَا يَمُكِّتُ

^۱ لە كىتبى (الأذاعة)ى صديق حسن خان ل ۱۲۶ كەلە كىتبى (التوضيح في تواتر ما جاء في المهدي المنتظر والدجال

والمسيح)ى نىمامى شەوكانەو ەرى گرتووە.

^۲ القيامة الصفري د. محمد سليمان الأشقر ص ۲۰۸.

^۳ القيامة الصفري د. محمد سليمان الأشقر ص ۲۰۹.

^۴ رواه أحمد وابن ماجه وفي الصحيحة للألباني رقم (۲۳۷۱).

فيكم سبعا أو ثمانية^١ فإن أكثر فتسعا^٢، واته: (زهوی پردهبیت له زولم و ستم، وه كه پربوو له زولم و ستم خوی گهوره پايوك دهتريت له نهوی من، ناوی ناوی منهو ناوی باوكيشی ناوی باوكی منه، زهوی پردهكات له رپکی و دادپهروهی، همر وهك چون پربوو له زولم و ستم، له زهمانی نهودا ناسمان هيچ له بارانی ناگريتهوه و زهويش هيچ لهروه کی گل ناداتهوه، كهوت یان ههشت سالتان له ناودا دیت، نگهر زوری خایاند نهوا نو سالت).

لهم فمرموودهيهوه بۆمان دهردهكهوت (مهدي) وه پيغمبهر(ﷺ) ناوی (محمد) یان (أحمد)هو باوكيشی ناوی (عبدالله)یه و ماوهی دهسه لاتداريتيشی كهوت تا نو سالت دهخايه نيئت. وه زۆربهی فمرمووده كان نهو راستيه دووپات ده كه نهوه كه (مهدي) له ئال و بهیتی پيغمبهر(ﷺ) وه له نهوهی فاتيমেی كچی پيغمبهره(ﷺ) ههروهك (أم سلمه) پهزای خوی لیئت ده گیرپهوه كه پيغمبهر(ﷺ) فمرموويهتی: ﴿المهدي من عسرتي من ولد فاطمة﴾^٣، واته: (مهدي له خانه وادهی منه له نهوهی فاتيমেیه).

سهبارت به شیوه و روخساری نيمام مهدي (لهبو سهعیدی خودری) پهزای خوی لیئت دهلیت كه پيغمبهر(ﷺ) فمرموويهتی: ﴿المهدي مني أجلي الجبهة أقتى الأنف الأرض قسطاً وعدلاً كما ملئت جوراً وظلماً يملك سبع سنين﴾^٣، واته: (مهدي له منهو ناوچاوانی (أجلی)یمو. لوتی (أقتی)یه، زهوی پر دهكات له رپکی و دادپهروهی پاش نهوهی كه پری بوو له تاوان و ستم. وه مولكه كهی كهوت سالت دهخايه نيئت).

(أجلی) به كهسيك دهوتریت كه ناوچاوانی پان بیت و كهسيك قزی له ناستی ناوچاوانیدا بهرهو دواوه تهنك بوويئت یان روتايتهوه.

(أقتی) به لووتيك دهوتریت كه باريك و رپك بیت و له ناوه پاستیدا كهسيك بو ناوهوه چهمايپتهوه، كۆتايه كهشی بو سهروهوه بهرز بوويتهوه، كه ئهمه جوانترین جۆری لووته.

شۆینی هاتنی (نیمام مهدي):

^١ رواه الطبراني والبخاري وأبو نعيم وفي الصحيحين للألباني رقم (١٥٢٩).

^٢ رواه أبو داود وابن ماجه والحاكم وأبو عمر الداني وقال الألباني صحيح. أنظر صحيح الجامع الصغير (٢٢/٦) رقم (٦٦١٠).

^٣ رواه أبو داود والحاكم. وقال الألباني اسناده (حسن) صحيح الجامع (٢٢/٦-٢٣) رقم (٦٦١٢).

نەپالېشتيان ھەيە و نەژمارەو نە تفاق سوپايەكيان دەكرېتە سەر، كاتېك كە سوپاكە دەگەنە زەويەكي
ييابان ھەموويان رۆدەچن).

لەم فەرموودانەوہ بۆمان دەردەكەوېت كە ئىمامى مەھدى لە بنچينەدا خەلكى شارى (مەدينە) يە
وہ لە نيوان (ركن) و (مقام) دا لە شارى مەكە بەيەتە پىدەدرېت لەلايەن كەسانىكى ژمارە كەم بى
چەك و تفاقەوہ، بەلام لەم فەرموودەيەدا كە (ئويان) رپوايەتى دەكات وادەردەكەوېت كە پىشتەر
مەھدى لەم سوپايەدا بىت كە لە رۆژھەلاتەوہ دىن و ئالاكەيان رەشە، ھەر وەك (أبن كپير) لە
شەرحى ئەم فەرموودەيەدا دەلېت (مەبەست لەويە كە ئەم مەھديەى ستايش كراوہ و مژدە بەھاتنى
دراوہ لە ئاخىر زەماندا سەرەتاي دەركەوتن و سەرھەلدانى لە روى رۆژھەلاتەوہ دەبىت، لە پاشاندا
لاى مالى بەيت بەيەتە دەدرېتى، (ھەر وەك چەند فەرموودەيەك ئاماژە بەوہ دەكەن)^۲

بەلئى پى دەچىت (مەھدى) لە سەرەتادا بە مەبەستى جىھاد رپو لە رۆژھەلات بكات و لەويش
سوپايەكى ئىسلامى بەتوانا و زەبر دروست بىت كە دەبنە قەلاو پىشتىوان بۆ خۆى و بانگەوازەكەى،
وہ لەسەر دەستى ئەم سوپايەشدا لە ئاخىر زەماندا ھەيەت و دەسەلاتى ئىسلام دەگەرېتەوہ، وەك لە
چەندىن فەرموودە ئاماژەى بۆ كراوہ، ھەر بۆيەش پىغەمبەر (ﷺ) جەخت لەسەر ئەوہ دەكات كە
ئەگەر بەسەر بەفرىشدا خۆمان خشاندووە، خۆمان بگەيەننە ئەم سوپايەو بەيەتە پى بەدين.

^۲ النہایة/لفتن والملاحم (۱/۲۹-۳۰).

ئەو رووداوانەى كە لە پيش هاتنى (مەھدى) دا روودەدەن:

هەندىك رووداوانەى نيشانە هەن كە لە پيش هاتنى (مەھدى) دا بەماوەى كەم روودەدەن و هەر كات ئەو رووداوانە سەريان هەلدا، بە دلتايەمە دەتوانرێت بووترێت كە (مەھدى) لە ژياندايمو لە ماوەى كەمدا ئاشكرا دەبێت، گرنگرين ئەو رووداوانە نيشانەن:

يەكەم/ گرتەمەى ئاوى روپارى فورات:

(أبو هريرة) رەزای خاى لىيت لە پيغمبەرە (ﷺ) دەگيرتەمەى كە فەرموويەتى: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَحْسَرَ الْفَرَاتُ عَنْ جَبَلٍ مِنْ ذَهَبٍ، يَقْتُلُ النَّاسُ عَلَيْهِ فَيَقْتُلُ مِنْ كُلِّ مِئَةٍ تِسْعَةٌ وَتَسْعُونَ﴾، ويقول كُلُّ رَجُلٍ لَعَلِّي أَكُونُ أَنَا الَّذِي أُجْبَرُ^١، واتە: (قيامەت هەتاسيت هەتا ئاوى فورات دەگيرتەمەى و چيايەك ئالتونى تيدا دەردەكەويت، خەلكى كوشتارىكى زۆرى لەسەر دەكەن، هەتاواى لىديت لە هەموو سەد كەسيك نەو دەو نۆى دەكوژرێت، وە هەر ياكى دەلێت بەلكو من ئەو كەسەم كە زگارىم دەبێت). وە لە رىوايەتە كەى (ئوبان) يشدا كە لە پيشمەى باسەن كرد ﴿يَقْتُلُ عِنْدَ كَرِيكُم ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ ابْنُ خَلْفِيَةٍ...﴾. لە پاش شەركردنى سى كورە پاشاكە لەسەر كەنزو ئالتونە كەى ئاوى فورات كە دواتر بۆ هيجيان نايت، نامازە بەو دەكات كە لە پاش ئەم رووداوانە سوپا ئالا رەشە كەى رۆژەلات دین كە (مەھدى) يان لە گەلدايە.

لەم فەرموودانەمە بۆمان دەردەكەويت كە لە پيش هاتنى (مەھدى) دا ئاوى فورات دەگيرتەمەى ئالتونىكى زۆرى تيدا دەردەكەويت، وە لەسەر ئەو ئالتونە سى كۆمەل يان سى دەولەت ياخود بلين سى سوپا، بەسەر كرايەتى سى كەس كە هەر سىكيان باوكيان پاشا و دەسەلاتدار بوون، چونكە (خەليفە) لە فەرموودە كەدا مەبەست پى خەليفەى ئىسلام نيە، چونكە ناگۆنجيت لە يەك كاتدا سى خەليفە هەبن، بەاتيەت كە لە پيش هاتنى مەھديدا خەلافەتى ئىسلام بوونى نەماوە، لىيان دەبێتە شەرك و كوشتار بە جۆرێك كە لەسەد كەس تەنها يەك كەس رزگارى دەبێت، هەر بۆيە وەك لە (لفظ) يكي ترى فەرموودە كەدا كە لە لاى (بخارى) هاتووە، پيغمبەر (ﷺ) دەفەرمووت: ﴿فَمَنْ حَضَرَهُ فَلَا يَأْخُذُ مِنْهُ شَيْئًا^٢﴾، واتە: (هەر كەس ئامادەى بوو با هيج لەو ئالتونە نەبات). چونكە بەراستى فیتنەيەكى گەورەيە.

^١ صحيح البخاري (٧٨/١٣ - مع الفتح) وصحيح مسلم (١٨/١٨ - مع شرح النووي).

^٢ رواه البخاري، رقم الحديث (٧١١٩).

نهمو له‌وانه‌یه هه‌ندیك كەس مانای ئەو فەرمووده‌یه به‌نەوت بکەن و بڵێن پیغمبەر (ﷺ) مەبەستی پێی نەوت بوو، بە‌لام پێم وایه ئەو له‌یك‌دانه‌وی لاوازه، چونكه فەرمووده‌كه به‌ ئاشكرا (جبل من ذهب) واته: (چیا‌یه‌كه له‌ ئالتون) ی به‌كاره‌یتاوه، به‌لام نەوت له‌ قولایی زه‌وی دهرده‌هێرت و وه‌ك هه‌موو دهرزانی هه‌رگیز له‌ شیوه‌ی چیا‌دا نه‌بووه و ئەویش له‌ زۆربه‌ی شوێنه‌كانی دونه‌یادا هه‌یه‌و دهرده‌هێرت و كه‌شیش به‌و شیوه‌یه‌یه‌ كه‌ریان له‌سه‌ر نه‌كوشتوه.

نهمو سه‌باره‌ت به‌و شوێنه‌ی كه‌ ئالتونه‌كه‌ی تیدا دهرده‌كه‌وت، هه‌یچ فەرمووده‌یه‌کی وام به‌رجاو نه‌كه‌وتوه‌وه كه‌ جێی متمانه‌ ییت، هه‌رچه‌نده‌ هه‌ندیك رپوایه‌ت باس له‌وه ده‌كه‌ن كه‌ ئالتونه‌كه‌ له‌ شوێنێك‌دا دهرده‌كه‌وت پێی ده‌وترت (قرقیسیا) به‌لام وه‌ك ووتمان ناتوانرت پشتیان پێ به‌سه‌رت و جێی متمانه‌ش نین.

له‌ كۆتاییدا پێم باشه‌ بڵێم، لای هه‌مووان ئاشكرایه‌ كه‌ ئەمڕۆ ده‌وتنه‌ی تورکیا چه‌ندین به‌ربه‌ستی له‌سه‌ر رپووباری فورات دروست كرده‌وه و هه‌ر تاوه‌ ناتاوێك هه‌ره‌شه‌ له‌ سوریاو عێراق ده‌كات به‌گرتنه‌وی ئاوی رپوباره‌كه‌، وه‌نه‌و به‌ربه‌ستانه‌ش هێنده‌ گه‌وره‌ن كه‌ تورکیا ده‌توانیت له‌رێگه‌یانه‌وه‌ به‌ته‌واوی ئاوی فورات بگرتنه‌وه، دلتیاشین له‌ كاتی له‌ كاتی گرتنه‌وه‌یدا راستی فەرمووده‌كانی پیغمبەر ﷺ دیته‌ دی و دبیته‌یه‌كێكی دی له‌ مو‌ع‌ج‌یزه‌كانی ئەو پیغمبهره‌ پایه‌به‌رزه‌ وه‌گرتنه‌وی ئاوه‌كه‌ش هێنده‌ی نه‌ماوه‌ ته‌نها دره‌نگ و زوو كه‌وتوه‌وه.

دووم/ هاتن و دهركه‌وتنی (سوفیانی):

(أبو هريره) ره‌زای خ‌وای لیبیت ده‌گێرتنه‌وه‌ كه‌ پیغمبەر (ﷺ) فەرموویه‌تی: ﴿يَخْرُجُ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ السُّفْيَانِيُّ فِي غَمَقٍ دِمَشْقٍ، وَعَامَةٌ مِنْ يَبْعَةَ مِنْ كَلْبٍ، فَيَقْتُلُ حَتَّى يَقْرَ بَطْنُ النِّسَاءِ وَيَقْتُلَ الصَّبِيَّانِ، فَتَجْمَعُ لَهُمْ قَيْسٌ فَيَقْتُلُهَا حَتَّى لَا يَمْنَعَ ذَنْبُ ثَلَاثَةٍ، وَيَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي فِي الْحَرَّةِ فَيَبْلُغُ السُّفْيَانِيَّ، فَيَبْعَثُ إِلَيْهِ جُنْدًا مِنْ جُنْدِهِ فَيَهْزِمُهُمْ، فَيَسْرِ إِلَى السُّفْيَانِيَّ بَيْنَ مَعَهُ حَتَّى إِذَا صَارَ بَيْدَاءَ مِنَ الْأَرْضِ خَسَفَ بِهِمْ، فَلَا يَنْجُوا مِنْهُمْ إِلَّا الْمُخْبِرُ عَنْهُمْ﴾^١، واته: (پیاویك په‌یدا ده‌بیت پێی ده‌وترت سوفیانی له‌ قولایی (دمشق)ه‌وه، وه‌ زۆربه‌ی ئەوانه‌ی كه‌ شوێنی ده‌كه‌ون له‌ خێلێ (كلب)ن، كوشتاریكی زۆر ده‌كات هه‌تا وای لیدی‌ت سکی ئافره‌ت هه‌لده‌دریت و منداڵ ده‌كوژیت، پاشان خێلێ (قیس) له‌ دژی كۆده‌به‌وه‌ ئەویش به‌سه‌ریاندا زāl ده‌بیت و ده‌یان كوژیت، له‌و كاته‌دا پیاویك له‌ ئال و به‌یتی من له‌ ناوچه‌ی (حره‌) (جێگه‌یه‌كه‌ له‌ شاری مه‌دینه‌) سه‌ر هه‌لده‌دات و

^١ رواه الحاكم في المستدرک (٤/٥٢٠) وصحيح إسناده على شرط الشيخين ووافقه الذهبي.

ههوالی به سوفیانی ده گات، نهویش لهشکرێک له لهشکره کانی خۆی بۆ ده نیریت بهلام دهیان بهزینیت، ئهم جاره سوفیانی به خۆی و سوپاکهیهوه بۆی بهرێ ده کهون، ههتا کاتێک که ده گهنه زهویهکی بیابان ههموویان پۆده چن بهناخی زهویدا، کهسیان لێ رزگار ناییت تهنها ئهوه نهییت که ههوالیان دههینتهوه).

لهم فرموده پیرۆزهوه بۆمان ده ده کهوێت که له پیش هاتنی مههیددا پیاوێکی زالم و ستمکار له سوریا دهسلات ده گرێته دهست و چه نندین شهرو کوشتار دهکات تا له کۆتاییدا (محمدی مهدی) له وولاتی حیجاز سهره لدهدات و پێ ده چیت که سوفیانی دوزمنیکی سهرسهختی ئیسلام بیت، بۆیه بوونی هێزێکی ئیسلامی له ناوچه کهدا پێ قبول ناکریت و دوو جار لهشکر کیشی ده کاته سدریان، جاری یه کهم سوپاکه ی له شهری مههیددا دهشکیت و جاری دووه میش خۆی و سوپاکه ی پۆده چن بهناخی زهویدا، وه پێویسته بزاین که سوفیانی ناوی ئه و پادشا زالمه نیه به لکو له قهب و شۆره تهتی، وه پێ ده چیت که بارودۆخی سیاسی ناوچه که له و کاته له باریت بۆ سوفیانی، بۆیه دهتوانیت لهشکره که ی دوو جار پهوانه ی حیجاز بکات.

سینهم/ هاتنی لهشکرێک له پۆژه لاتهوه که ئالاکه یان رهشه :

ههروهک پێشتر باسمان کرد له و فرموده دهیدا که (ئوبان) له پێغمه به ره وه (ﷺ) دهیگریته وه تیایدا هاتوه: ﴿..... ثُمَّ تَطْلُعُ الرِّايَاتُ السُّودَ مِنْ قِبَلِ الْمَشْرِقِ، فَيَقْتُلُونَكُمْ قَتْلًا لَمْ يَقْتُلْهُ قَوْمٌ....﴾ (ثم ذکر شیئا لا أحفظه) فقال: فإذا رأيتموه فابعوه، ولو حبوا على الثلج فإنه خلقية الله المهدی^١، واته: (پاشان ئالا رهشه کان له دیوی پۆژه لاتهوه دین، شهرو کوشتاریکان ده کهن که هیچ کۆمه لێک پێشتر شهرو کوشتاری وایان نه کردوه (پاشان شتیکی فرموو له بیرم نهماوه) پاشان فرمووی: خۆتان بگهیه نه ئه و لهشکره نه گهر به سهر به فریشدا خۆتان خشاندوه چونکه ئه وه خه لیفه مههیدیه که له لایهن خواوه دهست نیشان کراوه).

وه له رێگه یه کی تره وه که ههر (ئوبان) دهیگریته وه و ده لیت: پێغمه به ره (ﷺ) فرمووی: ﴿إذا رأيتم الرِّايَاتُ السُّودَ قَدْ أَقْبَلَتْ مِنْ خُرَّاسَانَ، فَأَتَوْهَا وَلَوْ حَبَوَا عَلَى الثَّلَجِ، فَأَنَّ فِيهَا خَلِيفَةَ اللَّهِ الْمَهْدِيِّ﴾^٢، واته: (ههر کاتێک ئالا رهشه کانتان بینی له خۆراسانه وه هاتن ئه و خۆتانی بگهیه نیت نه گهر به سهر به فریشدا خۆتان خشاندوه، چونکه خه لیفه مههیدیان له گه ل دایه).

^١ رواه ابن ماجه والحاكم، وقال هذا حديث صحيح على شرط الشيخين ووافقه الذهبي، وقال ابن كثير هذا (إسناد قوي صحيح)، النهاية الفتن والملاحم (٢٩/١). بهلام البانی پێ وایه بر گه ی (خليفة الله) زیاده له فرموده کهدا.

خوړاسانیش ناوچه په کی بهر فراوانه که به شیک له سهروی روزه لاتنی تیران و نیوهی سهروی
 نه افغانستان و به شیک زور له ناوچه کانی باشوری په کیتی سوفیه تی جاران ده گریته وه، وه
 به ناو بانگترین نهو شارانش که ده که وینه نهو هریمه وه (نیسابور، هرا، مرو، بلخ، تالقان، نسا،
 ابیورت، سرخس، ...).

هروه ها (أبو هريره) ره زای خوی لیبت ده گریته وه که پیغمبر (ﷺ) فرموده تی: بیاذا
 وقعت الملاحم، بعث الله بعثاً من الموالي هم أكرم العرب فرساً وأجودهُ سلاحاً، يُؤيد الله بهم
 الدين^۱، واته: (هركات که جهنگه گه وره کان بهر پابو خوی گه وره کومه لیک ده نیریت لهو
 موسلمانان هی که عه رب نین، له خانه دان ترین و ریژدارترینی عه رب سوار چاکر و چه کیان نایاب
 تره، خوی گه وره هم دینه یان پین سهرده خات).

لهم فرمودانه وه بومان دهرده که ویت که له پیش هاتی مه دیدا سوپایه کی نیسلامی به هیز و
 به توانا له ناوچه کانی روزه لاتدا داده مزیت به تاییت له خوړاسان که ناوچه په کی شاخوی
 بهر فراوانی سهخته و به فری زوری لیده باریت، وه له کاتی ناشکرا بونی مه دیدا نهو سوپایه بهر وه هم
 ناوچانه ده کشین و دهنه پشتیوان بو مه دی و تالا ره شه کانیان ته سلیم بهو ده کهن، وه هروه که له
 فرموده کانی شدا دهرده که ویت کومه لیکن له شهر و جهاد کردندا وینه و نمونه یان نیه.

وه نه وهی پیوسته لیره دا نامه هی پین بکریت نه وه په که نه مړو له کاتیکدا هم مو کوفری
 جیهانی په که ده ست و په که هلویتن له ناستی روو به روو بونه وه و سرکوت کردنی رابوونی
 نیسلامیدا و سرکرده و لایه نه نیسلامیه کان له هم مو لایه که وه تابلوقه دراو و تنگیان پین
 هه لجنراوه، تا به چاری ناچاری به شی زوریان روویان کردو ته ناوچه کانی روزه لات و چیا بلند و
 سرکه شه کانی نه افغانستان و چیچان و کشمیر برویه باشترین قه لارو پشتیوان بو تامه زروییانی جهاد
 و ناره زو و مه ندانی خه بات و شورش له پیناو گپانه وهی خه لافه تی نیسلامی و چه سپاندنی حاکمیت
 و شهرعی خوا له سهر زه ویدا، به راده په که ده توانین بلتین ترسیکی گه وره ی خستو ته دلی دوزمنانی
 نیسلامه وه و به بومیکي ته وقیت کراوی داده نین که له هر فرسه تیکدا بوی هیه به قیته وه و بهر وه
 ناوچه رگی جیهانی نیسلامی لیشاو بهینیت.

^۱ صحیح سنن ابن ماجه للألبانی (۳۹۰/۲) رقم (۴۰۹۰)، وقال (حسن) تخريج فضائل الشام ۲۸،
 الضحیحة (۲۷۷۷).

وه (ابن كثير) يش دهر باره‌ی پشتیوانی نهو کۆمه‌له بۆ مه‌هدی ئاخ‌رزهمان ده‌لیت: ﴿وَيُؤَيِّدُ بَنَاتٍ مِنْ أَهْلِ الْمَشْرِقِ يَنْصُرُونَهُ، وَيُقِيمُونَ سَاطِئَهُ، وَيَشِيدُونَ أَرْكَانَهُ، وَتَكُونُ رَايَاتُهُمْ سَوْدًا أَيْضًا، وَهُوَ زِيَّ عَلَيْهِ الْوَقَارُ لِأَنَّ رَايَةَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) كَانَتْ سَوْدَاءَ يُقَالُ لَهَا الْعُقَابُ﴾^١

واته: (مه‌هدی به‌که‌سانیک له‌ خه‌لکی رۆژه‌لات پشتیوانی ده‌کریت و سه‌ری ده‌خه‌ن، وه نهو کۆمه‌له ده‌سه‌لاتی بۆ داده‌مه‌رزین و کۆله‌که‌کانی بۆ به‌توده‌که‌ن و ده‌جه‌سپین، وه هه‌روه‌ها ئالاکانیشیان ر‌ه‌ش ده‌بی‌ت، که‌ئه‌ویش پۆشاکیکه هه‌یه‌تی پتوه دیاره، چونکه ئالاکه‌ی پیغه‌مه‌ریش (ﷺ) ر‌ه‌ش بوو پتی ده‌وترا (العقاب) واته (شاه‌ۆ)).

چواره‌م / مردنی پادشایه‌ک پیش هاتنی ئیمام مه‌هدی:

(أم سلمه) ر‌ه‌زای خ‌وای لی‌بت ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿يَكُونُ إِخْتِلَافٌ عِنْدَ مَوْتِ خَلِيفَةٍ، فَيَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ هَارِبًا إِلَى مَكَّةَ، فَيَأْتِي نَاسًا مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ فَيُخْرِجُونَهُ وَهُوَ كَارَةٌ، فَيُيَاغِرُونَهُ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ، فَيُبْعَثُ إِلَيْهِ بَعْثٌ مِنَ الشَّامِ فَيُخَسَفُ بِهِمْ بِالْبَيْدَاءِ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ...﴾^٢، واته: (ناکۆکی و ئازاوه‌یه‌ک ر‌ووده‌دات له‌ کاتی مردنی پادشایه‌کدا، له‌و کاته‌دا پیاوێک له‌ خه‌لکی (مه‌دینه) هه‌لدی‌ت به‌ره‌و (مه‌که)، که‌سانیکیش له‌ خه‌لکی (مه‌که) دین بۆلای و به‌نابه‌دلی خ‌ۆی ده‌یه‌پینه‌ ده‌روه‌ و به‌یه‌تی ده‌ده‌نی له‌ نیوان (ر‌کن) و (مقام) دا پاشان له‌شکریکی له‌ وولاتی شامه‌وه ر‌ه‌وانه‌ده‌کریته سه‌ر، له‌ بیابانی نیوان مه‌که و مه‌دینه‌دا له‌شک‌ره‌که ر‌ۆ ده‌جیت).

لهم فه‌رمووده‌یه‌وه بۆمان ده‌رده‌که‌وێت که له‌ پیش ئاشکرابوونی (محمدی مه‌هدی) دا پادشایه‌ک ده‌مریت (وه‌ک پیتش ر‌ووشان کرده‌وه مه‌به‌ست به‌ خه‌لیفه‌ پادشایه نه‌ک خه‌لیفه‌ی موس‌لمانان چونکه له‌ پیش هاتنی مه‌هدیدا خه‌لافه‌تی ئیسلامی نامیتیت) وه له‌ کاتی مردنه‌که‌یدا ئازاوه و ناکۆکیه‌کی ز‌زر دروست ده‌بی‌ت که پێ ده‌جیت (مه‌هدی) یش تارا‌ده‌یه‌ک ته‌ره‌ف و لایه‌ن بی‌ت له‌و ناکۆکیه‌دا بۆیه له‌ خ‌ۆی ده‌ترسیت و له‌ مه‌دینه‌وه هه‌لدی‌ت به‌ره‌و مه‌که، وه له‌ فه‌رمووده‌که‌شدا واده‌رده‌که‌وێت که نه‌و پادشایه (پادشای سعودیه) بی‌ت چونکه ناکۆکی و کیشه‌که له‌ مه‌که و مه‌دینه ر‌ووده‌دات.

پینجه‌م / بۆچوونی له‌شک‌ریک له‌ بیابانی نیوان مه‌که و مه‌دینه‌دا:

^١ النهاية/ الفن واملحاحم (١/٢٠-٣٠).

^٢ رواه أحمد وأبو داود والحاكم، قال الشوكاني: وفي الصحيح أيضا طرف منه، وأخرجه الطبراني أيضا ورجاله رجال الصحيح.

ههروهك له فهرموده كانی پشوو دا هاتوو له کاتی ئاشکرا بوونی مههدی و بهیعت پیدانیدا، لهشکرێك له وولاتی شاموه هیرشی بۆدهبهن وه له بیابانی نیوان مهكه و مهدينه دا لهشكره كه بهتهواوی رۆدهچیت بهناخی زهویدا، وه ئهم رۆدواوه لهچه ندين فهرموده ی صه حیددا ئاماژه ی بۆکراوه لهوانه: عائیشه ی دایکی موسلمانان رهزای خوای لیبت دهلیت: ﴿عِثَ رَسُولَ اللَّهِ﴾ (فَلَقْنَا: یَارَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ شَيْئًا فِي مَنَامِكَ لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُهُ، فَقَالَ: (الْعَجَبُ أَنْ نَاسًا مِنْ أُمَّتِي يُؤْمِنُونَ الْبَيْتَ لِرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَدْ لَجَأَ بِالْبَيْتِ، حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ خُسِفَ بِهِمْ). فَقُلْنَا: یَارَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الطَّرِيقَ قَدْ يَجْمَعُ النَّاسَ، قَالَ: (نَعَمْ، فِيهِمُ الْمُسْتَبِيرُ وَالْخَبِيرُ وَإِنَّ السَّبِيلَ يَهْلِكُونَ مَهْلَكًا وَاحِدًا وَيَصْدُرُونَ مَصَادِرُونَ مَصَادِرَ شَيْءٍ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ عَلَى نِيَاتِهِمْ)﴾، واته: (جاریکیان یتهم بهر) ﴿عِثَ﴾ له کاتی نوستندا دهست و لهشی دهجوولایه وه ووتان ئهی یتهم بهری خوا له کاتی نوستندا شیتک کرد پیشتر کاری وات نه کردوه، نهویش فهرمووی: جئی سهر سوپرمانه کهسانیک له ئومه ته کهم رۆویان کردۆته مالتی بهیت بۆ پیاوکی قورهبشی که پهنا ی بردۆته بهر کهعبه، ههتا کاتیک که گه یشتنه بیابانه که رۆچرون به زهویدا، ووتان ئهی یتهم بهری خوا رینگه جاری وا ههیه خه لکی جوړاو جوړ کۆده کاته وه، فهرمووی بهلئی تیا ناندایه به چاو رۆشنی هاتوه و تیا ناندیه بهزۆر هینراوه و تیا شانیدیه رپیاور، هه موویان بهیه ک تیاچرون تیا دهجن وه ههر یه کیکیان بهرینه کی جیاواز ده روات و خوا ههر یه که یان له سهر نیه تی خۆی زیندو ده کاته وه).

(أم سهلهم) رهزای خوای لیبت ده گیرته وه که یتهم بهر ﴿عِثَ﴾ فهرموویه تی: ﴿يَعُوذُ عَتَدَ بِالْبَيْتِ، فَيُعِثُّ إِلَيْهِ بَعَثٌ، فَإِذَا كَانُوا بِالْبَيْدَاءِ مِنَ الْأَرْضِ خُسِفَ بِهِمْ﴾، واته: (كَسَيْتَ بِهَا دَهْغَرِيَتَ بِهِمْ مَالِي بِهَيْتِه سَوَپَايَه كَ رَهَوَانِه دَه كَرِيَتِه سَهْرِي كَاتِيَك كَه دَه گَه نَه زَهَوِيَه كِي بِيَابَان رۆدهجن بهزهويدا). كهواته گه وره ترين نيشانه ی دهر كهوتن و ناسينه وه ی مههدی رۆچرونی ئهو لهشكره یه له بیابانی حيجازدا، وه پي دهچیت خه لکی له سهره تادا دلتيانه بن له وه ی که ئهو پیاوه ی پشتی داوه به کهعبه وه و پهنا ی بۆ مالتی بهیت بردوه (محمدي مهدي) بیت بهلام دوا ی رۆچرونی ئهو سوپایه بهناخی زهويدا که به مه بهستی له ناو بردنی مههدی رۆو له حيجاز ده که ن ئير هيچ گومانیک له لای ئيماندارانی ئهو سهرده مه نامييت که ئهمه ئهو پیاوه یه که یتهم بهر ﴿عِثَ﴾ مژده ی بههاتنی داوه له ناخر زه ماندا و خه لافه تی ئيسلامی له سهر ده ستیدا ده گه رپته وه، به تايبه تی دوا ی ئه وه ی که ئاشکرا ده بیست ناوی

¹ صحیح مسلم (۲۲۱۰/۴) رقم (۲۸۸۴).

² صحیح مسلم (۲۲۰۸/۴) رقم (۲۸۸۲).

(محمد) هو باو کیشی ناوی (عبدالله)یه، چونکه پرووداوی رۆچوونی نمو سوپایه له بیابانی حجازدا پیشتەر هەرگیز پرووینه داوه و تنها له سهردهمی ئەودا پرووده دات.

شه شههه / دهه كهوتنی نیشانهیهك له ناسماندا:

سهید محمد بهرزنجی له کتیی (الاشاعة لأشراط الساعة) دا دهلت (یه کیکێ تر له نیشانهکانی نزیک بوونهوهی هاتنی مههدی دهه كهوتنی نهستیرهیه كه له ناسماندا کلکیکی بهدواوهیه دههدهوشیتهوه)^۱ ههر له بابته نمو نهستیرهیه شهوه (ابن کثیر) له تهفسیره کهیدا (اثر) یکی (صحیح) دا له (ابن عباس) ی دهگیریتهوه، دهلت (ابن جریر) له (عبدالله بن أبي مليكة) دهگیریتهوه، دهلت: ﴿عَدُوْتُ عَلَى ابْنِ عَبَّاسٍ ذَاتُ يَوْمٍ فَقَالَ: مَا نَعْتُ اللَّيْلَةَ حَتَّى أَصْبَحْتُ، قُلْتُ: لَمْ؟ قَالَ: قَالُوا طَلَعَ الْكُوكَبُ ذُو الذَّنْبِ فَخَشِيتُ أَنْ يَكُونَ الدِّخَانُ قَدْ طَرَقَ، فَمَا نَعْتُ حَتَّى أَصْبَحْتُ﴾^۲، واته: (رۆژیکیان سهر له بهیانی سهردانی (ابن عباس) موسلمانان کرد، ووتی: نمو شو تا بهیانی نهخهوتووم، ووتم بۆ؟ ووتی: ووتیان نهستیره کلک داره که دهه كهوتوه، منیش ترسام دوو کهلکه سهری ههلتا بیت، ئیتر تا بهیانی خهوم لی نهكهوت).

ههروهها نیمام (أبو بكری بیهقی) له (عبدالله ی كهری عباس) وه رهزای خوای لیبت دهگیریتهوه كه وتویهتی: ﴿لَا يَخْرُجُ الْمَهْدِيُّ حَتَّى تَطْلُعَ مِنَ الشَّمْسِ آيَةٌ﴾^۳، واته: (مههدی نایهت ههتا له گهه خوردا نیشانهیهك ههلتیت).

نهمو نهستیره ی کلک دار زۆر جار له ناسماندا دهه كهوتوه بهتایبهتی نهوهی كه پی دهوتریت کلک دار (هالی) كه زاناکان دهلتین ههموو (۷۶) سال جارێك دههده كهویت، بهلام پی دهچیت نهو کلک داره ی له پیش هاتنی مههدیدا دههده كهویت کلک دارێکی تر بیت ههروهها له سالی (۱۹۹۷) ی زاینی دا کلک دارێك له ناسماندا دهه كهوت زۆر گمش و دهه وشاوه بوو وه زیاتر له دوومانگ به ناسمانهوه مایهوه زاناکان بیان دهووت کلک داری (بوب-هیل) وه دهلتین ههموو سی سال جارێك دههده كهویت، ئیمش دهلتین تۆ بلتی نمو کلک داره بیت كه له پیش مههدی ناخر زهماندا دههده كهویت، خوای گهوره خوی دهزانیت.

ههوتهم / چهه نیشانهیهکی تر:

^۱ الاشاعة ۱۷۶

^۲ تفسیر ابن کثیر (۱۳۹/۴).

^۳ أخرجه عبدالرزاق رقم (۲۰۷۷۵) ونعيم بن حاد في (الفتن) واسناده صحيح ورجاله ثقات، التهذيب (۲۴۳/۱۰).

نهمو جگه لهو نيشانهش ههنديك رپوايهت باس له كۆمهلتيك نيشانهى تريش ده كهن كه له پيش هاتنى مههيدا پرووده ده، به لام نهو رپوايهتانه ناتوانريت پشتيان بى به سترت و جى متمانه نين، چونكه ههنديكيان (ضعيف) نيشانه كانى و ههنديكيان (مقطوع) يان (موقوف) ن. بۆغونه (سيد محمد صديق حسن القنوجى) له كتيبي (الأذاعة) و (سيد محمد البرزنجي) له كتيبي (الأشاعة) و (نعيم بن حماد) له كتيبي (الفن) و (نيمامى سوطي) له (الحاوي) دا باس له ههنديك نيشانهى تر ده كهن كه له پيش هاتنى مهدي دا ده ده كهون وهك سهره هه لدانى سى كس كه به (أبقع) و (أصهب) و (عرج الكندي) ناو ده برتن و ههريه كه يان خاوهنى سوپايه كهو له پيش هاتنى مههيدا شهر له گه ل سوفياني ده كهن و سوفياني هه موويان ده به زينت¹

ههروه ها كوشتنى پياو چاكيك كه به (النفس الزكية) ناو ده برتن له شارى مه كه له پيش هاتنى مههيدا²

ههروه ها خۆراگرتن و مانگ گيرائيك كه له مانگى رهمه زاندا پرووده ده نهو ساله دا كه مههدي تيدا ناشكرا ده بيت³

ههروه ها رۆچوونى گوندنگ له نزيك شارى (دمشق) كه بى دهوتريت (حرستا)⁴ كه نيسا وهك پرسيارم كردوه زانيومه به هوى گهوره بوون و به رفراوانى شارى (دمشق) بووه به گه ره كيك له شاره كهو هه به (حرستا) ناو ده برتن و چه ندين دام و ده زگاي سهر بازي حكومه تي سورياشى تيدايه.

ههروه ها كۆمهلتيك رپوايهت هاتوون كه باس له زرمه و دهنگيكي گهوره ده كهن كه له شوى پانزهى رهمه زانى رپكهوتى جومعهى نهو ساله دا پرووده دات كه (محمدى مهدي) تيدا ناشكرا ده بيت نهو رپوايهتانهش له چه ندين رپگه وه گيرانه ته وه. بۆغونه له (أبو هريره) به (مرفوع) ي و به (موقوف) ي گير دراوه ته وه. ههروه ها له (أبو هريره) و (عبدالله كورى عمر) و (أبى أمامه) شه وه به (مرفوع) ي گير دراوه ته وه پاشانيش له (مكحول) و (شهري كورى حوشب) يش به (مرسل) ي (كعب) و چه ندين تابعى تريش گير دراوه نه ته وه، به لام ده توانين بلتين كه سه نه دى هيچ كام لهو

¹ رواه نعيم ابن حماد في الفن عن الحكم عن جراح عن أرطاة. بسند حسن.

² أخرجه ابن أبي شيبة عن مجاهد ورفعه للرسول الله ﷺ من غير ذكر أسم الصابي و أسنده الى مجاهد صحيح و رجاله كلهم ثقات.

³ رواه الدارقطني في سنة عن الإمام محمد بن علي الباقر. وسنده ضعيف.

⁴ أخرجه ابن عساكر عن خالد بن معدان، و نعيم بن حماد في الفن، يقول ابن حبان: و رجاله ثقات.

رېوايه تانه له پلهی (ضعيف) سهرناكمویت و ناتوانین تهواو بلتین جیسی ماتمانه، همرجهنده زوړیسی
رېځگای گېږانهوې رېوايه ته كان تا ږاده يه كه يه كتر بهيتر ده كهن و حوكمی (ضعف) كه لاوازده كات
هروهك زانايانی (علم الحديث) دهفهرموون.

لهو فهرموودانهش: (أبو هريره) رېزای خواى لیبیت له پیغمبرهوه (ﷺ) ده گېږتسوه
كه فهرموويه تى: ﴿تكون هدة في شهر رمضان توقظ النائم، و تفرع اليقظان، ثم تظهر عصابة في
شوال ثم معمعة في ذي الحجة، ثم تهتك المحارم في محرم، ثم يكون موت في صفر ثم ينزع القبائل في
ربيع، ثم العجب كل العجب بين جماد ورجب، ثم ناقة مقبته خير من دسكرة تقل مائة ألف﴾^١، واته:
(زرمه يه كه له مانگی رهمه زاندا پرووده دات، خهوتوو خه بهر ده كاته وهو به خه بهریش ږاده چله كيتيت،
پاشان كومه ليتك دهرده كهون له مانگی (شوال) دا، پاشان تيك پژان و شمرېكي گهرم له مانگی (ذي
الحجة) دا، پاشان هه تكي ناموس و پيروزيه كان ده كريت له مانگی (محرم) دا پاشان مردنيكي
زورده بيت له مانگی (صفر) دا، پاشان خيل و لايه نه كان تيك بهر ده بن له مانگی (ربيع) دا، پروداوى
سهرسورپه تير له نيوان مانگی (جمادى) و (رجب) دا پرووده دات، پاشان ووشريكي ناماده
له كو شكيتك كه جیسی سهده هزار كه سى تيدا بيته وه باشره).

هروهها (عبدالله ی كورې مسعود) رېزای خواى لیبیت ده گېږتسوه كه پیغمبره (ﷺ)
فهرموويه تى: (اذا كانت سيحة في رمضان، فإنه يكون معمعة في شوال، وتميز القبائل في ذي القعدة،
تسفلك الدماء في ذي الحجة، واخرم وما اخرم؟ يقولها ثلاثا- هيهات هيهات، يقتل الناس فيها هرجا
هرجا، قال: قلنا وما الصيحة يا رسول الله؟ قال: هدة في النصف من رمضان ليلة الجمعة، فتكون هدة
توقظ النائم، وتقعّد القائم، وتخرج العواتق من خدورهن، في ليلة جمعة، في سنة كثيرة الزلازل، فإذا
صليت الفجر من يوم الجمعة فأدخلوا بيوتكم، وأغلقوا أبوابكم، وسدوا كواكم، ودثروا أنفسكم،
وسدوا آذانكم فإذا حسستم بالصيحة فخرجوا لله سجدا، وقولوا سبحان القدوس، سبحان القدوس
ربنا القدوس، فإنه من فعل ذلك نجا، ومن لم يفعل ذلك هلك)^٢، واته: (نه گهر دهنگيكي گهوره هات
له مانگی رهمه زاندا، نهوا شهرو كوشتاريكي گهرم ده بيت له مانگی (شوال) دا، وه خيل و لايه نه كان
له مانگی (ذي القعدة) دا ده چن بهيه كدا، وه خويتيكي زور له مانگی (ذي الحجة) دا ده رږيت، ئينجا
(محرم) بهلام چ (محرم) سى جار دووباره كرده وه: نه خير نه خير، خه لكى تاييدا به ليشاو ده كوژرين.
ده ليت: ووتمان نهى پیغمبر خوا نهو دهنگه گهوريه چيه؟ فهرمووى: زرمه يه كه له نيوهى مانگی

^١ أخرجه ابن عساكر عن خالد بن معدان، ونعيم بن حماد في الفتن، يقول ابن حبان: ورجاله ثقات.

^٢ ضعيف، أورده نعيم بن حماد في الفتن رقم (٦١٩) والسيوطي في اللالي (٢٠٧/٢) واللفظ عن نعيم بن حماد.

په مه زاندا له شهوینکې جومعه دا، زرمه یه ك ده بیټ خه وتوو خه بمرده كاته وه و نه وه ی به پیوه یه دایده نیشیت و نافرته ی پوښته و پدراخ له مالتی خوړیان ده هیټه دهر، له شهوینکې جومعه دا: له سالتك كه بوومه له رزه ی زور تیدا رووده دات، نهو روژی جومعه یه كه نویژی به یانیتان تیدا كرد، بچنه ماله كانی خوړتانه وه، دهرگاكانتان داخه و ههرچی كون و كه لین له ماله كاتاندا هه یه بیگرن و قه پاتی بكه ن، وه خوړتان داپوښن و توند گوئی خوړتان بگرن، له گهل هه ستان به زرمه و ده نكه كه كرد، په كسهر بچنه سوجه و بلین (سبحان القدوس سبحان القدوس، ربنا القدوس) چونكه ههر كس و ابكات رزگاری ده بیټ و ههر كه سیش وانه كات تیا ده چیت).

هروه ها (عبدالله ی كوری عمر) ره زای خوی لیټت ده لیت: ﴿يُحْيِي النَّاسَ مَعْنِ وَيَعْرِفُونَ مَعْنِ عَلٰى غَيْرِ اِمَامٍ، فَاِذَا هُمْ نَزُولُ بَنِي، اِذْ اَخَذَهُمْ كَالْكَلْبِ، فَثَارَتِ الْقَبَائِلُ بَعْضُهَا اِلَى بَعْضٍ، فَاقْتُلُوا حَتَّى تَسِيلَ الْعُقْبَةُ مِنْ دِمَائِهِمْ، فَيَفْزَعُونَ اِلَى خَيْرِهِمْ فَيَأْتُونَهُ، وَهُوَ مُلْصِقٌ وَجْهَهُ اِلَى الْكُفَّةِ يَبْكِي، كَأَنِّي أَنْظُرُ اِلَى دِمَوْعِهِ، فَيَقُولُونَ: هَلُمْ فَلْنَبَايِعْكَ، يَقُولُ: وَيَحْكُمُ كَمَنْ مِنْ عَهْدٍ قَدْ نَقَضْتُمُوهُ، وَكَمْ مِنْ دَمٍ قَدْ سَفَكْتُمُوهُ، فَيَبَايِعُ كُرْهَا، فَإِنْ أَدْرَكْتُمُوهُ فَبَايِعُوهُ فَإِنَّهُ الْمَهْدِيُّ﴾^۱، واته: (خه لكی پكه وه ده چنه حه ج و پكه وه ده چنه سهر كیوی عره فله به یی نه وه ی پشه و او نیامیان هه بیټ، وه له كاتيكدا كه دینه خواره وه بو (منی)، هروه ك چون نهو كه سه ی قه یی لیگرتووه و توشی هاری بووه، ناواش نهو خه لكانه هارده بن و به یه كدا ده چن و كوشتارینكی و هها له به كتر ده كنه هه تا وای لیټت جوگله خوین له (العقبه) دا هه لده ستیت، پاشان رووده كنه باشرین و چاكرین كه سیان و دین بولا ی، نهویش نهو كاته ده موچاوی ناوه به كه عبوه و ده گری ههر ده لئی تانیستا سهیری فرمیسه كه كانی ده كه م و له بهر چاوم، بیی ده لین: هاده ی ههسته با به یعهت بدینی، نهویش ده لیت ناخ له نیوه چهند پیمان و به لیتان هه لوه شانده وه و چهندتان خوینی ناحق رشت، پاشان به نابه دلی خوی به یعهتی بیی ده دریت، نه گهر كه وتنه نهو كاته وه و بیی گه یشتن نیوهش به یعهتی بدینی، چونكه نهو مه هدیه).

به راستی وه سفی نهو زرمه یه ی كه له رپوایه ته كه ی (ابن مسعود) دا هاتووه و نهو رپگه چارانه ی كه موسلمانان پیوسته بیگریته بهر بو خو پاراستن لئی، هره ده لئی باسی ته قینه وه ی بزمی نهو تزی ده كات، هروه ها نهو كوشت و كوشتاره ی كه له نیوان حاجیه كاندا لهو سالد دا رووده دات تانیستا له ماوه ی نهم چهند ساله ی رابردوودا دوو جار روویداوه و جارینكیان له سالی (۹۸۷ ز) دا زیاتر

^۱ ضعيف أخرجه الحاكم في المستدرک (۵۰۳/۴) و ابو عمر الداني في سنه (۵۶۰/۵) و نعيم ابن حماد في الفتن رقم (۶۱۴-۶۱۵).

له ههزار حاجی کوژران و سالی (۱۹۹۲ز) یش نزیکه‌ی سی سهد حاجی کوژران، وه بهیڤ فرموده‌کانیش لهو ساله‌دا که (محمدی مهدی) تیدا ناشکرا ده‌بیت ههمان کاره‌سات به‌گه‌وره‌ترو دل ته‌زیت دووباره ده‌بیتوه، به‌لام هه‌روه‌کو پیشتر ناماژه‌مان پی کرد نم ریوايه‌تانه ههمووی له‌پله‌ی (ضعیف)‌دان و ناتوانیت ته‌واو پشتیان پی به‌سرتیت.

ئهو جه‌نگ و رووداوانه‌ی که له‌سه‌رده‌می نیمام مه‌ه‌دیدا رووده‌من:

پاش ئه‌وه‌ی که (محمدی مهدی) له‌پوژنکی پر له‌ناکۆکی و فیته و ئاژاوه‌دا ناچارده‌بیت له‌ترسی گیانی خۆی به‌نهیته‌ی له‌شاری مه‌دینه‌وه به‌روه‌شاری مه‌که‌ه‌لبیت، وه پاش ئه‌وه‌ی له‌شاری مه‌کش ئه‌و ساله‌له‌کاتی جه‌دا حاجیه‌کان ده‌ستیان ده‌چیته‌خویتی یه‌کتر و له‌ناستی (عقبه‌)‌دا خویتیان وه‌ک جو‌گه‌له‌هه‌لده‌ستیت، مه‌ه‌دیش له‌بیتاقه‌تی خۆی و له‌خه‌فه‌تی ئه‌وارودۆخه‌ی که موسلمانان تیکه‌وتوون، روومه‌تی ده‌نیت به‌که‌عه‌وه‌و به‌کول ده‌گری و له‌خوا ده‌پارێته‌وه‌و فرمیسک به‌چاوه‌کانیدا دیته‌خواره‌وه، ئاله‌و کاته‌دا کۆمه‌لتیک موسلمانانی ئیماندار و زانا و ژیر و ووردبین رووی تیده‌کمن و هانای بۆ ده‌بن و داوای لیده‌کمن که بیته‌ئهمیریان و به‌یعه‌تی پی‌بدن، به‌هیوای ئه‌وه‌ی له‌سه‌رده‌ستیدا موسلمانان له‌و باره‌ناه‌ه‌مواره‌ی که تی‌ی که‌وتوون پزگاریان بیت، جالبیره‌دا بۆمان ده‌رده‌که‌موت که‌ئه‌و خه‌لکه‌به‌جوړنیک له‌جوړه‌کان مه‌ه‌دیان ناسیوه‌و لیان په‌رمووه‌و به‌شیایان زانیوه‌که ئه‌و ئه‌رکه‌بخه‌نه‌ئه‌ستۆی، واته‌مه‌ه‌دی که‌سیکی نه‌ناسراو و نادیار نه‌بووه‌له‌ناو خه‌لکه‌که‌دا به‌لکو ده‌ستی له‌پرووداو و گۆرانکاریه‌سیاسیه‌کاندا هه‌بووه، ئه‌گه‌رنا بۆچی به‌نهیته‌ی له‌مه‌دینه‌وه‌هه‌لده‌بیت بۆ مه‌که، وه ئه‌گه‌ر پیشتر له‌لای خه‌لکی ناسراو جی‌ی متمانه‌نهیته‌، چۆن له‌و کاتی ته‌نگانه‌یه‌دا له‌ده‌وری کۆده‌بنه‌وه‌و به‌یعه‌تی ده‌ده‌نی، به‌لام پیم وانیه‌نه‌خۆی و نه‌خه‌لکه‌که‌کش له‌و کاته‌دا له‌و راستیه‌ناگادار بن که ئه‌مه‌مه‌ه‌دی ئاخ‌ر زه‌مانه‌، به‌به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) ده‌فرموت: ﴿يُصْلِحْهُ اللَّهُ فِي اللَّيْلَةِ﴾^۱، واته‌: (خوای گه‌وره‌له‌شه‌وینکدا بۆ ئه‌و کاره‌ی ده‌سازنێ و ده‌یکات به‌شیای هه‌لگرتنی ئه‌و کاره‌قورسو ئه‌رکه‌گرانه).

پاش ئه‌وه‌ی که به‌نابه‌دلی خۆی به‌یعه‌تی ده‌ده‌نی و خه‌لکانیک له‌ده‌وری کۆده‌بنه‌وه‌، هه‌لده‌ستیت به‌ئه‌نجام دانی راپه‌رینیک له‌شاری (مه‌که‌)‌داو ده‌ست به‌سه‌ر شاره‌که‌دا ده‌گریت، دیاره

^۱ صحیح رواه ابن ماجه واحد وفي الصحيحه للألبانی رقم (۲۳۷۱).

دهست بهسهر ا گرتنى شارى (مهكه)ش له لايهن كۆمهلتىكى ئىسلاميه وه دهنگدانهوى خۆى دهبيت له جيهانداو كارىكىشه له لايهن كوفرى جيهانيه وه به هيچ شيوهيك قبول ناكريت و بى دهنگ نابن لهسهرى، وه پاش ئه وهى كه كوفرى جيهانى دلتيا دهبن كه دهسلات دارانى سعوديه بههوى ناكۆكى سياسى ناوخۆيان لهسهر دهسلات (بهتاييه تى پاش مردنى پادشاكهيان وهك له رپوايه تهكهى ام سلمه دا هاتوو) تواناي سهر كوت كردن و دامر كانندهوى راپهرينه كهى ناو (مكه)يان نيه، بۆيه ئيشاره تى سهوز دهدرت بهو پادشا ستمكارهى كه له رپوايه ته كاندا به سوفيانى ناوى هاتوو وه له و كاته دا به توانا ترين دهسلاتدارى ناوچه كه دهبيت و پشش شهري كردوو وه له شه ره كانيدا سهر كه وتوو بووه، رېنگه ي بى دهدرت كه له شكر كيشى بكات بۆ ناو خاكي (سعوديه) بۆله ناوبردى مههدى و شوين كه وتوه كانى، پاشان له شكره كهى سوفيانى روو ده كاته خاكي حيجازو له پششدا پهلامارى شارى مهدينه ده دات و شاره كه ويران و خاپوور ده كات و خوينىكى زورى تيدا ده رزيت، (معاذى كورى جبل) رهزاي خواى لييت ده ليت پيغمبر (ﷺ) فهرموويه تى: ﴿عمران بيت المقدس خراب يثرب، و خراب يثرب خروج الملحه.....﴾^۱، واته: (ئاوه دان كرده وه دروست كردنى بيت المقدس كاويل بوون و ويران بوونى شارى مهدينه ي به دوا دا ديت، ويران بوونى مهدينه ش جهنگه گه وه كهى به دوا دا ديت). ههروه ها (أبو هريره)ش رهزاي خواى لييت ده ليت: ﴿تكون بالمدينة وقعة تفرق فيها أحجار الزيت، ما الحرّة عندها إلا كضربة سوط فينتحي عن المدينة قدر بردين. ثم يبيع الى المهدي﴾^۲، واته: (له مهدينه دا شه ريك روو ده دات له ناوچه ي (به رده كانى زهيت) - شوينيكه له مهدينه - له خويندا داده بۆ شريت ناوچه ي (حره)ش كه شوينيكى تره له مهدينه - له ناستيدا هه وهك شوينى لييدانى قامچى لى ديت، پاشان شه ره كه به برى رېنگاي دوو جار حمواندهوى پۆسته چى - كه پئوانه يه كى ئه وزه مانه يه - له شارى مهدينه دوور ده كه و پشه وه پاشان به يعهت دهدرت به مههدى).

ئهمو لهو فهرمووده يه دا كه (معاذ) ده يگير پته وه راستيه كى ترمان بۆ ئاشكرا ده بيت، ئه و پش ئه وه يه كه له پيش هاتنى مهيدا شارى (بيت المقدس) يش كاويل دكرت و دواتر دروست ده كريت وه و ئاوه دان ده كريت وه، وه دياره ئه و ويران كرده ي شارى (قدس) يش هه ره له سهر ده ستى جووله كه دا روو ده دات، وه ئه مرۆ له هه موو كات زياتر هه ست بهو نيازو مه راهه گلا وه جووله كه ده كريت سه بارهت به كاويل كردنى ئه و شاره روو خاندنى مزگه وتى پيرۆزى (أقصى) كه قبيله ي يه كه مى

^۱ رواه أحمد في المسند (۲۳۲/۵ و ۲۴۵) وابو داود رقم (۴۲۹۴) وهو حديث صحيح.

^۲ رواه نعيم ابن حماد رقم (۸۸۶) وأورده السيوطي في الحاوي (۷۱/۲).

موسلمانان و سینه‌می حهرمه پیرۆزه‌کانه، نه‌ویش به‌مه‌به‌ستی نه‌وه‌ی له‌ جینگه‌ی
 مزگه‌وته‌که‌(هه‌یکه‌له) کۆنه‌که‌ی خۆیان دروست بکه‌نه‌وه‌ که پێیان وایه‌ مزگه‌وته‌که‌ له‌ شوینی نه‌ودا
 دروست کراوه‌، وه‌ بۆ نه‌و مه‌به‌سته‌ش نه‌مڕۆ له‌ چه‌ندین لاوه‌ (نق) و تونیلان له‌ ژێر زه‌وی یه‌وه‌
 لی داوه‌ به‌ره‌و خاکی ژێر مزگه‌وته‌که‌دا به‌ناوی گه‌ڕان به‌دوای شوینی هه‌یکه‌له‌که‌دا که‌ نه‌مه‌ش نه‌و
 مزگه‌وته‌ پیرۆزه‌ی دوو‌جاری خه‌ته‌ری دارمان کردووه‌، وه‌ له‌ کاتی نه‌م‌نوسینه‌شدا راپه‌رپینیکی
 گه‌وره‌ له‌لایه‌ن جه‌ماوه‌ری موسلمانانی نه‌و شاره‌وه‌ به‌ریا بووه‌ دژ به‌ هه‌ولتیکی (ناریسل شارۆن) که‌
 یه‌کیکه‌ له‌سه‌ر کرده‌ توندپه‌وه‌کانی جووله‌که‌ بۆ نه‌وه‌ی به‌ پاسه‌وانی زیا‌تر له‌ سێ هه‌زار سه‌ربازی
 چه‌کداری جووله‌که‌ پێی گلاوی بخته‌ ناو حهره‌می مزگه‌وته‌وه‌، به‌لام نه‌و جه‌ماوه‌ره‌ موسلمانه‌و
 نوێ‌خوینانی مزگه‌وته‌که‌ به‌ به‌رد و دار خۆی و پاسه‌وانه‌کانیان راوناو نه‌یان‌ه‌یشت به‌ مه‌راهه‌
 گلاوه‌که‌ی خۆی بگات، وه‌ راپه‌رپینیش هه‌ر به‌رده‌وامه‌و پڕۆژانه‌ ده‌یان شه‌هید و سه‌دان برینداری
 لیده‌که‌ویته‌وه‌، نه‌مانه‌ هه‌موو سه‌ره‌تان بۆ هاته‌نده‌ی فه‌رمووده‌کانی پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) که‌ ده‌فه‌رمووت:
 شاره‌که‌ دروست ده‌کریته‌وه‌ و ناوه‌دان ده‌کریته‌وه‌، که‌ نه‌مه‌ش نه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت که‌پێشتر رووخواه‌ و
 کاول کراوه‌ بۆیه‌ سه‌رله‌نوێ دروست ده‌کریته‌وه‌ و ناوه‌دان ده‌کریته‌وه‌، وه‌ به‌دوای نه‌و
 ناوه‌دانکردنه‌وه‌یه‌ی (بیت المقدس)یشدا نه‌و رووداوه‌ دلته‌زێنه‌ی تر رووده‌دات که‌ ئیستا با‌سمان کرد
 که‌ نه‌ویش کاول بوونی شاری مه‌دینه‌ی پێغه‌مبه‌ر(ﷺ).

پاش نه‌وه‌ی که‌ نه‌و له‌شکری سو‌فیانی نه‌و کاول کاری و کوشت و کوشتاره‌ نه‌ج‌ام ده‌دات له‌
 شاری مه‌دینه‌دا، دوای نه‌وه‌ له‌ شاری مه‌دینه‌ ده‌رده‌چیت و به‌ره‌و شاری مه‌که‌ به‌ری ده‌که‌ویت، به‌لام
 دیاره‌ تۆله‌ی خوای گه‌وره‌ به‌پێوه‌یه‌و نه‌و که‌عه‌یه‌ی که‌ خوای گه‌وره‌ له‌له‌شکری نه‌به‌هه‌ی پاراست
 و له‌ ده‌جالیشی ده‌پاریژی، به‌هه‌مان شێوه‌ له‌ سه‌مه‌کاریکی وه‌ک سو‌فیانی‌شی ده‌پاریژی، هه‌ر بۆیه‌
 له‌شکره‌که‌ که‌ ده‌گه‌نه‌ بیابانی نی‌وان مه‌که‌ و مه‌دینه‌ به‌ جارێک رۆده‌چن به‌ناخی زه‌ویدا و که‌سیان لی
 ده‌رنا‌چیت تاه‌نه‌ا نه‌وه‌ نه‌بیت که‌ هه‌والی رۆچوونه‌که‌یان ده‌گه‌یه‌نیت.

هه‌روه‌ها له‌رووداوه‌کانی پێش هاتی مه‌ه‌دیدا با‌سمان کرد دیاره‌ رۆچوونی نه‌و سو‌پایه‌ش
 به‌وشێوه‌یه‌ی که‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) هه‌والی پێداوه‌ له‌ هه‌موو جیهاندا ده‌بیس‌ریت و ده‌بیت به‌لگه‌یه‌کی
 حاشا هه‌له‌نگه‌ر که‌ نه‌و پیاوه‌ی له‌ (مه‌که‌) به‌یعه‌تی پێداوه‌ به‌راستی مه‌هدی ئاخ‌رزه‌مانه‌، به‌تایه‌تی پاش
 نه‌وه‌ی که‌ لای هه‌موو خه‌لکی ئاشکرا ده‌بیت که‌ ناوی (محمد)ه‌و باوکی‌شی ناوی (عبدالله)یه‌ وه‌
 هه‌موو مه‌رجه‌کانی تریش که‌ پێغه‌مبه‌ر(ﷺ) با‌سی کردوون تی‌دایه‌، ئێ‌تر خه‌لکی پۆل پۆل له‌ده‌وه‌ری
 کۆده‌بنه‌وه‌و به‌یعه‌تی پێده‌ده‌ن، نه‌ویش له‌شکریکی تۆکه‌مه‌و به‌توانایان لی دروست ده‌کات و ته‌واوی

خاکی حیجاز ده خاته ژړر ده سلاټی خوږه وه و به وده شه وه ناو ده ستیت به لکوفرسه ته که ده قوز یته وه و بوار نادات کات به فیر ژ پروات همتا دوژمنه کانی له کوفری جیهانی فریای خوږیان بکه ون و ری گری لی بکه ون، هر بویه به هاوکاری ئو له شکره ئیسلامیه نالاره شهی له روزه هلاکته وه دین و به یه تی پیده ده ون، له ماو به کی که مددا ده ست ده گریټ به سر هم مو ئو ناو چانه ی که پیشتر له ژړر ده سلاټی سوفیانیدا بوون، به ممش به شیکي زوړی وولاتی شام و عیراق و حیجازی بویه کلا ده بیته وه و ده ولته تی خه لافه تی تیدا راده گه یه نیت، له وانه به که سیټک لیره دا پرسیار بکات و بلیت ئه ی له و کاته دا ده ولته ته زه یزه کانی وه که ئه مریکا و ئه وروپا له کوټن و چوټن ریگه به دروست بوونی ئه م ده ولته ئیسلامیه ده ده ن؟

له وه لامي ئه م پرسیاره شدا ده لټین: له فهرمووده کانی پیغمبره وه (ﷺ) وا ده رده که ویت که له مو کاته دا جیهانی کوفر سهرقالتی جهنگی کی گه وړه بن له نیوان خوږیاندا بویه له سهره تادا سهریان ناپه رژیټ هیژو توانایان ناراسته ی ئه م لی شاوه ئیسلامیه بکه ون، به لکو زیاتر له موش له فهرمووده کاند ا وا ده رده که ویت که وولاتانی روزه ناوا به ناچاری هاو پیمانیه که له گهل ئه م هیزه ئیسلامیه له دایک بووه دا دروست بکه ون وه که ته کیکی کی کانی بویه وروبوونه وه ی ئو به ره یه ی که له روزه هلاکته ده له گهلیدا ده جهنگن، هه وړه که (ذي محرم) ره زای خوی لیټ له پیغمبر (ﷺ) ده گریټه وه که فهرموو یه تی: ﴿تصالحون الروم صلحا آمناً و تغزون انهم و هم عدوا من ورائهم فتسلمون و تغنمون ثم تنزلون بمرج ذي ثلول فيقوم فيرفع الصليب ويقول: غلب الصليب، فيقوم اليه رجل من المسلمين فيقتله، فتغدير الروم وتكون الملاحم فيجتمعون لكم في ثمانين غاية مع كل غاية اثنا عشر ألفاً﴾
واته: (له گهل رومه دا پیمانی کی ناشتی ده به ست، نیوه و ئه وان ده جهنگن له گهل دوژمنیت که له پشت ئه وانه وه یه، پاشان سهرده که ون و ده سکه و ټی کی باشتان ده بیټ، پاشان له میرگی کدا داده به زن که گرد و ته پوله کی زوره، له ویدا پیاوټک له رومه کان هه لده ستیت و خاچه که ی خوږیان به رزده کاته وه و ده لیټ خاچه که ی ئیمه سهرکه وت، پیاوټکی ش له موسلمان ه کان هه لده ستیت و ده یکوژیټ، نیژ رومه کان غه درده که ون و پیمانی ناشتی که ده شکټن و جهنگه گه وړه کان ده ست پیده کات، پاشان رومه کان کوزه بڼه وه بوټان به هه شتا نالاره، هر نالایه که دوازه هزار که سی له گهلیدا ه).

ئه م پیمانی ناشتی نیوان ده ولته تانی روزه ناوا و له شکر ی ئیسلامیش وه که پیشتر و وغان له کاتی کدا دیت که (محمدی مهدی) چهند شهر ټی کی سهرکه و تووی تیدا ئه منجام ده دات و ده سلاټی

حدیث صحیح رواه أحمد و ابو داود و ابن ماجه و ابن حبان و صححه الألبانی فی صحیحه لأحادیث المشکاة برقم

(۵۴۲۴).

به سمر تهواوی ناوچه کهدا ده چه سیپیت، ههروهک (نافعی کوری عتبه) له پیغمبر (ﷺ) ده گیریتهوه که فهرموویه تی: ﴿تَغْزُونَ الْجَزِيرَةَ الْعَرَبَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ تَغْزُونَ الرُّومَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ ثُمَّ تَغْزُونَ الدِّجَالَ فَيَفْتَحُهَا اللَّهُ﴾^۱، واته: (شهری دورگی عه رب ده کهن خورا نازادی ده کات له سهر ده ستاندا، شهری خورای گه وره نازادی ده کات له سهر ده ستاندا، پاشان شهری ده جال ده کهن خورای گه وره نازادی ده کات له سهر ده ستاندا).

کهواته مههدی پیش نهوهی شهر له گهل روم و دهوله تانی رۆژناوادا بکات شهر له گهل تهواوی دورگی عه رب و وولاتی فارسدا ده کات و لهو شهرانه شدا سهر کهوتن به ده ست ده هیت و ده سلاتی خوی له تهواوی ناوچه کهدا ده چه سیپیت، به لام پاش نهوهی شهری رومه کان و دوژمنه کانیان کوتای پیت و سهرده کهون که لهو شهردها موسلمانان کان و رومه کان هاوکاری به کتر ده بن دزی نهو دوژمنه، نیر رومه کان و دهوله تانی رۆژناو ده ست به تال ده بن بۆ شهری دهوله ته کهی مههدی، ههر بۆ به له ماویه کی کهمدا سهر له نوی خویان کۆده که نهوه و له فرسه تیک ده گهرین که بیکه به بیان و بۆ ههله شهاندهوهی پهیمانی ناشیه کهو هیرش کردنه سهر له شکری ئیسلامی له ناوچه کهدا، تا له کوتاییدا رووداوی کوشتی نهو پیاوه خاچ په رستهی که خاچه کهی به رزده کاتهوه له لایه که سیک موسلمانان ده کهن به بیان و ناگره ست له گهل موسلمانان کاند ده شکین و ده ست ده کهن به له شکر کیشی و له ناکامدا نهو جهنگه جهانیه گه وره په روودات که له میژووی مروفایه تیدا جهنگی و رووی نه داوه و پیغمبریش (ﷺ) له فهرمووده کانیاندا به (الملحمة الکبری) ناوی ده بات واته (جهنگه گه وره که).

جهنگی (الملحمة الکبری):

پاش نهوهی که (محمدی مهدی) دلنیا ده بیت که رۆه کان نیازی غه دریان هیه و سهرجهمی دهوله ته کانی رۆژناو کۆبوونه تهوه و غمیری شهر کردن هیچ رینگه چاره به کی تر نه ماوه، نه میس سهرجهم له شکری ئیسلامی کۆده کاتهوه و له شاری مه دینه وه به رهو سوریا به ری ده که ویت و لهوی شاری (الغوطة) نزیك (دمشق) پایتهخت ده کاته خیره تگای سوپا کهی ههروهک (ابو الدرداء) رهزای خورای لیبت له پیغمبر (ﷺ) ده گیریتهوه که فهرموویه تی: ﴿إِنْ فُسَّطَ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْمَلْحَمَةِ بِالْغُوطَةِ إِلَى جَانِبِ مَدِينَةِ يُقَالُ لَهَا دِمَشْقُ مِنْ خَيْرِ مَدَائِنِ الشَّامِ﴾^۲، واته: (بنکهو خیره تگای

^۱ رواه مسلم (۲۲۲۵/۴) حدیث رقم (۲۹۰۰) و أحمد و ابن ماجه.

^۲ رواه أحمد وأبو داود والحاكم وصححه.

موسلمانان له پوړۍ جهنگه گهوره كهدا له (غوطه) ده بېت له تهنېشت شارېكوه كه پېي دهوترېت (دېمشق) كه يه كېكه له چاكترين شاره كاني وولاتي شام).

ولاتاني پوړناواش له بهرامبهردا له شكرېكي بي شومار كۆده كهنه وه كه پېكهاتوره له هه شتا نالو هه نالايه كيش دوانزه هزار سهربازي له گه لدايه ههروهك پېشتر له پړوايه ته كه ي (ذي محرم) رهزاي خواي لييت باسما ن كړد، هم له شكره گهوره يهش له ناوچه ي (اعماق) و (دابق) دا داده بېزن كه دوو شوپن له سوريا له نزيك شاري حله ب، وه پاش نه وه ي كه ههردوو سوپا بهرامبهرد يه كتر دهو هستن گفغو گو (مفاوضات) نك پرووده دات له نيوان ههردوو لادا، پومه كان داوا له موسلمانان كان ده كن نه و كه سانه يان ته تسليم بكن كه ده ست دريژيان كردو ته سهر يان و موسلمانان كانش رازي نابن و گفغو گو كه شكست دهه بېت و له كوتايډا شمېر ده ست پي ده كات. (أبو هريره) رهزاي خواي لييت ده ليت پغه مېهر (ﷺ) ههروويه تي: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَنْزِلَ الرُّومُ بِالْأَعْمَاقِ أَوْ بِدَاقٍ فَيَخْرُجُ إِلَيْهِمْ جَيْشٌ مِنَ الْمَدِينَةِ مِنْ خِيَارِ أَهْلِ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ فَإِذَا تَصَافَوْا قَالَتِ الرُّومُ خَلَّوْا بَيْنَنَا وَبَيْنَ الَّذِينَ سَبَّوْا مِنَّا لِقَاتِلِهِمْ فَيَقُولُ الْمُسْلِمُونَ لَا وَاللَّهِ لَا نُخَلِّي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ أَخَوَانِنَا فَيَقَاتِلُونَهُمْ فَيَنْهَزِمُ ثُلُثٌ لَا يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَبَدًا وَيُقْتَلُ ثُلُثُهُمْ أَفْضَلُ الشَّهْدَاءِ عِنْدَ اللَّهِ وَيُفْتَحُ الثُّلُثُ لَا يُفْتَنُونَ أَبَدًا...﴾^۱، واته: (قيامهت هه لتاسيت هه تا پوم له (اعماق) يان (دابق) دانه بېزن، پاشان له شكرېكيان بو دهرده چيت له شاري مهدينه وه، له باشترين و چاكترين خهلكي زهوين لهو پوړزه دا، كاتيك ههردوولا بهرامبهرد يهك ريزده بن، پومه كان ده ليت: ده ست مهينه ريمان با نهو كه سانه ي كه ده ست دريژيان كردو ته سهرمان و نيوه دالده تان داو بيا نكوژين، موسلمانان كانش ده ليت نه به خوا هه رگيز ناهي ليت ده ست دريژي بكنه سهر نهو بريانه ي نيمه، پاشان شمېريان له گه ل ده كن. سي يه كي له شكرې موسلمانان كان لهو پوړزه دا هه لدين، هه تا هه تا يه خوا ليسان خوشنايت و سي يه كي تريان ده كوژرين باشترين شهيدن له لاي خواي گه وره، وه سي يه كيشيان خواي گه وره سهر يان ده خات، هه رگيز جاريكي تر توشي فيت نه بانه وه.....). كه واته وولاتاني پوړناوا وه كو سياست و رهفتاري نيستاشيان كه هه مومون ده بيين لهو پوړزه شدا نهو جهنگه گه وريه به بيانوي ته تسليم كړني چهند كه سيكه وه هه لده گير سين كه له لاي نهوان به نيرهابي و تيرورست ناسراون، به لام نهو پوړزه نه مړونيه كه هه ر موسلمانيك نه مريكا و نه وروپا به دليان نه بېت وولاته كه ي خوي ده يدات به ده سته وه و ته تسليم ياني ده كات، بهلكو نهو پوړزه له شكرې نيسلامي به سهر كړا يه تي

^۱ رواه مسلم في كتاب الفتن، رقم الحديث (۲۸۹۷).

(محمدی مهدی) بهر گری له تاك تاك موسلمانان ده كات نه گهر لهو پناوه شدا جهنگيكي جيهاني ههلبگريسييت، سهبارت به چونهتي شهريه كمش (عبدالله ي كوري مسعود) رهزاي خواي لبييت ده گيرپتهوه كه پتغمهبر(ﷺ) فهرموويهتي: ﴿.... وتكون يوم عند ذاكم القتال ردة شديدة فيشترط المسلمون شرطة للموت لا ترجع الا غالبه فيقتلون حتى يحجز بينهم الليل فيفيء هؤلاء هؤلاء كل غير غائب وتفي الشرطة ثم يشترط المسلمون شرطة للموت لا ترجع الا غالبه فيقتلون حتى يحجز بينهم الليل فيفيء هؤلاء هؤلاء كل غير غالب وتفي الشرطة ثم يشترط المسلمون شرطة للموت لا ترجع الا غالبه فيقتلون حتى يمضوا فيفيء هؤلاء هؤلاء كل غير غالب وتفي الشرطة فإذا كان يوم الرابع نهذ اليهم بقية أهل الإسلام فيجعل الله الذبرة عليهم فيقتلون مقتلة إما قال لا يرى مثلها وإما قال لم ير مثلها حتى إن الطائر ليمر بجنايتهم فما يخلفهم حتى يعبر ميتاً فبعاد بنو الأب كانوا مائة فلا يجدونه بقي منهم إلا الرجل الواحد فبأي غيمة يفرح أو أي ميراث يقاسم...﴾، واته: (....) له كاتي نهو شهريه دا ههلبگريانهويه كي توند دهبيت و خهلكيكي زور (مرتد) دهبنهوه، پاشان موسلمانان كان كۆمهليكيان پهياني مردن دهدهن كه تاسهرنه كهون نه گهرپتهوه، پاشان شهريه كهن ههتا شهو ليكيان جيا ده كاتهوه، پاشان نه مانيش و نه وانيش ده كشيتهوه، هيچيان سهرنه كهوتون و نهوانه ي بهليني مردنيان دابو ههمو له ناوده چن، پاشان موسلمانان كان كۆمهليكيان پهياني مردن دهدهنهوه كه تا سهرنه كهون نه گهرپتهوه، ديسان شهريه كهن تا شهو ليكيان جيا ده كاتهوه، نه مانيش و نهوانيش ده كشيتهوه بهي نهوي هيچيان سهر كهون، نهوانه ي بهليني مردنيان دابو ههمو له ناوده چن، پاشان موسلمانان كان كۆمهليكيان بهليني مردن دهدهنهوه كه تا سهرنه كهون نه گهرپتهوه، پاشان دهست ده كه نهوه به شهر ههتا ئواره داديت نه مانيش و نهوانيش ده كشيتهوه بهي نهوي كهسيان سهر كهون، وه نهوانه ي بهليني مردنيان دابو ههمو له ناوده چن، پاشان كه پروزي حوارهم هات، نهوي كه ماوه له نههلي نيسلام بويان راده پهرن و ههلمهتيان بو دهبن و خواي گهورهش شكستيان بين دههيتت، به جورتيك كوشتاريكيان ليده كهن -يان ووتى: ههركيز نابيري-يان ووتى ههركيز نه بيراهه به جورتيك كه بالنده له نزيكيانهوه تيده پهرت به جيان ناهيلىت به مردوي ده كهويته خوارهوه، نهجا نهوي يهك باوك سهد كس بوون، سهرده كات كهسيان نهماوه تنها يهك پياو نهيتت، نيتر چ دهست كهوتيك دل بيني خوش بيت؟ يان چ ميراتييك دابهش بكرت؟...).

¹ صحيح مسلم، كتاب الفتن، رقم الحديث (٢٨٩٩).

به‌لټې بهرې استی سهر له‌نوی سهر خسته‌وه‌ی ئیسلام و ړووبه‌ړووبوونه‌وه‌ی کوفری جیهانی باجی خوی ده‌یت، نه موسلمانان ده‌توان به ناسانی شکو‌مندی و سهر به‌رزی راپردوویان بگټړنه‌وه و نه‌سهرانی کوفریش به ناسانی ده‌ست له ده‌سلات و جه‌به‌روتی نه‌مړویان ه‌لده‌گرن، بهرې استی موسلمانان ده‌بی بزنان که نه‌و شهره یه‌کلاکه‌ره‌وه‌یان له‌پیشه، ده‌بی دلتیان که جه‌نگی جیهانی نه‌مجاره له نیوان کوفر و ئیسلام‌دایه، نه‌گهر نه‌م راس‌تیه‌ش له دلی موسلمانانی نه‌مړدا هیشتا نه‌گه‌ش‌بیته پله‌ی (یقین)، نه‌وا به‌دلتیانیه‌وه ده‌لټن که نه‌وه راس‌تیه‌ه‌کی به‌لگه نه‌ویسته له‌لایه‌ن دارپژهران و نه‌خشه کی‌شمه‌رانی سیاس‌تی ده‌ولته‌ه زه‌تړه‌کانی کوفری جیهانی بو غوونه (ولیم غایکار) که له کزتای ساله‌کانی په‌نجاکاندا کتبی (احجار علی رقعة الشطرنج) ی نویسه پاش نه‌وه‌ی که به به‌لگه‌وه ده‌یسه‌لمیتت که ه‌مردو جه‌نگی جیهانی یه‌کم و دووهم به‌دستی سهرمایه‌دارانی جووله‌کهو پلان دانه‌رانی زایو نزمی جیهانی ه‌لگیرسا، دیته سهر باسی جه‌نگی جیهانی سی‌یم و ده‌لټت (نصل الی الحرب العالمیة الثالثة المقبلة و هذه رسم المخطط لها ان تنشب بنتیجة النزاع الذي سوف یثیره رؤوس المؤامرة الصهیونیة العالمیة بین الصهیونیة السیاسیة و العالم الاسلامی)^۱، واته: (دینه سهر سی‌یم‌ی جیهانی داهاتوو نه‌م جه‌نگه‌شیان وا نه‌خشه‌ی بو کی‌شراوه که له ناکامی نه‌و ململانی‌یه‌دا ړوو بدات که سهرانی پیلان گټړی زایونیزمی جیهانی له‌نیوان زایونیزمیه‌تی سیاس‌ی و جیهانی ئیسلامی دا به‌رپای ده‌که‌ن).

که‌واته سیاس‌ت مه‌داریکي ړوژناوایی وه‌ک (ولیم غای کار) هر له سالانی په‌نجاکانه‌وه دهرکی به‌و نه‌خشه‌و پلانه کردووه که به جوړیک دارپژراوه جه‌نگی جیهانی سی‌یم له نیوان جیهانی ئیسلامی و به‌ره‌ی ړوژناوادا ړوو بدات. وه له درپژده‌ی کتبه‌که‌یدا زیاتر تیشک ده‌خاته سهرنه‌و نه‌خشه‌و پیلانه ده‌لټت: نه‌و جه‌نگه‌وا نه‌خشه‌ی بو کی‌شراوه که ه‌مردو جیهانی ئیسلامی و جیهانی مه‌سیحی تیوه بگلنیرت و به یه‌کدا بدرین، به جوړیک که ه‌مردو لایان تیابچن و یه‌کزی بو‌نینه‌وه‌و له کزتاییشدا ده‌ولته‌تیکي جووله‌که‌ی جیهانی دروست بکه‌ن که‌پایته‌خته‌که‌ی (قدس بیت و نه‌و پادشا چاوه‌روان کراوه‌ش حوکمی بکات که باوه‌ریان وایه له‌ته‌ورات) دا مژده‌ی بی‌دراوه.

نه‌و جه‌نگه‌ جیهانی یه‌ چاوه‌روان کراوه‌ش نه‌مړو ته‌واوی جووله‌که‌و گاوه‌کان وه‌ک بیرو باوه‌رپیکي نایینی قه‌ناعه‌تیا نینه‌تی و له کتبه‌کانی خزاندا به شهری (هرمجدون) ناوی ده‌به‌ن، پیشیان

^۱ احجار علی رقعة الشطرنج ولیم غای کار ص ۲۰

وايه كه گۆره پانی شهړه كېش له (فلسطين و سوريا و لبنان) دا ده بڼت. لهم چه ند ساله ی دوايشدا دهيان كتيبان لهو باره يوه نوو سيوه.

بو غورونه ژنه نوو سهري نهمريكي (جريس هالسل) له كتيبي (النبوة والسياسة) دا ده لښت: (اننا نؤمن كمسيحين ان تاريخ الإنسانية سوف ينتهي بمعركة تدعى (هرمجدون)، و ان هذه المعركة سوف تتوج بعودة المسيح الذي سيحكم بعودته على جميع الأحياء و الأموات على حدّ سواء)^١، واته: (نيمه وه كو دپانه كان باوه رمان وايه كه ميژووي مروفايه تي به جهنگيك كوتاي ديت كه پي دهوتريت (هرمجدون)، نهم شهړهش به گهړانه وي (مسيح) ي چاوهړوانكراو كوتاي ديت، كه له گهړانه ويه كدا حوكمي هممو زيندوو و مردوو كان وهك يهك دهكات).

دپانه كان نهو بېرو باوه ريشان لهو (انجيل) هوه وهرگرتوه كه نه مړو له بهر دهستان دايه ههروك له (سفر الرؤيا/ ١٦-١٦) دا هاتوه ده لښت: (وجعت الأرواح الشيطانية جيوش العالم كلها في مكان يسمى (هرمجدون))^٢، واته: (رؤحه شهيتانيه كان له شكره كاني جيهانيان هه هممو له شو تيكدا كوكرده وه كه پي دهوتريت (هرمجدون). نهم قهناغه تمش نهك هه ر تنها له بېرو باوه ري خهلكي سادهو پياوه تايينه كاني گاوو جووله كه كاندا بووني ههيه، بهلكو له ميشكي دهسه لاتدارو سياست مه داره كانيشدا هه مان قهناغه ت ههيه، نهو هتا خواوه ني (البعث الديني في السياسة الأمريكية) ده لښت: (ان سبعة من رؤساء أمريكا يؤمنون بمعركة (هرمجدون))^٣، واته: (جهوت له سهر كرده كاني نهمريكا باوه ريان به شهري (هرمجدون) ههيه. هه ر لهو باره يه شهوه (رونالد ريغان) ي سهر وكي پيشري نهمريكا ده لښت: (ان هذا الجيل بالتدريج هو الجيل الذي سيري (هرمجدون))^٤، واته: (خهلكي نهم جيله ي نيتا نهو خهلكه كه شهري (هرمجدون) ده بين).

به لښي نهم راستپانه ههموي بهلگن له سهر نزيك بوونه وه و هاتنه دي فهرمووده وه به لښه كاني پيغمبر (ﷺ) سهاره ت بهروداني نهو جهنگه جيهانيه گهوره يه كه هه رگيز مروفايه تي كاره ساتي واي به خووه نه بينيوه، جهنگيك ده بڼت كه ههروك پيغمبر (ﷺ) ده فهرمويت ته نانه ت بالندهش به ناسماني شهړه كه وه قوتار نابڼت و ده كه ويته خواره وه كه نه ممش ناماژه يه بو نهو ههموو چه كه كيمياوي و نه ترميمه ي كه لهو شهړه دا به كار ده هيتريت. نهم ههموو فهرموودانهش نهك وهك

^١ النبوة والسياسة جريس هالسل ص ١٩

^٢ الإنجيل ص ٣٨٨.

^٣ الوعد الحق والوعد المفترى ص ٣٩.

^٤ النبؤ و السياسة ص ٦٦

هندیک کهسی ناحالی لیان تی ده گات که گوايه خولکی سارد ده کاتوه و موسلمانان ناومید ده کات، بهلکو بهینچه وانهوه نومیدی زیاتر به موسلمانانی چهوساوه و ژیر دهستهی نهم سهردهمه ده دات و مزدهی ناسویه کی گمش به گویاندا ده چریتیت که موسلمانان تیایدا یهک دل و یهک دهست و یهک ریز کۆده بنهوه و روو به رووی کوفری جیهانی دبنهوه و بۆ جاریکی تریش حوکم شهر یعتی خوا له سهر زهوی ده چه سپننهوه، نهو که سانهی واتیده گن که هر کات مهدی هات له سفره وه دهست پیده کات و له سفره وه خه لکی به ره و ئیسلام بانگهیشت ده کات، نهوانه به ههله دا چوون، بهلکو له پیش هاتی مههیدا رابونیکی ئیسلامی به هیز سهرانهی جیهان ده گریته وه قوناغ به قوناغ به ره و پیشه وه ده روات و (محمدی مهدی) یش له کاتی هاتیدا ته نها نهرکی کۆ کردنه وهی جه مسره کانی نهو رابونه و رابه رایه تی کردنیان له نه ستۆ ده گریته. له شکره ئیسلامیه نالا ره شه کهی رۆژه لایش باشرین بهلگه یه له سهر نهو راستیه، که واته پیش هاتی مهدی ههول و کۆششیکی زۆرو زهمینه ساریه کی باش ده کریت بۆ گه یشتن بهو رۆژهی که موسلمانان بتوانن تیایدا خهلافهت بگپننهوه، نهو نهو زهمینه ساریش نه مرۆ نهرکی سهرشانی هه موو موسلمانیکه و، با چی دی که سمان پیشینی لی نه کهینه وه به بیانوو و به هانهی بی بهلگه خو مان هه لته خه لته تین.

دهوله تی ئیسرائیل و رۆلی جووله که نهو جهنگه دا:

له وانه یه که سیك پرسیار بکات و بلیت (نهی باشه نهو قهواره یه ی که نه مرۆ به دهوله تی ئیسرائیل ناو ده بریت له پاش نهو جهنگه گه وره یه ی له نیوان له شکری ئیسلامی و هاو یه یانیی نهو روپادا روو ده دات چی به سهر دیت به تایهت که لهو جهنگه دا هیزه کانی نهو روپا ده شکین و ئیسرائیلیش بی پشت و پهنا ده میتیمه وه؟).

بۆ وهلامی نهم پرسیاره ش ده لێن خوی گه وره له قورنانه دا ده فهرمویت: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لُتُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوهَا كَبِيرًا (٤)﴾ فایذا جاء وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّقْعُولًا (٥)﴾ نهم رددنا لكم الكرة عليهم وأمددناكم بأموال وبنين وجعلناكم أكثر نفيرا (٦)﴾ إن أحسنتم أحسنتم لأنفسكم وإن أسأتم فلها فإذا جاء وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبَرُوا مَا عَلِمُوا ثَمِيرًا^١، واته: (نوسيو مانه بۆ نه وهی اسرائیل له کتیبه که یاندا واته (تهورات) که نیوه دوو جار له سهر زهوی فهسادو خراپه کاریه کی زۆر ده نیتنه وه و سهره رۆیی و لوت به رزیه کی گه وره ده که ن،

^١ الأسراء (٤-٧).

له جارى يه كه مى نهو بهلته دا، كۆمهليك بهندهى خۆمانان ناردنه سهر كه خاوهن زه برىكى توند بوون، نهوانيش مال و ناوايى تانيان خاپور كرد و بهلتيى خوا هاته جي. له پاش نهوه بۆ جاريكى تر بو ارمان دانى دهسه لات بگر نهوه دهست و مال و نهوهى زۆرمان بى بهخشين له جاران زياتر، نه گهر چاكتان كرد نهوا بۆ خۆتان چاكه نه گهر خراپيشتان كرد نهوا ههر له سهر خۆتان ده كه ويته، ههر كاتيكيش كه وادهى بهلته كهى دووه مان هات وهك جارى يه كه م كۆمهليك بهندهى خۆمانتان بۆ ده نيرين كه رپوتان رهش و ريسوابكه و بههه مان شيوه جارى يه كه م بچنه وه ناو مزگوته كهى (قدس) و هه موو لوت بهرزي و خراپه كارييه كي نيويه تيدا ريشه كيش بكه ن).

بهلتي له قه دهري جووله كه دا خواي گه وه نو سيويه تي كه دوو جار بو ارمان بۆ ده ره خسيته له خاكي (فلسطين) دا دهسه لات بگر نه دهست و مزگوتي (بيت المقدس) يش بكه ويته دهستان، جارى يه كه م له دواي وه فاتي سليمان پيغه مبه ر بوو سه لامى خواي لييت كه ههر چى خوا پتي ناخوشه له ماوهى دهسه لاتياندا كرديان به جورتيك كه گالتهيان به شهريه تي خوا ده كرد و دهيان پيغه مبه ري نير دراوي خاوايان سه ربري، تا خواي گه وه رقي و قيني خۆي رشت به سه ريانداو له شكري (نبوخذ نصر) ي له سه دهى (٥) ي پيش زايندا نارده سهريان و تهخت و تاراجي له بن ده ره تيان و زياتر له (٥٠٠) پينج سه ده هزار كه سي لي كوشتن، نهو ه شي كه ماوه به كووت و زنجير كراوي ره وانه ي شاري (بابل) كرد، به جورتيك بۆ ماوهى دوو سه ده خۆيان و نهوه كانيان لهو شاردا دهست به سه ر بوون، وه لهو كاته وه هه تا ئه م سه ده يه جووله كه په رته وازه و ناواري وولاتان بوون، تا له ناوه راسي ئه م سه ده يه دا به شي دووه مي ئه م قه ده ره خوايه هاته دي و بۆ جارى دووه م له خاكي (فلسطين) و (بيت المقدس) دا دهسه لاتيان گرته وه دهست، به لام ههر ته مي نه بوون، ئه م جار هه ز زۆر زياتر له جارى يه كه م دهستان دا وه ته فه ساد و خراپه كاري، به جورتيك كه فه سادي جووله كه له هه موو كوئج و قوژبنكي ئه م دنيا يه دا رهنگ دانه وهى هيه و رقي و كينه ي په رته وازه ي و ناواري و سه رگهرداني زياتر له دوو هزار سال بهرامبه ر هه موو خهلكي جيهان له خۆ گرتوه.

ئه م جاريان جووله كه له سه ر پلاني ووردو نه يتي و نه خشه ي دارپژراو كارده كهن، مبه ست و ئامانجيشيان ههروهك خۆيان دهلتي گيړانه وهى حوكمي (داود) و بنيات نانه وهى ههيكه له كهى سوله يمانه له شويني ئيستاي (بيت المقدس) دا پاش روو خاندي مزگوته كه، پاشانيش له ويته و دهوله تيكي جيهاني دا به زرين كه حوكمي هه موو جيهان بكات و سه رجه م خهلكي جيهان كه جووله كه نين بنكه نو كه ر و خزمه تكاري جووله كه و تو له ي دوو هزار سالي رابردوويان لي بكه نه وه.

لهو پټاوه شدا له کۆتایی سدهی رابردو ودا گهوره سهرمايه دارانی جووله کهو پساوانی بهرزی نایینیان له سهرانسهری جیهاندا چهند کۆنگره یه کیان نه نجامدا بهمه بهستی نه خشه دانان بۆ گه یشتن بهم ناواته، که دواترینیان له سالی ۱۸۹۷ له شاری بازل له سویسرا نه نجام درا له ژیر چاودیری (تیودور هرتزل) که ناسراوه به باوکی جووله که، بوختهی نهو نه خشه و پلانهش که له لایهن سهرانی جووله کهی جیهانیه وه له کۆنگره نه دا داریژرا ناوبرا (بروتوکولات حکماء صهیون) و گرنگترینی خاله کانیش نه مانه ن:

۱- دهست به سهر داگرینی تهواری سهر چاوه کانی پارهو زیږ و هۆکاره کانی راگه یاندن له جیهاندا، که به هۆی پارهو ده توان ههر فیتنه و ناشویک له ههر شوین و کاتیکدا خۆیان بیانه ویت دروستی بکه ن و نهو لایه نه شی تیدا سهر بخه ن که خۆیان مه به ستیانه. وه له ریگهی هۆکاره کانی راگه یاندن شه وه ده توان قه ناعه تی خه لکی بگۆږن و رای گشتی جه ماوه ریش به ناره زووی خۆیان هه لسورین.

۲- دامالینی خه لکی له ناین (چ ئیسلام و چ مه سیحیت) و ږووخاندنی حکوم مه ته دینییه کان، چونکه ناین گه و ره ترین به ره به سه له بهر به نه نجام گه یشتی پلانه کانی نه واند، نه ویش له ریگهی:

ا- دارشتی چهند بیرو که یه کی نوئ له بواره جیا جیا کانی ژياندا له لایهن چهند زانایه کی خۆیان وه که نهو بیرو کانه دژ به دین بن و ناین له ژیان داږن، وه نه مانیش له ریگای هۆکاره کانی راگه یاندن وه خه لکیان قه ناعه تی به بکه ن^۱ بۆ نه و نه:

بیرو که ی شو عیه ت له لایهن (کارل مارکس و انجلس) که ههر دوو کیان جووله که ن. بیرو که ی گێږانه وه ی بن چینه ی مروڤ بۆ مه یون له لایهن (چارلس داروین) که نه ویش جووله که یه.

بیرو که ی ږه های جنسی له لایهن (سیجموند فروید) که نه ویش جووله که یه. بیرو که ی (عشیه و وجودیه) له لایهن (جان پۆل سارتر) که نه ویش جووله که یه. بیرو که ی دروست بوونی کۆمه لگا کان له لایهن (دوکاریم) که نه ویش جووله که یه. بیرو که ی الحادیه ت له فه لسه فه دا له لایهن (فردریک نیشه) که نه ویش جووله که یه. وه ده یان بیرو که ی تر که بوونه مایه ی وه لانانی ناین له فکر و ږه فکار و ژيانی خه لکدا.

^۱ بروتوکولات حکماء صهیون محمد خلیفه التونسي بروتوکول ۱۲

^۲ بروتوکولات حکماء صهیون محمد خلیفه التونسي.

ب- هه‌لگيرسانی جهنگی جیهانی یه‌که‌م که به‌شیویه‌ک نه‌خشه‌ی بۆ دارپژرابوو که ناکامه‌که‌ی به‌رووخاندنی هه‌ردوو ده‌وله‌ته‌ ئاینیه‌که‌ی جیهانی نه‌و کاته‌ کۆتایی پی‌ بیت (واته‌ ده‌وله‌تی خه‌لافه‌تی عوسمانی ره‌مزی نیسلام و ده‌وله‌تی قه‌یسه‌ری رۆوسیا ره‌مزی مه‌سیحیه‌ت) تا که‌س نه‌میتیت به‌رگری له‌ ناین بکات و بیته‌ به‌ره‌رست له‌ به‌رده‌م به‌ نه‌نجام گه‌یشتنی پلانه‌کانی جووله‌که‌دا^۱

وه‌ له‌ شوینی نه‌واندا دوو ده‌وله‌تی تریان دروست کرد له‌سه‌ر بناغه‌ی پی‌باوه‌ری و دوژمنایه‌تی کردنی ناشکرای ناین، یه‌که‌میان: دیکتاتۆریه‌تی شویعه‌ت بوو له‌ رۆوسیا‌دا له‌سه‌ر ده‌ستی (لینین و تروتسکی) که هه‌ردووکیان جووله‌که‌ بوون، نه‌وی تریشیان دیکتاتۆریه‌تی عملانی تورکیا بوو له‌سه‌ر ده‌ستی (کمال اتاتۆرک)ی به‌کری گه‌راوی جووله‌که‌. به‌م دوو ریڭه‌یه‌ توانیان که الحاد و عملانیه‌ت و پی‌دینی بکه‌نه‌ دروشم و کالای جیهان له‌ سه‌ده‌ی بیستم‌دا.

۳- هه‌لگيرسانی جهنگی جیهانی دووه‌م که به‌شیویه‌ک نه‌خشه‌ی بۆ دارپژرابوو که ناکامه‌که‌ی به‌ دروست کردنی ده‌وله‌تیکی جووله‌که‌ له‌ (فلسطین)‌دا کۆتایی پی‌ بیت که هه‌روه‌ک له‌ سالی ۱۹۴۸‌دا نه‌و ده‌وله‌ته‌ راگه‌یه‌ندرا^۲

نهمو له‌ریڭه‌ی نهم دوو جه‌نگه‌وه‌ سه‌رمایه‌دارانی دووله‌که‌ توانیان به‌شی زۆری سه‌رچاوه‌کانی پاره‌و نابووری جیهان بجه‌نه‌ ژێر کۆنژۆلی خۆیان.

۴- کارکردن بۆ هه‌لگيرسانی جهنگی جیهانی سێ‌یه‌م که وه‌ک له‌ پێشتر له‌ (الملحمة الکبری)‌دا باسمان کرد به‌شیویه‌ک نه‌خشه‌ی بۆ دارپژراوه‌ که هه‌ردوو جیهانی نیسلامی و مه‌سیحی تیدا به‌دریت به‌یه‌ک‌دا و هه‌ردوو لایان به‌یه‌ک‌تر له‌ناوه‌رن و مروفایه‌تی دووچارای نه‌هامه‌تی و قه‌یرانیکی وه‌ها بکه‌ن که ده‌سلاتی هه‌ج شتیکی نه‌میتیت و رازی پی‌ به‌ هه‌ر که‌س که به‌توانیت کۆتایی نه‌و جه‌نگ و مال کاولیه‌ به‌یتیت نه‌گه‌ر نه‌و که‌سه‌ خوودی شه‌یتان خۆشی بیت^۳

۵- پاش کۆتایی نه‌و جه‌نگه‌ دینه‌ سه‌ر جی‌به‌جی کردنی خالی کۆتایی نه‌خشه‌و پلانه‌که‌یان که‌نه‌ویش هاتنی نه‌و رزگارکه‌ره‌یه‌ که پتویست وایه‌ له‌سه‌ر ده‌ستیدا کۆتایی به‌هه‌موو جه‌نگ و ناکۆکیه‌کانی جیهان به‌یتریت و ده‌وله‌تیکی جیهانی دا‌به‌م‌زینیت له‌سه‌ر شیوازی نه‌ته‌وه‌یه‌ که‌گرتوه‌کانی نه‌م‌رۆ که‌بتوانیت حوکمی هه‌موو جیهان بکات، نه‌و رزگارکه‌ره‌ش وه‌ک

^۱ احجار علی رقعة الشطرنج و لیم غای کار ل ۲۰.

^۲ احجار علی رقعة الشطرنج و لیم غای کار.

^۳ یوم الدین هـ. سنیفس ل ۵۵.

له پروتوکولته کياندای باسی ده کهن^۱، ده بی پاشای هممو جیهان بیت و هممو جیهان به
 خوی بزانت و بۆ ئم مبهستهش گورهترین درۆ و بوختان له میژوودا ههلهدهستن که گوايه
 ئم رزگار کهره (هزههتی مهسیح) خویهتی و جارێکی تر دابه زیویه ته سه زهوی بۆ نهوهی
 خویهتی له سه زهوی دا بکات و بهنده کان و شوین که وتوووه کانی و جیهان به گشتی رزگار
 بکات لهو تهنگ و چهله مهیهی که تی که وتوون و خوشی و کامه رانی بگه رتهوه بۆ سه
 زهوی، ئه و رزگار کهرهش بۆ نهوهی که خه لکی به ته وای قه ناعه تی پی بکه ن که (مه سیحی
 رزگار کهر) خویه تی و خوی راستیانه ده بیت توانایه کی بی سنووری هه بیت و وه ک
 (مه سیحی) یه که م جار سه لامی خوی لیبیت بتوانیت چه ند کارێکی وه ک (معجزه) نه نجام
 بدات که له توانای خه لکی ناسای دا نه بیت، بۆ ئم مبهستهش هه رچی زانست و زانیاری
 پیشکه وتوو ههیه ته نانه ت سحریش ده خه نه خزه مه تیه وه تا بتوانیت چه و به ست له خه لک بکات
 و قه ناعه تیان پی بئیت. به لێ ئه و رزگار کهره ی که جووله که نه خشه ی بۆ هاتنی کیشاوه ئه و
 مه سیحه یه که پیغه مبه ر (ﷺ) پی ده لیت (مه سیحی ده جال).

به لێ نه وه ی که با سمان کرد نه خه ونه و نه خه یال و نه له خه ژمانه وه هه لمان به ستروه،
 به لکونه خشه و پلانیکی شه تیانییه که سه رانی جووله که دایان رشتوه و به درێژایی سه ده ی رابردو
 خال به خال و قوناغ به قوناغ جی به جی یان کردووه تا گه یشتۆ ته قوناغه کانی کوتای، رووداوه کانی
 ئم سه ده ی رابردووهش باشترین به لگه ن له سه ر بوونی ئه و نه خشه و پلانه ی که له (پروتوکولات) دا
 به رنامه ریژی بۆ کراوه و هه ر که سیکیش مه به ستینی زانیاری زاتر له و باره وه بزانت با بگه رته وه
 بۆ نه و ده یان و سه دان کتیانه ی له و باره یه وه نوو سرون له لایه ن که سانی رۆشن فکر و روناک بیری
 جیهانیه وه که هه ر له قوناغه کانی یه که مه وه ده رکیان به م مه رامه گلاوه ی سه رانی جووله که ی
 جیهانی کردووه و هه ولێان داوه خه لکی لی ناگادار بکه نه وه.

له و کتیانه ش:

- ۱- الخطر المحیط بالإسلام.....الجنرال التركي جواد رفعت اتیلخان.
- ۲- الخطر اليهودي (بروتوکولات حکماء صهیون).....محمد خليفة التونسي.
- ۳- التلمود تاریخه و تعالیمهظفر الإسلام خان.
- ۴- أحجار علی رقعة الشطرنجوليام غاي کار.

^۱ ات حکماء صهیون محمد خليفة. بروتوکول ۱۸-۲۴

- ۵- اليهودي العالمي هنري فورد.
- ۶- من يجرؤ على الكلام بول فيندلي.
- ۷- حكومة العالم الخفية شريب سبرليرو فينتش.
- ۸- المفسدون في الأرض س-ناجي.
- ۹- حقيقة الماسونية محمد علي الزعبي.
- ۱۰- مذكرات السلطان عبدالحميد محمد حرب عبدالحميد.
- ۱۱- اليهود والمياسة الأمريكية؟؟؟ ستيفن د. ايزاكس.

بهلام بابيتهوه سدر وهلامی پرسیاره که یه کهم جار و بزاین نهو دهولتهه ی کهئه مرؤ پی ی دهوتریت ئیسرائیل چی بهسدر دیت؟

له وهلامدا دهلین: ههروهك خواى گهوره له نایهتهکانی سهههتای سورهتای (الإسراء) دا بهلئیدابوو نهوا بۆ جاری دووهم جووله که لهخاکى (فلسطين) دا دهسهلاتیان گرتۆتهوه دهست و دهست درئى دهکهنه سدر مزگهوتى (بيت المقدس) وههولتى رووخانى دهدهن و ههموو جیهانیشیان غهرقى فساد و خراپه کارى کردووه، بهلام ههه لهو نایهتهشدا بهلئى داوه که نهم جارەش بهدهردى جاری پیشوویان بهریت بهلكو خراپه ریش، وه پیغمبه ریش (ﷺ) ههمان مژده ی داوه، نهوه تا (أبو هريره) رهزای خواى لیبت له پیغمبه ره وه (ﷺ) ده گیریت هوه که فهرموویه تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلَهُمُ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِئَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ وَالشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْفَرَقْدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ الْيَهُودِ﴾^۱، واته: (قیامهت ههتاسیت ههتا موسلمانان شهر له گهل جووله که دا ده کهن، موسلمانان کان زالده بن بهسدریاندا و دهیان کوژن، ههتا وای لى دیت جووله که له بن بهرد و داردا خوی دهشاریت هوه، خواى گهوره بهرده که یان داره که قسهو دهلئت نهی موسلمان نهی بهنده ی خوا نهمه جووله که یه له پشت منهوه وهه بیکوژه، تهنها دارى توترک نه یبت قسهناکات چونکه له دارى جووله که یه).

بهلام هاتهده ی نهم مژده یه ی پیغمبه ر (ﷺ) له دواى کوشتنی دهجال لهسدر دهستی (عیسی) دا سهلات و سهلامی خواى لهسهریبت وهك دواتر باسی ده کهین نهك له دواى جهنگه جیهانیه گهوره که، وهله دواى روودانی جهنگه که ههتا هاتنی دهجال له فهرمووده کاندای ههچ باسی جووله که نه کراوه، بۆیه پیمان وایه که سهرانی جووله که که دارپژه ری پیلانی نهو جهنگه ن ههول بدن بهشیویهك له

^۱ صحیح مسلم (۲۲۳۹/۴) رقم (۲۹۲۳).

شیوه کان جووله که کانی ئیسرائیل له ناگری ئه و جهنگه دوور بگرن تا ئه و کاته ی هه موو له ده وری ده جال کۆده بنه وه، وه ئه گهر خه لکانیکیان له و جهنگه دا تیا بچیت یا خود ئیسرائیل بهر گورزی موسلمانان بکه ویت ئه و دلتیان وه که جهنگی جیهانی دووهم له پنگای هۆکاره کانی راگه یاندنه وه مه سه له که هه زار ئه وه نده ی قه باره ی خزی گه وره ده که ن تابوان له و پنگه یه وه زیاتر عه تف و وولاتانی ئه وروپا و جیهان به ره و خۆیان را کیشن و خۆیان به غه در لیکرا و به سه ته زمان و تیا جووی ئه و نیوه نده له قه لثم بده ن. ههروه ها پشمان وایه که له دوا ی سه ر که وتی موسلمانان له و جهنگه دا ئیسرائیل وه که ده ولت نامیت، چونکه مه عقول نه له شکری ئیسلامی به ره و (اسطنبول) بکه ویت پێ بۆ رزگار کردنی، به لām نه دات به بوونی قه واره ی ئیسرائیل له بن هه نگلیدا، به تایبه تی که گۆره پانی شه ره کهش سوریا و فه له ستین و لوبانه، به لām نایا بۆچی کوشاری گه وره ی موسلمانان بۆ جووله که دوا ده که ویت هه تا دوا ی کوشتی ده جال؟ نه مه یان له ناستیدا ده وه ستین و هیچ نا لێن چونکه له فه رمووده پیرۆزه کاندا هیچ نامازه یه کی بۆ نه کرا وه.

نازادکردنی (قسطنطنیه):

مه به ست له شاری (قسطنطنیه) شاری (اسطنبول) ه که بۆ ماوه ی دوو هه زار سا ل پایته ختی ده سه لاتی رۆم و مه سیحیه کان بوو که یه که م جار له سه ر ده ستی سه رکرده ی ئیسلامی لا ودا نازادکرا به ناوی (محمد الفاتح) له سا لی ۸۵۷ ی کۆچیدا و دوا ی ئه وه ئه و شاره بۆ ماوه ی زیاتر له چوار سه ده پایته ختی خه لافه تی ئیسلامی بوو که عوسمانیه کان ده یان برد بو رپۆه، تا دواتر له دوا ی جهنگی جیهانی یه که م خه لافه تی ئیسلامی رۆخوا (سلطان عبدا لحمید) ی دووهم که ناخیر خه لیفه ی ده ولته ی عوسمانی بوو وه لانرا و جله و ی ده سه لات که وته ده ستی (کمال اتاتورک) که پیاوکی عملانی دژ به ئیسلام بوو، له ماوه ی ده سه لاتیدا هه ولتی دا به هه موو شیوه یه که ئیسلام له تورکیادا ریشه کیش بکات و ناسنامه ی ئیسلامی ئه و وولاته بگۆریت، بۆ ئه و مه به سه ته ش رژی میکی عملانی دا پلۆ سینه ری تیدا دامه زراند و پایته خته کهشی له (اسطنبول) ه وه گواسته وه بۆ (أنقرة)، وه له و پیرۆزه شه وه هه تا ئیستا (استنبول) له ژیر ده سه لاتی عملانیه ت و کوفر دایه، وه هه ر واش ده میتیته وه هه تا له سه ر ده ستی سوپاکه ی (محمدی مه دی) دا نازاد ده کریت. نازادکردنی ئه و شاره ش له چاش ئه وه دادیت که موسلمانان له جهنگه گه وره که دا سه رده که ون و هیژ و ده سه لاتی رۆم و ده ولته رۆژنا وایه کان له بن هه لده کۆلن و ئیر هیچ رێگرو به ره به ستیک نامیت له به رده میاندا، وه پێ ده چیت که پاشماوه ی له شکره شکا وه که ی رۆمه کان به ره و (اسطنبول) پاشه کشی بکه ن و هه لپین، وه به دلتیا شه وه ده توانین بلێن که له شکری عملانی تورکیاش له جهنگه گه وره که دا

هاو په یمانی رڼمه کان بووه دژى موسلماننه کان، هر بڼه له گټل سهر کهوتنى موسلماننه کان له جهنگه گوره کهدا بهی وستان له شکری نیسلامی پروده کاته (اسطبول) ههروه که له فهرمووده کهى پتغمبهردا (ﷺ) هاتوه که (أبو هريره) دهیگپرتنهوه له دواى سهر کهوتنى موسلمانان له جهنگه گوره کهدا ده فهرمویت: ﴿فَيَفْتَحُونَ قُسْطَنْطِينَ﴾، فینما هم یقتسمون الغنم قد علقوا سؤوفهم بالزيتون، إذ صاح فيهم الشيطان: إن المسيح قد خلقكم في أهلكم فيخرجون وذلك باطل، فإذا جاءوا الشام خرج....^۱، واته: (پاش نهوى شارى قسطنطينيه نازاد ده کهن، وه له کاتيکدا که سهرگرمى دابمش کردنى دهسکهوتى شهړه کهن و چهک و شمشيره کانيان به دارزه يتونه کانداهه لئواسيوه، لهو کاته دا شهيان له ناويان هاوار دهکات و دهليت: مهسحى دهجال له دواتانهوه پهلامارى مال و مندالتى داو، نهوانيش به پهله دهگپرتنهوه وهه واله کمش درڼه، پاشان که دهگنه شام نينجا (دجال) دهرده چيت.....).

نهمو سهارهت به چونه تى نازاد کردنى شاره کمش هر (أبو هريره) رهزای خواى لييت له پتغمبهردا (ﷺ) دهگپرتنهوه که فهرموويه تى: ﴿سمعتهم بمدينة جلب منها في البر وجانب منها في البحر؟ قالوا: نعم يا رسول الله، قال: لا تقوم الساعة حتى يغزوها سبعون ألفا من بني إسحق، فإذا جاءوها نزلوا، فلم يقاتلوا بسلاح، ولم يرموا بسهم، قالوا لا إله إلا الله والله أكبر، فيسقط أحد جانبيها، قال: ثور لا أعلمه إلا قال الذي في البحر، ثم يقولوا لا إله إلا الله والله أكبر، فيسقط جانبها الآخر، ثم يقولوا الثالثة لا إله إلا الله والله أكبر، فيخرج لهم، فيدخلوها، فيقتلوا، فبينما هم يقتسمون المغام إذ جاءهم الصريخ فقال: إن الدجال قد خرج، فيركون كل شيء ويرجعون^۱، واته: (شاريكتان بيستوه به شيكى له ووشكايدايه و به شيكى له ناودايه؟ ووتيان: بهلئى نهى پتغمبهردى خوا، فهرمووى: قيامت هه لناسيت هه تا هه فتا هه زار له نهوه كاني اسحاق هيرشى بڼ ده كهن، كاتيك كه دهیگنهى، داده بهزن، نه به چهك شهيان له گټل ده كهن و نه تيريشيان تى ده گرن، هر نهوه نده ده ليتن (لا اله الا الله و الله اكبر) لايه كى دهر ووخيت، (ثور) كه يه كيكه له وانهى فهرمووده كه ده گپرتنهوه ده ليت: وازانم ووتى نهو به شى كه له دهر يادايه، پاشان بڼ دووهم جار ده ليتن لا اله الا الله و الله اكبر، لايه كهى تيريشى دهر ووخيت، پاشان بڼ جارى سنيهم ده ليتن لا اله الا الله و الله اكبر، نه مجاره بويان بويان ده كپرتنهوه و ده چنه ناوى و دهسكهوتيكى ززريان ده بيت، وه له كاتيکدا که سهرگرمى دابمش کردنى

^۱ رواه مسلم (۲۲۲۱/۴) رقم (۲۸۹۷).

^۱ رواه مسلم (۲۲۳۸/۴) رقم (۲۹۲۰).

دهستكهوته كانن، دهنگيك له ناوياندا بلاړ دهپتهوه كه (دهجال) ههستاوه، ئيرهموو شتيك به جى دهپتلن و دهگريتهوه).

لهم فرموده پروزه دا بومان دهردهكهوت كه نهو كهسانه (اسطنبول) نازاد دهكن كومهله موسلمانين، له نهوه (اسحاق)ن، نهوه (اسحاق)يش وهك زاناكان دهلين مهبست پى رومه كان خويانن، كه تهمش بهلگيه لهسر نهوه كومهلتيكي زوريش له رومه كان لهوسردهمه دا موسولمان دهن و له ريزي لهشكري ئىسلامي دا دهجنگن و (اسطنبول)يش لهسر دهستي نهواندا نازاد دهكرت. هروكه ئىمامي (النوي) له شرعي (مسلم) دا باسي دهكات. وه رهئيشي وايه كه نهو كومهله يه كم جار رومه كان له پيش دهستكردي جهنگه گوره كه دا دويان دهكرد كه موسلمانان ته تسليميان بكن هر لهو رومانه بن كه پيش موسلمان بوون و چوونه ته ريزي لهشكري ئىسلامي يوه. وهك له فرموده كه شهوه بومانده رده كهوت كه رومه كان له دواى جهنگه گوره كه به رادهيهك ورهيان دهروخي و هيزي نهژويان دهشكيت كه تواناي هيچ بهرنگاريه كيان ناميتت لهبهردهم لهشكري ئىسلاميدا هر بويه له گهل يىستى دهنگي لا اله الا الله و الله اكبر دهروازه شاري نهسته مبول لهبهردهم هيزه دهكرتهوه و بهي شهرو كوشتار دهست بهسر شاره كه دا داده گرن.

چهند فرموده يه كه په يوه نديان به مدهدى و پروداو مكاني سردميه يوه هيه :

يه كه م: (عوف ي كورې مالك) ده گريتهوه كه پيغمبر (ﷺ) فرمو وي: ﴿اعْدُدْ مَا بَيْنَ يَدَيْ السَّاعَةِ، مَوْتِي، ثُمَّ فَتَحْ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، ثُمَّ مَوْتَانِ يَأْخُذُ فِيكُمْ كَقُعْلُصِ الْقَتَمِ، ثُمَّ اسْتِغَاظَةُ الْمَالِ حَتَّى يُعْطِيَ الرَّجُلُ مِائَةَ فِظْلٍ سَاحِطًا، ثُمَّ فِتْنَةٌ لَا يَبْقَى بَيْتٌ مِنَ الْعَرَبِ إِلَّا دَخَلَتْهُ، ثُمَّ هَدَنَةٌ تَكُونُ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ بَنِي الْأَصْفَرِ فَيَغْدُرُونَ فَيَأْتُونَكُمْ تَحْتَ ثَمَانِينَ غَايَةً تَحْتَ كُلِّ غَايَةٍ اثْنَا عَشَرَ أَلْفًا^١، وَاتِهِ: (شمس پروداو بزميره پيش هاتنى قيامت: مردنى من، پاشان نازاكردى (بيت المقدس) پاشان دوو مردن كه وهك قرانى مهر له ناوتان دهبات، پاشان زوربونى پاره به جورتيك كه پياو سهد دينارى دهرتت هشتا بولته دت، پاشان فيتنه يه كه دت هيچ ماله عهره ييك ناميتت كه تتي نه چيت، پاشان تاگر به ستيك له نيوان نيوه رومه زرده كاندا دهيت، دواتر غدرتان لى دهكن و له ژير هشتا نالا دا دين بوتان، هر نالا يهك دواتر هه زارى له گهلدايه).

^١ رواه البخاري في صحيحه، و رواه أحمد والطبراني عن معاذ بن جبل.

دووهم: (حذيفة اليماني) رهزای خوی لیبیت ده گپرتنهوه که پتغمه مبر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿تكون النبوة فيكم ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون خلافة على منهاج النبوة، فتكون ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها إذا شاء الله أن يرفعها، ثم تكون ملكا عاضا، فيكون ما شاء الله أن يكون، ثم يرفعها إذا يرفعها إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون ملكا جبرية، فتكون ما شاء الله أن تكون، ثم يرفعها إذا شاء أن يرفعها، ثم تكون خلافة على منهاج النبوة، ثم سكت﴾^۱، واته: (پتغمه مبرایه تی له ناوتاندا ده بیت تا نهو کاته ی که خوا ده یهویت، پاشان هه ركات ویستی هه لیبرگرت هه لیده گریت، پاشان ده بته خه لافهت له سهر ری و شوینی پتغمه مبرایه تی، ده میتنهوه تا نهو کاته ی که خوا ده یهویت، پاشان ده بته پاشایه تیه کی میراگریتی تا نهو نده ی خوا ده یهویت، پاشان که ویستی هه لیبرگرت هه لیده گریت، پاشان ده بته ده سه لاتیکی زورداری، نهویش ده میتنهوه تا نهو نده ی که خوا ده یهویت، پاشان که ویستی هه لیبرگرت هه لیده گریت، پاشان ده بتهوه خه لافهت له سهر ری و شوینی پتغمه مبرایه تی، پاشان بی ده نگ بو).

سییه م: (معاذ ی کوری جبل) ده لیت پتغمه مبر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿عمران بیت المقدس خراب یثرب و خراب یثرب خروج الملحمة و خروج الملحمة فتح قسطنطينية و فتح القسطنطينية خروج الدجال﴾^۱، واته: (ناوه دانکر دنهوی بیت المقدس کاول بوون و ویران بوونی مه دینه ی به دوا دایت، ویران بوونی مه دینه ی جهنگه گه وره که ی به دوا دایت، ده رچوونی جهنگه گه وره که ی نازاد کردنی (قسطنطینیة) به دوا دایت، نازاد کردنی (قسطنطینیة)ش ده رچوونی ده جالی به دوا دایت).

به بی یی ئهم فرموده یه دیاره (بیت المقدس) ده رووختیت، بویه دواتر ئاوه دان ده کریتنهوه، وه به دوا ی سهر له نوئی دروست کردنه وه سیدا ویران بوونی شاری مه دینه دیت که له زه مانی مه هدیدا روو ده دات وه ک پشتر با سمان کرد.

چوارهم: (عبدالله ی کوری مسعود) ده لیت پتغمه مبر (ﷺ) فرمویه تی: ﴿يلي رجل من أهل بقي يواطىء اسمه اسمي، لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يلي﴾^۲، واته: (بیاو یلک

^۲ رواه أحمد في مسنده و صححه الحفاظ العراقي و وافقه الألباني.

^۱ رواه أحمد في المسند (۲۴۵ و ۲۳۲/۵) و ابو داود رقم (۴۲۹۴) و هو حديث صحيح.

^۲ حديث حسن رواه الزمذي رقم (۲۲۳۲) و رواه ابو داود رقم (۴۲۸۲).

پېنځم: (نه يو سه عیدی خدری) په زای خوی لښت ده لیت پتغمبه (ﷺ) فرموویته: ﴿ابشركم بالمهدي يبعث في أمي اختلاف من الناس وزلازل فيملاً الأرض قسماً وعدلاً كما ملئت جوراً وظلماً يرضى عنه ساكن السماء وساكن الأرض يقسم المال صحاحاً﴾ فقال: له رجل ما صحاح؟ قال: بالسوية بين الناس، ويملاً الله قلوب أمة محمد (ﷺ) غني ويسعهم عدله حتى يأمر منادياً فينادي فيقول: من له في مال حاجة؟ فما يقوم من الناس إلا رجل فيقول: انت البلدان يعني الخازن فقل له إن المهدي يأمرك أن تعطيني مالا، فيقول له احث، حتى إذا جعله في حجره وأبرزه ندم فيقول: كنت أجشع أمة محمد، فبرده، فيقال له: إنا لا نأخذ شيئاً أعطيناه.. فيكون كذلك سبع سنين أو تسع سنين ثم لا خير في العيش بعده﴾^۱، واته: (مژده تان ده دهمي به مهدي، پياوړيکه له قورېش له نال و بهيتي من، له کاتي ناکوکی نيوان خه لک و زوربوونی بومه لمرزه دا خوا ده بېرته، زهوی پرده کات له راستي و دادوهری، وه چوڼ پرېو له زولم و ستم، دانيشتواني ناسمان و دانيشتواني زهوی ليتي پازي دهب، پاره بهرېکي بهش ده کات، پياوړک ووتي چوڼ بهرېکي؟ فرمووی: به په کساني له نيوان خه لکدا، وه خوی گه وره دلي نومته محمد ﷺ پرده کات له ده ولته مهندي، وه دادوهریه کهي هممويان ده گريته وه، هتا بانگ ده رېک بانگ ده کات و ده لیت: کي پيوستي به پاره هيه؟ هيچ کس لهو خه لکه هه لناسيت ته نها پياوړک نه بېت، ده لیت من، نهویش پي ده لیت بجو بولای خه زنه دار پي بلتي: مهدي فرماني داوه پاره مدهيتي، نهویش پي ده لیت هلي رېزه، هتا کاتيک که ده يکاته کوښه وه په شيمان ده بېته وه، ده لیت من پسکه ترين کهسي نومته محمد بووم، پاره که ده گريته وه، نهوايش پي ده ليت: نيتمه شتيک که به خشيتمان وهری ناگريته وه، بهوشپه به حوت سال يان نور سال ده ميتته وه، له پاش نه وه خير له زياندا ناميتت).

شه شهم: (جابري کورې عبدالله) په زای خوی لښت ده لیت پتغمبه (ﷺ) فرموویته: ﴿يكون في آخر أمي خليفة يحشي المال حياء ولا يعده عدا﴾^۱، واته: (له کوتايي نومته که مدها خليفه يک ده بېت، پاره به هلترشن هلدهر رېت و به ژماردن ناي ژميرت).

¹ رواه الحاكم في المستدرک (٥٥٣/٤ و ٥٥٤) وصححه ووافقه الذهبي.

ههوتهم: نيمامی عهلی رهزای خوای لیبت دهلی: پتغمبهر (ﷺ) فهرموویهتی: ﴿تكون في آخر الزمان فئة يحصل الناس فيها كما يُحصل الذهب في المعدن، فلا تُسبوا أهل الشام، ولكن سبوا شرارهم، فإن فيهم الأبدال، يوشك أن يرسل على أهل الشام سيب من السماء فيفرق جماعتهم، حتى لو قاتلهم الثعالب غلبتهم، فعند ذلك يخرج خارج من أهل بقي في ثلاث رايات، المكر يقول لهم: خمسة عشر ألفا، والمقل يقول: اثنا عشر، إمارتهم أمت أمت، يلقون سبع رايات، تحت كل راية رجل يطلب الملك، فيقتلهم الله جميعا، ويردُّ الله إلى المسلمين ألفتهم ونعيمهم، وقاصيهم وداينهم﴾^٢، واته: (له ناخر زهماندا فيتنهيك دهيت، خهلكي تيا دهپالتيريت، ههروهك چۆن ئالتون له كانزاي تر دهپالتيريت، بۆيه جوين مهدهن به خهلكي شام، بهلكو جوين بدهن به خراپه كاره كانيان، چونكه پياوي زور چاكيان تيدايه، هيندهي نهماوه خهلكي شام خوا ليشاويكيان له ناسمانهوه بۆ بنيريت كۆمهلي و يهك ريزيه كهيان نغزو بكات، به جورتيك نه گهر رپويش شهرپان له گهل بكات، ليان بهريتهوهو زالتي بهسرياندا، نا لهو كاتمش پياويك له ئال و بهيتي من دهرده چيت بهسي ئالاوه، نهوهي بهزوريان بزانيت نه ليت پانزه هزار كهسن، نهوهشي به كهميان بزانيت دوانزه هزار كهسن، بهوه دهناسريتهوه كه دروشه كهيان بكوژ بكوژه، رووبهرووي حموت ئالا (واته حموت له شكر) دهبنهوه كه له ژير همر ئالايه كياندا پياويكي تيايه داواي دهسلات و پاشايهتي بۆ خوي دهكات، خوای گهوره همموويان لهسر دهستي دا دهكوژيت و لهناويان دهبات، وه خوای گهوره خوשי و تهباي بۆ موسلمانان دهگيرتهوه، دوور و نزكيان).

ههشتهم: (عبدالرحمن كوري سمره) رهزای خوای لیبت دهلیت: پتغمبهر (ﷺ) فهرمووی: ﴿أبشروا، أبشروا، إغا مثل أمتي مثل الغيث، لا يدرى آخره خير أم أوله، أو كحديقة أطمع فيها فوجَّ عاما، ثم أطمع فيها فوج عاما، لعل آخرها فوجا أن يكون أعرضها عرضا، وأعمقها عمقا، وأحسنها حسنا، كيف تهلك أمة أنا أوله، والمهدي وسطها، وعيسى بن مريم آخرها، ولكن بين ذلك فيج أعوج، ليس مني ولا أنا منهم﴾^١، واته: (مژدهتان ليبت، مژدهتان ليبت، نومهتهكهي من غوونهي وهكو غوونهي باراني بهليزهمه وايه، نازانريت كۆتايهكهي خيره يان نهولهكهي، يان وهكو كيئگهيك وايه، كۆمهليك ساليك لي دهخون، پاشان ساليكي تر كۆمهليكي تر لي دهخون، بهلكو دوا كۆمهليان له پانيدا له همموويان پانر بن و له قهلهويدا له همموويان قهولتهو تر بن و

^٢ رواه الحاكم في المستدرک (٥٥٣/٤ و ٥٥٤) وصححه ووافقه الذهبي.

^١ رواه ابو نعيم في الحلية (٢٣١/٢) وهو حديث صحيح.

له چاكيدا له همموويان چاكتر بن، چؤن ئومەتيك دهلەوتيت من ئەولەكەي بم، و مەهدى
ناوەراسته كەي بيت و (عيسى ى كورپى مەريەم) یش كۆتايەكەي بيت، بەلام لەو نېوەندەدا
كۆمەلانیكى خواروخیچ هەن، نەئەوان لەمن و نەمنیش له ئەوانم).

هاتنی ده جال

پاش نهوهی که موسلمانان له جهنگی (الملحمة الكبرى) دا سهر کهوتن به دهست دههین و دواتریش شاری (اسطنبول) نازاد ده کهن، نا لهو کاته دا ههولتی سهرهه لدان و هاتنی (ده جال) وهک ناگر به ناو پووشی ووشکدا به ههموو جیهاندا بلاو ده بیته وهو ده بیته باس و خواسی سهر زاری ههموو خه لکی.

له بهر پۆشنایی دهیان و سه دان له فهرمووده کانی پیغمبه‌ر (ﷺ) که باس له پرووداوه کانی ئهم قۆناغه ده کات، دیاره موسلمانانیش لهو سهرده مه‌دا پۆژ به پۆژ و پرووداوه به پروودا و دهزانن چ پرووده دات و چیان له پیشه، ههر بۆیه له گه‌ل رزگار کردنی شاری (اسطنبول) کاتیک که هه‌والتی بیستنی ده‌رجوونی ده جال ده بیستن به شیواژیک شپزه ده بن و ده شله‌ژین که ههرچی دهستکه‌وتیشیان هه‌بووه ههمووی به‌جی دهه‌لتن و به‌په‌له به‌ره‌و شام ده‌گه‌رپته‌وه، هه‌روه‌ک پیش‌ر له‌فهرمووده‌که‌ی پیغمبه‌ر (ﷺ) که ئیمام میلّم له (أبو هريره) سه‌وه رپوایه‌تی کردبوو باسمان کرد. چونکه ئه‌وان لهو فهرمووده پیرۆزانده نه‌وه‌یان بۆ پروون بۆته‌وه که هاتنی ده جال لهو کاته‌دا ده‌بیته، وه ده‌زنانن که ده جال چ فیتنه‌یه‌کی گه‌وره‌یه‌و رووبه‌روو بوونه‌وه‌شی له توانای ئه‌واندا نه‌وه، تاکه قه‌لاو په‌ناگه‌ی له‌شکری ئیسلامیش بۆ خو پاراستن له فیتنه‌ی ده جال وولاتی شامه، بۆیه به‌په‌له و بی دواکه‌وتن بۆ شام ده‌گه‌رپته‌وه.

به‌لێ (ده جال) نه‌وه فیتنه گه‌وره‌یه‌یه که پیغمبه‌ر (ﷺ) له ده‌رحه‌قیدا ده‌فهرمویت: ﴿ما بین خلق آدم الى قيام الساعة خلق أكبر من الدّجال﴾^١، واته: (له دروست کردنی ئاده‌م هه‌تا هه‌ستانی قیامه‌ت هه‌ج فیتنه‌یه‌ک نیه له ده جال گه‌وره‌تر بیته).

سه‌وه (أبو هريره) په‌زای خوای لیبت ده‌لیت که پیغمبه‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿ثلاث اذا خرجن لم ينفع نفسا إيمانها لم تكن آمنت من قبل، الدّجال والذّابة وطلوع الشمس من مغربها﴾^٢، واته: (سێ شت هه‌ن ههر کاتێ ده‌رجوون، نه‌وه‌ی پیش‌ر باوه‌ری نه‌هیتا بیته، له دوا‌ی ئه‌وان باوه‌ر هه‌تان سوودی بێ ناگه‌یه‌نیته: ده جال و دابه‌و هه‌له‌هاتی خۆر له خۆر ناواوه).

هه‌روه‌ها (ابی امامه) په‌زای خوای لیبت ده‌گه‌رپته‌وه که پیغمبه‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿يأبها الناس! انها لم تكن فتنة في الأرض منذ ذرعة الله ذرية آدم أعظم فتنة من الدّجال وان الله لم يعث نبيا

^١ رواه مسلم رقم (٢٩٤٦) عن عمران بن الحصين.

^٢ رواه مسلم رقم (١٥٨) و رواه الترمذي وصححه رقم (٣٠٧٤).

الا حذر أمتة الدَّجَال، وأنا آخر الأنبياء وأنتم آخر أُمم وهو خارج فيكم لا محالة^١، واته: (ئەى خەلکینه، هەتا ئیستا هیچ فیتنەیهک نەبوو لەسەر رووی زەویدا، لەو رۆژەى که خواى گەورە نەوێ نەدەمى لەسەر زەوى بلاوێ پێکردووێ لە فیتنەى دەجال گەورەتر بێت، وە خواى گەورە هیچ پێغەمبەرێکى نەناردووێ که نوومه‌ته‌که‌ى لە دەجال ناگادار نەکرد بێت، منیش کۆتایى پێغەمبەراخ و ئێوێش کۆتایى ئۆمه‌تانن، وەبە دلتیاییه‌وه‌ لە ناو ئێوێدا دەدەجیت).

جا فیتنەیهک هێندە گەورە بێت که هەموو پێغەمبەران سەلامى خویان لیبێت ئۆمه‌ته‌کانى لیتاگادار کردبێته‌وه‌، و ئیمەش دلتیابین که چار ناچاره‌ و هەر لەناو ئیمەدا دەردەجیت، بۆیه‌ پێویسته‌ هەموو موسڵمانێک زانیاری ته‌واوى دەربارەى ئێو فیتنە گەورەیه‌ هەبێت، تا لەکاتى هاتنى دا پێى هەلنەخەلەتیت و بزانییت چۆن خۆى لى‌ دەپاریزیت.

مانای هەردوو ووشەى (المسیح) و (الدجال):

ووشەى (مسیح) لە زمانه‌وانیدا لەسەر وەزنى (فعل) له‌ (مسح)ـه‌وه‌ هاتووێ واته‌ (سپڕین) و (دەست پێدا هێنان)، وە یه‌کیک له‌ داتاشراره‌کانیشى (ساح) به‌مانای گه‌ڕان و سیاحت دیت^٢ وەزانیان ده‌لێن: (عیسی) سه‌لات و سه‌لامى خواى له‌سه‌ربێت پێى ده‌وتریت (مسیح) له‌به‌رنه‌وه‌ى ده‌ستى هێنا به‌ هەر نه‌خۆشیکدا چاک ده‌بووه‌وه‌، یان له‌به‌ر نه‌وه‌ى له‌ ژيانیدا زۆر سیاحت و گه‌ڕانی ده‌کردو له‌ شوێنیکدا جیگیر نه‌ده‌بوو.

وه‌ ده‌لێن ده‌جالیش هەر به‌ مه‌سیح ناو ده‌بریت له‌به‌رنه‌وه‌ى چاوى راستى س‌راوه‌ته‌وه‌و ر‌ووناکی تێدا نه‌ماوه‌، یان له‌به‌رنه‌وه‌ى له‌ماوه‌ى چل ر‌ۆژدا هەموو زه‌وى ده‌گه‌ڕیت^٣

ووشەى (ده‌جال)یش له‌زمانه‌وانیدا لەسەر وەزنى (فعال) له‌(دجل)ـه‌وه‌ هاتووێ به‌مانای داپۆشین و تیچکه‌ڵکردن^٤ وە (دجال) بۆیه‌ پێى ده‌وتریت ده‌جال چونکه‌ به‌ فیل درۆ حه‌ق و راستى له‌خه‌لکى داده‌پۆشیت و راست و چه‌وتیان لى‌ تیکه‌ڵ ده‌کات^٥

^١ صحيح الجامع الصغير (٢٧٣/٦) و رقمه (٧٧٥٢) واسناده صحيح.

^٢ الذکرة للقرطيل ٦٧٩.

^٣ فتح الباي ج ٢ کتاب (الأذان) باب (الدعاء قبل السلام).

^٤ لسان العرب (٢٣٦/١١-٢٣٧).

^٥ لسان العرب (٢٣٦/١١-٢٣٧).

وه پښتمبه ريش(ﷺ) هردوو (مسيح) به كهى به وه له يه ك جيا كړدو ته وه كه به (عيس) صلات و سهلامى خواى له سهرېت ده لټت (مسيحى هيدايت) وه به ده جالش ده لټت (مسيحى گومرايى)^۱

وه له راستيدا و وشه (مسيح) له بنچينه دا شوره تى (پښتمبه ر عيسى) به صلات و سهلامى خواى له سهرېت، به لام ده جال چونكه له كاتى هاتنيدا خوى وا به خلك ده ناسيتت كه گوايه مسيحي چاوه روان كراوه و هاتو ته سهرزه وى، بويه به مېش ده وترت (مسيح)، به لام مسيحي دورو گومرايى، نهك (مسيحه) راستيه كه كه (عيسى) به صلات و سهلامى خواى له سهرېت.

شپوه و رووخسارى ده جال:

ده جال پياوښكه له نه وهى نادم، فهرمووده كاني پښتمبه ردا(ﷺ) كومه لټكى زور له سيفاتى شپوه و رووخسارى باس كراوه، بوى نه وهى خلك باش بيناسنه وه هر كات په دېدو مو سلمانان پټي هله خلكه تين و به فتنه كهى گومرا نه بن، وه نه و سيفات و نيشانېش هنده روون و ناشكران كه نه گهر كه سيكي نه زان و گومرا كه خوا به ته و اوى سهرى لى شپوانديتت دهركى پټ نه كات، ده ناهمموو مو سلمانانك ده يناسيته وه كه ده جاله، گرنگرين سيفاته كاني شپوه و رووخسارى شى نه وه به كه پياوښكى گمنجه، سوره، كورته بالايه، سنگه پټى لټك نزيكن و پاژنه كاني له يه ك دوورن، قزى لوله، ناوچاوانى پان و گوره به، ملي نه ستور و پانه، چاوى راستى سراو ته وه له شويى خويدا، وانا نه ده رپه رپه وه ته دهر وه نه چوه به قولدا، به لكو ده لټى ده نكي ترى به و رووناكى تندا نيه و چاوى چه پيشى گزشتيكي زيا دهى نه ستور به پتلوه كه يه وه به له ناوچاوانى نوسراوه (ك. ف. ر)، همموو مو سلمانانكي خوينده وار و نه خوينده وار ده توانيت بيخوينته وه، وه نه زوكو منداليشى نابيت.

نهمه ش چهنده فهرمووده يه كه كه باس له شپوه و رووخسارى ده جال ده كات:

۱- (عبادهى كورى صامت) ده لټت پښتمبه ر(ﷺ) فهرموويه تى: ﴿ان مسيح الدجال رجل قصر افحج، جعد اعور مطموس العين ليس بناتنة ولا حجرا، فان البس عليكم فاعلم ان ربكم ليس باعور﴾^۲، واته: (مسيحي ده جال پياوښكى كورته، سنگه پټكاني لټك نزيكن و پاژنه پټكاني لټك دوورن، قزى لوله، كورته، چاوى سراو ته وه و نه دهرپه رپه وه نه چوه به قولدا، نه گهر همر لټان تيكچوو نه وازان كه خوا كه تان كوتر نيه).

^۱ فتح الباري ج ۱۳ كتاب الفتن باب (ذكر الدجال).

^۲ سنن ابى داود (۴۳/۱۱-عون المعبود) وصحيح الجامع الصغير (۳۱۷/۲) والحديث صحيح.

۲- (عبدالله کوری عومەر) رَهْزای خَوای لَبِيتْ دَهْ لَيتْ: پَتَغَمبەر (ﷺ) فەر موویه تی: ﴿بَینما انا نائم اطوف بالبيت،... (فذكر أنه رأى عيسى بن مريم عليه سلام، ثم رأى الدَّجَّال فوصفه فقال): فإذا رجل جسيم أحر جعد الرأس، أعور العين، كأن عينه عنبه طافية، قالوا: هذا الدَّجَّال، أقرب الناس به شبهها ابن قطن، رجل من خزاعة﴾^۱، واته: (له کاتیکدا که من نوستووم ته واهم ده کرد به ده وری بهیتدا..... باس ده کات که (عیسی ی کوری مه ریم) ی دیوه سه لات و سه لامی خَوای له سه ریبت، پاشان ده جالی دیوه و سه فی ده کات و ده فەر مویت: سه یر ده کمه پیاوئکی که ته به، سوره قزی سه ری لوله، چاوی کویره، ده لَیتی تری یه و پووناکی تیدا نه، ووتیان: نه وه ده جاله، شیوه ی له هه موو کهس زیاتر له (ابن قطن) ده جیت، که پیاوئک بوو له خیتلی خزاعه، و ناوی (عبدالعزی ی کوری قطن کوری عومهری خوزاعی) یه و هدر له سه رده می جاهیلیدا مردووه).

۳- (نواسی کوری سمان) رَهْزای خَوای لَبِيتْ دَهْ لَيتْ پَتَغَمبەر (ﷺ) و سه فی ده جالی بو کردین فەر مووی: ﴿انه شاب قطط عينه طافئة كاني اشبهه بعبد العزی بن قطن﴾^۲، واته: (ده جال لاوئکه قزی زور لوله، چاوی کوچاوه به، پیم وایه شیوه که ی له (عبدالعزی ی کوری قطن) ده جیت).

۴- (أبو هريرة) رَهْزای خَوای لَبِيتْ دَهْ Lَيتْ: پَتَغَمبەر (ﷺ) فەر موویه تی: ﴿وأما مسيح الضلالة فإنه أعور العين أجلى الجبهة عريض النحر فيه دفا﴾^۳، واته: (به لام مه سیحی گومرای، نه وه چاوی کویره، ناوچاوانی پان و دیاره، ملی نه ستور و پانه، چه مانه وه به کی که می تیدایه).

۵- حذيفة رَهْزای خَوای لَبِيتْ دَهْ Lَيتْ: پَتَغَمبەر (ﷺ) فەر موویه تی ﴿الدَّجَّال أعور العين اليسرى جفال الشعر﴾^۴، واته: (ده جال چاوی چه یی کویره، قزی زور و بزه).

۶- وه له فەر مووده که ی (انس) یشدا رَهْزای خَوای لَبِيتْ دَهْ Lَيتْ پَتَغَمبەر (ﷺ) فەر موویه تی: ﴿بين عينه مكتوب كافر﴾^۵، واته: (له نیو چاوانیدا نوسراوه کافر).

صحیح البخاری (۹۰/۱۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۲۳۷/۲- مع شرح النووي).

^۲ صحیح مسلم (۶۵/۱۸- مع شرح النووي).

^۳ مسند إمام أحمد (۳۰-۲۸ / ۱۵) تحقیق و شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحیح، وحسنه ابن کثیر.

صحیح مسلم (۶۰/۱۸- ۶۱ مع الشرح النووي).

^۵ صحیح البخاری (۹۱/۱۳- مع الفتح) و صحیح مسلم (۵۹/۱۸ مع الشرح النووي).

وه له ږېوايه ټيكي تردا ﴿ثم تهجاها﴾ (ك ف ر) يقرؤه كل مسلم^١، واته: (پاشان به حوڅه ووتی (ك ف ر)، ههمو موسلمانك دهځويچنېتهوه).

وه له ږېوايه ټيكي تردا له (حذيفة) هوه: ﴿يقرؤه كل مؤمن كاتب و غير كاتب﴾^٢، واته: (ههمو نيمانداريكي خوښندهوار و نه خوښندهوار دهځوينېتهوه).

نيمامي (نوي) يش دهرباره ي ټو نوسينه دهليت (ټهوه ي كهراستهو زاناكان لهسهري كوكن ټهويه كه ټو نوسينه نوسينيكي راستيهو خواي گهوره كردويه تي به نيشانهو بهلگه لهسهر دور و كوفري دهجال وه خواي گهوره يو ههمو موسلمانكي خوښندهوار و نه خوښندهواري ناشكراده كات و له كهساني گومراو سهرليشواويشي دهشاريتهوهو هيچ ږيگريكيش لهوه دا نيه).

٧- سهارهت بهوهش كه دهجال نهزو كهو مندالي ناييت له فهرموده كه ي (ابي سعيدي خودري) له گهل (ابن صياد) دا هاتووه (ابن صياد) پي دهليت: ﴿أَلَسْتُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ أَنَّهُ لَا يُولَدُ لَهُ، قُلْتُ: بَلَى﴾^٣، واته: (ټه ي تو گويت له پيغمبر ﷺ نه بروه كه دهفهرمويت: دهجال مندالي ناييت؟ ټهويش دهليت ووت: بهلتي).

٨- پيغمبر ﷺ) وهسفي ټو چاوه ي دهجال دهكات كه كوپر نيهو پي دهينيت، دهفهرمويت: ﴿الدَّجَالُ عَيْنُهُ خَضَاءٌ كَالزُّجَاجَةِ﴾^٤، واته: (دهجال چاوي سموزه وهك شوشه).

له كزي ټم فهرمودانه شوه (قاضي عياض) واي يو دهچيت، كه دهجال ههردوو چاوه كه ي عهيداره، بهلام چاوي راستي بهتهواوي كوپره و سراوتهوه، وه چاوي جهبي هدرجهنده ساغو دهينيت بهلام پارچه گوشتيكي زياده ي ټستوري پتويه كه ټهويشي عهيدار و ناشيرين كردوه. وه ههردوو نيمامي (نوي) و (قرطبي) يش ههمان ږايان ههيه^٥

شويني هاتن و دهرچووني دهجال:

سهاره تي به شويني هاتني دهجال (ابو بكری صديق) ږهزاي خواي لييت دهليت: پيغمبر ﷺ) باسي يو كردووين و فهرمووي: ﴿الدَّجَالُ يُخْرِجُ مِنْ أَرْضِ الْمَشْرِقِ يُقَالُ لَهُ

^١ صحيح مسلم (٥٩/١٨) مع الشرح النووي.

^٢ صحيح (٦١/١٨) مع شرح النووي.

^٣ صحيح مسلم (٥٠/١٨) مع شرح النووي.

^٤ رواه أحمد وأبو نعيم بإسناد صحيح، وجاءت في سلسلة الأحاديث الصحيحة رقم (١٨٦٣)

^٥ شرح النووي لمسلم (٢٣٥/٢) والتذكرة للقرطبي ٦٦٣

خراسان^۱، واته: (ده‌جال له خاكێك ده‌رده‌چیت كه له رۆژه‌لانه، پێی ده‌وتریت خراسان). وه (انس) یش ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت ده‌لێت: پێغه‌م‌بر(ﷺ) فرم‌و‌یه‌تی: ﴿يُخْرِجُ الدَّجَالَ مِنْ يَهُودِيَةِ أَصْبَهَانَ، مَعَهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْيَهُودِ﴾^۲، واته: (ده‌جال له گ‌ه‌ره‌کی جووله‌کانی شاری اصفهان ده‌رده‌چیت و حه‌فتا هه‌زار جووله‌که‌ی له‌گ‌ه‌لدايه).

وه (ن‌واسی ک‌ور‌ی سمعان) ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت ده‌لێت: پێغه‌م‌بر(ﷺ) فرم‌و‌یه‌تی: ﴿إِنَّهُ خَارَجَ خَلَّةً بَيْنَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ يَمِينًا وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَانْتَبِهُوا﴾^۳، واته: (ده‌جال له ر‌یه‌کی ن‌ی‌وان شام و ع‌ی‌راق ده‌رده‌چیت، به‌راست و چه‌پ‌دا خ‌راپه‌کاری ده‌کات، نه‌ی نه‌ی به‌نده‌کانی خوا خ‌و‌تان ر‌اگ‌رن).

لهم فرموده پیروزانوه بزمان ده‌رده‌که‌و‌یت که سه‌ره‌تای سه‌ره‌ل‌دانی له‌خاکی خراسانه‌وه ده‌ییت و پاشان د‌ینه‌ گ‌ه‌ره‌کی جووله‌کانی شاری اصفهان و له‌و‌یش هه‌تا هه‌زار جووله‌که‌ شو‌ینی ده‌که‌ون و د‌وا‌جاریش له‌ شو‌ینیکی سن‌وری ن‌ی‌وان ع‌ی‌راق و شام^۴ خ‌و‌ی نا‌ش‌ک‌را ده‌کات و لافی خ‌وایه‌تی ل‌یده‌دات و به‌راست و چه‌پ‌دا فه‌ساد و خ‌راپه‌کاری ب‌لا‌وده‌کاته‌وه.

فیتنه‌ی ده‌جال:

وهك یشتر باسمان کرد ده‌جال گ‌ه‌وره‌ترین فیتنه‌یه که به‌ر‌و‌کی مر‌و‌ف‌ایه‌تی ده‌گ‌ری‌ت له‌ ناده‌مه‌وه تا هه‌ستانی قیامه‌ت، نه‌و‌یش به‌ه‌و‌ی نه‌وه‌ی که توانای ئه‌نجام‌دانی هه‌ندی کاری وای هه‌یه که له‌توانای هه‌چ مر‌و‌ف‌یک‌دا نه‌یه له‌و سه‌رده‌مه‌دا، وه نه‌و توانایه‌شی ب‌ۆ نه‌وه به‌کارده‌ه‌ین‌یت که خه‌ل‌کی قه‌ناعه‌ت ب‌ی‌ب‌کات که خ‌وایه، وه خه‌ل‌کی‌چ‌کی ز‌و‌ر‌یش فر‌ی‌وی پ‌یده‌خ‌و‌ن و شو‌ینی ده‌که‌ون، ته‌نانه‌ت ب‌یا‌وی وای ب‌ی‌ه‌ل‌ده‌خه‌له‌ت‌یت که خ‌و‌ی ز‌و‌ر به‌ ئی‌مان‌دار ده‌زان‌یت، نه‌وه‌تا (عمرانی ک‌ور‌ی حصین) ر‌ه‌زای خ‌وای لیبیت ده‌لێت: پێغه‌م‌بر(ﷺ) فرم‌و‌یه‌تی: ﴿مَنْ سَمِعَ بِالْجَالِ فَلْيَنْتَبِهْ عَنْهُ فَإِنَّ الرَّجُلَ يَأْتِيهِ وَهُوَ يَحْسِبُ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ فَيَتَّبِعُهُ مَا يَبْعَثُ بِهِ مِنَ الشُّبُهَاتِ﴾^۵، واته: (هه‌ر‌ک‌ه‌س‌ی که ب‌ی‌ستی ده‌جال هات‌وه باخ‌و‌ی لی‌لادات، سو‌ن‌د به‌خوا ب‌و‌ی د‌یت ب‌و‌لای که خ‌و‌ی ز‌و‌ر به‌ ئی‌مان‌دار ده‌زان‌یت، که‌چی شو‌ینی ده‌که‌و‌یت، به‌ه‌و‌ی نه‌و کاره گ‌ومان‌ا‌ویانه‌ی که ئه‌نجامی ده‌دات، و سه‌ری ب‌ی له‌خه‌ل‌ک ده‌شو‌ین‌یت).

جامع الترمذي (٦/٩٥٤- مع تحفة الأحوذی) قال الألباني: (صحيح). والصحيح الجامع الصغير رقم (٣٣٩٨).

^۲ الفتح الرباني ترتيب مسند أحمد (٢٤/٧٣) قال ابن حجر (صحيح). وفتح الباري (١٣/٣٢٨).

^۳ صحيح مسلم رقم (٢٩٣٧).

^۴ سنوری ن‌ی‌وان ع‌ی‌راق و شام به‌ش‌یک له‌ ک‌وردستانی ع‌ی‌راق‌یش ده‌گ‌ری‌ته‌وه، خ‌وای گ‌ه‌وره په‌نامان بدات.

^۵ رواه أبو داود بإسناد صحيح، وفي جامع الأصول رقم (٧٨٤٦).

بُو غوونه (حذیفة) ده گڼرېتهوه که پښه مېر (ﷺ) فېرموويه تی: ﴿إِنَّ الدَّجَالَ يَخْرُجُ وَإِنَّ مَعَهُ مَاءً
وَنَاراً فَأَمَّا الَّذِي يَرَاهُ النَّاسُ مَاءً فَنَارٌ تُحْرِقُ وَأَمَّا الَّذِي يَرَاهُ النَّاسُ نَاراً فَمَاءٌ بَارِدٌ عَذْبٌ، فَمَنْ أَدْرَكَ
ذَلِكَ مِنْكُمْ فَلْيَقْعْ فِي الَّذِي يَرَاهُ نَاراً، فَإِنَّهُ مَاءٌ عَذْبٌ طَيِّبٌ﴾^۱، واته: (ده جال کاتیک دهرده چیت، ناو و
ناگری له گهل دایه، جا نهوی که خه لک به ناوی ده بینن، له راستیدا ناگریکی سوتینه ره، وه نهو هشی
که خه لک به ناگری ده بینن، له راستیدا ناویکی سارد و ساز گاره، جا هر که سیکنان گه یشته نهوه،
با خوی بخاته نهوهی که به ناگری ده بینن، چونکه ننگره که ناویکی ساز گارو پاکه).

ههروه ها (نواسی کوری سمان) ده گڼرېتهوه که هاوه لان ره زای خویان لیبیت پر سیاریان له
پښه مېر (ﷺ) کرد که خیار یی رږیشتنی ده جال له سمر زهوی چونه؟ نهویش فېرموويه تی: ﴿كَالْفَيْثِ
اسْتَدْبَرْتَهُ الرِّيحُ فَيَأْتِي عَلَى الْقَوْمِ فَيَدْعُوهُمْ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَجِيبُونَ لَهُ فَيَأْمُرُ السَّمَاءَ فَتَمْطُرُ وَالْأَرْضُ
فَتَنْبِتُ فَيَرْوَحُ عَلَيْهِمْ سَارِحَتُهُمْ أَطْوَلُ مَا كَانَتْ ذُرّاً وَاسْبَغَهُ ضُرُوعاً وَأَمَدَهُ خَوَاصِرَ ثُمَّ يَأْتِي الْقَوْمَ
فَيَدْعُوهُمْ فَيَرُدُّونَ عَلَيْهِ قَوْلَهُ فَيَنْصَرِفُ عَنْهُمْ فَيُصْبِحُونَ مُحْلِلِينَ لَيْسَ بِأَيْدِهِمْ شَيْءٌ مِنْ أَمْوَالِهِمْ وَعَمْرُ
بِاخْرَبَةٍ يَقُولُ لَهَا أَخْرَجِي كَنُوزَكَ فَتُتْبِعُهُ كَنُوزَهَا كَيْعَاسِيبِ النِّحْلِ ثُمَّ يَدْعُو رَجُلًا مِمَّنْ شَابَا فَيَضْرِبُهُ
بِالسِّيفِ فَيَقْطَعُهُ جَزَلَيْنِ رَمِيَةِ الْغَرَضِ ثُمَّ يَدْعُوهُ فَيَقْبَلُ وَيَتَهَلَّلُ وَجْهَهُ يَضْحَكُ﴾^۲، واته: (خیرایه که ی
له سمر زهوی وه که هور وایه که ره شبا پالی پتو بهیت، پاشان ده چته لای کومه لیک بانگه وازیان
ده کات بو لای خوی، نهوایش باوه ری پنده هین و ده چن به دهمیه وه، نهویش فرمان به ناسمان
ده کات و باران ده باریت، وه فرمان به زهوی ده کات و نهویش سموز ده بیت و، مهر و مالا تیشیان
ده گڼرېتهوه و له هممو کات زیاتر پشیمان پان و بهرزه و گوانیشیان له هممو کات زیاتر پر شیرترو
ناو قه دیشیان له هممو کات پان ره له تیریدا، پاشان به لای کومه لیک تردا ده ووات، بانگه وازی
نهوایش ده کات بو لای خوی، به لام بانگه وازه که ی رت ده که نهوه و باوه ری پی ناهین، نهویش
به جیان ده هیلن، له دوا ی نهو خاک و زهویه که یان سوپرو پر خوی ده بیت، و هرچی مالیان هیه
به ده ستیانه وه نامیت، وه به لای که لاوهی رو خاودا تی ده پرت، پی ده لیت: که نزو زیره کت بهینه
دوره وه، نیز هرچی که نزو زیری تیدایه وه کو میش ههنگ شوینی ده که ون، پاشان پیاویکی گنج و
تیک سمر او بانگ ده کات، شم شیریک ی لی ده دات و ده یکات به دوو که رته وه هر که رتی چکیان
به نه ندازه ی تیر هاویش تیک له یه کتر دور ده خاته وه، پاشان بانگی ده کات، کابرا به ساغی دیته وه و پی
ده که نیت).

^۱ رواه مسلم رقم (۲۹۳۵).

^۲ صحيح مسلم (۶۵/۱۸-۶۶ مع شرح النووي).

وه ههر سه بارهت بهو پياوه كه ده جال ده كوزيت و ده يكات به دوو كه رتهوه، (ابو سعیدی خدری) رهزای خوای لیبت ده لیت: پیغمبر (ﷺ) باسیچکی دوورو دریزی له سهر ده جال بو کردین، تایدا فرموی: ﴿يَأْتِي الدَّجَالُ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْهِ أَنْ يَدْخُلَ نَقَابَ الْمَدِينَةِ فَيَزِلَّ الْبَعْضُ السَّبَاحَ الَّتِي تَلِي الْمَدِينَةَ، فَيُخْرِجُ إِلَيْهِ يَوْمئِذٍ رَجُلٌ هُوَ خَيْرُ النَّاسِ أَوْ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ فَيَقُولُ أَشْهَدُ أَنَّكَ الدَّجَالُ الَّذِي حَدَّثَنَا عَنْكَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) حَدِيثُهُ، فَيَقُولُ الدَّجَالُ: أَرَأَيْتَ أَنْ قَتَلْتُ هَذَا ثُمَّ أَحْيَيْتُهُ هَلْ تَشْكُونَ فِي الْأَمْرِ فَيَقُولُونَ لَا فَيَقْتُلُوهُ ثُمَّ يُحْيِيهِ فَيَقُولُ حِينَ يُحْيِيهِ وَاللَّهِ مَا كُنْتُ قَطُّ أَشَدَّ بَصِيرَةً مَنِّي الْيَوْمَ فَيَقُولُ الدَّجَالُ أَقْتُلُهُ فَلَا أَسْلَطُ عَلَيْهِ)¹، واته: (ده جال دیت-وله لی حرام کراوه که بجینه ناو شاری مه دینه وه-، له هه ندیک چۆلوانی ده ره وهی شاری مه دینه دا داده به زیت، پیاوئیک له شاری مه دینه بوی دینه ده ره وه لهو رۆژه دا باشرین که سه، یان له باشرین که سانی لهو رۆژه یه، به ده جال ده لیت: شایه تی ده دم که تر لهو ده جاله ی که پیغمبر (ﷺ) بوی باسکردین، ده جالیش به خه لکه که ی چواره وری ده لیت: نه گهر بینتان هم پیاوه م کوشت و پاشان زیندوم کرده وه، ئیر کهستان گومانی له من ده میت؟ نهوانیش ده لیت: نه خیر، پاشان پیاوه که ده کوزیت و زیندوی ده کاته وه، نهویش پی ده لیت: سویند به خوا هیچ کات هینده ی نه مرۆ بهر چار پۆشن نه بووم که تر ده جالی دروزیت، پاشان ده جال ده یه ویت که پیاوه که بکوزیت، به لام خوای گه وه زالی ناکات به سه ریدا).

وه یه کیکی تریش له فینه گه وه کانی ده جال نه وه یه که (ابو امامه ی باهلی) رهزای خوای لیبت له پیغمبر وه (ﷺ) ده گهرته وه که فرمویه تی ﴿وَأَنَّ مِنْ فِتْنَةٍ أَنْ يَقُولَ لَأَعْرَابِي أَرَأَيْتَ إِنْ بَعَثْتُ لَكَ أَبَاكَ وَأُمَّكَ أَتَشْهَدُ أَنِّي رَبُّكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيَمْتَلُ لَهُ شَيْطَانَانِ فِي صُورَةِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ فَيَقُولَانِ يَا بُنَيَّ اتَّبِعْنَا فَإِنَّهُ رَبُّكَ)²، واته: (وه یه کیکی تر له فینه کانی ده جال نه وه یه که پیاوی ده شته کی ده لیت: نه گهر بینت باکت و دایکت بو زیندوو بکه مه وه، باهرم پی ده میت که من خوای تو؟ نهویش ده لیت: به لی، ئیر دوو شهیتان خو یان ده خه نه شیوه ی باوک و دایکمه وه و پی ده لیت: کورم شوینی بکه وه نه وه خوای تویه).

له م فرموده ی رۆزانه وه بۆمان ده ده که ویت که فینه ی ده جال تا چ راده یه که گه وه تر سناکه، به لام ده بیت لهو راسته شمان له یاد نه چیت که هیچ شتیک به بی ئیراده و ناره زوی خوا ناییت، لهو فیتانه ش که له سهر ده ستی ده جال روده دات هه مووی تاقیکردنه وه ی خوا یه بۆینه ده کانی و، مرۆفی

¹ رواه البخاري (فتح الباري (١٣/١٠١)) و رواه مسلم رقم (٢٩٣٨) واللفظ البخاري.

² صحيح الجامع الصغير رقم (٧٧٥٢).

نیماندار ده‌بیت خوای راستی خوی بناسیت و به جادوو‌گیریکی وهك ده‌جال فریو نه‌خوات و هه‌لنه‌خه‌له‌تیت.

شونیکه‌وتوانی ده‌جال:

وهك پشتر بامناکرد ده‌جال نهو پاشایه‌یه که جووله‌که چاوه‌پئی هاتی ده‌که‌ن و پشان وایه له‌سه‌ر ده‌ستیدا حوکی هموو جیهان ده‌که‌ن و ده‌یان سالیسه زه‌مین به هاتی سازده‌که‌ن، بویه شتیکی سه‌رسور‌هینر نابیت که به‌شی زۆری شونیکه‌وتوانی جووله‌که‌ن، هه‌روهك (أنس ی کوری مالک) ره‌زای خوای لیبت له پیغه‌مبه‌روه (ﷺ) ده‌گیریتوه که فرموویه‌تی: ﴿يَتَّبِعُ الدَّجَالَ مِنْ يَهُودِ أَصْهَانَ سَبْعُونَ أَلْفًا عَلَيْهِمُ الطَّيَالِسَةُ﴾^۱، واته: (حه‌فتا هزار له جووله‌که‌کانی نه‌صفه‌هان شوین ده‌جال ده‌که‌ونپوشاکی سه‌وزیان له‌به‌ردایه).

له‌م فرمووده‌یه‌وه بۆمان ده‌رده‌که‌ویت که ته‌نها له جووله‌که‌کانی نه‌صفه‌هان حه‌فتا هزار شوین ده‌جال ده‌که‌ون، نه‌مه جگه له هزاران جووله‌که‌ی جیهان، وه سه‌باره‌ت به شاری نه‌صفه‌هانیش پیوسته نهو راستیه بزاین که نه‌مرو له هیچ شاریکی موسلمان‌نشینی جیهاندا هینده‌ی شاری نه‌صفه‌هان جووله‌که‌ی تیدا نیسته‌جی نه، به‌راده‌یه‌ک که چه‌ندین گه‌ره‌کی تایه‌ت به خۆیان هه‌یه له‌و شاره‌دا هه‌ر بویه‌ش ده‌جال ده‌یکاته بنکه‌ی ده‌رچوونی خوی.

(طیلسان)یش پۆشاکیکه وه‌کو عبا ده‌دریت به شانداو له‌شی مروؤ داده‌پۆشینت و به‌زۆری ره‌نگی سه‌وزه‌و زیاتر زانایانی ناین له‌به‌ری ده‌که‌ن. هه‌روه‌ها بیجگه له جووله‌که‌ش، ده‌جال هه‌ر له‌سه‌ره‌تای هاتی‌ه‌وه له‌خاکی (خراسان) کۆمه‌له‌ خه‌ل‌کانیکی تریشی له‌گه‌ل دایه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌باره‌یان ده‌فرمویت: ﴿الدَّجَالُ خَارِجٌ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ مِنْ أَرْضِ يَمَانَ خَرَّاسَانَ، مَعَهُ أَقْوَامٌ، كَانُوا جَوْهَرًا مِنْ الْمَطَرَةِ﴾^۱، واته: (ده‌جال له‌رووی رۆژه‌لاته‌وه دیت له خاکیک که پتی ده‌وتریت خراسان، چه‌ند کۆمه‌له‌ قه‌ومیکی له‌گه‌لدایه ده‌موچاویان ده‌لینی قه‌لغانه). که مه‌به‌ستیش به‌و ده‌موچاو قه‌لغانیه‌ خه‌ل‌کی وولاتانی مه‌نغولیاو چین و قه‌فاسیاو نهو ناوچانه‌یه که کۆن پشان ده‌وترا (تورک).

به‌لێ خه‌ل‌کی نه‌و ناوچانه‌و جووله‌که‌کانی نه‌صفه‌هان ده‌ست و دایه‌ری ده‌جال ده‌بن و هه‌رله‌سه‌ره‌تاوه کاری ده‌جال ده‌چه‌سپینن، به‌لام دواتر له هموو وولاتانی جیهان و له هموو زمان و

^۱ صحیح مسلم (۱۸/۸۵-۸۶ مع شرح النووي).

^۲ رواه الزمذی و أحمد والحاكم عن أبي بكر وصححه الحاكم وأقره الذهبي، وصححه أحمد شاکر في تعليقه على

المسند (۱۵۹-۱۶۹) و الألباني في الصحيحة (۴/۱۲۲ رقم ۱۵۹۱).

رِه گهزه کان خه لکانیکی زۆر شوین ده جال ده کهون و باوه ری پی ده کهن، به لام له مانهش پیغمبه (ﷺ) ناماژه بهوه ده کات که به تایهت نافرته زۆر شوینی ده کهویتی و زوو باوه ری پی ده هین، ههروک (عبدالله ی کوری عومهر) رهزای خوای لیبت ده لیت: پیغمبه (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿يَنْزِلُ الدَّجَالُ فِي هَذِهِ السَّبْحَةِ بِمَرْقَاةٍ فَيَكُونُ أَكْثَرُ مَنْ يَخْرُجُ إِلَيْهِ النِّسَاءُ حَتَّىٰ إِنَّ الرَّجُلَ لِيَرْجِعَ إِلَىٰ حِمِيمِهِ وَالِىَ أُمِّهِ وَابْنَتِهِ وَأَخْتِهِ وَعَمَتِهِ فَيُثِقُهَا رِبَاطًا مَخَافَةً أَنْ تَخْرُجَ إِلَيْهِ﴾^۱، واته: (ده جال دیت له کهلاوه چۆله کهی لای (مرقات) ی نزیک شاری مه دینه داده بهزیت، بهشی زۆری ئه وه خه لکهی که ده چنه دهر وه بۆ لای و شوینی ده کهون نافرتهن، به جوړیک که پیاو ده گه ریته وه بۆ لای خیرانی و کچی و خوشکی و پوری، توند دهیان به سیته وه، له مه ترسی ئه وهی نه چنه دهر وه بۆ لای ده جال). دیاره هوی ئه وهش ده گه ریته وه بۆ ئه وه هه موو سحر و جادو و کاره سه رسور په تهرانه ی که ده جال نه نجای ده دات و ناشکراشه که نافرته زووتر باوه ری به وشته ده کات و چاوه ستی لی ده کریت، بویه زیاتر شوینکه وتوو ه کانی ده جال نافرته ده بن.

ئه وه نیشانانه ی که پیش هاتنی ده جال دهر ده کهون:

(حفصة) ی دایکی موسلمانان رهزای خوای لیبت ده لیت: پیغمبه (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿أَمَّا يَخْرُجُ الدَّجَالُ مِنْ غَضَبٍ يَفْضُهَا﴾^۲، واته: (دهر چوونی ده جال به هوی تور بهوونیکه وه ده بیت که توره ده بیت).

به لام ده جال له پیش دهر چوون و خو ناشکرا کردنی دا چهند کاره سات و رووداو ی که رووده ده که گرنگه زینان ئه مانه ن:

۱- هه موو ئه وه رووداو و به سه رهاتانه ی که پیشتر له باسی (محمدی مهدی) دا ناماژه مان پی کرد هتا پرگار کردنی شاری نهسته مبول. هه ره هه مووی ده کریت که بلین نیشانه ن بۆ هاتنی ده جال ههروک له وه فهرمووده یه دا هاتبوو که (معادی کوری جبل) رهزای خوای لیبت ده یگه ریته وه له پیغمبه ره وه (ﷺ) که فهرموویه تی: ﴿عمران بیت المقدس خراب یثرب و خراب یثرب خروج الملحمة وخروج الملحمة فتح قسطنطينية وفتح القسطنطينية خروج الدجال﴾^۳، واته: (ئاوه دانکر دنه وهی (بیت المقدس) ویران بوونی شاری مه دینه ی به دوا دا دیت، ویران بوونی شاری مه دینهش جهنگه گه وه کهی به دوا دا دیت، وه دهر چوونی جهنگه گه وه کهش

^۱ مسند أحمد (۱۹۰/۷) رقم (۵۳۵۳) تحقیق احمد شاکر وقال اسناده صحيح.

^۲ صحيح رواه احمد وأبو داود وصححه الألباني في المشكاة برقم (۴۲۴).

^۳ رواه احمد في المسند (۲۳۲، ۲۴۵/۵) وأبو داود رقم (۴۲۹۴) وهو صحيح.

نازادکردنی نهسته مبولی به دوا دا دیت، وه نازادکردنی نهسته مبولیش دهرچوونی ده جالی به دوا دا دیت). کهواته راسته وخو له دوا ی نازادکردنی نهسته مبول ده جال دهرده چیت و ناشکرا ده بیت.

۲- سی سال گرانی و قات و قری له پیش هاتنی ده جالدا:

((أبو هريره) امامه) رهزای خوی لیبت ده گریته وه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویته: ﴿... وإن قبل خروج الدجال ثلاث سنوات شداد يصيب الناس فيها جوع شديد يأمر الله السماء في السنة الأولى أن تحبس ثلث مطرها ويأمر الأرض فتحبس ثلث نباتها ثم يأمر السماء في الثانية فتحبس ثلثي مطرها ويأمر الأرض فتحبس ثلثي نباتها ثم يأمر الله السماء في السنة الثالثة فتحبس مطرها كله فلا تقطر قطرة ويأمر الأرض فتحبس نباتها كله فلا تنبت خضراء فلا تبقى ذات ظلف الا هلكت الا ما شاء الله.. قيل: فما يعيش الناس في ذلك الزمان؟ قال: التهليل والتكبير والتسبيح والتحميد ويجري ذلك عليهم مجرى الطعام﴾^۱، واته: (.....) وه له پیش هاتنی ده جالدا سی سال نهامه تی دوو چاری خه لک ده بیت که برسیته کی زوری تیدایه، سالی یه کم خوی گه وه فرمان به ناسمان ده کات که سییه کی بارانی رابگریت و فرمان بهزه ویش ده کات که سییه کی پرووه کی بگریته وه، پاشان له سالی دوو همدان فرمان به ناسمان ده کات دوو له سهر سی بارانی ده گریته وه و فرمانیش بهزه وی ده کات دوو له سهر سی پرووه کی ده گریته وه، پاشان پاشان فرمان به ناسمان ده کات له سالی سی یه ممدان هه موو بارانی ده گریته وه یه ک دلوب لی ناباریت، وه فرمان بهزه ویش ده کات، هه موو پرووه کی ده گریته وه هیه سهوزایه کی لی ناروویت، نیز هه رچی نازه لی سمداره هه مووی له ناو ده چیت مه گهر نه وهی که خوا نه یه ویت له ناو به چیت، ووتیان: نهی خه لکی لهو زه ماندها به چی ده ژین؟ فهرمووی: ووتنی (لا اله الا الله والله اكبر الله الحمد) وه کو خوراک پی ده ژین و شوینی خوراکیان بو ده گریته وه).

له فهرمووده که وه پیته چیت که نهو گرانی و بی بارانیه لهو سهرده ممدان هه موو سه رزه وی بگریته وه، یاخود لانی کم وولات و خاکی موسلمانان به تهوای بگریته وه.

۳- (فاطمة ی کچی قهیس) رهزای خوی لیبت ده گریته وه که رۆژیکیان به جماعت له ریزی ژناندا نوژی ده کرد له دوا ی پیغمبر وه (ﷺ) له مزگوت، کاتیک که پیغمبر (ﷺ) له نوژه که ی بووه وه له سهر مینه ره که ی دانیش و پی ده که نی و فهرمووی: ﴿لِلزَم كُلُّ

^۱ صحیح رواه ابن ماجه وابن خزيمة والحاكم وصححه الألباني في صحيحه الجامع (۶/۲۷۷) في الصحيحة برقم (۲۴۵۷).

إِنْسَانٍ مُّصَلٍّ، وَاَتَهُ: (با هـ ر يه كه تان له شوئى خوئى دانيشيئت و هه لئه سيئت). پاشان
 فهرمووى: ﴿أَتَدْرُونَ لِمَ جَمَعْتُكُمْ؟﴾ وَاَتَهُ: (ده زانن بوجى كؤم كردونه ته وه؟) ووتيان: خواو
 يتغمبه ره كهى باشر ده زانن، فهرمووى: ﴿إِنِّي وَاللَّهِ مَا جَمَعْتُكُمْ لِرَغْبَةٍ وَلَا لِرُهْبَةٍ وَلَكِنْ جَمَعْتُكُمْ
 لِأَنْ تَمِيزُوا الدَّارِيَّ كَانَ رَجُلًا نَصْرَانِيًّا فَجَاءَ فَبَايَعَ وَأَسْلَمَ وَحَدَّثَنِي حَدِيثًا وَافِقَ الَّذِي كُنْتُ
 أُحَدِّثُكُمْ عَنْ مَسِيحِ الدَّجَالِ حَدَّثَنِي أَنَّهُ رَكِبَ فِي سَفِينَةٍ بَحْرِيَّةٍ مَعَ ثَلَاثِينَ رَجُلًا مِنْ لَحْمٍ وَجَذَامٍ
 فَلَعَبَ بِهِمُ الْمَوْجُ شَهْرًا فِي الْبَحْرِ ثُمَّ أَرْفَعُوا إِلَى جَزِيرَةٍ فِي الْبَحْرِ حَتَّى مَغْرَبَ الشَّمْسِ فَجَلَسُوا فِي
 أَقْرَبِ السَّفِينَةِ فَدَخَلُوا الْجَزِيرَةَ فَلَقِيَتْهُمْ دَابَّةٌ أَهْلَبُ كَثِيرِ الشَّعْرِ لَا يَدْرُونَ مَا قَبْلَهُ مِنْ دَبْرِهِ مِنْ
 كَثَرَةِ الشَّعْرِ فَقَالُوا وَيْلَكَ مَا أَنْتَ فَقَالَتْ أَنَا الْجَسَاسَةُ قَالُوا وَمَا الْجَسَاسَةُ قَالَتْ أَيُّهَا الْقَوْمُ الطُّلُقُوا
 إِلَى هَذَا الرَّجُلِ فِي الدَّيْرِ فَإِنَّهُ إِلَى خَبْرِكُمْ بِالْأَشْوَاقِ قَالَ لَمَّا سَمِعْتُ لَنَا رَجُلًا فَرَقْنَا مِنْهَا أَنْ تَكُونَ
 شَيْطَانَةً قَالَ فَاثْنَلْنَا سَرَاعًا حَتَّى دَخَلْنَا الدَّيْرَ فَإِذَا فِيهِ أَعْظَمُ إِنْسَانٍ رَأَيْنَاهُ قَطُّ خَلْقًا وَأَشَدَّهُ وَثَاقًا
 مَجْمُوعَةٌ يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ مَا بَيْنَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى كَعْبَيْهِ بِالْحَدِيدِ قُلْنَا وَيْلَكَ مَا أَنْتَ قَالَ قَدْ قَدَّرْتُ عَلَى
 خَبْرِي فَأَخْبِرُونِي مَا أَنْتُمْ قَالُوا لَنْ نَخْبُرَكَ عَنْ أَنْاسٍ مِنَ الْعَرَبِ رَكِبْنَا فِي سَفِينَةٍ بَحْرِيَّةٍ فَصَادَفْنَا الْبَحْرَ حِينَ
 اغْتَلَمَ فَلَعَبَ بِنَا الْمَوْجُ شَهْرًا ثُمَّ أَرْفَعَانَا إِلَى جَزِيرَتِكَ هَذِهِ فَجَلَسْنَا فِي أَقْرَبِهَا فَدَخَلْنَا الْجَزِيرَةَ فَلَقِيْنَا
 دَابَّةً أَهْلَبُ كَثِيرِ الشَّعْرِ لَا يَدْرِي مَا قَبْلَهُ مِنْ دَبْرِهِ مِنْ كَثَرَةِ الشَّعْرِ فَقُلْنَا وَيْلَكَ مَا أَنْتَ فَقَالَتْ أَنَا
 الْجَسَاسَةُ قُلْنَا وَمَا الْجَسَاسَةُ قَالَتْ عَمِدُوا إِلَى هَذَا الرَّجُلِ فِي الدَّيْرِ فَإِنَّهُ إِلَى خَبْرِكُمْ بِالْأَشْوَاقِ
 فَأَقْبَلْنَا إِلَيْكَ سَرَاعًا وَفَزَعْنَا مِنْهَا وَلَمْ نَأْمَنْ أَنْ تَكُونَ شَيْطَانَةً فَقَالَ أَخْبِرُونِي عَنْ نَخْلِ بَيْسَانَ قُلْنَا عَنْ
 أَيِّ شَأْنِهَا تَسْتَخْبِرُ قَالَ أَسْأَلُكُمْ عَنْ نَخْلِهَا هَلْ يَشْمُرُ قُلْنَا لَهُ نَعَمْ قَالَ أَمَا إِنَّهُ يَوْشِكُ أَنْ لَا تَشْمُرَ قَالَ
 أَخْبِرُونِي عَنْ بَحِيرَةِ الطَّبْرِيقِ قُلْنَا عَنْ أَيِّ شَأْنِهَا تَسْتَخْبِرُ قَالَ هَلْ فِيهَا مَاءٌ قَالُوا هِيَ كَثِيرَةُ الْمَاءِ قَالَ
 أَمَا إِنْ مَاءُهَا يَوْشِكُ أَنْ يَذْهَبَ قَالَ أَخْبِرُونِي عَنْ عَيْنِ زَغَرٍ قَالُوا عَنْ أَيِّ شَأْنِهَا تَسْتَخْبِرُ قَالَ هَلْ
 فِي الْعَيْنِ يَزْرَعُ أَهْلُهَا بَمَاءِ الْعَيْنِ قُلْنَا لَهُ نَعَمْ هِيَ كَثِيرَةُ الْمَاءِ وَأَهْلُهَا يَزْرَعُونَ مِنْ مَائِهَا قَالَ أَخْبِرُونِي
 عَنْ نَبِيِّ الْأَمِينِ مَا فَعَلَ قَالُوا قَدْ خَرَجَ مِنْ مَكَّةَ وَنَزَلَ يَثْرِبَ قَالَ أَقَابِلَهُ الْعَرَبُ قُلْنَا نَعَمْ قَالَ
 كَيْفَ صَنَعَ بِهِمْ فَأَخْبَرَنَاهُ أَنَّهُ قَدْ ظَهَرَ عَلَى مَنْ يَلِيهِ مِنَ الْعَرَبِ وَأَطَاعُوهُ قَالَ هُمْ قَدْ كَانَ ذَلِكَ
 قُلْنَا نَعَمْ قَالَ أَمَا إِنْ ذَاكَ خَيْرٌ لَهُمْ أَنْ يَطِيعُوهُ وَإِنِّي مَخْبِرُكُمْ عَنِّي إِنِّي أَنَا الْمَسِيحُ وَإِنِّي أَوْشِكُ أَنْ
 يُؤْذَنَ لِي فِي الْخُرُوجِ فَأَخْرَجَ فَأَسِيرُ فِي الْأَرْضِ فَلَا أَدْعُ قَرْيَةً إِلَّا هَبَطْتُهَا فِي أَرْبَعِينَ لَيْلَةً غَيْرَ مَكَّةَ
 وَطَبِيعَةٍ فَهَمَّا مَحْرَمَتَانِ عَلَى كِلْتَاهُمَا كَلِمَا أَرَدْتُ أَنْ أَدْخُلَ وَاحِدَةً أَوْ وَاحِدًا مِنْهُمَا اسْتَقْبَلَنِي مَلِكٌ
 بِيَدِهِ السِّيفِ صَلَتَا يَصْدَنِي عَنْهَا وَإِنْ عَلَى كُلِّ نَقَبٍ مِنْهَا مَلَأَتْكَ بِحَرَسُونَهَا... قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ
 اللَّهِ ﷺ (وَطَعَنَ بِمَخْصَرَتِهِ فِي الْمَنْبَرِ هَذِهِ طَبِيعَةٌ هَذِهِ طَبِيعَةٌ يَعْنِي الْمَدِينَةَ أَلَا هَلْ كُنْتُ حَدَّثْتُكُمْ ذَلِكَ

فقال الناس نعم فإنه أعجبني حديث تميم أنه وافق الذي كنت أحدثكم عنه وعن المدينة ومكة
ألا إنه في بحر الشام أو بحر اليمن لا بل من قبل المشرق ما هو من قبل المشرق ما هو من قبل
المشرق ما هو وأوماً بيده الى المشرق) قالت: فحفظت هذا من رسول الله ﷺ، واته: (سويت
بهخوا نه بۆ خوشی و نه بۆ ترس کۆم نه کردونه تهوه، بهلام بۆیه کۆمکردنه وه، چونکه(تمیم
الداری) پیاویکی دیان بوو، هات و بهیعتی پی-دام و موسلمان بوو، سوه قسه یه کی
بۆگێرامه وه، له گهڵ نهوهی کهمن بۆم باس کردبوو ده باره ی مه سیحی ده جال وهك یهك
وابوون، بۆی باس کردم که سواری پا پۆری ده ریایکی بووه له گهڵ (۳۰) پیاو له خێلی
(لحم) و (جزام)، پاشان بۆماوه ی مانگیك شه پۆلی ده ریایهوانی و بردوونی، پاشان له نزیك
دوور گه یه که وه له ده ریادا له نگه ری پی-گرتوون، ههتا خۆرئاوا ابوون، ئینجا به بهلهم
له پا پۆره که دا دابه زیون و چوونه ته دور گه که، ده عبا یه کی توکنی قژ زۆر به رهو پیران هاتووه،
پیش و پاشی له بهر موو زۆری لیک جیا نه ده کرایه وه ووتان نه گهت تۆ چیت؟ ووتی من
(جساسه م) واته (هه وāl بهر) ووتان: جساسه چیه؟ ووتی: خه لکینه ئیوه جارێك پڕۆن بۆلای
ئهو پیاوه لهو دهیره دا چونکه زۆر تامه زرۆی هه وāl تانه. ووتی: که ناوی پیاوی برد زۆر
ترساین که ئهم شته شه یان بیت. ووتی: ئیمهش به په له رۆشتن تا چوینه ناو دهیره که که سه یه
ده کهین گه وره ترین زهلام که تا ئیستا بینییتمان له قه باره دا وه به توندترین شیوه کۆت و زنجیر
کرا بوو، هه ردوو دهستی به سزاوو به ملییه وه، له هه ردوو ئه ژنویه وه هه تا هه ردوو پاژنه بی
ناسن بوو، ووتان: مال وێران تۆ کئی؟ ووتی: ئه و ئیوه من ده بینن، بهلام پیم بلین ئیوه
کین؟ ووتیان: ئیمه خه لکیکی عه ره بین، سواری پا پۆریکی ده ریایی بووین، تووشی هه لچوونی
شه پۆلی ده ریای بووین، یهك مانگ شه پۆل یاری پیکردین، ههتا لهم دور گه یه ی تۆ پا پۆره که مان
له نگه ری گرت، ئیمهش سواری بهلهم بووین و هاتینه دور گه که، ده عبا یه کی توکنی قژ
دریژمان بینی، له بهر مووی زۆر پیش و پاشیمان بۆ جیا نه ده کرایه وه پیمان ووت: نه گهت تۆ
کئی؟ ووتی: من (جساسه م)، ووتان (جساسه) چیه؟ ووتی: جارێ پڕۆن بۆلای ئه و پیاوه ی
لهو دهیره دایه چونکه زۆر تامه زرۆی هه وāl ئیویه، ئیمهش به په له هاتین بۆ لای تۆ ترساین ئه و
ده عبا یه شه یان بیت، ووتی: هه وāl دار خورماکانی (بیسان) موسلمانان پی بلین؟ ووتان: چ
شیک ده باره ی ده پرسیت؟ ووتی پرساری دار خورماکانیتان لی ده کهم، نایا بهر ده گریت؟

^۱ صحیح مسلم (۷۸/۱۸-۸۳ مع شرح النووي).

پیمان ووت: بهلئی، ووتی: هیئدهی نهماوه بهرنه گرت، ووتی ههوالی ده‌ریاچهی (طبری) موسلمانان پی بلین؟ ووتان: چ شتیک ده‌بارهی ده‌پرسیت؟ ووتی: نایا ناوی تیدایه؟ ووتان: ناوی زۆره، ووتی: ناوه‌که‌ی هیئدهی نهماوه برپاوه نه‌مینیت. ووتی: ههوالی کانیاوه‌که‌ی (زغر)م پی بلین؟ ووتیان: چ شتیک ده‌بارهی ده‌پرسیت؟ ووتی: نایا کانیاوه‌که‌ی ناوی تیدایه و نایا خه‌لکه‌که‌شی به ناوه‌که‌ی کشتوکال ده‌که‌ن؟ ووتان: بهلئی ناوی زۆره و خه‌لکه‌که‌شی کشتوکالی پی ده‌که‌ن، ووتی: ههوالی پیغه‌مبه‌ری نه‌خوینده‌واره‌کانم پی بلین چی کرد؟ ووتان له (مه‌که)وه ده‌رچووه له (یثرب) واته (مه‌دینه) نیشته‌جی بووه. ووتی: عه‌ربه‌کانی شه‌ریان له‌گه‌ل نه‌کرد؟ ووتان: با، ووتی: نه‌ی چی لی کردن؟ نیمه‌ش پیمان ووت: زال بوو به‌سهر هموو عه‌ربه‌کانی چواره‌وری‌دا و ئه‌وانیش گوێرایه‌ل و ملکه‌چی بوون. پی‌ی ووتین: جا ئه‌وه‌ بوو، ووتان: بهلئی. ووتی: نه‌گهر به‌قسه‌ی من بکه‌ن و شوینی بکه‌ن خیری خوێانی تیدایه. منیش وا پیتان ده‌لیم من کیم: من (مه‌سیح)م، وه‌هینده‌م نه‌ماوه که ریم پی بدریت ده‌رچم، که ده‌ریش چووم ده‌گه‌ریم به‌سهر زه‌ویدا، له‌ماوه‌ی چل شه‌ودا هیچ گوندو ناوایه‌ک نامینیت تی نه‌چم، جگه‌ له (مه‌که)و (طیبه) نه‌بیت، هه‌ردوو کیانم لی قه‌ده‌غه‌کراوه، له‌گه‌ل ویستم بچمه‌یه‌کی‌کیانه‌وه، فریشته‌یه‌ک به‌ره‌و رووک دیت شخیریکی له‌ روومدا به‌رز کردۆته‌وه نله‌پلێت تیی بچم، وه‌ له‌سهر هه‌ر رینگه‌یه‌کی فریشته‌یه‌کی لیه‌ پاسه‌وانی ده‌که‌ن).

پاشان (فاطمه‌ی کچی قه‌بس) ووتی: ئینجا پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) به‌داره‌که‌ی ده‌ستی کیشای به‌مینبه‌ره‌که‌داو فه‌رمووی (ئانه‌مه‌ طیبه‌یه، ئانه‌مه‌ طیبه‌یه، ئانه‌مه، طیبه‌یه) واته شاری مه‌دینه نایا منیش هه‌مان قسه‌م بۆ نه‌کردن؟ خه‌لکه‌که‌ش ووتیان: بهلئی، ئه‌ویش فه‌رمووی منیش قسه‌که‌ی ته‌میم به‌دل بوو که‌وه‌ک قسه‌که‌ی من وابوو که بۆمکردن ده‌بارهی ده‌جال و که‌مه و مه‌دینه، ئه‌وه‌ده‌جاله‌ له‌ ده‌ریای شامه‌یان له‌ ده‌ریای یه‌مه‌ن، نه‌خیر به‌لکه‌رو واله‌رووی پۆژه‌ه‌لات، ئه‌و واله‌رووی پۆژه‌ه‌لات، ئه‌و واله‌رووی پۆژه‌ه‌لات، (وه به‌ده‌ستی پیرزیشی ئیشاره‌تی به‌ره‌و پۆژه‌ه‌لات کرد). (فاطمه) ده‌لێت: ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌م ئاوا له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه(ﷺ) له‌به‌ر کردووه.

له‌م فه‌رمووده‌ پیرۆزه‌شه‌وه بۆمان ده‌رده‌که‌وێت که ده‌جال خۆی پر‌سیاری چه‌ند نیشانه‌یه‌کی کردووه که‌له‌ پیش هاتن و ده‌رچوونیدا ده‌رده‌که‌وێت، ئه‌ویش ووشک بوونی ده‌ریاچه‌ی (طبری)یه که ده‌که‌وێت نیوان سو‌ریاو فه‌له‌ستین و ئه‌رده‌نه‌وه، وه‌ هه‌تا ئیستا هه‌واله‌کان باس له‌وه‌ ده‌که‌ن که ئیسرائیل سه‌رگه‌رمی دروستکردنی چه‌ند به‌نداویکه‌ له‌سهر ئه‌و رووبارا‌نه‌ی که ده‌رژینه‌ ده‌ریاچه‌ی

طبریه و بهمه بهستی گرتنه و ی ئاره که ی و ووشک کردنی ده ریاچه که تا سوریا و ئه رده نی لی بی بهش بکات و بیکاته کارتیکی فشار له سهریان، ههروه ها بهرنه گرتنی دارخورماکانی (بیسان) که ده جال کردویه تی به نیشانه ی هاتنی خۆی، ئه ویش ده که ویتته نیوان سنووری (ئه رده ن) و (فلسطین) هه، وه (یاقوت الحموی) چهند سه ده یه که له مه ره بهر باس له وه ده کات که چهند جارێک به لای ئه و شویتته تی بهر بووه جگه له دوو دارخورمای سیس و ووشک بوو هیچی لی نه ماوه^۱

وه کانیای (زغریش وهک (یاقوت الحموی) باسی ده کات ده که ویتته دورایی سی پۆزه پۆ له شاری (قدس) هه وه به ره و باشور بۆ دیوی خاکی حیجاز.^۲ وه ئه مرۆ ده که ویتته نیوان سنووری ئه رده ن و فه له ستینه وه، دیاره ئه و شویتانه ی که ده جال پرسیاری کردوون ئه مرۆ هه موویان ده که ونه نارچه کانی ژیر ده سه لاتی جووله که وه و هه ر ئه وانیش هه لده ستن به ووشک کردنی ئه و شویتانه له پیش هاتنی ده جالدا، که ئه مهش کارتیکی بی نه نیی که له ناو ئه و هه موو شویتنه ی دو میادا ده جال پرسیاری چهند شویتیک ده کات که ئه مرۆ که ویتته ژیر سنووری ده سه لاتی ئیسرائیله وه، دیاره هه ر له کۆنه وه چاره پتی ده ستی ده ست و پۆهنده کانیی له ئیسرائیل که زه مینه سازی بۆ هاتنی بکه ن و ته نها پو داوه کانی ئه ویشی کردووه به نیشانه بۆ کاتی ده رچوون و خۆ ناشکرا کردنی.

ئه و شویتانه ی که ده جال ناتوانیت تی بیچیت:

(أبو هريره) ره زای خوی لیبت ده گێرته وه که پێغه مبه ر (ﷺ) فه رموویه تی: ﴿و یأتی المسیح من قبل المشرق وهمته المدينة حتی اذا جاء دبر احد تلقته الملائک فضربت وجهه قبل الشام هنالك یهلك هنالك یهلك﴾^۱، واته: (ده جال له پووی پۆزه له لاته وه دیت و مه بهستی به که می شاری مه دینه یه، هه تا کاتیک ده گاته پیش کێوی (أحد) فریشته کان پو به پووی ده بنه وه، ئه ویش پووی وه رده گێریت به ره و وولاتی شام، له وئ تیا ده چیت، له وئ تیا ده چیت).

وه له چهند فه رمووده ی تر دا هاتووه که فریشته کان پاسه وانی شاری مه دینه ده که ن و پئ نادهن ده جال به چیت ناوی، وه له پوویه تیکی تر دا که هه ر (أبو هريره) ده گێرته وه ده لیت: پێغه مبه ر (ﷺ)

^۱ معجم البلدان یاقوت الحموی ج ۱ ل ۵۲۷.

^۲ معجم البلدان یاقوت الحموی ج ۳ ل ۱۴۲-۱۴۳.

^۱ رواه الرمزي وأحمد. وقال الرمزي: حديث صحيح. وفي سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم (۱۷۷۱).

فهرموويه تي: ﴿على أنقاب المدينة ملائكة لا يدخلها الطاعون ولا الدَّجَالُ﴾^١، واته: (ئهو رېنگايانهی که بۆ مهدينه دهجن فريشتهی ليه نه تاعون و نه دهجال ناتوانن بجنه ئهو شارهوه).

ههروهها (أنس ی کوری مالک) يش رهزای خوی لیبت دهگیرتهوه که پیغمبره(ﷺ) فهرموويه تي: ﴿لا يدخل المدينة رعب المسيح الدَّجَالُ لها يومئذ سبعة أبواب على كل باب ملكان﴾^٢، واته: (ترساندن و تۆقاندنی دهجال ناچيته ناو مهدينه، لهو رۆژه دا حوت دهر گای ههيه لهسهه ههه ده رگايهك دوو فريشته وهستاون).

ههروهها شاری (کهمه)ش وهکو (مهدينه) لهسهه دهجال قهدهغه کراوه و ناتوانيت تتي بجيت، وهك (انس) رهزای خوی لیبت دهگیرتهوه له پیغمبرهوه(ﷺ) که فهرموويه تي: ﴿ليس من بلدين الا سيطوه الدَّجَالُ الا مكة والمدينة ولبس نقب من أنقابها الا عليه الملائكة صافين تحرسها فينزل بالسبخة فترجف المدينة ثلاث رجفات يخرج اليه منها كل كافر ومنافق﴾^٣، واته: (هيج شاريتك ناميتت که دهجال پي تينهخات جگه له مهکه و مهدينه، لهسهه ههريهك له دهر گاکانی فريشته ريزيان بهستوه، پاسهوانی دهکهن، تا دهجال ناچار دهبيت له (سبخه) دابهزيت مهيهست پي پارچه زهويه که که لماويه له بهر سویری گیای تیدا سهوز نايت ئير شاری مهدينهش سي جار بهخه که که ناوی يهوه رادهته کيت و دهلهرزيت، ههچي بي باوه و دووروو ههيه له شاره که دهچنه دهرهوه بۆ لای دهجال).

ههروهها جگه له شاری مهکه و مهدينهش ههردوو مزگهوتي (بيت المقدس) و مزگهوتي (طوري لی قهدهغه کراوه که تتي بجي، وهك له فهرموودهيهك هاتوه که (جنادهی کوری ایی اميه لازدی) دهگیرتهوه دهليت: (من و پياوتك له (انصار) بهکان چووين بۆ لای يه کيك له هاره لانی پیغمبره(ﷺ) پي مان ووت: فهرموودهيه کمان بۆ باس بکه که له پیغمبرهوه(ﷺ) بيستيت باسی دهجال تیدا بکات.... له فهرمووده که دهليت: ﴿.... و إنه يمكث في الأرض أربعين صباحا يبلغ فيها كل منهل ولا يقرب أربعة مساجد: مسجد الحرام ومسجد الطور ومسجد الأقصى﴾^٤، واته: (..... دهجال چل رۆژ لهسهه زهوی ده ميتهوه، تاييدا ده گاته ههموو شويتك، بهلام نزیکي چوار

^١ رواه البخاري في صحيحه. فتح الباري (١٠١/١٣).

^٢ رواه البخاري في صحيحه. فتح الباري (٩٠/١٣).

^٣ صحيح البخاري و المسلم، و صحيح الجامع برقم (٥٣٠٦).

^٤ رواه أحمد وقال الهيثمي رجاله رجال الصحيح، و مجمع الزوائد (٧/٣٤٣) وقال ابن حجر: (رجالهم ثقات) وفتح

الباري (١٠٥/١٣).

مزگهوت ناکهوت: مزگهوتی که عبهو مزگهوتی مه دینه، مزگهوتی کیوی طورو مزگهوتی بیست المقدس).

ماوهی مانهوهی ده جال له سهر زهوی:

سه بارهتی بهمانهوهی ده جال له سهر زهوی ههموو فهرموده کانی پیغمبههر (ﷺ) نهو راستیه دوو بات ده که نهوه که تنها چل رۆژ یا چل شهو له سهر زهوی ده میتیهوه، بهلام لهو ماوهیدا ههموو سهر زهوی ده گهریت، ههروهه فهرموده کهی (فاطمه کیچی قهیس) پینشر باسمان کرد که ده جال له سهر زاری خوئی ده لیت: ﴿.... فاسیر فی الأرض فلا أدع قرية إلا هبطتها فی أربعین لیلة....﴾^۱، واته: (له سهر زهویدا ده گهریت، هیچ گوندیک نامیت که تیی نهچم، له ماوهی چل شهودا). ههروهه له فهرموده کهی (جناده) شدا که ده لیت: ﴿... وإنه یمکث فی الأرض أربعین صباحا...﴾^۲، واته: (چل رۆژ له سهر زهوی ده میتیهوه). بهلام نایا نهو چل رۆژه یان نهو چل شهوه وهه شهوانی ناسایی خوژمان وان؟ یان جیاوازن؟

سه بارهت بهو چل شهو و رۆژه له فهرموده کهی (نواسی کوری سمعان) دا هاتوه که ده لیت: ﴿... قلنا یا رسول الله وما لبثه فی الأرض قال أربعون یوما یوم کسنة ویوم کشر ویوم کجمعة وسائر أيامه کأیامکم قلنا یا رسول الله فذلک الیوم الذی کسنة أتکفینا فی صلاة یوم قال لا أقدروا له قدره قلنا یا رسول الله وما اسرعه فی الأرض قال کالغیس استدبرته الريح﴾^۳، واته: (ووغان نهی پیغمبهری خوا! ماوهی چه نهه له سهر زهوی ده میتیهوه؟ فهرمووی: چل رۆژ رۆژی یه کهمی وهه سالتیکه، و رۆژی دووهمی وهه کو مانگیکه و رۆژی سینهمی وهه کو ههفتهیه کهو باقی رۆژه کانی تری وهه که نهه رۆژانهی خوژان وایه، ووغان نهی پیغمبهری خوا نهو رۆژهی کهوهه سالتیک وایه تنها پینج فهرزه نوژی یه که رۆژی تیدا بکهین؟ فهرمووی: نهخیر نهخیر له سهر رۆژانی ناسایی بییون (واته ههر ماوهی شهو و رۆژیکی ناسایی پینج فهرزی تیدا بکهن). ووغان: نهی پیغمبهری خوا نهی خیاریه کهی له سهر زهویدا چه نهه؟ وهه ههوه که ره شهابا پالتی پیوه بنیت.....).

کهواته به پیی نهه فهرموده پیرۆژه له سه رهتا هاتنی ده جالدا پیوانهی شهو و رۆژ له سهر زهوی تیکده چیت و له سهر پیوانهی ناسایی خوئی نامیت، بهلام دواتر وهه خزی لی دیتوه، نههوه له فهرموده که دا هاتوه که رۆژی یه کهم هینهی سالتیکی لی دیت، وهه رۆژی دووهم هینهی

صحیح مسلم (۷۸/۸۳-۸۴) مع شرح النووي.

^۲ فتح الباری (۱۰۵/۱۳).

^۳ صحیح مسلم (۶۵/۶۶-۶۷) مع شرح النووي.

مانگىك وه رۆزى سىيەم ھىندەى ھەفتەيەك، دواتر شەو و رۆژ ئاسايى دەيتەووه وه كو خۆى لى ديتەووه، وه لەفەرمووده كەشدا ھىچ ئامازەيەك بەوہ نەكراوہ كە ئەو رۆوداوہ بەھۆى دەجالەوہ رۆودەدات، يان دەجال وادەكات كە پىوانەى شەو و رۆژ تىكجىت، بەلكو لەو كاتەدا كە دەجال دىت زەوى خۆى بەھۆى كارەساتيەكوہ پىوانەى شەو و رۆزى تىدا تىكجىووه، نەك كارىك بىت كەدەجال ئەنجامى بدات زاناكانىش لە كۆن و تازەدا زۆر قسەيان دەربارەى ئەو مەسەلەيە كردووه و راپو بىرو بۆچونى جياوازيان بۆ لىكدانەوہى ھەيە، بۆ ئغونە ھەندىكيان پىيان وايە كە خواى گەورە ھەر بەراستى كات درۆژدەكات تا واى لى دىت شەو و رۆزى يەكەم ھىندەى سالىك بىت و، شەو و رۆزى دووہم ھىندەى مانگىك بىت و، شەو و رۆزى سىيەم ھىندەى ھەفتەيەك بىت، وەك زاناي گەورە (ابن ملك) دەفەرموئە. بەلام (على القارى) ئەم رايەى پى دروست نىيەو دەلتىت ئەگەر وابوايە دەبوو لەو رۆژەدا كە ھىندەى سالىكە تەنھا پىنج فەرز نوئىزى تىدا بگرايە، چونكە نوئىزە فەرزەكان كاتى ديارى كراوى خويان ھەيە و نابىت لە كاتى تردا بگريئە^۱

وہ ھەندىكى تريان پىيان وايە كە درۆژبوونەوہى شەو و رۆژ لەو كاتەدا ھۆكەى دەگەريئەوہ بۆئەوہى كە دەجال چاوبەست لە خەلك دەكات و لە رېنگەى سحرەوہ وايان لى دەكات كە شەو و رۆژيان لى تىك بچىت و نەتوانن لىكيان جياپكەنەوہ، كەئەمەش راي (عبدالفتاح ابو غدە) يە كە لەپەرراوئىزە كەيدا بۆ كىتەبى (التصريح تواتر في نزول المسيح) دا دەرى دەبرئە^۲

كەئەمەش بۆچونىكى لاوازە، چونكە ھەر وەك ئىمامى (نوى) دەلتىت: (زاناكەن دەلتىن: نەم فەرموودەيە رۆوداويكى راستەيەك سىحر و خويال بەبەلگەى ئەوہى جگە لەسى رۆزى يەكەم رۆژەكانى ترى وەك رۆزى ئاسايى خۆمانى لى ديتەوہ)^۳ ھەرەھا مامۆستا (سەعید نورسى) ھەولى داوہ لىكدانەوہيەكى زانستيانە بۆ ئەو رۆوداوہ بدۆزىتەوہ، دەلتىت: كە دەجال يەكەم جار لە جەمسەرى بەستەلەكى باكورى زەويەوہ دىت كەلەوئ شەش مانگ شەوہ و شەش مانگيش رۆژە، دواتر كەمىك دىتە خوارەوہ بۆ ئەو ناوچانەى كە تىدا مانگىك شەوہ و مانگىك رۆژە دواتر بۆ ئەو ناوچانەى كە ھەفتەيەك شەوہ و ھەفتەيەك رۆژ، پاشان دىتە ئەو ناوچانەى خۆمان كە شەو و رۆژيان تىدا وەك يەكە^۴

^۱ المرات شرح المشكاة للعلامة علي القاري (١٩٥/٥).

^۲ التصريح بما تواتر في نزول المسيح للشمسيري. تحقيق عبدالفتاح أبو غدة ل ١١١

^۳ الشرح صحيح مسلم للنووي (٦٥/١٨).

^۴ زنجيره نامەكانى سەعید نورسى زنجيرهى (نیشانەكانى رۆزى دوايى).

که پیمان وایه ئه و راو بۆچونهش لاوازه، چونکه جیاوازی کات له ناوچه بهسته له که کاندایه
 پرووداویک نیه تایبتهت بیت به سهردهمی ده جالموه و له هیچ فهرمودیه کیشدا ناماژه بهمه نه کراوه
 که ده جال لهوێه دیت، بهلام نه گهر ئیمه ئهمرۆ ههول بهدین لیکدانهوهیه کی زانستیانه بۆئو دیاردهیه
 بدوژینهوه دهیته چاویک بهرتهوتی پرووداوه کانی پیش هاتنی ده جال بخشیتینهوه، ئه و کاته پیم وایه
 بتوانین تا رادهیه کی زۆر هۆکاری ئه و دیاردهیه مان بۆ پروون بیتسه و نهیته ئه و پرووداوه مان بۆ
 ئاشکرا بیت.

وه پیش ئه و ی بینه سهر لیکدانهوهی ئه و دیارده سهرسورپهتیه به پۆسته تیینی دوو خالی
 گرنگ بکهین له فهرمودیه کی پتغمبهردا (ﷺ):

یه کهم: دیارده که له سهره تادا زهق و ئاشکرا ته، بهلام دواتر بهره و ته نک بوونه وه کهم
 بوونه وه ده چیت تاوای لیدیت ناسای ده بیتسه و شه و پۆز وه جارانی لی دیتسه.

دووهم: کاتیک که هاوه له کان رهزای خویان لیتهت پرسیار له پتغمبهردا (ﷺ) ده کهن له و کاته دا
 چۆن نوێز بکهن نایا ههر تهنها پتچ فهرز نوێزی تیدا بکهن یاخود چۆن؟ پتغمبهردیش (ﷺ) پیمان
 ده فهرموت که نه خیر به لکو (اقدروا له قدره). واته ماوهی کاتی نوێزه کان له پۆزیک ئاسایدا بیتون
 و هه موو (۲۴) سهعاتیک له کاتی خۆیاندا دوو باره یان بکه نه وه، که له مه وه بۆمان ده رده که ویت نه ک
 تهنها شه و پۆز له خه لکی تیک ده چیت، به لکو کاته کانی ناو شه و پۆزیش که به هۆیانسه وه
 نوێزه کان ئه نجام ده درین ئه وایش تیک ده چن و ناتوانیت لیک جیا بکریته وه، که ئه م خالهش گرنگی
 خۆی هیه له لیکدانه وهی ئه و دیاردهیه دا، جا له روانگهی زانسته وه تیکه ل بوونی کات به شیوازیک
 که خه لکی نه توان کاتی نوێزه کان له مه کز جیا بکه نه وه، به هۆی یه کیک له دوو هۆکاره که وه ده بیت،
 یان ئه وه یه ده بیت زهوی له خولانه وه به ده وری خۆیدا بوه ستیت که نه مهش ده بیت هۆی ئه وه ی نیوه ی
 جیهان به رده وام پۆزیت و نیوه کهی تریشی به رده وام شه ویت که نه مهش ناگرنجیت له گه ل ئه وه ی
 پۆزی یه کهم سالتیک بیت و پۆزی دووهم مانگیک و پۆزی سیه م هه فته یه ک، وه ههروه ها فهرمان
 کردنی پتغمبهردیش (ﷺ) به پێوانه ی کاتی نوێزه کان له سهر پۆزی ناسای ئه وه ده گه یه نیت که کات
 نه وه ستاره و زهوی له خولانه وه ی خۆی نه که وتوه، چونکه وه ک پیش له بۆچونه کهی (علی
 القاری) دا هاتبو نوێزه کان خوی گه و ره به پێی کاته کان فهرزی کردوون و ده بیت له کردنیاندا
 پشت به خۆر هه لاتن و واو بوونی خۆر به سرتیت، جا نه گهر زهوی له خولانه وه وه ستا، کاتیش
 ده وه ستیت و ناتوانیت پێوانه ی کاتیش بکریته بۆ نوێزه کان، له بهر ئه وه پیمان وایه ئه م بۆچونه
 هه له یه و زهوی له خولانه وه ناکه ویت به ده وری خۆیدا.

کهواته ده‌بیت بچینه سەر ھۆکاری دووهم که پیمان وایه ئەمەیان واقعی تر و زیاتر راستی دەپێکێت، ئەویش ئەوەیە که شەو و رۆژ لە راستیدا ھەروەك خۆی لەسەردەمی دەجالدا بەردەوام دەبێت هیچ گۆڕانکارییەکیان بەسەردا نایەت لە درێژبوونەوە و کورت بوون، بەلام ھۆکاریکی تر ڕوودەدات که دەبێتە ھۆی ئەوەی خەلکی شەو و رۆژیان بۆ جیانیان کرێتەو، واتە بەرەبەستیکی وایەتی بەردەمیان کەنەتوانن بزانی نایا شەو یان رۆژ، بەواتایەکی تر خەلکی سەرزەوی وەك ئەو کەسەیان لێ بێت که لەبەندیخانەییکی تاریکدا بەند کراوە نازانێت کە ی رۆژ دەبێتەو و کە ی شەو دادێت، جا بابزانی چ بەرەبەستیکی ھێندە گەورەییەتی بزانێت بەری ڕووناکی لەھەموو خەلکی سەرزەوی بگرێت و بچ ناگیان بکات لە ھاتی شەو و رۆژ.

پێم وایە ئەگەر کەمێك بەووردی و تێفکرینەو سەرئەخێری ڕووداوەکانی پیش ھاتی دەجال بدەین، بەتایبەت ئەو جەنگە جیانیانە گەورەییەکی که لە بەشەکانی پیشوودا بە درێژی باسمان لێ کرد، و بەشیوەیەکی زانستیانە ئاکامی جەنگێکی لەو جۆرە ھەڵسەنگێتین کە پێشەمەر (ﷺ) دەربارە ی دەفەرموێت: ئەنەت بەتەندەش لەناسمانەو لە ناگری ئەو جەنگە قوتاری نایێت و دەکەوێتە خواوە و، کوشتاریکی ھێندە گەورەیی تێدا ڕوودەدات که دواي شەپە کە ئەنەت کەس دەسکەوت کۆناکاتەو و میراتی بەش ناکرێت، وە ئەو جەنگە کە ھەموو وولاتانی رۆژئاوا بەشداری تێدا دەکەن دژی لەشکری ئیسلامی ھەموو جۆرە چەکی کاولکاری تێدا بەکار دەھێنێت، لە پیش ھەمووشیاندا چەکی ئەتۆمی که لای ھەمووان ناکرایە توانای کاولکاری ئەو چەکە تا چ ڕادەییە کە: بەجۆریك کە ئەو جەنگە مرۆڤ و گیانی بەدەرمان دەکوژێت، بەلکو لەکاتی تەقینەوی ژمارەییکی زۆر لەو چەکە ژینگەیی زەویش بە تەواوی تێك دەچێت، بۆیە پێم باشە بۆزانی ئاکامی جەنگێکی جیانی لەو جۆرە کە ھەموو جۆرە چەکی ئەتۆمی و ھایدروجینی تێدا بەکاربێت بگرێنەو بۆ لای زانایانی پشپۆر لەو بوارەدا بۆ ئەوەی بزانی تا چ ڕادەییە کە کاریگەری لەسەر ژینگەیی زەوی دەبێت.

تێمێك لە زانایانی ئەمریکا بەسەرپەرشتی زانی پشپۆر (برایان تون) ھەستان بە ئەنجامدانی لێکۆڵینەوێکە سەبارەتی بە ئاکامەکانی جەنگێکی ئەتۆمی و کاریگەری بەکارھێنانی ئەو چەکانە لەسەر مرۆفایەتی و ژینگەیی زەوی، لەکۆتایدا گەشتە ئەو ئاکامە کە بەکارھێنانی چەکی ئەتۆمی بەشیوەیەکی زۆر بەربلای دەبێتە ھۆی ڕوودانی دیاردەییە کەناویان نا (زانستی ئەتۆمی) (NUCLEAR) کەبەشی زۆری جیانیان دەگرێتەو. ئەو زانایانە دەڵێن کە لە ئاکامی تەقاندنەوێکی ژمارەییکی زۆر لەو بۆمبە ئەتۆمیانە، برێکی ئیجگار گەورە لە خۆل و تەپ و تۆز و دوکەل و ھەروەھا تەنی تیشکاوێ کە لەو بۆمبانە دەردەچێت بەرەو ئاسمان بەرز دەبێتەو لەشیوەی

هه‌وړيکي نه‌ستوری تاریکدا بهری ناسمان ده‌گریټ و بۆ ماوه‌ی چه‌ن‌دین مانگ سهر زه‌وی ده‌بیته شه‌وه‌زنگ و تاریکستان، هه‌روه‌ها پله‌ی گه‌رما له‌ چینه‌کانی سهره‌وی هه‌وادا زۆر به‌رز ده‌بیته‌وه، چونکه‌ نه‌و هه‌وره‌ ر‌شه‌ تیشکی خۆر بۆ خوی گ‌ل‌ده‌داته‌وه‌و ناهیل‌یت بگاته‌ سهر زه‌وی، وه‌ به‌ پیچه‌وانه‌شه‌وه‌ پله‌ی گه‌رمی له‌سهر زه‌وی به‌راده‌یه‌ك داده‌به‌زیت که‌له‌ نیوه‌ی سهره‌وی زه‌ویدا ده‌گاته‌ (٢٥) پله‌ی ژیر سفر، که‌نه‌مه‌ش ده‌بیته‌ ه‌وی تیاچونی هه‌رچی ږوه‌ك و به‌روبو‌می کشتو‌کالی هه‌یه‌ له‌سهر زه‌ویدا و، دواتریش تیاچوونی مه‌ر و مال‌ات و ئازهل، وه‌ نه‌و خه‌ل‌کانه‌ش له‌سهره‌تای ته‌قاندنه‌وه‌ی بۆمه‌کاندا نه‌مردوون و ماون به‌شی زۆریان به‌ه‌وی نه‌و سه‌رما و سۆله‌و قات و قریه‌و پیش بوونی ژینگه‌یه‌وه‌ تیا ده‌چن و ده‌مرن^١

به‌ل‌ی نه‌مه‌ ئاکامی نه‌و جه‌نگه‌ جیهانیه‌ گه‌وره‌یه‌ ده‌بیټ که‌ له‌پیش هاتنی ده‌جالدا ږوده‌دات، ده‌جال وه‌ك پیشتر له‌ فهرمووده‌کاندا باس‌مان کرد له‌ کۆتایی نه‌و جه‌نگه‌دا ده‌بیټ، کاتیک که‌سه‌رتاپای زه‌وی شه‌وه‌زنگه‌و خه‌ل‌کی شه‌و و ږۆریان بۆ لیک جیا‌نا‌کریته‌وه‌ و مال و ویرانی و کاول‌کاری و قات و قری و سه‌رماو سۆله‌و ده‌رد و نه‌خو‌شی بال‌ی ره‌شی به‌سه‌ر هه‌موو مرو‌فایه‌تیدا کیشاوه‌ و ناسمان بارانی ل‌ی ناباریټ و زه‌وی گیای ل‌ی سه‌وز نابیت و برسیټی به‌ جوړتیک زۆر بۆخه‌ل‌کی ده‌هیټ که‌ له‌ پټاو به‌ده‌ست ه‌یتانی نانیکدا هه‌موو جوړه‌ کاریکی ناشایسته‌ ده‌کریټ، هه‌روه‌ك له‌ ئینجیلی به‌رنا‌بادا هاتووه‌ که‌ راس‌ترینی ئیجیله‌کانه‌ که‌ نه‌مړو له‌به‌ر ده‌ستدا بیت و بۆماوه‌ی چه‌ن‌دین سه‌ده‌ به‌ نه‌یټی له‌ کتیب‌خانه‌که‌ی پاپادا شاردرا‌بووه‌وه، تا خوای گه‌وره‌ له‌سهر ده‌ستی یه‌کیک له‌ قه‌شه‌کانی خوایندا به‌ناوی (فرا مرینو) ناشکرای کرد له‌سه‌ده‌ی شازده‌ی زاینیدا و دواتریش نه‌و قه‌شه‌یه‌ پاش خوړنده‌وه‌ی نه‌و ئینجیله‌ موس‌لمان بوو، له‌و ئینجیله‌دا هاتووه‌ که‌پیغه‌مه‌ر عسی سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریټ باسی قیامه‌ت بۆ قوتاییه‌کانی ده‌کات و بیان ده‌ل‌یت: ﴿قَبْلَ انْ يَآتِيَ ذَٰلِكَ الْيَوْمَ سَيُحْلِلُ بِالْعَالَمِ خُرَابَ عَظِيمٍ، وَتَسْتَشِبُّ حَرْبُ فِتَاكَةِ طَاحِنَةٍ، فَيَقْتُلُ الْاَبْ اِبْنَهُ، وَيَقْتُلُ الْاِبْنَ اِبَاهُ، بِسَبَبِ اَحْزَابِ الشُّعُوبِ، وَلِذَٰلِكَ تَنْقَرُضُ الْمَدَنُ وَتَصِيرُ الْبِلَادُ قَفْرًا وَتَقَعُ اَوْبُنَةُ فِتَاكَةٍ، حَتَّى لَا يَعُودَ يَوْجَدُ مَنْ يَحْمِلُ الْمَوْتِ لِلْمَقَابِرِ بَلْ تَرُكْ طَعَامًا لِلْحَيَوَانَاتِ وَ سِرْسِلَ اللَّهِ مَجَاعَةً عَلَى الَّذِينَ يَقُونَ عَلَى الْأَرْضِ فَيَصْرُ الْخَبْزِ أَعْظَمَ قِيَمَةٍ مِنَ الذَّهَبِ، فَيَاكُلُونَ كُلُّ أَنْوَاعِ الْأَشْيَاءِ النَّجَسَةِ، يَا لَشَقَاءِ ذَٰلِكَ الْجِيلِ الَّذِي لَا يَكَادُ يَسْمَعُ فِيهِ أَحَدٌ يَقُولُ (اِخْطَأتُ فَارِحَنِي يَا اللَّهُ) بَلْ يَجْدِفُونَ بِأَصْوَاتٍ مَخْفُوفَةٍ عَلَى الْمَجِيدِ الْمُبَارَكِ إِلَى الْأَبَدِ...^١، واته: (پیش نه‌وه‌ ږۆزی قیامه‌ت بیت، جیهان کاول‌کاریه‌کی گه‌وره‌ی به‌سه‌ردا دیت، وه‌

حرب النجوم و الحرب العالمية الثالثة. موسی زندا ل ١٣٢-١٣٥

^١ انجیل برنابا (فصل ٥٣) چاپی یه‌که‌م ١٩٠٧

جەنگىكى ويران كەر ھەلدەگىر سىت، تايىدا باوك كورپى خۇي دەكوژىت و كورپىش باكوى خۇي دەكوژىت، بەھۇي بەش بەش بوونى گەلانى جىھان لەنيوان خوياندا، ھەر بەو ھۇيەو ھەلەكەت كەل دەل و وولاتەكان چۆل دەل و چەندىن نەخۇشى كوشندە بلاودەبنەو و تا وای لى دىت كەس نامىت جەنازەى مردەكان بەرىت بۇگۇرستان، بەلكو بەجى دەھىلرەيت و دەبنە خۇراكى گيانلەبەران، وە خۇاى گەورە برسىتەك دەنرەيت بۇ ئەوانەى كە ماون لەسەر زەوى تا وای لى دىت نان نرخی لە ئالتون زياتر دەيت، ئىز ھەرچى شتى پىس ھىدە دەيخۇن، ئاى لەنەگەتەى خەلكى ئەو سەردەمە كە بەدەگمەن لەمەكەكەن دەبنىت بلىت (ھەلەم كەردو ھەلەم خۇاى گەورە لىم خۇش بە) بەلكو قەسەى ناشىستەو ترسانك بە خۇا دەلەن.

بەلگى دە جال لەسەرەتاي ئەم (زىستانە ئەتۆمىيە) دا دەبىت كەبەشى زۆرى جىھانى كىردووە بەشەو زەنگ وە بۆ ماوەى يەك دانە سال خەلكى خۆرى تىدا نايىن، پاشان وورده وورده ئەم دو كەل و هورە پەشە دەپەوتەو، تا دواى مانگى تر بۆ جارى دووم خۆر دەبينەو و لەدواى هەفتەيەكى تىرش بۆ جارى سەيم، ئىز دواتر ناسمان پۆشن دەبیتەو و خەلكى دەتوانن شەوو پۆژ لىك جيا بكەنەو. پىشمان باشە لىرەو ديار دەيەكى هاوشۆ وەبىر موصلمانان بچەينەو، بەتايەتى موصلمانانى كوردستان و عىراق، ئەمىش لەكۆتايى جەنگى كەنداودا بوو كاتىك كەبەشى زۆرى بىرە نەوتە كانى عىراق لەسالى (١٩٩١) دا لەلایەن فېرۆكە جەنگيە كانى هاوپەيمانە كانەو تەقنرايەو سوتىرا، هەموو بىرمانە كەچۆن دوو كەلكى پەش بۆ ماوەى زياتر لە هەفتەيەك ناسمانى لىل و تارىك كىردبوو، وە جار جارش كە باران دەبارى تەنها پەشاوێك بوو لە ناسمان دەهاتە خوارى، جا ئەگەر تەقاندەوێ چەند بىرە نەوتىك ئەم كارىگەرە گەورەى هەبىت، ئايا دەبىت تەقاندەوێ سەدان بۆمبى ئەتۆمى و هايدروژىنى زەوى دوو چارى چ كارەساتىك بكات؟

له کۆتایشدا با له یادمان نه چیت که (نواسی کورپی سحمان) له فهرموده که دا ده لیت پرسیارمان له پتەمبەر(ﷺ) کرد که خیرایی رۆشتنی ده جال له سەر زهوی چۆنه؟ ئەویش فهرموی: ﴿كَالْقَيْثِ اسْتَدْبَرْتَهُ الرِّيحُ...﴾ وهك پەلەهه ور که رەشه بای توند پالتی پتە بنیت، که ئەمەش بەراستی جوانترین ئاژەیه بۆ به کارهێنانی فرۆکه له م سەردەمه دا و ده جالیش هەر به هۆی فرۆکه وهیه که ده توانیت ههموو سەرزهوی بگهریت لهو ماوه که مه دا.

پوون کردنه وهیهك دهربارهی (ابن صیاد):

(ابن صياد) يه كَيْك بوو له جووله كه كانی شاری مه دینه، وه كاتيك كه پيغمبهر (ﷺ) كۆچی كرد بۆ (مه دینه) هيشتا تمهني منداڵ بوو، خۆی ناوی (عبدالله) بوو باو كيشی ناوی (صياد) يان (صائد) بوو^۱

وه (ابن كثير) ده گيرپتموه كه دواتر موسلمان بووه و كورپيكيشی بووه ناوی ناوه (عمار) كه يه كَيْك بووه له پياوچا كه كانی (تابعين)^۲ نهم (ابن صياد) به وهك نيمامي (ذهبي) ده گيرپتموه ده لیت: (به كۆیری و خهته نه كراوی له داك بووه).^۳ وه كا براهه کی جادو گهر بووه وه هه ندی جار فالی ده گرتمه، جاری وا هه بوو راست ده رده چوو وه جاری وا هه بوو درۆ ده رده چوو، تا وا له ناو خه لكدا بلا و بووه كه گوايه ده جاله. پاش نه وهی كه نهم هه واته له ناو خه لكدا زۆر بلا و بووه گه يشته وه پيغمبهر (ﷺ) نه ویش وستی خۆری بيبیت و تاقی بكاته وه بزانیته ده جاله يان نا، هه رپۆ نهم مه به ستمش پيغمبهر (ﷺ) چهند جار يك چوو به بۆلای (ابن صياد) و قسه ی له گه لكدا كردوه، هه روهك (عبدالله كۆری عومهر) په زای خواي لییت ده گيرپتموه (كه نيمامي عومهر له گه لك پيغمبهر (ﷺ) و بۆليك له هاوه لان چوون بۆلای (ابن صياد) بينان له نزيك بينايه کی به رز له گه ره کی (مغاله) نه نصاره كان له گه لك كۆمه له منداليك یاری ده كات، (ابن صياد) يش نزيك بپوه وه له تمهني بالغ بوون، هه ستی به خۆی نه كرد هه تا پيغمبهر (ﷺ) كيشای به ده ستیدا پتی فه رموی: ﴿أشهد أني رسول الله﴾، واته: (نايا شاهیدی ده ده يت كه من پيغمبه ری خوام؟) نه ویش سه يریکی كرد و پتی ووت: شایه تی ده ده م كه تۆ پيغمبه ری نه خوینده واره كانی، پاشان به پيغمبه ری (ﷺ) ووت: نه ی تۆ شایه تی ده ده يت كه من پيغمبه ری خوام؟ پيغمبه ریش (ﷺ) رپزی كردوو پتی فه رمو: (أمنت بالله وبرسله) واته باوه رپم هه يه به خوار پيغمبه ره كانی، پاشان له (ابن صياد) پرسى: (ماتری؟) واته چى ده بينیت؟ نه ویش ووتی رستگۆیهك و درۆزنيك يه ن بۆلام، پيغمبه ریش (ﷺ) فه رموی: ﴿خلط عليك الأمر﴾، واته: (كاره كه ت لى تيكه لك بووه)، پاشان پتی فه رمو: ﴿ءاني خأبت لك خبيئا﴾، واته: (شتيكي نه يينم لى شار دويتموه بزائم ده زانیته؟)، (ابن صياد) يش ووتی: (هو الدخ) واته (شته كه دوخه) نه ویش پتی فه رمو: (اخسأ فلن تعدو قدرك) واته: (تپۆ به قهت له وه زياتر نايت)، نيمامي عومهر يش په زای خواي لییت ووتی: نه ی پيغمبه ری خوا رپگهم بده با له می بدهم، پيغمبه ریش (ﷺ) پتی فه رمو: ﴿ان يكنه فلن تسلط عليه، و ان لم يكنه فلا

^۱ فتح الباري (۳/ ۲۲۰ و ۱۶۴/۶۵).

^۲ النهاية/ الفتن و الملاحم (روضة لآل/ ۱۲۸) تحقيق د. طه زيني.

^۳ تجريد أسماء الصحابة (۱/ ۳۱۹) رقم (۳۳۶۶) للحافظ الذهبي.

خير لك في قتله^١، واته: (نه گهر ده جال بیت نهوا ناتوانیت بیکوژیت، نگهر نهویش نه بیت خیر له کوشتیدا نیه).

وه (عبدالله ی کوری عومهر) رهزای خورای لیبت ده لیت: له دوای نهوه جاریکی تر پیغمبر (ﷺ) له گهل (ابی کوری کعب) به نهیتی رژیشتن بولای نهو دارخورمایه ی که (ابن صیاد) ی لی بوو بهمه بهستی نهوه ی که گوی له (ابن صیاد) بگریت پیش نهوه ی هستی پی بکات و بیبیت، بینان وا راکشاهو خوی داپوشیوهو له بهر خویهوه وورته وورتی دیت، له کاته دا دایکی (ابن صیاد) پیغمبر (ﷺ) یینی که له پهنا دارخورماکاندا خوی په نهان کردبوو هاواری له کوره کی کردو ووتی: نهی صاف نهوه محمد (ﷺ)، (ابن صیاد) یش په کسر راپه ری، پیغمبر یش (لو ترکته بین)^١ واته: (نه گهر وازی لی بهتایه بومان ناشکرا ده بوو ده جاله یان نا). له مهوه بومان دهرده که ویت که پیغمبر (ﷺ) له م مهسه له یه دا وه ستاوه له لایه ن پدروهر دگاریشه وه وه حی بو نه هاتووه که نایا ده جاله یان نا؟!

به لام ژماره یه که له هاوه لان رهزای خوابان لی بیت به دلناییه وه ده یان گووت که (ابن صیاد) ده جاله. له وانهش (ثیمام عومهر و عبدالله کوری و جابری کوری عبدالله و ابو ذری غفاری).

وه (نوی و قرطبی و شهوکانی) له سر نهو رایه ن که (ابن صیاد) ده جال بووه، به لام (بیهقی و ابن کثیر و ابن تیمیة) بیان وایه که (ابن صیاد) جادو گریکی بچووک بووه نه که ده جالی گه وره.

وه نهو لایه نه ی که به ده جالی گه وره ی ده زان نهو فرمودانه ی پیشتر به بهلگه ده هینه وه وه ده لیت که ثیمامی عومهر له بهر ده پیغمبر (ﷺ) سویندی خواردوه که (ابن صیاد) ده جالی گه وره یه پیغمبر یش (ﷺ) له سوینده کی عومهر بی ده نگ بووه^٢

به لام نهو لایه نه ی که به جادو گریکی بچووک ی ده زان و بیان وایه که ده جالی گه وره ییت. فرموده کی (فاطمه ی کچی قهیس) به بهلگه ده هینه وه و ده لیت لهو فرموده دا به ناشکرا هاتووه که ده جال کۆت و زنجیر کراوه له یه کی که له دور گه کانی روزه لات، له بهر نهوه ناگو نجیت که (ابن صیاد) که لهو کاته دا مندا ل بووه و له شاری مه دینه ژیاوه و له هه مان کاتدا نهو ده جاله بیت که له دور گه که دا بینراوه.

^١ صحیح البخاری (٣/٣١٨ مع الفتح).

^١ صحیح البخاری (٣/٣١٨ مع الفتح).

^٢ صحیح البخاری (١٣/٢٢٣ مع الفتح) و صحیح مسلم (١٨/٥٢-٥٣ مع شرح النووي).

دواى نهووى زوړ به ناشکراو پرونى همموو شتيكى دهرباره ي فيتهى دهجال بو پروون کردوينه ته وه و پيش وهخت ناگادارى کردوينه ته وه لى، بههمان شپووش رينمايى پيرىستى بو بهجى هيشتون تابتونين خو مان لهو فتنه گهوره پاريزين و زهره و زيانمان يې نه گهيه نيت، لهو رينمايانهش:

۱- پهيوهست بوون به ئيسلامهوهو خو چه کدار کردن به چهکى باوه و ناسينى خواى تاك و تنها و زانينى ناوو سيفه ته پيزوره کاني تا لهو روزه دا کس به دهجال گومرا نهيت، وه بزائين که دهجال مروفينکه دهخواو دهخوا ته وه و پاشه پروى هديمو خواى گمورهش پاک و بى عهيه لهو سيفه تانه، هروه ها دهجال چاوى سهقهت و کوپړه و نه گدر خوا بوايه هله ته پيش همموو شتيك چاوى خوى چاک ده کرده وه نهى دههشت خودى خوى عهيب داريت، وه بزائين که هيچ کهسيك خواى گهوره نابيت تا نه مريت، بهلام دهجال همموو کس به کافرو موسلمانوه دهيين.

۲- دوعاو پهناگرتن له فيتهى دهجال بهتاييت له نويزدا وهك له چندين فرموده ي (صحيح) دا هاتوه، هروه ها (ابو هريره) رهاى خواى لييت ده گيرته وه که پيغمبر (ﷺ) فرموده ي: ﴿اذا تشهد أحدكم فليستعذ بالله من أربع يقول اللهم إني أعوذ بك من عذاب جهنم ومن عذاب القبر ومن فتنة المحيا والممات ومن شر فتنة المسيح الدجال﴾^۱، واته: (کهيه کيکتان شايتماني هينا له نويزدا) (واته له ته حياتدا) با دوعا بکات و پهنا به خوا بگريت له چوار شت: بليت خواى گهوره پهنا به تو ده گرم له عزاى دوزهخ وه له عزاى گور، وه له فيتهى زيندوبونه وه و مردن، وه له خراپه ي فيتهى مهسيحى دهجال).

بوپه پيوسته موسلمان هم دوعايه بکات له نويزدا و له دواى شايتماني ته حيات همون بدات لهبرى نه جيت، چونکه پياوچا کاني پيشين زوړ پهيوهست بوون پيوه، ته نانهت پياوچا کيکى تابعى وهك (نيمام طاوس) نه گدر کوره کهى له نويزدا نهو دوعايه ي له بير بگردايه، نويزه کهى يې دووباره ده کرده وه^۲

۳- له بهر کردنى ده نايه تي سه ره تاي سوره تى (الكهف) و خويندنى نهو نايه تانه له کاتي پرووبه پرووبونه وه ده جالدا، هروهك له فرموده دريژه کهى (نواسى کورى سمعان) دا هاتوه که تاييدا ده ليت پيغمبر (ﷺ) فرموده ي: ﴿فمن أدرکه منکم فليقرأ عليه فواتح

^۱ صحيح مسلم (۸۷/۵) مع شرح النووي.

^۲ صحيح مسلم (۸۹/۵) مع شرح النووي.

سورة الكهف ﴿٣﴾، واته: (هر كه سيكتان گهشت به ده جال با سهره تاكاني سوره تي (الكهف) ي به سهردا بخوتيت).

وه (أبو الدرداء) يش رهزاي خراي لبيت ده ليت كه يتهمبر ﴿٤﴾ (هر موويه تي: ﴿من حفظ عشر آيات من أول سورة الكهف عصم من الدجال﴾^٣، واته: (هر كه سيك ده ثايه تي به كه مي سوره تي (الكهف) لهبر بكات، له فيتني ده جال پاريزراو ده بيت).

٤- هه لهاتن و دوور كهوتنه وه له ده جال و نگر توانرا پهنا بريته بهر شاري (مه كه) و (مه دينه) چونكه وهك له فرموده كاني پيشوودا باسمان كرد ده جال ناتوانيت بجيته ناويان، وه پيوسته موسلمان ههول بدات بهيج شيويهك بهرهو رووي ده جال نه پروات و خوي له بينين و قسه كردن له گه لي دا پاريزيت چونكه وهك له فرموده كه ي (عمراني كوري حصين) دا هاتبو يتهمبر ﴿٥﴾ (هر موويه تي: ﴿مَنْ سَمِعَ بِالْجَالِ فَلْيَأْنِ عَنْهُ فَوَاللَّهِ إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِيهِ وَهُوَ يَحْسِبُ أَنَّهُ مُؤْمِنٌ فَيَتَّبِعُهُ مَا يَكُونُ مِنْهُ إِلَّا يُدْرِكُ الْيَوْمَ الْعَذَابَ أَلِيمًا﴾^٤، واته: (هر كهس ههوالي هاتني ده جالي بيست با خوي لي لا بدات و دوور كهوتنه وه لي، چونكه سوئند به خوي گهوره پياوي وا ديتنه لاي خوي زور به ئيماندار ده زانيت كه چي شوئي ده كهوت، بهوي ئهوكاره گومانايانه ي كه ئه نجامي ده دات).

روويه روو بوونه وه ي له شكر ي ئيسلام له گه ل ده جال:

وهك له پيشتردا باسمان كرد، له پيش هاتني ده جالدا موسلمانان له ژير نالي (محمدي مهدي) دا كزده بنه وه و له شكر يكي ئيسلامي توندو تول و بهيتر يتك ده هين و چهند جدهنگي سهر كهوتوو نه نجام ده دهن و ناوچه يه كي بهر فراوان له عيراق و حيجاز و شام ده خه نه ژيرده سه لاتي خويان و دواتر يش له دواي جدهنگه گهوره كه ي كه رومي تيدا ده شكيت موسلمانان ده توان شاري نه ستامبوليش نازاد بكن، به لام لهو كاته دا ده جال خوي و له شكره كه ي پيدا ده بيت، سهره تا له خوراسانه وه درده چيت و بهرهو اصفهان ديت، پاشان له اصفهان ته واري هيزه كاني خوي

^٣ صحيح مسلم (٦٥/١٨) مع شرح النووي.

^٤ صحيح مسلم (٩٢/٦) مع شرح النووي.

^١ الفتح الرباني (٧٤/٢٤)، سنن أبي داود (٢٤٢/١١) مع عون المعبود و مستدرک الحاكم (٥٣١/٤).

کۆده کاتهوه بهمه بهستی پهلاماردانی لهشکره که ی ئیمامی مه هدی و ږوو خاندنی ئه و خهلافه ته ئیسلامیه که تازه دروست بووه.

موسلمانانیش که ههوالی ده رجوونی ده جال ده بیستن دیاره زۆر شیرزه ده بن به تایبته که ده زانن ده جال کینه و له فهرمووده کانی پیغمبره وه (ﷺ) هه موو شتی که ده باره ی ده زانن، هه ربزیه هیزه رزگار که ره کانی نه ستامبول به په له یو بی دوا که وتن به ره و ناوچه کانی سه ر کردایه تی له وولاتی شام ده کشینه وه وواتر سه ر جه م هیزه کانی له شکری ئیسلامی له وئ کۆده بنه وه.

پاشان سوپاکه ی ده جال له شاری (أصفهان) وه به ره و خاکی خهلافه ت به پئی ده که ون، وه نه و خه لکهش که دینه رتیان ده بن به دوو به شه وه، یان نه وه یه با وه ری پنده که ن و شوینی ده که ون، یان نه وه یه به ره و لووتکه ی چیاکان هه لدین ههروهک (ام شریک) په زای خوای لیبت له پیغمبره وه (ﷺ) ده گێرته وه که فهرموویه تی: ﴿لَیْفِرَنَّ النَّاسُ مِنَ الدَّجَالِ فِي الْجَبَالِ﴾^۱، واته: (خه لکی له ده ست ده جال هه لدین بۆ ناو چیاکان).

ئه مه و ده جال ده به ویت پیش هه موو شویتیک په لاماری خاکی حیجاز به تایبه تی (مه که و مه دینه) بدات هه تا به نیازی گلاوی خوئی ئیسلام له بنچینه وه ریشه کیش بکات و له سه رچا وه یه که وه ووشکی بکات، به لام کاتیک ده گاته ئه و خا که پیروزه و دلنیا ده بیت که په لاماردان و کاولکردنی ئه و دوو شاره له تواناو ده سه لاتنی ئه و دانیه و خوای گهوره فریشته کانی خوئی له جوار ده وری ئه و دوو شاره دانا وه پاسه وانی ده که ن ههروهک له پیشه وه با سمان کرد، بۆیه به ناچار ی ږووی خوئی و سوپاکه ی به ره و وولاتی شام وه رده چه رخیبت به مه بهستی هیرش کردنه سه ر ئه و لهشکره ئیسلامیه ی که له وئ کۆبوونه ته وه، ههروهک له فهرمووده که ی (أبو هريره) دا په زای خوای لیبت هاتبوو که ده لیت پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿وَيَأْتِي الْمَسِيحُ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ وَهُمَتِ الْمَدِينَةُ حَتَّى إِذَا جَاءَ دُبُرُ أَحَدٍ ثَلَاثَةِ مَلَأَكَةِ فَضْرِبَتْ وَجْهَهُ قَبْلَ الشَّامِ هَذَاكَ يَهْلِكُ هَذَاكَ يَهْلِكُ﴾^۲، واته: (ده جال له ږووی ږۆزه لاتنه وه دیت و مه بهستی یه که می شاری مه دینه یه، هه تا کاتیک ده گاته پشت کیوی (احد) فریشته کان ږووبه ږووی ده بنه وه، ئه ویش ږووی وه رده گێریت به ره و شام، له وئ تیاده چییت، له وئ تیاده چییت) به لئ ده جال به خوئی و سوپاکه یه وه ږوو ده کاته شام و له گه ل له شکری ئیسلامی دا ږووبه ږووی یه که ده بنه وه، نواسی کوری سمان په زای خوای لیبت ده لیت پیغمبر (ﷺ)

^۱ صحیح مسلم رقم الحدیث (۲۹۴۴).

^۲ رواه الرمزي وأحمد. وقال الرمزي: حديث صحيح. وفي سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم (۱۷۷۱).

فهرموويه تی: ﴿إِنَّهٗ خَارِجٌ خَلَّةَ بَيْنِ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ فَعَاثَ يَمِينًا وَعَاثَ شِمَالًا يَا عِبَادَ اللَّهِ فَاتَّبِعُوا﴾^۱، واته: (دهجال دینه ریځګه‌ی نیران شام و عیراق به‌راست و چه‌پدا خراپه‌کاری ده‌کات، نه‌ی به‌ندګانی خوا خورآګرین) به‌لټی له‌و رږږه‌دا تنه‌ا له‌شکری نیسلا می به‌غیره‌تی رووبه‌روو بوونه‌وی هه‌بیت له‌ګه‌ل ده‌جالدا، هه‌رچنده‌ ده‌زنان که‌له‌ناوېردنی ده‌جال له‌توانای نه‌واندا نیه، به‌لام پیغمبه‌ری خوا(ﷺ) داواده‌کات خورآګرین، پاراستنی نیسلام و نالای جیهادیش باجی خوی ده‌ویت، بویه به‌هه‌ج نرخیټک بیت رووبه‌روو بوونه‌وی پیویسته، ده‌بیت بو ده‌جال بسملیتیرت که‌تنه‌ا نیسلامه‌ له‌روویدا ده‌وستیت وه‌ هه‌ر تنه‌ا موجهیدانی نیسلامیشه‌ که‌ قیل و جادووه‌ګانی ده‌جال کاریان تی ناکات و ناتوانیت له‌خشته‌یان به‌ریت، له‌و رږږه‌دا هه‌روه‌ک ابن مسعود ره‌زای خوی لیبت ده‌لټ خه‌لکی ده‌بن به‌سی به‌شه‌وه: ﴿يَفْتَرِقُ النَّاسُ عِنْدَ خُرُوجِ الدَّجَالِ إِلَى ثَلَاثِ فِرَقٍ، فِرْقَةٌ تَتَّبِعُهُ، وَفِرْقَةٌ تَلْحَقُ بِأَرْضِهَا مِنْابِتُ الشَّيْخِ، وَفِرْقَةٌ تَأْخُذُ بِشَطِّ الْعِرَاقِ يَقَاتِلُهُمْ وَيَقَاتِلُونَهُ حَتَّى يَجْتَمِعَ الْمُؤْمِنُونَ بِقَرَى الشَّامِ، وَيَعْتَوْنَ طَلِيعَةَ فِيهِمْ فَارِسٌ فَرَسُهُ أَشْقَرُ أَوْ أَبْلَقُ، فَيُقْتَلُونَ فَلَا يَرْجِعُ مِنْهُمْ بَشَرٌ﴾^۲، واته: (له‌کاتی ده‌رچوونی ده‌جالدا خه‌لکی ده‌بن به‌سی به‌شه‌وه، به‌شیکي شونی ده‌که‌ون، وه‌ به‌شیکي هه‌لدیت بو ناوچه‌یه‌ک که‌ گياو له‌وه‌رګای تیدا بیت، وه‌ به‌شیکشي که‌نار عیراق ده‌ګرن، ده‌جال شه‌ریان له‌ګه‌ل ده‌کات و نه‌وانیش شه‌ری له‌ګه‌ل ده‌که‌ن، تاوای لیدیت نیمانداران له‌ ګونده‌ګانی شام ګوده‌بنه‌وه‌و هیزیکي پنشمه‌رګه‌ ناراسته‌ی ده‌جال ده‌که‌ن، سواریکیان تیدایه‌ نه‌سپه‌کی ره‌ش و سپیه، نه‌و هیزه‌ هه‌ر هه‌موویان ده‌کوژرین و یه‌ک که‌سیشیان لی ناګه‌رپته‌وه).

به‌لټی نه‌و موجهیدانه‌ خویان شه‌هیدی هه‌لده‌بژین و رووبه‌رووی هیزیک ده‌بنه‌وه‌ که‌ پیشتر سور ده‌زنان له‌ده‌رحقی نایه‌ن.

پاشان نیمامی مه‌دی ته‌واوی هیزه‌ګانی خوی له‌ناو شاری (قدس) دا کو ده‌کاته‌وه‌ چونکه‌ دلنیا به‌ که‌ نه‌و شاره‌ش وه‌ک مه‌که‌و مه‌دینه‌ به‌ ده‌قی فهرمووده‌ی پیغمبه‌ر(ﷺ) پاریزراوه‌ له‌ ده‌جال ده‌جالیش به‌ خوی و سوپاکه‌یه‌وه‌ ګه‌ماروی نه‌و شاره‌ ده‌دات و ته‌واوی ریځاګان ده‌ګریت هه‌تاه‌یچ خواردن و یارمه‌تیه‌ک نه‌ګاته‌ ده‌ستی موسلمانان له‌و شاره‌دا، به‌و شیویه‌ موسلمانان به‌ګه‌مارو کرای ده‌میننه‌وه‌ هه‌تا وای لیدیت برستی زوریان بو ده‌هینیت و بی هیرو لاوازیان ده‌کات و نریک فه‌وتان ده‌بنه‌وه‌ بویه‌ پرپار ده‌ده‌ن هه‌موو یه‌ک ده‌ست ده‌مه‌و به‌یان هه‌لمه‌ت به‌رنه‌سمر سوپاکه‌ی ده‌جال، یا نه‌ویه‌ خوی ګه‌وره‌ سه‌ریان ده‌خات، یان وه‌ک براموجهیده‌ګانی پیشوویان به‌ پله‌ی شاهده‌ت

^۱ صحیح مسلم رقم (۲۹۳۷).

^۲ أخرجه الحاکم فی مستدرکه (۵۹۸/۴) و ابن کثیر فی الفتی ل ۱۲۰

ده گهن، (حذیفه یهمانی) ره زای خوی لیبت سهارهت بهوموسلمانانه ی گهمارو دراوون ده لیت پیغمبر (ﷺ) فرموویه تی: ﴿... فَيَقُولُ بَعْضُ الْمُؤْمِنِينَ لَبَعْضٌ: مَا تَنْتَظِرُونَ أَنْ تُلْحَقُوا بِأَخْوَانِكُمْ فِي مِرْضَاءِ رَبِّكُمْ؟ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ فَضْلٌ طَعَامٍ فَلْيُعِدْ بِهِ عَلَى أَخِيهِ، صَلُّوا حِينَ يَنْفَجِرُ الْفَجْرُ، وَعَجَلُوا الصَّلَاةَ ثُمَّ أَقْبِلُوا عَلَى عِدْوِكُمْ...﴾^۱، واته: (نیمانداره کان بهیه کتر ده لیت چاوه ری چی ده کهن؟ با نیمش بهیراکانی پیشوومان بگهین و ره زامه ندی خوا به ده ست بهین، هر کس که میک خوراکی بی ماوه با بهشی براکهی لیبتات، له گهل بهیاندانویژه کانتان بکهن و پهله ی تیدا بکهن، پاشان هلمهت بهرنه سهر دوژمنه کانتان....).

به لیت دوا بریار بریاری شهره و مبهستیش تنها به ده ست هیتانی ره زامه ندی خوییه و خوی گورهش وای ره خساندوه و نهو روزه کوتایی چل روزه که ی ده سلات داریتی ده جال بیت.

تیاچوونی ده جال:

دهمه و بهیان له شکری نیسلامی گهمارو دراو له ناو شاری (قدس) دا خویان ده به ستن و په یمانی مردن به خوا خویان ده دهن پاشان ریزه کانیان ریک ده خهن بو نویژی بهیانی، قامهت ده کریت (محمدی مهدی) پیشه و او سهر کرده یان پیش ده که ویت بو نیمامهت کردن، ئالو کاته پیروژه دا خوی گوره ده روی خیری خوی ده کاته و به هانای نهو کومه له نیمانداره و ده چیت و سهر بازیک تابه تی خوی داده به زینته سهر زوی که زیاتر له دوو هزار ساله بو نهو روزه ی هله گرتوه، نهو سهر بازهش نهو پیغمبره خوا ویسته که ده جال به درو بو هتان ناوه که ی دزیوه بو خوی و لاف و گه زافی خوییه تی بی لیده دات به سهر زوی دا، نهو پیغمبره ی که هله سهره تاوه جووله که پیلانی کوشتیان دارشت، به لام خوی گوره پاراستی و به رزی کرده و بو ناسمان و دواتریش به ووه نه ووه ستان و ئاینه که یان گوری و له رینگه ی جووله که یه کی داخ له دلته و به ناوی (بولص) که به درو خوی کرد به مهسیحی نیجیلیان شیواندو چهند نیجیلیکی ساخته یان دروست کرد که تیایدا (عیسا) به خواو کوری خوا ناو ده بات و له رینگه ی (قسطنطین) ی پاشای رومه و سهر پاندیان به سهر خه لکی داو به درو زایی چهندین سده خه لکانیکی بی شوماریان بی گومراو سهر لی شیواو کردو نه مجارشیان له رینگه ی ده جاله و که سایه تی نهو پیغمبره بو خویان ده دزن و له پنا ناوی پیروزی (مهسیح) دا ههرچی خوا بی ناخوشه نهجای ده دهن، به لام خوی بالاده ست نیراده ی واده بیت که بو دواجار زوی له خراپه و فساد ی جووله که پاک بکاته ووه پهرده له سهر گموره ترین درو بوختان له میژودا هلمه لیت و راستیه کان

^۱ فتح الباری (۶/ ۴۵۰) و مسلم (۱۸/ ۶۱).

بۆ ھەموو جیھان ڕوون بکاتەو، ئەویش بەدابەزینی مەسیحی ھەق و راستی ھەلات و سەلامی خوای لەسەر بێت بۆ جاری دووھم لەسەر زەویدا ھەتا کۆتایی بەم گالته جاریە بەیئیت و بەدەستی خۆی ئەو جادووگەرە بکوژیت کە بەناوی مەسیحەوہ لافی خواپەتی لێدەدات و بەھەموو خەلکی جیھان بەسەلێت کە (عیسی) بەندەو پێغەمبەری خواپەو ھەرگیز لە غەیری بەندایەتی کردن بۆ خوا ھیچ بانگەشەپەکی تری نەکردووە.

بەڵێ لەبەرەبەیانێ ئەو ڕۆژەداو پێش ئەوێ موسلمانان نوێژ دابەستن (عیسی) ی پێغەمبەر و بەندەوێ خوا دادەبەزیتە ناو لەشکری موسلمانان و بۆ جاری دووھم دەگەڕێتەوہ سەر زەوی عیسا لەو ڕۆژەدا دەبێتە گەورەترین مژدەوێ خێر بۆ ئەو کۆمەڵە موسلمانەوێ کە تاکە کۆمەڵە بوون لەسەر زەویدا ملیان بۆ دەجال شۆڕ نەکردو لە ڕوویدا وەستان و پێشان دەوت تۆ مەسیحی جادووگەری نەک مەسیحی راستی، ئای دەبێت چ ساتەوختێکی خوش و پڕ بەرەکەت بێت کاتێک کەئەو موسلمانە برسی و ھیلاک و نابالۆقە دراوانە بەچاوی خۆیان دەبینن پێغەمبەرێکی پایە بەرز وەک (عیسی) ھەلات و سەلامی خوای لەسەر بێت لە ئاسمانەوہ دادەبەزیتە ناویان و دەبێت چ گورۆتێنێک بە ئیمانی ئەو کۆمەڵە موحاھیدە بپەخشیت کاتێک بەچاوی خۆیان دەبینن فەرمودوہو بەلێنەکانی پێغەمبەر(ﷺ) دیتە دی و بەبینی پێغەمبەر (عیسی) شاد دەبن.

(أبو هريره) رەزای خوای لێت لە پێغەمبەر(ﷺ) دەگێڕتەوہ کە فەرموویەتی: ﴿کیف أنتم إذا نزل ابن مریم فیکم وإمامکم منکم﴾^۱، واتە: (دەبێت لەو کاتەدا کەیف و ھالتان چۆن بێت کە عیسا کۆری مەریم لەناوتاندا دادەبەزیت و پێشەواو سەرکرەشتان لە خۆتانە).

بەڵێ (عیسی) ھەلات و سەلامی خوای لەسەر بێت لە کاتێکدا دادەبەزیت کە (محمدی مەھدی) پێشەواو موسلمانانەو وەستاو پێش نوێژی بۆ لەشکرە کە ی بکات (ابو امامە) شەری رەزای خوای لێت دەلێت پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی: ﴿... وإمامهم رجل صالح فینما إمامهم قد تقدم یصلی بهم الصبح اذ نزل علیهم عیسی ابن مریم الصبح فرجع ذلک الإمام ینکص یمشی القهقري لیتقدم عیسی یصلی بالناس فیضع عیسی یدە بین کتفیه ثم یقول له تقدم فصل فإنها لك أقیمت فیصلی بهم إمامهم فإذا انصرف قال عیسی علیہ السلام افتحوا الباب فیفتح ووراعه الدجال معه سبعون ألف یهودي کلهم ذو سیف محلی وساج فإذا نظر إلیه الدجال ذاب کما یذوب الملح فی الماء فینطلق هاربا فیدرکە عند باب اللد الشرقي فیقتله فیھزم الله الیھود فلا یبقی شیء مما خلق الله عزوجل یتواری به

^۱ رواه البخاري (فتح الباري ۶/ ۴۹۱) ومسلم (۱۳۶/ ۱۵) ورقم الحديث (۱۵۵).

يهودي إلا إنطلق الله ذلك الشيء لا حجر ولد شجر ولا حائط دابة إلا الغرقدة فإنها من شجرهم لا تنطق إلا قال يا عبد الله المسلم هذا يهودي فتعال اقتله^١، واته: (....) پیشه واکه یان کابرایه کی پیاوچاکه، کاتیک که پیش ده کهویت بۆ نهو هی پیش نویژیان بۆ بکات بۆ نویژی به یانی، ناله و به ره به یانه دا عیسای کوری مه ریم له ناویاندا داده به زیت، پیشه وای موسلمانانه کانیش ده کشتیه وه، دوا به دوا دینه دوا وه بۆ نهو هی عیسا پیش بکهویت پی نویژیان بۆ بکات، عیسا دهستی ده خاته نیوان هردوو شانیه و پی ده لیت: خوت پیش بکهو وه پیش نویژی که مان بۆ بکه، چونکه قامه ته که بۆ تو کراوه، پاشان پیشه واکه یان پیش نویژیان بۆ ده کات، کاتیک که لیده به وه و ده روات، عیسا ده لیت ده رگای شارم بۆ بکه نه وه، که سهیر ده کهن ده جال له دوا ده رگا که وه وه ستاوه و حه فتا هه زار جووله که ی له که لدا به، هه ره مه موویان خاوه نی شمشی ری رازا وه وه لغان، پاشان که ده جال چاوی به عیسا ده کهویت ده تویتیه وه ههروه که چون خوی له ناودا ده تویتیه وه، پاشان هه لیت، نهویش له ناستی ده رگای (لد) ی رۆژه لات ده یگیریتیه وه ده یکوژیت ئینجا خوای گه وه جووله که ده به زیت، به جۆریک که ههچ دروست کراویکی خوا نامیت جووله که خوی له په نادا هه شار بدات و خوای گه وه هه نه هیتیه قسه کردن، نه به رد و نه دار و نه دیوار و نه ناژه ل جگه له دوا تو تر که که له داری جووله که به قسه ناکات، ده لیت نه ی به نه ده ی موسلمان ی خوا، نا نه مه جووله که به وه ره بیکوژه).

(اللد) یش شاریکی ناسراوه له فه له ستین له نزیک شاری (الرملة) وه. وه له ریوایه تیکی تردا (أبو هريره) ره زای خوای لیبت ده لیت پیغه مه بر (ﷺ) فه رمویه تی: ﴿فَإِنَّمَا هُمْ يُعَدُّونَ لِلْقِتَالِ يُسَوِّنُ الصُّفُوفَ إِذْ أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَيَنْزِلُ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّهُمْ فَإِذَا رَأَاهُ عَدُوُّ اللَّهِ ذَابَ كَمَا يَذُوبُ الْمَلْحُ فِي الْمَاءِ فَلَوْ تَرَكَهُ لَأَتَذَابَ حَتَّى يَهْلِكَ وَلَكِنْ يَقْتُلُهُ اللَّهُ بِيَدِهِ فَيُرِيهِمْ ذِمَّتَهُ^١، واته: (له کاتیکدا که له شکری ئیسلامی سه رگه رمی خو سازاندن بۆ شه ریزه کانیا ن ریک ده خه ن، و قامه ت ده کریت بۆ نویژ، عیسای کوری مه ریم سه لات و سه لامی خوای له سه ربیت له ناویاندا داده به زیت و پیشیا ن ده کهویت بۆ جه نگ، کاتیک که دوژمنی خوا ده بینیت (مه به ست پی ده جاله) ده تویتیه وه ههروه که چون خوی له ناودا ده تویتیه وه، نه گه ر لی بگه رایه به ته وای ده توایه وه تا له ناو ده چوو، به لام خوای گه وه به دهستی نهو ده یکوژیت و پاشان خوینه که شیا ن پشیا ن ده دات).

^١ صحیح الجامع الصغیر (٢٧٦/٦) و رقمه (٧٧٥٢).

^١ صحیح مسلم (٢٢٢١/٤) و رقم الحدیث (٢٨٩٧).

بهم جۆره درۆو بوختانی ده جال ناشکرا ده بیټ که خوا نه بووه و به لکو له بهر چاوی ههموواندا ده کوژریت و وهك باقی مروقه کانی تر خوینی لیّ ده ژریت و ده مریت، وه جووله که کان ههتا ههتا به خویان و نیازه گلاوه کانیان له گۆر ده نرین و زهویان لیّ پاک ده کریتهوه و لاپه رهیه کی نوی له میژووی مروقه تیدا هه لده دریتهوه که تیایدا ئیسلام سهروه و عیسای کوری مه رهیه میش هلات و سهلامی خوی له سه ریت پشه و او رابه ره.

دابه زینی عیسای کوره مه ریه م هلات و سهلامی خوی له سه ریت

خوی گه وه له قورئاندا ئه و راستیه مان زۆر به ږوون و ناشکرا بی بو دووبات ده کاته وه که عیسای کوری مه ریه م هلات و سهلامی خوی له سه ریت به دهستی جووله که کان نه کوژراوه، وهك خویان بانگه شهی بو ده کهن و دیانه کانی بی هه لته تاون و باوه ریان پیکردوه، به لکو خوی گه وه پاراستیه تی له دهستی جووله که وه لته کیشاره بو ئاسمان وهك له سوره تی (النساء) دا ده سه رمویت ﴿وَمَا قُلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قُلُوهُ يَقِينُوا﴾^۱ بل رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿^۲، واته: (نه کوشتویانه و نه له خاچیشیان داوه، به لکو که سیکی تریان بو خرایه شیوه ی ئه و، وه ئه و که سانهش که ږاو بو چوونی جیاوازیان هیه له سه ری ههموویان لیّ به گومانن، هه چ زانیاره کیان ده رباره ی نه جگه له شوین کهوتنی گومان نه بیټ، وه دلتیا نین له وه ی که به راستی کوشتویانه، به لکو خوی گه وه هه لی کیشاره و به رزی کردۆته وه بۆلای خۆی، وه خوی گه وه هه ر خۆی خاوه ن عیزه ت و هه کمه ته).

که واته (عیسا) هلات و سهلامی خوی له سه ریت نه مردووه و نه کوژراوه به لکو خوی گه وه به تواناو ده سه لاتنی خۆی به رزی کردۆته وه بو ئاسمان و له ئاخو زه مانیشدا جاریکی تر دای ده به زینته وه سه رزه وی، هه وهك ده سه رمویت: ﴿وَإِنَّهُ لَیْلَمُ لِّلَّسَاعَةِ﴾^۳، واته: (عیسا هلات و سهلامی خوی له سه ریت نه شانیه بو قیامه ت). وه ده سه رمویت: ﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَیُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ﴾^۴، واته: (که سانیك هه ن له ئه هلی کتاب مه به ست پێان جووله که و دیانه له پێش مردنی عیسا دا باوه ری بی ده هین). که ئه مهش به لگه یه له سه ر ئه وه ی به شیکی زۆر له و دیانانه ی

^۱ النساء / ۱۵۷-۱۵۸

^۲ الزخرف / ۶۱

که عیسا به خواو کوری خوا تی ده گهن، له کاتی هاتنه خوارهوی عیسا بۆ جاری دووهم له ناخر زهماندا، لهو بیرو باوهره پوچهلهی خوځان په شیمان دهبنهوه و باوهری پښ دههینن که بندهی خوایه. وه له سورتهی (المائدة) دا خوای گهوره منته به سمر عیسادا ده کات و پښی دهفرمویت:

﴿تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾^۱، واته: (لهو فەزل و موعجزانهی که بهتۆم بهخشیوه نهوهیه که له سمر بیشکه قسه له گهل خه لکی ده کهیت و ههروه ها به پیریش). هه مووشمان دهزانین که عیسا سهلات و سهلامی خوای له سهریته ته مهنی (۳۳) سالتیدا هه لکی شراوه بۆ ناسمان و پیر نه بووه، به لکو نهو نایه ته پیرۆزه ناماژه بۆ نهوه ده کات که جاری دووهمی دابه زینی دا بۆ سهر زهوی پیر ده بیته، بۆیه قسه کردنیشی له پیریدا وه کو قسه کردنی له سهر لاندک، خوای گهوره به موعجزیهی له قه لثم ده دات، وه له فهرمووده کانی پیغمه بریشدا (ﷺ) به دریزای باسی هاتنه خوارهوی عیسا کراوه له ناسمان و نهو راستیه دوو پات کراوه ته وه، ههروه ک (اوس ی کوری اوس) رهزای خوای لیته ده گیریته وه که پیغمه بر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿يَزُلْ عِيسَى بْنُ الْمُنَارَةِ الْبُضَاءُ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ﴾^۲، واته: (عیسای کوری مه ریم داده به زینه سهر زهوی له ناستی مناره سپیه که ی رۆژ هه لاتنی دیمه شق).

وه له ئینجیلی (به رنابا) شدا هاتووه که عیسا سهلات و سهلامی خوای له سهریته به قوتابه کانی ده لیت: ﴿إِلْحَقْ أَقُولُ لَكُمْ مَتَكَلِّمًا مِنَ الْقَلْبِ، إِنِّي أَشْفَرُ لَأَنَّ الْعَالَمَ سَيَدْعُونِي إِلَهًا، وَ عَلَى أَنْ أَقْدِمَ لِأَجْلِ هَذَا حَسَابًا، لَعَمْرُ اللَّهِ الَّذِي نَفْسِي وَاقِفَةٌ فِي حَضْرَتِهِ، إِنِّي رَجُلٌ فَإِنْ كَسَاثَرِ النَّاسِ، عَلَى أَنِّي وَإِنْ أَقَامَنِي اللَّهُ نَبِيًّا عَلَى بَيْتِ إِسْرَائِيلَ لِأَجْلِ صَحَّةِ الضَّعْفَاءِ وَإِصْلَاحِ الْخَطَاةِ خَادِمُ اللَّهِ، وَ أَنْتُمْ شُهَدَاءُ عَلَى هَذَا، كَيْفَ أَنِّي أَنْكَرُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْأَشْرَارِ الَّذِينَ بَعْدَ إِنْصِرَافِي مِنَ الْعَالَمِ سَيَبْطُلُونَ حَقَّ إِنْجِيلِي بِعَمَلِ الشَّيْطَانِ، وَلَكِنِّي سَاعُودُ قَبْلَ النِّهَايَةِ، سَيَأْتِي مَعِيَ أَخْضَرُخٌ وَ إِيلِيَّا، وَ نَشْهَدُ عَلَى الْأَشْرَارِ سَتَكُونُ آخِرَتُهُمْ مَلْعُونَةً﴾^۳، واته: (به راستی پتان ده لیم له ناخی دلتمه وه، له رزم لیته و مووچر که به گیاندا دیت، له بهر نهوه که خه لکی به خوا ناوم ده بن، وه له سهر نهوه دوو جاری لی پر سینه وه دهیم له بهر دهم خوا دا، سویند بهو خوایهی که گیانم وه ستاوه له خزمه تیدا من پیاویکم وه ک نهو هه موو خه لکه ی تر، ده فیه ویتیم و نامینم، من هه رچه بنده که خوای گهوره به پیغمه بر ناردوومی بۆ مالتی ئیسرائیل، له پتاو لهش ساغی نه خووش و لاوازه کان و راستکردنهوی تاوانکاران به لام من خزمهت

^۱ المائدة/ ۱۱۰

^۲ صحیح الجامع الصغیر (۳۶۱/۶) ورقمه (۸۰۲۵) وقال الألبانی صحیح الإسناد.

^۳ انجیل برنابا (الفصل ۵۲).

کارو بهندهی خوام، وه ئیوهش شایهتن کهمن چون بهره‌نگاری ئهو تاوانبارانه ده‌که‌م کهله‌دوای رۆیشتنم له جیهان ئینجیله راسته‌که‌م به‌تالده‌که‌نه‌وه و ده‌یگۆرن به‌کاری شه‌یتان، به‌لام من له پیش کۆتایی جیهان ده‌گه‌رێمه‌وه، نه‌خنوخ و ئیلیاش له‌گه‌ل خۆم ده‌هینم، وه شایهتی ده‌ده‌ین له‌سه‌ر ئهو تاوانبارانه‌ی که دوو‌چاری کۆتاییه‌کی نه‌فرت لی‌ کراو ده‌بن.

به‌لێ عیسا سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ری‌ت له‌ کۆتاییدا دێته‌وه به‌ ئه‌وه‌ی هه‌موو ئهو تاوانبارانه ریسواکات که ئینجیله‌که‌یان گۆریوه‌و، (عیسا)یان به‌خوا ناو برده‌و، وه شایهت بی‌ت له‌سه‌ر ئهو کۆتاییه نه‌فرت لی‌ کراوه‌ی که دوو‌چاری ده‌بن.

شیوه‌و رو‌خساری (عیسا) سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ری‌ت:

(ابن عباس) ره‌زای خوای لی‌ت ده‌گێرته‌وه که پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿رأيت عيسى ومسى و إبراهيم، فأما عيسى، فأمر جعد عريض الصدر...﴾^١، واته: (عیسا و موسا و ئیبراهیم بینی، عیسا سور‌کاریکی قز لول و سنگ پان بو).

وه (أبو هريرة) ره‌زای خوای لی‌ت ده‌لێت پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿ليس بيني وبينه نبي يعني عيسى فإذا رأيتموه فاعرفوه رجل مربع الى الحمرة والبيض يزل بين مصرتين كأن رأسه يقطر وإن لم يصبه بلل...﴾^٢، واته: (له‌نیوان من و عیسادا هیچ پێغه‌مبه‌رێک نه‌، نه‌گه‌ر بینتان بیناسنه‌وه، پیاویکی چوار شانه‌ی بالا مامناوه‌نده‌، سور و سه‌یه، له‌نیوان دوو به‌رگی سوری زه‌رد باودا داده‌به‌زی‌ت، سه‌ری ده‌لێی ناوی لی‌ده‌تکێت، هه‌رچه‌نده ته‌ریش نه‌).

وه له‌ رپوایه‌تیکی تر دا عبدالله کوری عومه‌ر ره‌زای خوای لی‌ت ده‌لێت پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ﴿أراني الليلة عند الكعبة فرأيت رجلا آدم كأحسن ما أنت راء من آدم الرجال له لمه كأحسن ما أنت راء من اللهم قد رجلها فهي تقطر ماء متكنا على رجلين أو على عواتق رجلين يطوف بالبيت فسألت من هذا فقبل المسيح ابن مريم﴾^٣، واته: (شه‌ویکیان له‌ خه‌وئندا له‌ ئاستی که‌عه‌ بووم، پیاویکم بینی ره‌نگ خاکی، به‌لام جوانترین ره‌نگ خاکیه‌ که‌له‌ پیاودا هه‌بی‌ت، قزه‌ لاجانیکی هه‌بوو، جوانترین قزه‌ لاجان که‌ تو بینیی‌ت، خوای کردبووه‌وه به‌ریدا‌بووه‌وه، ده‌تووت ناوی لی‌ده‌تکێت، شانی دادا‌بووه‌ سه‌ر دوو پیاو، یان خۆی دا‌بوو به‌سه‌ر شانی دوو پیاودا ته‌وافی ده‌کرد به‌ده‌وری مالی به‌یتدان پرسیارم کرد ئه‌مه‌ کێ‌یه‌؟ ووتیان: ئه‌مه‌ مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌مه‌).

^١ صحيح البخاري (٤٧٧/٦- مع الفتح).

^٢ صحيح الجامع الصغير (٩٠/٥) و رقم الحديث (٥٢٦٥).

^٣ صحيح البخاري (٤٧٧/٦- مع الفتح) و صحيح مسلم (٢٣٣/٢- مع شرح النووي).

وه (أبو هريرة) رَهْزای خَوای لَیْبِت دَهْلِیت پَیْغَمبَر (ﷺ) فَرْمُووِیْتی: ﴿... أَقْرَبَ النَّاسِ بِهَ شَبَها عُرْوَةَ بَنِ مَسْعُودِ الثَّقَفِيِّ﴾^۱، واته: (نَزِیْکَرِینَ کَسَ کَلَهَ شَیْوَهی عِیْسَا بِحَیْثَ عُرْوَهی کُورِی مَسْعُودِی ثَقَفِی یَه). کِه یَه کَیْکَ بُوو لَه هَهوَلَه دَلَسُوْرَه کَانِی پَیْغَمبَر (ﷺ) و بَه دَه سَی بَی باوِرَه کَانِی شَارِی (طَائِف) شَهْیِد کَرَا.

وه (نَوَاسِی کُورِی سَمْعَان) رَهْزای خَوای لَیْبِت سَه بارَهت بَه شَوِیْن و چَوْنِیْتِی دَابَه زِیْنَه کَه ی دَه گَیْرِیْتَهوَه کِه پَیْغَمبَر (ﷺ) فَرْمُووِیْتی: ﴿إِذْ بَعَثَ اللَّهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ فَنَزَلَ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودَيْنِ وَاضْعًا كَفِیَةً عَلَى أَجْنَحَةِ مَلَكٍ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ قَطُرٌ وَإِذَا رَفَعَهُ تَحَدَّرَ مِنْهُ جَمَانٌ كَاللُّؤْلُؤِ فَلَا يَحِلُّ لِكَافِرٍ حِجْدَ رِيحٍ نَفْسَهُ إِلَّا مَاتَ وَنَفْسُهُ يَنْتَهِي حَيْثُ يَنْتَهِي طَرَفُهُ فَيُطْلَبُ حَتَّى يَدْرِكَهُ بَابٌ لَدَى فَيَقْتُلُهُ ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فَيَمْسَحُ عَنْ وَجُوهِهِمْ وَيُخْذِلُهُمْ بِدُرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ﴾^۲، واته: (لَهو کَاتَه دَا خَوای گَهوَرَه عِیْسَا کُورِی مَهْرِیْم دَه نَیْرِیْت، نَهوِش لَه لَای مَنَارَه سِیْه کَه ی رُوْزَه لَای دِیْعَه شَق دَادَه بَه زِیْت، دُوو پُوشَاکِی لَه بَر دَا یَه کِه بَه زَه عَفْهَرَان رَه نَگ کَرَاوَه، هَر دُوو شَانِی خَسْتُوْتَه سَر بَالِی دُوو فَرِیْشْتَه، کَه سَه رِی دَادَه نَهوِیْتِی نَاوِی لَیْدَه تَکَیْت، کَه بَر زِیْشِی دَه کَاتَهوَه، وَه کَ دَه نَکَه مَرَوَارِی پَیْادَا شُورَ دَه بَیْتَهوَه، هِیچ کَا فَرِیْکَ نِیَه بُوْنِی هَه نَاسَه ی بَکَات و نَه مَرِیْت، وَه هَه نَاسَه کَه شِی هَه تَا چَاوِی بَر دَه کَات دَه رَوَات، شَوِیْن دَه جَال دَه کَهوِیْت، هَه تَا لَه دَه رَغَا ی (لَد) دَه ی گَرِیْت و دَه ی کُورِیْت، پَاشَان خَه لَکَانِیْکَ یَه ن بُوْلا ی عِیْسَا کَه خَوای گَهوَرَه پَارَا سَتُونِی لَه دَه جَال نَهوِش دَه م و چَاوِیَان دَه سَرِیْت و بَاسِی پَا یَهو پَلَه یَانِیَان بُوْ دَه کَات لَه بَه هَه شَتَدَا).

نَهو مَنَارَه سِیْهَش کِه پَیْغَمبَر (ﷺ) بَاسِی دَه کَات لَه سَه رَدَه مِی خُوْیْدَا نَه بُووَه، بَه لَام نَه مَرُوْ وَه کُورِ هَاتَنَه دِی مَوْعِیْزَه یَه کِی پَیْغَمبَر (ﷺ) نَهو مَنَارَه یَه دُرُوسْت کَرَاوَه دَه کَهوِیْتَه تَه نِیْشْت مَزْگَهوْتِی (أُمَوِی) لَه دَمَشَق.

هَه رَوَه هَا لَه نَزِیْکَ شَارِی (قَدَس) یَشْمُوَه شَارِیْکَ هَه یَه بَه نَاوِی (اللد) کِه لَه زَانَا یَانِیَا یِیَا وَا یَه (عِیْسَا) صَه لَات و سَه لَامِی خَوای لَه سَه رِیْیْت لَهوِی دَه جَال دَه کُورِیْت، بَه لَام فَرْمُووِدَه (صَحِیْح) هَا کَان زِیَاتِر نَامَاْزَه بَهوَه دَه کَه ن کِه نَهو رُوودَاوَه لَه شَارِی (دَمَشَق) دَا رُوودَه دَات.

(عِیْسَا) صَه لَات و سَه لَامِی خَوای لَه سَه رِیْیْت حَوَکَم بَه قُورْئَان دَه کَات:

^۱ صحیح مسلم (۲/۲۳۷-۲۳۸- مع شرح النووي).

^۲ صحیح مسلم (۱۸/۶۷-۶۸- مع شرح النووي).

(عیسا) صەلات و سەلامی خواى لەسەربیت له پاش هاتنه خواره‌وهى بۆ سەر زهوى هیچ ئاین و شەریعەتێكى نوێ له گەڵ خۆى ناهێتیت، بەلكو حوكم بەشەریعەتى ئیسلام دەكات و دەبێتە یەكێك له شوێن كهوتوانى محمد(ﷺ) هەر بۆیەش له كاتى دابه‌زینیدا نوێژ لەدواى (محمدى مهدى) هوه دەكات و رازى نیه پێش بكه‌ویت هه‌روه‌ك (جابرى كورى عبدالله) رەزای خواى لێت له پێغمبەر(ﷺ) ده‌گێڕێته‌وه كه فەرموویه‌تى: ﴿فَإِذْ نَزَلَ عَلَىٰ عِيسَىٰ بْنِ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَيَقُولُ أَمْرُهُمْ: تَعَالَىٰ صُلِّ بِنَا، فَيَقُولُ: لَا، إِنْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضُكُمْ أَمْراءَ، تَكْرِمَةً لِّلَّهِ هَذِهِ الْأُمَّةُ﴾^١، واتە: پاشان عیسای كورى مەریەم دادەبەزێت، پێشەواى مۆسڵمانەكان پێى دەلێت: فەرموو پێش نوێژمان بۆیكه، ئەویش دەلێت: نەخێر ئێوه پێشەواكانتان له خۆتان دەبێت، رێژێكه خوا لێم ئۆمه‌تى ناوه).

وه (أبو هريره) له پێغمبەر هوه(ﷺ) ده‌گێڕێته‌وه كه فەرموویه‌تى: ﴿كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا نَزَلَ فَيْكُمْ عِيسَىٰ ابْنُ مَرْيَمَ فَأَمَّكُمْ مِنْكُمْ﴾، واتە: (دەبێت چۆن بیت كاتێك كه كورى مەریەم له‌ناوتاندا دادەبەزێت و به‌وهى خۆتان پێشەوايتان دەكات).

(ابن أبي ذئب) كه یەكێكه له گێڕه‌وه‌وى فەرمووده‌كه به (ولیدی كورى مسلم) دەلێت: (تدري ما أمكم منكم). واتە: (ئایا دەزانیت به‌وهى خۆتان پێشەوايتان دەكات مەبەستى پێى چیه؟ ئەوش ووتى: (فأمكم بكتاب ربكم تبارك و تعالى و سنة نبيكم(ﷺ)))^٢، واتە: (پێشەوايتان دەكات به قورئانه‌كه‌ى خواى گه‌وره و سونه‌ته‌كانى پێغمبەر(ﷺ)).

كه‌واته حوكمى عیسا به قورئان و سونه‌تى پێغمبەر(ﷺ) وه‌ك مۆسڵمانێك له ئومه‌تى ئیسلام كار ده‌كات نه‌ك وه‌ك پێغمبەرێك كه به‌رنامه‌و شەریعەتى تازه‌ى له‌گەڵ خۆى هێنا‌یت.

وه له فەرمووده‌یه‌كى تردا (سحنظله‌ى أسلمى) ده‌گێڕێته‌وه دەلێت گوێم له (أبو هريره) بوو رەزای خواى لێت له پێغمبەرى(ﷺ) ده‌گێڕایه‌وه كه فەرموویه‌تى: ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُهْلَنَ ابْنُ مَرْيَمَ بِفَجِّ الرُّوحَاءِ حَاجَا أَوْ مَعْتَمَرَا أَوْ لَيْثِنَهُمَا﴾^٣، واتە: (سوێند به‌وه‌ى گیانى منى به‌ده‌سته، له‌(فج الروحاء) دا كه‌شونێكه له نێوان مه‌كه و مه‌دینه عیسای كورى مەریەم ته‌هلێله ده‌كات بۆ حەج یان بۆ عه‌مه‌ره یان هه‌ردوو‌كیان پێكه‌وه ده‌كات). كه‌واته (عیسا) صەلات و سەلامی خواى لەسەربیت له‌دواى پێشەواى مۆسڵمانانه‌وه نوێژ ده‌كات و حەج و عه‌مه‌رى مالى به‌یت ده‌كات و له‌گەڵ له‌شكرى ئیسلامیدا جیهاد ده‌كات و حوكمیش به قورئان و سونه‌تى پێغمبەر(ﷺ) ده‌كات.

^١ صحيح مسلم (١٩٣/٢-١٩٤- مع شرح النووي).

^٢ صحيح مسلم (١٣٧/٤) رقم (١٥٦).

^٣ صحيح مسلم (٢٣٤/٨- مع شرح النووي).

گه‌رانه‌وه‌ی خو‌شی و ناسایش و خیر و فەر له‌سه‌رده‌می (عیسا) دا سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریبێت:

پاش ئەو هه‌موو ناخو‌شی و نه‌هامه‌تی و شه‌ر و کاو‌لکاری و برسی‌تی‌ه‌ی دوو‌چاری مرۆ‌فایه‌تی به‌گشتی و مو‌سلمانان به‌تایه‌تی دب‌یت له‌ پاش جه‌نگه‌ جیهانی‌ه‌ گه‌وره‌که‌و له‌سه‌رده‌می ده‌جالدا، وه‌ پاش ئەوه‌ی که‌ ده‌سه‌لاتی کو‌فری جیهانی‌ ریشه‌ کیش ده‌کری‌ت و ده‌جالی جادوو گه‌ر به‌ ده‌ستی (عیسا) سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریب‌یت ده‌کوژ‌یت، ئیسلام وه‌کو ده‌سه‌لات و حوکم ده‌گێ‌رد‌یت‌ه‌وه‌ گۆ‌ره‌پانی ژیان و مو‌سلمانان ده‌بنه‌ ه‌یزی یه‌که‌م له‌سه‌ر زه‌وی دا، ئیتر خوای گه‌وره‌ ده‌رگای ره‌حم و به‌ره‌که‌تی خو‌ی والا‌ده‌کات و خو‌ش گۆ‌زه‌رانی و ناسایش و دادوهری به‌جو‌رنیک بال‌ به‌سه‌ر زه‌وی‌دا ده‌کیش‌یت که‌ له‌می‌ژو‌ودا مرۆ‌فایه‌تی شتی وای به‌خو‌وه‌ نه‌بینو‌ه‌، (أبو هريره) ره‌زای خوای لیب‌یت ده‌ل‌یت پی‌غه‌مه‌بر(ﷺ) فه‌رمو‌ویه‌تی: ﴿طوبى لى من بعد المسيح، يؤذن للسماء فى القطر، ويؤذن للأرض فى النبات، حتى لو بذرت حبة على الصفا لنبت، و حتى يمر الرجل على الأسد فلا يضره، ويطأ على الحية فلا يضره، ولا تشاح، ولا تحاسد، ولا تباغض﴾^١، واته‌: (نافه‌رین و خو‌شی بۆ ژيان‌یک که‌ له‌دوای مه‌سیح دب‌یت، فه‌رمان ده‌در‌یت به‌ ناسمان که‌ ببار‌یت، وه‌ فه‌رمان ده‌در‌یت به‌ زه‌وی که‌ سه‌وز ب‌یت، ته‌نانه‌ت نه‌ گه‌ر ده‌نکه‌ تو‌رنیک له‌سه‌ر به‌ردی ره‌ق ب‌چ‌تر‌یت ده‌رو‌یت، وه‌ پ‌او به‌لای شیر‌دا به‌روات زیانی ب‌ی ناگه‌یه‌ن‌یت، وه‌ ب‌نی ب‌ن‌یت به‌سه‌ر مار‌دا زیانی ب‌ی ناگه‌یه‌ن‌یت، نه‌ناکو‌کی ده‌مین‌یت، نه‌ ه‌سو‌دی، نه‌ رق و قینه‌).

وه‌ له‌ فه‌رمو‌وده‌که‌ی (ابو امامه‌) دا ره‌زای خوای لیب‌یت هاتو‌وه‌ که‌ پی‌غه‌مه‌بر(ﷺ) فه‌رمو‌ویه‌تی: ﴿... فیکون عيسى ابن مريم عليه السلام فى أمتي حکما عدلا وإماما مقسطا يدق الصليب ويزبح الخنزير ويضع الجزية ويترك الصدقة فلا يسعى على شاة ولا يعير وترفع الشحناء والتباغض وتزرع حمة كل ذات حمة حتى يدخل الوليد يده فى الحية فلا تضره وتفر الوليدة الأسد فلا يضرها ويكون الذئب فى الغنم كأنه كلبها وتغلا الأرض من السلم كما يملأ الإناء من ماء وتكن الكلمة واحد فلا يعبد الا الله و تضع الحرب أوزارها وتسلب قریش ملكها وتكن الأرض كفائور الفضة تنبت نباتها بعهد آدم حتى يجتمع النفر على القطف من العنب فيشبعهم و يجتمع النفر على الرمان فتشبعهم ويكون الثور

^١ حدیث صحیح، رواه أبوبکر الأنباري و الديلمي و الضياء، سلسلة الأحاديث الصحيحة للألباني (٥٥٩/٤) ورقمه

بكذا وكذا من المال وتكون الفرس بالدريهمات...^١، واته: (عیسای کوری مهریم له نومه ته کهمدا ده بیته حاکمیکی دادپهروه، و پیشه‌واهی کی رېک و راست، خاچ ده شکی نیټ و بهراز سرده بریت و له ناوی ده بات، سهرانه لاده بات، و پاره به خشین واز لی دینیت و ناماژیه بو پاره زور بوون و ده ولته مهندي خه لکی ده ست له مهر و مالات و وولاغ هه لده گریټ نهویش ناماژیه بو نه موی که نه ونده زور ده بیت خه لک پیوستی پی نامینیت وه دووبه ره کی و رق و کینه هه لده گریټ، تنانه ت مندال ده ست ده خاته ناو ده می ماره وه زیانی پی ناگه یه نیټ، و مندال نازاری شیر ده دات که چی زیانی پی ناگه یه نیټ، وه گورگ له ناو رانه مه ردا وه کو سه گی پاراستی لی دیت، و زهوی پرده بیت له ناشی و نارامی، ههروه که چون جام پرده بیت له ناو، وه خه لکی هه موو یه که سه ده بن و غیری خوا که سی تر ناپه رسریت، وه جهنگ و کوشتار کوتالی پی دیت و نامینیت، وه (قریش) ده سه لاتی لی ده ستندر یته وه، وه زهوی وه کو ده فری زیوی لی دیت، وه کو سرده می ناده م پرووه کی لی ده رویت، به جوړیک کومه له خه لکیک له سر گوته تر یه که کوده بنه وه و تیریان ده کات، وه کومه له خه لکیک له سر هه ناریک کوده بنه وه و تیریان ده کان، وه نرخي گایه که به ونده وه به ونده ده بیت، وه نرخي نه سپ ده بیته جه ند دره مه لک....).

وه له فهرمووده یه کی تر دا که (أبو هريره) له پیغمبر (ﷺ) ده گپ یته وه که فهرموو یه تی: ﴿... ويهلك الله في زمانه الملل كلها إلا الإسلام﴾^٢، واته: (له سرده می عيسادا خواي گه و ره هه موو ناینه کان له ناو ده بات ته نها نیسلام نه بیت).

وه نيمش وه کو موسلمان باوه ری ته و او مان بهو مژده و به لئانه ی پیغمبر (ﷺ) هیه که هه مووی وه که چون خوی باسی کردوه ناوا دیته دی، وه دلتاشین که ته نها نیسلام رزگار که ری مرو فایه تی و ته نها له سایه ی نیسلامی شدا ناشی و ناسایش و دادپهروه ری ده گپ یته وه سر زهوی، وه داواکارین که خواي گه و ره لهو کومه له نیمانداره موو جاهد هه مان بگریټ که هاوشانی عيسا صلات و سه لامی خواي له سر بیت جهاد ده که ن و پیغمبریش (ﷺ) له ده رحه قیاندا ده فهرمویت: ﴿صابتان من أمتي، أحرزهما الله من النار، عصابة تكون مع عيسى بن مريم﴾^٣، واته: (دوو کومه ل له نومه ته کهم خواي گه و ره له ناگری دوزه خ پاراستونی، کومه لیک غزای هیندستان ده که ن، وه کومه لیک له گه ل عيسای کوری مهریمه مدا ده بن).

^١ رواه ابن ماجه وابن خزيمة والحاكم بإسناد صحيح. وفي الصحيح الجامع الصغير (٢٧٦/٦) رقم (٧٧٥٢).

^٢ صحيح الجامع الصغير (٩٠/٥) رقم (٥٢٦٥).

^٣ صحيح الجامع الصغير (٣٥/٤) رقم (٣٩٠٠).

(نیمام نهجهد) و (نسائی) له (توبان) هوه رهزای خوای لیبت گټراویانه تهوه. وه (عیسا) صلات و سهلامی خوای له سهریبت له پاش گه پانه وهی بۆ سر زهوی بۆ جاری دوهم بۆ ماوهی چل سال حوکم به نیسلام ده کات، پاشان وهفات ده کات و دهریت، ههروهک (أبو هريره) رهزای خوای لیبت ده گټرتهوه که پټه مبر (ﷺ) فرموویهتی: ﴿فِيمَكْتُ فِي الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، ثُمَّ يَتَوَفَى وَيُصَلَّى عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ﴾^۱، واته: (چل سال له سر زهوی ده مټتهوه، پاشان وهفات ده کات و موسلمانان نوټزی له سر ده کهن).

هاتنی یاجوج و ماجوج

پاش تهوهی له سهردهمی (عیسا) دا صلات و سهلامی خوای له سهریبت له ژیر سایه ی نیسلامیدا خوژی و هیمنی و ناسوده یی بۆ سر زهوی ده گټرتهوه و شهرو کوشتارو خوین رشتن به تهواوی له سر زهوی ههله گټریت و نامټیت ویست و ئیراده ی خوا واده ییت که مروفایه تی دوو جاری تاقی کردنه وهیه کی نوټ بیت له جوړیکی تازه که پټشر مروفایه تی شتی لهو جوړه ی به خووه نه دیوه که نهویش بریتیه له ده رجونی یاجوج و ماجوج بۆ سر زهوی جا پټش تهوهی بیته سر باسی یاجوج و ماجوج بزاین کټه و له کوټه دین چی ده کهن پټمان باشه نهو نایهت و فرموودانه ی که باس له هاتیان ده کهن بهین و مانایان بکهین پاشان سهرنج و تیینی و پروونکردنه وهی خومانی له سر بههین.

یه کهم/ یاجوج و ماجوج له قورنانی پروردا:

خوای زاناو کار به چی له قورنانی پروردا له دوو سوره تدا باس له یاجوج و ماجوج ده کات:

۱- له سوره تی (الکھف) دا ده فره مویتا: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ ذِي الْقُرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ (۸۲) إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَءَانْتَنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا (۸۱) فَأَتْبَعَ سَبَبًا (۸۵) حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ

الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَبْدَأُ الْقُرْنَيْنِ بِمَا آتَىٰ تَعَذَّبَ وَإِنَّمَا كُنَّا فِيهِمْ

حُسْنًا (۸۶) قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا ثَكْرًا (۸۷) وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ

صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءُ الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا (۸۸) ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا (۸۹) حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ

وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ يَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سَبِيلًا (۹۰) كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا (۹۱) ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا

(۹۲) حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا (۹۳) قَالُوا يَبْدَأُ الْقُرْنَيْنِ

^۱ رواه أحمد وأبو داود. قال ابن حجر (صحيح) (۹۳/۶) و صحيح الجامع الصغير (۹۰/۵) رقم (۵۲۶۵).

يَا جُوجُ وَمَا جُوجُ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ يَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَيَّ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٨﴾ قَالَ مَا مَكْنِي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٩﴾ ءَاتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدِيقَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ ءَاتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿١٠٠﴾ فَمَا اسْطَعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿١٠١﴾ قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿١٠٢﴾^١، واته: (پرسپارت لى ده‌كهن ده‌رباره‌ى (ذى القرنين)، توش بلتى باسيكتان ده‌رباره‌يان بۆ ده‌كهم، ئيمه تواناو ده‌سه‌لاقمان پىدا بوو له‌سەر زهوى داو له‌هه‌موو شتيك هۆكارمان بى‌به‌خشى بوو * ئه‌و‌يش شوين يه‌كيك له‌و هۆكارانه كه‌وت و به‌كارى هينا * هه‌تا كاتيكت كه‌ گه‌يشته شوينى خۆرئاوا بوونى خۆر * بىنى خۆره‌كه‌ له‌چاوگىكى قوربه‌ ر‌ه‌شدا ئاوا ده‌بيت و له‌ ئاستى ئه‌و شوينه‌ش كۆمه‌له‌ خه‌لكىكى بىنى * پيمان ووت ئه‌ى (ذى القرنين) يان ئه‌وه‌يه ئازاريان ده‌ده‌يت و ده‌يان كوزيت و ده‌يان چاكه‌يان له‌گه‌ل ده‌كه‌يت و بانگه‌شه‌يان ده‌كه‌يت بۆ ر‌ئى‌ى ر‌است، ئه‌و‌يش ووتى ئه‌وه‌ى كه‌ زولم ده‌كات ئازارى ده‌ده‌ين و پاشان ده‌گه‌رته‌وه‌ بۆلاى. په‌روه‌رده‌گارى خۆى ئه‌و‌يش ئازارىكى سه‌ختى ده‌دات * به‌لام ئه‌وه‌ى كه‌ باوه‌رى هيناو كارى چاكه‌ى كرد، ئه‌وه‌ پاداشتى باشى هه‌يه‌و ئيمه‌ش فه‌رمانى كارى قورس و گرانى پىناكه‌ين * پاشان شوين يه‌كيك له‌و هۆكارانه كه‌وت و به‌كارى هينا * هه‌تا كاتيكت گه‌يشته شوينى خۆره‌لاتنى خۆر بىنى له‌سەر كۆمه‌له‌ خه‌لكىك هه‌لد‌يت كه‌ هه‌يچ پۆشه‌رىكمان له‌خۆر پى نه‌به‌خشىبون * به‌و شيوه‌يه‌ خه‌به‌ردارىش بوون له‌ هه‌موو ئه‌و زانست و توانايه‌ى كه‌پيمان به‌خشىبوو * پاشان شوين يه‌كيك له‌و هۆكارانه كه‌وته‌وه‌و سه‌به‌كارى هينا * هه‌تا كاتيكت گه‌يشته نىوان دوو به‌ر به‌سته‌كه‌و بىنى له‌ پيش دوو به‌ر به‌سته‌كه‌دا كۆمه‌له‌ خه‌لكىكى لى‌ى يه‌ له‌قه‌سه‌تى ناگه‌ن و حالى نابىن ووتيان ئه‌ى (ذى القرنين) (ياجوج و ماجوج) فه‌ساد و خراپه‌كارى زۆر ده‌كهن له‌ زهوى دا * پىت چۆنه‌ نه‌گه‌ر ئيمه‌ پاره‌ و سه‌رانه‌يه‌كت بۆ دابىن بكه‌ين به‌مه‌رجيكت له‌نىوان ئيمه‌و ئه‌واندا به‌ره‌به‌ستىكت دروست بكه‌يت * ئه‌و‌يش ووتى هه‌ر كارىكت خواى په‌روه‌ردگارم بۆم ئاسان بكات و يارمه‌تيم بدات چاك و پ‌ر خي‌ر ده‌بيت، ئيوه‌ش به‌ه‌يزو تواناتان يارمه‌تيم بده‌ن نىوان ئيوه‌و ئه‌وان پ‌رده‌كه‌مه‌وه‌ ده‌ى گرم * كه‌رته‌ ئاسنم بۆ به‌يتن هه‌تا كاتيكت لوتكه‌ى هه‌ردوولا ته‌نيشته‌كه‌ى به‌يه‌ك گه‌ياندوو يه‌كسانى كردن به‌يه‌كت، ووتى كه‌رته‌ ئاسنه‌كان بجۆش‌ين و سوورى بكه‌نه‌وه‌ هه‌تا كاتيكت ئاسنه‌كه‌ى وه‌ك ناگر لى‌ى كرد

^١ الكهف/(٨٣-٩٨).

ووتی (قطر)م بۆ بێنن بهسهريدا بېرژينم و كهلينه كاني بې پرېكهموه * ئيز نه توانيان بهسهريدا سهركهون و زال بن، وه نه توانيشيان كونه بكن * ووتی ئهمه رهحهتيكه له پهروهردگارمهوه، ههركاتيكيش بهلينه كهی پهروهردگارم هات، تهختی دهكات، بهلينی پهروهردگاريشم حق و راسته *).

۲- **خوای گهوره لهسورهتی (الانبيا)دا دهفرمویت:** ﴿حَتَّىٰ إِذَا فُجِّعَتْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ وَهُمْ مِّنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ ، واته: (ههتا كاتيك ياجوج و ماجوج كرايهوه، لههمموو بهرزايهكي زهوی دینه خوارهوهو بهخيړاي دهژن، وه بهلينی حق و راستی خوا نزيك بووهوه، ئالو كاته دا چاوی بې باوهړان نهبلق بووه دهلي مآل ويرانی بۆ خومان بهراستی ئيمه بې ناگابووين لهمه، بهلكو ئيمه زالم و ستمكار بووين).

دوهم/ ياجوج و ماجوج) له فهرمووده كانی پيغه مبهردا (ﷺ):

۱- (ئهو سهعیدی خودری) رهزای خوای لييت دهگيريموه كه پيغه مبهردا (ﷺ) فهرموويهتی: ﴿يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَىٰ يَا آدَمُ فَيقول لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ فَيَقول أَخْرِجْ بَعَثَ النَّارَ قَالَ: وما بعث النار قال: من كل ألفِ ثَمَانَةَ وَتِسْعَةً وَتَسْعِينَ فَعنده يَشِبُّ الصَّغِيرُ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَارَىٰ وَلَكن عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْنَا ذَلِكَ الْوَاحِدُ؟ قَالَ أَبْشِرُوا فَإِن مِّنْكُمْ رَجُلًا وَمِن يَأْجُوجَ وَمَاجُوجَ أَلْفًا﴾^۱، واته: (خوای گهوره دهفرمويت نهی ئادهم، نهویش دهلي بهلي بۆ فرمانت نهی خوای گهوره و خيړيش هه ره له دهستی تۆدايه، خواش دهفرمويت: نهوانهی كه دهنيرين بۆ ناگر جايان بكهروه، نهویش دهليت: نيردراوه كانی ناگر كين؟ دهفرمويت: لههمموو هه زارئك نۆسه دو نهوه د و نۆ، ئالو كاته دا منداڵ سهري سبي دهبيت و همموو ئافرهتيكي سك پر سكه كهی داده نيت و، خهلكی ده بينيت سهرخوشن و هيچيشيان سهرخوشي مه نين، بهلام نازارو تۆلهی خوا تونده، ووتيان: جا كام له ئيمه نهو نهفهره دهبيت؟ پيغه مبهريش (ﷺ) فهرمووی: مژده بيت بۆ ئيره يهك پياو و له ياجوج و ماجوج ههزار). مه بهست بې نهويه ههتا لهم ئومه ته يهك پياو دهچيته ناگر له ياجوج و ماجوج ههزار دهچيت كه نه مهش ئاماژهيه بۆ بې باوهريان ههروهها بۆ زۆری ژمارهيان.

^۱ صحيح البخاري (۶/۳۸۲-مع الفتح).

۲- (ام حبیبہ) کی کچی (ابو سفیان) لہ (زہینہ بی کچی جحش) پہزای خوی لیبت ده گپرتہوه که پتغمبر (ﷺ) رۆژنکیان بهترسده هاته ژوورهوه بۆلای و دهیفرموو: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَنِلْ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرِّ قَدْ اقْتَرَبَ فَتُحَ الْيَوْمَ مِنْ رَذْمٍ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مِثْلُ هَذَا قَالَ وَحَلَقَ بَيْنَ إِبْهَامِهِ وَالتِي تَلِيهَا، قَالَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْهَلَكَ وَفِينَا الصَّالِحُونَ؟ قَالَ نَعَمْ إِذَا كَثُرَ السَّخَبُ﴾^۱، واته: (هیچ خوابه که نه تنها (الله) نهیت، خاک بهسهر عمره به لهو پرووداوه خراپه کی که نزیک بۆتوه، نهمرو بهر بهسته کی یاجوج و ماجوج نهمه کراوه توه (بهسهری همدورو پنجه گهروه و پنجه کی شایه قمانی باز نهیه کی دروست کرد). (زہینہ بی کچی جحش) ده لبت و وتم: نهی پتغمبری خوا نایا له ناو ده چین له کاتیکدا که پساوانی چاکمان له ناو دایت؟ فرمووی: (به لبت نه گهر داوین پیسی زور بوو)).

۳- (ابن حرمه) له پوریهوه ده گپرتہوه ده لبت: ﴿خُطِبَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) وَهُوَ عَاصِبٌ إِصْبَعَهُ مِنْ لَدَغَةِ عَقْرَبٍ فَقَالَ إِنَّكُمْ تَقُولُونَ لَا عَدُوَّ وَإِنَّكُمْ لَا تَزَالُونَ تَقَاتِلُونَ عَدُوًّا حَتَّى يَأْتِيَ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ عَرَاضَ الْوُجُوهِ صَغَارِ الْعُيُونِ شَهَبِ الشَّعَارِ مِنْ كُلِّ حُدُبٍ يَنْسِلُونَ كَأَنَّ وَجُوهُهُمْ الْجَنَانُ الْمَطْرُقُ﴾^۲، واته: (پتغمبری خوا (ﷺ) ووتاری ده داو و پنجه کی بهستبو له پتوه دانی دوو پشکیک فرمووی: نیهو ده لبت دوزمن تهواو بوو نهما، به لام له راستیدا نیهو بهردهوام دوزمنیکتان ده لبت که شهر کی له گهل ده کهن هتا یاجوج و ماجوج دیت، دهم و چاو پان و چاو بچوک، قزی ته پله سهریان سی یه له ههمو و بهرزاییه کهوه دینه خوار و شور ده بنهوه دهم و چاویان هدر ده لبت قه لغانه).

۴- (نواسی کوری سمعان) پهزای خوی لیبت له فرموده یه کی درتژدا ده گپرتہوه که پتغمبر (ﷺ) فرموویته: ﴿ثُمَّ يَأْتِي عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْمٌ قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّهُ مِنْهُ فِيمَسَحُ وَجُوهُهُمْ وَيُحَدِّثُ بِدَرَجَاتِهِمْ فِي الْجَنَّةِ فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ أَوْحَى اللَّهُ إِلَى عِيسَى أَنِّي قَدْ أَخْرَجْتُ عِبَادًا لِي لَا يَدَانِ لِأَحَدٍ بَقَاتِلُهُمْ فَحَرَزَ عِبَادِي إِلَى الطُّورِ وَيَبْعَثُ اللَّهُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَثٍ يَنْسِلُونَ فِيمَرِ أَوَائِلِهِمْ عَلَى بَحْرَةٍ طَبْرِقَةٍ فَيَشْرَبُونَ مَا فِيهَا وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فَيَقُولُونَ لَقَدْ كَانَ بِهَذِهِ مَرَّةٍ مَاءٌ وَيَحْضُرُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ حَتَّى يَكُونَ رَأْسُ الثَّوْرِ لِأَحَدِهِمْ خَيْرًا مِنْ مِائَةِ دِينَارٍ لِأَحَدِهِمُ الْيَوْمَ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ فَيُرْسِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ النِّعْفَ فِي رِقَابِهِمْ

^۱ صحيح البخاري (۳۸۱/۶) و صحيح مسلم (۴-۲/۱۸) مع شرح النووي.

^۲ مسند الإمام أحمد (۲۷۱/۵) - وهامشه منحب الكثر) وقال الهيثمي: رواه أحمد والطبراني ورجاهما رجال الصحيح. مجمع الزوائد (۶/۸).

فَيَصْبَحُونَ فَرَسِي كَمُوتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ يَهْبِطُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى الْأَرْضِ فَلَا يَجِدُونَ فِي الْأَرْضِ مَوْضِعَ شِبْرٍ إِلَّا مَلَأَهُ زَهْمُهُمْ وَنَتْنُهُمْ فَيَرْغَبُ نَبِيُّ اللَّهِ عِيسَى وَأَصْحَابُهُ إِلَى اللَّهِ فَيُرْسِلُ اللَّهُ طَيْرًا كَأَعْنَاقِ الْبَخْتِ فَتَحْمِلُهُمْ فَتَطْرَحُهُمْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّهُ مَطَرًا لَا يَكُنْ مِنْهُ بَيْتٌ مُدْرٍ وَلَا وَبْرٌ فَيَغْسِلُ الْأَرْضَ حَتَّى يَتْرُكَهَا كَالزَّلْفَةِ^١، وَاتَه: (پاشان کۆمهلتیک خهلتک دین بۆلای عیسای کورپی مهريهم که خوای گهواره پاراستونی له دهجال، ئهويش دهم و چاويان دهسپرت و باسی پله و پایهيان بۆ دهکات له بهههشتدا، ئا لهو کات و حالهدا خوای گهواره وهحي دهنيړت بۆ عيسا، که کۆمهله بندهيه کی خۆم هيتاوهته دهر، کس تواناو دهسهلاتی کوشتارو شهپرکردنی نيه له گهلاندا، بۆيه ههتا زووه بنده کاتم سهرخه بۆ کيوی (طور)، خوای گهورهش ياجوج و ماجوج دهنيړت، ئهوانيش له ههموو بهرزاييه کهوه شوپر دهبنهوه، سهرهتاکانيان بهلای دهر ياجهی (طبرية) دا تى دهپهريته ههرچيه کی تيدايه دهی خونهوه، وه کۆتاييه کهيان تى دهپهريته دهليت: کهريتيکیان ئاليړه دا ئاوی تيدا بوو، جا عيسای پيغمبهري خواو هاوړپیکانی گهمارۆ دهرين، تا وای ليديته يه که سهر گا بۆ يه کيکیان باشره لهسه ددينار بۆ يه کيکتان لهم پوژدها، ئير عيسای پيغمبهري خواو هاوړپیکانی داوای کۆمهک و يارمهتی له خوای گهواره دهکن، خوای گهورهش کرمیک دهنيړت بۆ مليان، ههر ههمويان به جارتيک وه که مردنی يه کهس قري دهکن، پاشان عيسای پيغمبهري خواو هاوړپیکانی دادهبنهوه بۆ سهر زهوی، که سهر دهکن يه که بسته خاگ نهماوه لهسهر زهوی دا کهبهجهوری و بۆگهنيان پر نهويته، ئينجا عيسای پيغمبهري خواو هاوړپیکانی له خوا دهپارپينهوه، ئهويش جوړه بالتدهيه که دهنيړت که وه که ملی حوش دريژن، ههليان دهگريت و فريتيان دهادات بۆ ئه شوينهی که خوا دهيهويته، پاشان خوای گهواره بارانيک دهنيړت کههيج خانويه کی دروست کراو نهلهدرد نهلهمووی ئاژهل (خيژهت) ناتوانيت بهري بگريت، ئير به جوړتيک زهوی دهشوات ههتا وه که ئاوينه لی دهکات).

وله رپوايهته کهی (ابن حجر) دا بۆ ئه وفرموودهيه دهفهرمويت: ﴿قَدْ أَنْزَلْتُ عِبَادًا لِي يَدَانِ لِأَحَدٍ بَقَاتُهُمْ﴾^١، وَاتَه: (من کۆمهله بندهيه کی خۆم دابهزاندوه کهس دهسهلات و شهپرکردنی نيه له گهلاندا).

^١ صحيح مسلم (٢٢٥٤/٤) ورقمه (٢٩٣٧).

^١ صحيح (٢٥٥٥/٤) رقمه (٢٩٣٧).

۵- (أبو هريره) رَهزای خَوای لَبِيت دِه گِرِيتِه وه که پَتَمبهر (ﷺ) فِهرموويه تی: ﴿إِنْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ يُحْفَرُونَ كُلَّ يَوْمٍ حَتَّى إِذَا كَادُوا يَرُونَ شِعَاعَ الشَّمْسِ قَالَ لَٰذِي عَلَيْهِمُ ارْجِعُوا فَسَنُحْفَرُهُ غَدًا فَيَعِدُهُ ٱللَّهُ أَشَدَّ مَا كَانَ حَتَّى إِذَا بَلَغْتَ مَدَّتْهُمْ وَارَادَ ٱللَّهُ أَنْ يَبْعَثَهُمْ عَلَى النَّاسِ حَفَرُوا حَتَّى إِذَا كَادُوا يَرُونَ شِعَاعَ الشَّمْسِ قَالَ ٱلَّذِي عَلَيْهِمُ ارْجِعُوا فَسَنُحْفَرُهُ غَدًا إِنْ شَاءَ ٱللَّهُ تَعَالَى وَاسْتَنْثَوُا فَيَعُودُونَ إِلَيْهِ وَهُوَ كَهَيَّأَتِهِ حِينَ تَرْكُوهُ فَيُحْفَرُونَهُ وَيُخْرِجُونَ عَلَى النَّاسِ فَيَنْشَفُونَ ٱلْمَاءَ وَيَتَحَصَّنُ ٱلنَّاسُ مِنْهُمْ فِي حَصُونِهِمْ فَيُرْمُونَ بِسَهَامِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ فَتَرْجِعُ عَلَيْهَا ٱلدَّمُ ٱلَّذِي أَحْفَظُ فَيَقُولُونَ قَهْرُنَا أَهْلُ ٱلْأَرْضِ وَعَلُونَ أَهْلَ السَّمَاءِ فَيَبْعَثُ ٱللَّهُ نَعْفَا فِي أَقْفَائِهِمْ فَيَقْتُلُهُمْ بِهَا قَالَ رَسُولُ ٱللَّهِ (ﷺ) وَٱلَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنْ دَوَابُ ٱلْأَرْضِ لَتَسْمَنُ وَتَشْكُرُ شُكْرًا مِنْ لَحْمِهِمْ﴾^۱، واته: (يا جوج و ماجوج هه موو رۆژێك خه ريكی هه لکه نندن (مه به ست پئی بهر به سه که یه)، هه تا کاتێک که نزیک ده بێت که تیشکی خۆر بینن، ئه وهی به سه ریا نه وه یه بۆ کاره که ده لێت، بگه رینه وه به یانی هه لده که نین، ئینجا خَوای گه وه ره توندو به تهر تی ده کاته وه، هه تا به م شیوه یه ده نگه ن ئه کاته ی بۆ یان دیاری کرا وه، وه خَوای گه وه ره وستی وابوو بیان نیرته سه ر خه لکی ده ست ده که ن به هه لکه نندن، هه تا کاتێک که نزیک ده بێت که تیشکی خۆر بینن، ئه وهی به سه ریا نه وه یه ده لێت بگه رینه وه سه ی هه لی ده که نین ئه گه ر خوا رازی له سه ر بێت و ئه گه ری تی ده خات، ئینجا ده گه رینه وه سه ری که ده بینن وه ک ئه مو رۆژه ی به جیان هیشتوو هه وه، ئینجا هه لی ده که ن و دینه ده ره وه بۆ سه ر خه لکی، ئیتر ئاو ووشک ده که ن و خه لکی بۆ خۆ پاراستن لیان له قه لاکانیا ندا خۆیان قایم ده که ن، ئه وانیش تیره کانیا ن به ره و ئاسمان ده هاوێژن و تیره کانیا ن بهر له خوینی ده گه رینه وه خواره وه، ئینجا ده لێن، خه لکی سه ر زه ومان به زاندو سه ر که وتین به سه ر خه لکی ئاسمانیشدا، ئینجا خَوای گه وه ره کرمیکیا ن بۆ ده نیرت له پشت ملیاندا، هه مو ویا ن به وه ده مرن، پاشان پَتَمبهر (ﷺ) فِهرمووی: سویند به وه ی گیانی منی به ده سه ته، ئاژه ل و گیان له به ری سه ر زه ی له گۆشته که یان قه له و و پر و تیر و هه لئا و سا و ده بێت).

رواه الزمذني وابن ماجه وابن حبان والحاكم. واسناده صحيح. قال الحاكم (صحيح على شرط الشيخين ووافقه الذهبي وجاء عند الألباني في سلسلة الأحاديث الصحيحة برقم (١٧٣٥) (٤/٣١٣)).

۶- (ابن مسعود) رهزای خوای لیبت ده گپرتنه وه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿إِنْ يَأْجُوجُ وَمَاجُوجُ أَقْلَ مَا يَرْكُ أَحَدُهُمْ بَصْلِهِ أَلْفَا مِنَ الذَّرِيَّةِ﴾^۱، واته: (هر يهك له ياجوج و ماجوج که مبرنی نهوی که له دواي خوی به جی ده هیلت هزار وه چیه له پستی خوی).
پاش نهوی که نم نایهت و فهرموودانه مان هتا باس له ياجوج و ماجوج ده کهن، به پیوستی ده زانم هندی سرنج و تیینی دهرباره ی نم کۆمهله مه خلوقی خوای کار به جی بخمه پروو.
له سه ره تادا پیم باشه دوو راستی بخمه پروو، نهویش نهویه:

۱- نیشانه کانی رۆزی دواي و نمو پرووداوانه ی که له پیش هاتی نمو رۆزه دا پروو ده دهن هه تاهاتی ده جال ده توانین بلین پرووداوی سروشتی و ناساین و پیچه وانه ی نمو یاساو سونه تانه ی خوای گه وه نین لهم بونه وه ده دا که مۆف پشان ناشنا بووه، به لام له گهل هاتی ده جال و نمو رشووداوانه ی که به دوایدا دین، (هر له دابه زینی عیسا صلات و سه لامی خوای له سه ربیت له ناسمان و هاتی ياجوج و ماجوج و هلاتنی خۆر له ئاواوه و هاتی (دابه) و نمو بایه ی رۆحی ئیمانداران ده کیشیت و). ده توانین بلین پروو داوی ناسایی نین و به دهرن لهو یاساو سونه ته خوایی یانه ی که مۆفایه تی له میژووی دریزی ژانیدا پشان ناشنا بووه، وه نم نیشانه گه وانه وهك زۆریه ی زانایان ده فهرموون جاری کۆتایی هاتی ته مه نی نم بۆنه وه به گۆتی مۆفایه تیدا ده چرن و هه والی تیکچوونی شیرازه ی ناسمان و زهوی گشت بونه وه ده گه یهن، بۆیه ده لئین به راستی لیڤه به دواوه ده بیت خۆمان بۆجۆریکی تر لهو نیشانه و پرووداوانه ناماده بکین که زۆر مامۆر سه رسورپه تهرن و جیاوازن لهو نیشانه و پرووداوانه ی که پیشتر پشان ناشنا بووین، وه باوه رمان وایه و دلنیاشین که هه موویان راستن و، وه بهو شیوه هیش که خواو پیغمبر ی خوا (ﷺ) باسیان کردوون ناوا دینه دی.

۲- نمو هه وال و به سه ر هاتانه ی که خوای گه وه له سورته ی (الکھف) دا بۆی باس کردوین هر هه مووی هه وال و به سه ر هاتی سه رسورپه تهرن هر له باسی نمو کۆمه له لاوه ی که بۆماوه ی (۳۰۹) دانه سال له نه شکم و تیکدا خهویان لی ده که ویت و پاشان زیندووده بنه وه له خه و هه لده ستن هه روهك نه وه ی تنه ا شه ویک خهویان لی که ویت، هه روه ها به سه ر هاتی نمو پیاوه ی که مامۆستایه تی پیغمبر یکی پایه به رزی وهك مووسا ده کات صلات و سه لامی خوای له سه ربیت له ناستی دا جۆشی داده میت و له حیکمه ته که ی تی ناگات تا له کۆتاییدا خۆی

^۱ رواه ابن حبان في صحيحه (الإحسان ۲۹۲/۸ رقم ۶۷۸۹).

بۆي رۈن دە كاتمە، ھەر ھە بەسەر ھاتى پادشاھى كى دىرىنى ۋەك (ذى القرنين) كەلەر
 چەر خە دىرىنەنەي مەۋە تىايدا زۆر دوا كە وتور و كەم زانست بوو كە چى ئەو زۆر بەناسانى
 رۆژ ھەلات و رۆژ ئاۋاي زەۋى دە گەپىت و كارى وا ئەنجام دەدات كە ھىشتا مەۋى زاناي
 ئەمەش لەتوانايدا نە، بۆيە دەلەين بەسەر ھاتى ياچوج و ماجوجىش كە لە كۆتايى ئەو
 سوورەتە پىر زەدا ھاتو، ئەگەر ۋەك رۈوداۋىكى نامۆ سەرسۈر ھىتەر ھاتە بەر چاومان
 دەبىت لامان ئاسايى بىت و، ھەول بەدەين بەمىشكىكى كراۋە زانستيانەو لەروانگەي ئايەت
 و لەرمودە كانى پىغمبەر ۋە (ﷺ) تارادەيە كى زۆرنىك بىنەو لە راستى.

^۱ تفسیرء ابن کثیر ج ۵ ل ۲۱۹۳

وه هندیك له زانیانی ئهم سەردەمە پێیان وایه كه مەبەست له یاجوج و ماجوج ئهم میللەتانەیه كه ئەمڕۆ دانیشتووی وولاتی چین و یابان و مەنقۆلیان، وه پیشیان وایه كه ئەو بەرەبەستەیه كه كاتی خۆی (ذي القرنين) له بەردەمیاندا دروستی كردوو هەر دەكهوێته ئه‌وناوچانه‌وه ته‌نانه‌ت (سید قطب) ڕه‌حه‌مه‌تی خ‌وای لی‌یّت له ته‌فسیره‌كه‌یدا وای بۆ ده‌جیّت كه یاجوج و ماجوج ئەو مەغۆل و ته‌هرانه بن كه كاتی خۆی هێرشیان كرده سەر نیشتمانی ئیسلام و ته‌خت و تاراجیان تێكدا به‌سەر یه‌كدا^۱

وه (ئیمامی قرطبی) ی‌ش كه هاوچه‌رخ‌ی ئەو هێرشه‌ی مەغۆل و ته‌تار بووه له‌ته‌فسیره‌كه‌یدا هەربۆچونێکی له‌وجۆره‌هه‌یه^۲ به‌لام ئەو بۆچونه‌ش پێچه‌وانه‌ی ئەو ڕاستیه‌یه كه یاجوج و ماجوج له ئاخ‌ر زه‌ماندا و له‌سەر ده‌ستی عی‌سای كور‌ی مه‌ریه‌مدا سه‌لات و سه‌لامی خ‌وای له‌سه‌ری‌ت دێنه سەر زه‌وی و به‌پێرۆزی دوعای ئەویش خ‌وای گه‌وره له‌ناویان ده‌بات و فریان ده‌داته ده‌ریاوه.

به‌لام ئی‌مه پێمان باشه بێنه سەر لی‌كۆلینه‌وه و شیکردنه‌وه‌ی ئەو ئایه‌ت و فهرموودانه‌ی كه باس له یاجوج و ماجوج ده‌کەن و هه‌وڵ بده‌ین له‌ ڕوانگه‌ی ئه‌وانه‌وه چمکێك له‌ ڕاستیه‌كانمان بۆ ڤوون بیه‌ته‌وه.

لی‌كۆلینه‌وه و شیکردنه‌وه‌ی ئایه‌ت و فهرمووده‌كان:

یه‌كه‌م/ له ئایه‌ته‌كانی سوره‌تی الک‌هف دا ئەم چه‌ند ڕاستیه‌مان به‌ر چا‌و ده‌كه‌وێت:

^۱ في ظلال القرآن (٢٢٩٣/٤-٢٢٩٤).

^۲ تفسیر قرطبی (٥٨/١١).

خوای گهوره تواناو زانست و دهسه لاتیکی وای به (ذی القرنین) به خشویه که بو همر کاریک
 مه بهستی بیت هوکاری پیوستی بو نهجامدانی نهو کاره پی به خشویه ﴿إِنَّا مَكْنَأَلُهُ فِي الْأَرْضِ وَءَايَتُهُ مِنْ
 كُلِّ شَيْءٍ سَبِيًّا﴾^۱

۱- نایهتی ﴿فَأَنْبَغَ سَبِيًّا﴾ که مانای به کارهینانی به کیك هوکارو (وسيله) تابه تانه ده گریته وه
 که خوا پی به خشویه سی جار دووباره بوته وه، وه همر جارنیکان له دوای هاتنی نهو نایهت
 (واته به به کارهینانی نهو هوکاره) (ذی القرنین) توانیویه تی سه فهریکی دوورو دریز نهجام بدات
 و پانتایه کی زور گهوره بریت، جاری به کم به هوای نهو هوکاره وه توانیویه تی بگاته
 خورناوای خور و جاری دووهم پی گیشته ته خوره لاتی خور وه جاری سییم پی
 گیشته ته نیوان دوو بهر به سه که، بویه پیوسته بزاین نهو هوکاره (سببا) مه بهستی پی جیهو
 چی ده گه به نیت، وه پیمان باشه قورنانی پرورز خوی وه لامی نهو پرسیاره بداته وه چونکه
 (القرآن یفسر بعضه بعضاً)، واته: (قورنات هه ندیکی هه نده که ی تری پروون ده کاته وه). وه
 به چاو پی داخشانده وه به کی سوره ته کانی قورنات بومان ده رده که ویت که نم ووشه به له چوار
 سوره تدا هاتوه:

أ- له سوره تی (غافر) دا: ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَهْمَنُ ابْنُ لِي صَرَحًا لَعَلِّي أَتْلُجُ الْأَسْبَابَ﴾ (۶۳) ﴿أَسْبَابُ
 السَّمَوَاتِ فَأَطْلِمَ إِلَىٰ آلِهِ مَوْسَىٰ﴾^۱، واته: (فرعمون ووتی نهی هامان ته لاریکم بو دروست
 بکه به لکو به هویه وه بتوانم بگمه ریگاکان، ریگاکانی ناسمان، بو نهو ی خواکه ی موسا بینم).
 نیمامی شهو کانی له ته فیره کهیدا له مانای (اسباب) دا ده لیت (الطرق) واته (ریگاکان). وه
 (قناده) و (الزهری) و (السدى) و (الاخفش) ده لیت به مانای (الابواب) واته (دهر گاکان)^۲، که واته
 ﴿أَسْبَابُ السَّمَوَاتِ﴾ مه بهستی پی ده رگاکانی ناسمان یان ریگاکانی ناسمانه.

ب- ﴿أَمَلَهُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ﴾^۱، واته: (یان بیان وایه زهوی
 و ناسمانه کان و نهو ی له نیانیا ن دایه مولکی نه وانه، ده با بتوانن سه رکون به ریگاکانی
 ناسماندا).

^۱ الکهف / ۸۴.

^۲ غافر / ۳۶-۳۷.

^۳ فتح القدر للشوکانی ج ۴ ل ۶۴۶ تحقیق د. عبدالرحمن عیبه.

نیمامی (الشوکانی) دهلیت واته: (فليصعدوا في الأسباب التي توصلهم الى السماء)^١ بهمانای
دهبا سهرکهون بهو ریځگایانهدا یان بهو دهرگایانهدا که دهیان گهیهنیتنه ناسمان).

ج- له سووره تى (الحج) دا ﴿مَنْ كَانَتْ يَدَاكَ يُدْهِبُ عَنْهُ اللَّهُ فِي الْأَخِرَةِ فَلْيَمَدُدْ بِسَبِّ إِلَى
السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُدْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ﴾^٢، واته: (هرکه سبى گومانى وایه که
خوای گهوره سهری ناخات لهو دونیاو له قیامه تدا با په تیک دریز کاته وه بز ناسمان و بیایدا
سهرکه ویت پاشان بیچرینیت، ینجا با سهریکات بز انیت بهم فیله داخى دلای
داده مرکته وه).

نیمامی شموکانی دهلیت: (أی يطلب حيلة يصل بها الى السماء)^٣، واته: (با هلول بدات فیلک
یان ریځا چاره یه که بدوزینه وه پتی بگاته ناسمان). (عبدالرحمن ی کوری زیدی کوری اسلم) یش
دهلیت (أی ليتوصل الى بلوغ السماء)^٤، واته: (با هلول بدات خوای بگهیهنیتنه ناسمان).

د- له سووره تى (البقرة) دا: ﴿إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الْذِيكِ أَتَّبِعُوا وَلَاؤُا الْكَذَابِ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ
الْأَسْبَابُ﴾^٥، واته: (لهو روزه دا نه وانه ی که خه لک شوینان که وتبوو حه شا ده که نه
له وانه ی که شوینان که وتبوو وه سزای سهختی خویان بینى، وه هه موو هو کاره کانیا لى
پچرا، واته هه موو نهو دهرگایانه ی که دهیان گهیهنیتنه رهامه ندی خوا لیان داخرا وه
ریځگایان لى پچرا وه).

که واته پاش نهو گهرانه به دواى ووشه ی (سبب) ریان (اسباب) له سووره ته کانی قورئاندا
زور به پرونى بزمان ناشکرا ده بیت که نهم ووشه یه له قورئاندا په یوه سته به ناسمانه وه مه به ست پتی
ریځگاکانی ناسمان یان دهرگاکانی ناسمان یان هر هو کاریک که بتوانیت پتی بگهیهنیتنه ناسمان، بویه پیم
وایه نیمه شتیکی تازه بابت ناهین نه گهر بلین (فاتح سبا) مه به ست پتی هو کاریکه که (ذی

^١ ص/ ١٠

^٢ فتح القدیر ج ٤ ل ٥٥٥.

^٣ الحج/ ١٥

^٤ فتح القدیر ج ٣ ل ٦٠١.

^٥ تفسیر ابن کثیر ج ٥ ل ٢٣٦٧

^٦ البقرة/ ١٦٦

القرنین) به کاری هیناوه بۆ هات و چۆکردن له ئاسمانداو بههۆشیهوه توانیویهتی پۆژههلات و پۆژئاوا بکات.

۳- کاتێک که خوای گهواره دهفهرمویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ﴾ ، ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ﴾ ، پێسته سهرنجی ئهوه بدهین که خوای گهواره دهفهرمویت (بلخ) واته گهیشته ئهوه جیگایه: مهبهستیشمان پێی ئهوهیه که مرۆف لههر شوێنکی زهوی دا بهستیت دهتوانیت خۆرههلاتن و خۆرئاوابوون بپینیت، بۆیه (ذي القرنين) تهنها ئهوهنده نیه خۆرههلاتن و خۆرئاوابوونی بپینیت، بهلکو خوای گهواره پیمان دهلێت که گهیشته ئهوه جیگایه که بهراستی خۆری تیدا ئاوا و وون دهپیت پاشان ئهوه جیگایه که خۆری تیدا ههلدیت و دهردهکهویت چونکه (مغرب و مطلع) دوو (اسم مکان) نیشانهکانی واته ناوی شوێن، پاشان کاتێک سوورتهکهی باس لهوه دهکات که لهشوێنی ههلاتنی خۆره کهدا (ذي القرنين) کۆمهله خهڵکانیک دهپینیت، (وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَلْ لَهُم مِّن دُونِهَا سَبَرًا) واته (عیج شتیک نیه له تیشکی خۆره کهیان لهسهر لابادات و دایان پۆشیت) ههندیک له زاناکان دهلێن مهبهست پێی ئهوهیه که هیچ جل و بهرگیان لهبهردا نیه دایان پۆشیت له تیشکی خۆر، وه ههندیکێ تریان دهلێن واته شوێنه کهیان دهشتیک تهخت بووهو شاخ و دار و بهردی تیدا نهبووه سیهریان بۆ بکات و ههندیکێ تریان دهلێن واته خانوو مالیان نهبووه بچه ناوی، بهلام (محمد متولی شعراوی) بۆچونیک جیاوازی ههیه که پێی دهچیت له ههموو بۆچونهکانی تر زیاتر نزیک بێت له راستیهوه ئهویش ئهوهیه که دهلێت (ئهوشتهی که دهپیت به پۆشاک و بهربهست لهبهردهم خۆردا نهجل و بهرگهوه نهخانووه بهرهیهوه نهشاخ و داریشه بهلکو ئهوپۆشهره تهنها تاریکایه).^۱

بهلێ ئهوه شوێنه که خوای گهواره به (مطلع الشمس) ی ناو دهبات و (ذي القرنين) ئهوه کۆمهله خهڵکهی تیدا پینوه شوێنیک بووه که شهو و تاریکایی نهبووه بهلکو بهردهوام پۆژ بووه و تیشکی خۆر لێ داو، ههروهنده که (متولی الشعراوی) وای بۆدهچیت که شوێنه که یه کێک له دوو جهمسهره کهی باکور یان باشوری زهوی بێت، بهلام له راستیدا هیچ کام له دوو جهمسهره کهی باکور باشوری زهوی ئهم سېفهتهی تیدا نیه که بهردهوام پۆژ بێت و تاریکی بهسهردا نهیهت، بهلکو بهپێچهوانهوه لهو دوو جهمسهره دا تهناوته لهو دوو کاتانهشدا که پۆژ

^۱ معجزة القرآن للشيخ محمد متولي الشعراوي.

بههوى همور و بهفر بارينهوه زۆر بهكهى تيشكى خۆر له زهوى دهداث، بۆيه پيمان وايه نههوشوئيهى كه نهو كۆمهله خهلكهى تيدا دهژين و بهردهوام رۆژهو شهوى تيدا نيه لهسهر زهوى بيت، وه نهمهبهستيش به (مطلع الشمس) و (مغرب الشمس) يش سهر زهوى يه، بهلكو (ذي القرنين) له كاتى گهشته ناسمانه كهيدا نهو شوئانهى ديوه بهو خهلكانه گهيشته، بهلئى لهوانهيه نهو بۆچونه تارادهيهك سهيرو تازه بيت و خهلكانيكى زۆريش باوهري پى نهكه نهلام پيوسته نهو شمان لهياد نهچيت كه ههزار سال لهمهوبهر نهگهر كهسيك باسى نهوى بكردايه كه لهماوهى چهند سهعاتيكي كهيدا بههوى فرۆكهيه كهوه دهوانيت بهدهورى زهوى دا بخوليتتهوه يان لهماوهى چهند رۆژنيكدا دهوانيت بهچته سهرومانگ خهلكى گالتهيان بنده كردو عقليان قبولى نهده كرد بهلام لاي خهلكى نهمرۆ كاريكى زۆر ناسايهوه ههموو كهس باوهري پيهتى بۆيه پيغمبههر (ﷺ) و هارهله نزيكه كاني قسهيه كيان بۆ خهلك نهكردوه كه لهپرادهى تيگهيشتي عقليان بهدهرييت بهلكو بهشيوازيك بۆيان رپوون كردونهتهوه كهلى تيگهن، نهوه تا ئيمامى على كاتيك كه پياويك پرسيارى دهبارهى (ذي القرنين) لى دهكات (كيف بلغ المشارق والمغارب؟) واته (چۆن توانيوهتى بگاته خۆرههلاته كان و خۆرئاواكان؟) ئيمامى عهليش بهزمانى خۆى وهلامى دهدهتهوه پى دهليت ﴿سبحان الله، سحر له السحاب، وقدر له الاسباب، وبسط له اليد﴾^١، واته: (پاكي و بى عهيبى بۆخوا، ههورى بۆ موسهخهر كرابوو، وه هۆكارى بۆ ناسان كرابوو، وه دهسهلاتيشى پى بهخسرابوو).

ليتهدا ئيمامى على راستيه كه دهركيتيت بهلام بهشيوازيك كه له گهڻ عقلى سهردهمى خويدا بگوفيت دهليت (ههورى بۆ موسهخهر كرابوو) ههروهك چۆن كاتيك كه پرسيارى خيرايى هاتو چۆى دهجاليان لهسهر زهوى دا له پيغمبههر (ﷺ) كرد فهرمووى: ﴿كالفيت استدبرته الريح﴾^٢، واته: (خيرايى هاتوچۆكهى وهكو ههور وايه كه بايهكى توند پالتى پيوه بنيت) ئيمه نهمرۆ دهزانين كه مهبهستى پى بهكارهينانى فرۆكهيه بهلام خهلكى نهو كاته له فرۆكه حالى نهدهبوو، بۆيه بهو شيوازه بۆيان باس دهكات، ههر بۆيه معاويهى كورپى ابو سفيايش بهسهرسورمانهوه به (كعب الاحبار) دهليت (انت تقول ان ذا القرنين كان يربط خيله بالثريا) واته: (تۆ دهليت كه (ذا القرنين) وولاخهكهى خۆى به نهستيرهى (ثريا) وه دهبهستهوه؟! (كعب) يش له وولامدا ووتى ﴿ان كنت

^١ تفسير ابن كثير ج ٥ ل ٢١٨٩.

^٢ صحيح مسلم (١٥/٦٥-٦٦ مع شرح النووي).

قلت ذاك فإن الله تعالى قال وآتينه من كل شيء سبأاً^۱، واته: (نه گهر وام ووتیبت نهوه شتیکی سهیر نیه چونکه خوی گهوره ده فهرمویت بز هدر شتیک هز کاریکمان پی به خشیوه که بیگاتی).

کهواته (کعب الاحبار) یش که پیایکی زانا بووه به کتیبه ناسمانیه پیشینه کان قهناعه تی وابووه که (ذا القرنین) توانیویه تی هاتو چوی نیوان نهستی ره کان بکات به هوی نهو تواناو زانسته ی که خوی گهوره پی به خشیوه.

۴- پاش نهوه ی که (ذا القرنین) گهشتی روزه لات و روزه نارا تهواو ده کات نم جاره گهشتیکی تر ده کات تا ده گاته نیوان دوو بهر بهست، زوره ی زانا کانیش نهو دوو بهر بهست به دوو چیا ی بلند مانا ده کن و ده لئین که (ذی القرنین) نیوان دوو چیا کی پر کرد تهوهو بهر بهستیکی توندوتولی دروست کردوه تا یاجوج و ماجوج نه توان لئین بهر نهوهو خراپه و فساد له سر زهوی دا بکن، نایه ته که ده فهرمویت ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا﴾ واته: (کاتیک که گهشته نیوان دوو بهر بهست که بیی له پیش دوو بهر بهست که دا کومه له خه لکیک هه) به لام نهوه ی جی سهرنج و تبیین یه داواکاری نهو کومه له خه لکیه له (ذی القرنین) که پی ده لئین ﴿إِنَّ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ جَعَلْ لَكَ خَرَجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا﴾ واته (یاجوج و ماجوج خراپه کاری و فسادیه کی زور ده کن له سر زهوی دا، جا نه گهر قبولت بیت پاره و سهرانه یه کت بز کوبکه یسه وه هتا له نیوان نیمو نهواندا بهر بهستیک دروست بکیت) دیاره نهو کومه له خه لکیه له سر زهوی بوون و تواناو ده سه لاتی (ذی القرنین) یشیان بینوه بویه لئین راده بین که بتوانیت نهو کاره یان بز نهجام بدات، به لام داواکاریه که یان له (ذی القرنین) بز دروست کردنی بهر بهستیک نهوه ده گه یه نیت که نهو کومه له خه لکیه ناگدار نهوون که له نیوان نهوان و یاجوج و ماجوج دا دوو بهر بهست هیه چونکه نگه ر بیانزانیایه که له نیوان نهوان و یاجوج و ماجوج دا دوو بهر بهست هیه داوی دروست کردنی بهر بهستیکیان لی نه ده کرد، به لام (ذی القرنین) له بهر نهوه ی که خوی له نیوان دوو بهر بهست که وه هاتوره بولایان ده زانیت پیوست به دروست کردنی بهر بهستی تر ناکات به لکو پیوسته که لئینی نیوان دوو بهر بهست که پر بگریته وه چونکه لهو که لئیه وه یاجوج و ماجوج ده پرنه وه زیان به خه لکی ده گه یه ن بویه بیان ده لئیت (اجعل بینکم و بینهم ردما) واته: (پرده که مه وه ده یگرم، لیره دا ده لئین نگه نهو دوو بهر بهست مه بهست پی دوو

^۱ تفسیر ابن کثیر ج ۵ ل ۲۱۸۹.

چيای گهره بیت ماقول نیهو ناگرنجیت که نهو کز مهله خه لکه نهو دوو چیا بهرزهیان له نیوان خوځیان و یاجوج و ماجوج دا نه بیییت و ههستیان به بوونی نه کردیت بویه پیمان وایه نهو دوو بهر بهسته مبهست پی دوو چیا نیه به لکو ههروهك (ابن الاعرابی) ده لیت (كل ما قابلك فسدا ما وراءه فهو سد) ^۱، واته: (ههه شیک بیته بهر دهست و دواى خویت لی بگریت نهوا پی دهوتریت بهر بهست). ههروهها نه گهر نهو بهر بهسته تهنها مبهست پی پرکردنهو هی نیوان دوو چیا بوایه، ماقول نیه قومیکى به توانای وهك یاجوج و ماجوج نه توان به سهریدا سهریکهون، یاخود نه توان به سهر چیا کانداسهر به کهون و بهرنهوه، یاخود هیچ ریگایه کی تریان دهست نه کهویت که پی بهرنهوه بو نهو دیوی چیا که.

دووهم/ له نایه ته کانی سووره تی (الانبیاء) یشدا تی بیینی نهم خالانه ده کهین:

- ۱- خواى گهوره ده فرمویت: ﴿حَقَّ إِذَا فَتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ واته: (له گهل کردنهو هی بهر بهسته که یاجوج و ماجوج دا نیتر له هه موو بهرزایه کهوه به خیرای شۆر ده بنهوه، چونکه ووشه ی (حذب) بهمانای بهرزای دیت یاخود بهزهویهك دهوتریت که بهرزیت، که نهمهش بهروونی ناماژه بهوه دهکات که یاجوج و ماجوج له بهرزایهوه شۆر ده بنهوه و داده بهزن که نهمهش بزجونی هه ندیک کهس رهیت ده کاتهوه که بییان وایه یاجوج و ماجوج له ژیر زهوی دا یان له دو که لیکى قولدا گه مارۆ درابن).
- ۲- ههه لهو نایه ته پرۆزه شهوه نهوه مان بو روون ده بیتهوه که له گهل کردنهو هی بهر بهسته که دا یاجوج و ماجوج تهنها لهیهك لاو تهرهفهوه نایه به لکو له گهل کردنهو هی بهر بهسته که دا له هه موو بهرزایه کهوه دینه سهرزهوی و بلاو ده بنهوه.
- ۳- پاش نهو هی که خواى گهوره باسی کردنهو هی بهر بهسته کهوه دابه زینی یاجوج و ماجوج دهکات به دوایدا ده فرمویت: ﴿وَاقْرَبِ الْوَعْدَ الْحَقِّ فَإِذَا هِيَ شَخَصَةٌ أَبْصَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ واته: (نیتر به لینه راسته که ی خوا که پرۆزی قیامته نریك ده بیتهوه، هاوکاتیش چاوی بی باوه ران بهرو سهرهوه نه بهلق ده بیت).

هه ندیک له زانا بهر پرۆزه کان بییان وایه که نهم نایهت باس له پرۆزی دواى دهکات، بهلام خواى گهوره نهی فرمووه (وجاء الوعد الحق) یان (وقع الوعد الحق) به لکو فرموو بیتى (واقرب الوعد الحق) واته لهو کاته دا قیامته نریك ده بیتهوه نهك قیامته دیت، که واته نایه ته که باس له کاتیک

^۱ فتح القدير ج ۳ ل ۴۲۹.

ده کات که قیامت نړیك بڼته وه بلام هیشتا نه ماتوه، مېهه سیشمان له وړونکړ دنه وه نه وه په که خوی گه وړه ده فله رموت: ﴿فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَرُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ټه (اذا) په لهو جیگه په دا له زمانی عه ربی پی دی ده و تریت (اذا الفجائية) واته (کت و پر لهو کاته دا) یان (هاوکات له گه نه ودا) چای پی با وړان به وړه سهره وه یان به وړه ئاسمان نه بله ق ده بیت، واته (که به ربه سته که کرایه وه یاجوج و ماجوج له هممو بهر زایه ک هه تنه خواره وه و قیامت نړیك بڼه، ئا لهو کاته دا چای کافرو پی با وړه کان به وړه ئاسمان نه بله ق ده بیت).

ئېمەش لېرەدا دەرپسین باشە لە کاتی ھاتنی یاجوج و ماجوج دا، بۆچی چاوی کافرەکان بەرەرە
سەرەرە ئەبەلق دەبێت و دەلێن قور بەسەرمان ئیمە بی ناگابووین لەم بەلێنە خوازیە. وەلامی ئیم
پرسیارەش ھەر دەبێ ئەوە بێت کە یاجوج و ماجوج لە بەرزاییەکانی ئاسمانەرە دادەبەزنە خوارەرە
بۆیە چاوی بێ باوەرەکان بەرەرە ئاسمان ئەبەلق دەبێت، ئەگەر کەسیکیش پرسیار بکات و بێت
(ئەی باشە بۆ خوازی گەرە تەنھا باسی بێ باوەرەکان دەکات کە بەر دیمەنە چاویان بەرەرە ئاسمان
ئەبەلق دەبێت؟).

له وه لأمدا ده تین چونکه پشتر خوی گهوره له پتی عیساهه صلات و سه لامي خوی له سربیت نیمانداره کان ناگادارده کاته وه که یاجوج و ماجوج داده به زینته سر زهوی ههروه که له فرموده ی ژماره (۴) دا هاتوه که پتغمبر (ﷺ) ده فرموت: ﴿إِذَا أُوْحِيَ اِلَـلّٰهُ اِلَىٰ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ اَنْزِلْ عَلَیْكَ اِلَـهًا مِّنْ سَمٰوٰتٍ مَّا يَتَخَذَتِ الْیَـهٖۤ اِلٰهًا مِّنْ دُونِہٖۤ اَنْزِلْ عَلَیْہِ اِلَـهًا مِّنْ سَمٰوٰتٍ مَّا يَتَخَذَتِ الْیَـهٖۤ اِلَـلّٰهُ اِلَیٰہًا مِّنْ دُوْنِہٖۤ اَنْزِلْ عَلَیْہِ اِلَـهًا مِّنْ سَمٰوٰتٍ مَّا يَتَخَذَتِ الْیَـهٖۤ اِلَـلّٰهُ اِلَیٰہًا مِّنْ دُوْنِہٖۤ﴾ واتہ: (لهو کاته دا خوی گهوره ههوا له ده نیریت بو عیسا کهوا من کۆمه له بهنده یه کی خوّم دا به زاندوه بو سر زهوی کس ده سلاتی شهر کردنی نیه له گه لاند).

هەر بۆیه یهیننی ئەو دیمەنە کاریگەری ڕووداوە که لەسەر ئیمانداران که پیشتر باوەڕیان پێ
 هەبوو لێ ئاگادار بوون زۆر کەمەر دەبێت لەو کاریگەریە که لەسەر ئەو کافر و بێ باوەڕانە
 دروستی دەکات که هەتا قەومانی ڕووداوە که هەر گاتەیان پێ هاتوو و باوەڕیان نەکردوو شتی
 واری و بدات هەر بۆیەش دەتین ﴿قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَآبَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ﴾

سَيِّدِهِم / لَهُ فَهْرَمُود دِهْكَانِي پِيْغَه مَبْهَرِيْشْدَا (ﷺ) نُهُم چَه نَد رَاسْتِيَه مان بُو رَوون

دہیتہ ۷:

^۱ صحیح مسلم (۲۵۵۵/۴) و رقمہ (۲۹۳۷).

۱ - سیفاته کانی یاجوج و ماجوج له فهرموده کان بهم شیویه:

أ- دهم و چاویان پانهو چاویان بچوکمو تهپلهی سهریان سبی یه. (فهرمودهی ژماره سی).

ب- ههموو نهو چهلم و دهرياجانهی که دپته ریځیان ناوه کهی دهخونهوه و هیچی تیدا ناهیلن و ووشکی ده کهن، بهجوریک نهوانهی کهله دواوه دین دهلتین پیشر نالهم شویتهدا ناو ههبروو. (فهرمودهی ۵۴و).

ج- هیچ کام له یاجوج و ماجوج نامریت ههتا لانی کهم ههزار کس لهوهچهی خوی بهجی دههیلیت (فهرمودهی ۶).

د- هر ههموویان یهک مردن و بهیهک جار دهمرن بهموی کرمیکهوه که خوی گهوره له پشت ملیاندا دروستی دهکات پی دهوتریت (النفغ). (فهرمودهی ۴۵و).

ه- پاش مردنیان نازهل و مهر و مالات گوشتهکانیان دهخون بهرادهیهک کهپی قهلهو دهبن و ههلهدهناوسین (فهرمودهی ۵).

و- خوی گهوره بهبهره کهتی دوعای عیسا صهلات و سهلامی خوی لهسهریت جزره بالندهیهک دهنریت کهلهملی خوشتر دهچیت لاشهکانیان ههلهدهگریت و فرپی دهدهاته شوینیک که خوی گهوره خوی دهزانیت (فهرمودهی ۴).

نیتمش لیره دا پرسیار ده کهین و دهلتین: نایا هیچ کام لهم سیفهتانه سیفهتی ئادهمیزادن؟ ئهم ههموو مروقه لهسهر زهوی دهژین نایا کس بیستویهتی ناوی دهرياجهیهک یا ناوی پروباریک به خواردنهوه ووشک بکات؟ نایا له سیفهتی مروقدا هیه که هیچ کامیان نهمریت ههتا ههزار لهوهچهی خوی نهپینیت؟

نایا قهت بپراوه مهر و مالات و نازهل گوشتی مروقی کردوو بخوات و پی قهلهو بیت؟ ئهمانه ههموو بهلگه لهسهر نهوهی که یاجوج و ماجوج پنهاتهی لهشیان جیاوازه له مروقی سهر زهوی و سیفات و تابهقه ندیتی خوی هیه، ئهم سیفهتانهی یاجوج و ماجوج زیاتر نهو بۆچونهمان دهسملیتیت که ئهمانه کۆمهله مهخلوقیکن دانیشتوی سهر زهوی نین بهلکو دپته سهر زهوی وهپندهچیت که پیکهاتهی جهستهشیان زور له گهل کش و ههواو ژینگه ی زهویدا نهگونجیت و نهتوان بهبهردهوامی لهسهر زهوی دا بمیننهوه هر بۆیمش ههموویان تووشی یهک دهر دهب و بهیهک جار دهمرن، ههروهها پندهچیت که شیوازی به کارهینانی نهوانیش بۆ ناو جیاوازییت له شیوازی ئیمه هر بۆیمش لهماوهیهکی کهمدا ژمارهیهکی زور پروبار و دهرياجه ووشک ده کهن.

۲- ئەو بەربەستەى كە كاتى خۆى (ذى القرنين) لەبەردەم ياجوج و ماجوج دروستى كردوو هەتا ئەمڕۆ هەر ماوهو هەتا ئەو رۆژەش كە خوا مەبەستى دەربچن هەر دەمىن، بەبەلگەى ئەوەى كە هەموو رۆژ خەربكى هەلكەندن بەلام وەك خۆى لىدیتەو تا ئەو رۆژەى كەخوای گەورە رینگە بەدەرچوونيان دەدات لەئاخر زەماندا هەروەك لە (فەرموودەى ژمارە ۵) دا هاتوو، هەروەها لەو فەرموودەيەشەو ئەومان بۆ دەردەكەوت كە ئەو بەربەستە نەك تەنها رینگەى لە ياجوج و ماجوج گرتوو كە بەرەو زەوى بىن بەرى تيشكى خۆريشى لى گرتون، بە جۆرێك كە ناهێلت تيشكى خۆر بىن (حتى اذا كادوا يرون شعاع الشمس) كەواتە ئەم فەرموودە پیرۆزە زۆر بەروونی ناماژە بەو دەكات كە ئیستا ياجوج و ماجوج لەشوێنێكدان كە تيشكى خۆريان لى وە دیار نەو تيشكى خۆريان ناگاتى، كەئەمەش گەورەترین بەلگەيە لەسەر ئەوەى كە ياجوج و ماجوج بەردەوام هەموو رۆژ سەرگەرمى هەلكەندنى بەربەستەكەن، بۆيە دەلتىن بەراستى ناچیتە ئەقلەو كە میللەتێكى بى شومارو لەئەندازەبەدەرى وەك ياجوج و ماجوج لەم سەر زەویەدا بىن و هەموو رۆژێك سەرقالى هەلكەندنى بەربەستێك بن بەلام نەهێج كەسێك و نەهێج ئاميرێكى پشكەوتووى ئەمڕۆش نەتوانیت ئەو میللەتە زۆر و بێئەندازەيەو ئەو بەربەستەش كە بەردەوام سەرقالى هەلكەندىن بىن، بۆيە دەتوانى بەدلتيايەوە بلىن كە ئەمڕۆ نە ياجوج و ماجوج لەسەر زەوىن و نە ئەو بەربەستەش كە كاتى خۆى (ذى القرنين) دروستى كردوو لەسەر زەویە.

۳- ئیمە لەبەشەكانى پشوردا باسمان كرد كەچۆن لەشكرى ئىسلامى لەئاخرزەماندا لەژێر فەرماندەى (محمەدى مەهدى) و (عیسای كورى مەريەم) صەلات و سەلامى خوای لەسەربیت ڕووبەرپووى هەموو كوفرى جیهانى دەبنەو و لەشكرى لەبن نەهاتووى خاچ پەرستان دەشكىن و لەجەنگى جیهانى سەیم دا سەرگەوتن بەدەست دەهین و تەنانت ڕووبەرپووى دەجال دەبنەو كە گەورەترین فیتنەيە لە میژووى مرقاىەيدا، بۆيە جێى سەرسۆرمان دەبیت نكەنەگەر ئەو لەشكرە بە تونايەو ئەو كۆمەلە موحاھیدە گيان بەخشە دەستەوسان بوەستن لەئاستى ياجوج و ماجوجداو تەنانت بىر لە كەمترین شەرو ڕووبەرپووى بوونەووش نەكەن لەگەڵياندا، بەلكو خوای گەورە هەر لە سەرتاوە لەپى عیساوە صەلات و سەلامى خوای لەسەربیت ناگاداريان دەكاتەو كەهێج مرقاىك تواناى ڕووبەرپووى بونەووى ياجوج و ماجوج نە وەداوای لیدەكات كە موستمانەكان بەرەو كۆى (طور) بەریت و لەوێ خۆيان مەلاس بدەن وە خەلكى تریش لەقەلاو تەلارو چیا بەرزەكان خۆيان حەشار دەدەن تا ئەو كاتەى

که خوای گه‌وره له‌ناویان ده‌بات و ئهم فیتنه‌یه ده‌ره‌وینتیه‌وه، که ئهمه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ره‌وه‌ی که یاجوج و ماجوج خه‌لکێک نین وه‌ک خه‌لکانی سه‌ر زه‌وی که شه‌ر کردن له‌گه‌لێاندا جیخاد بێت و موسلمانان بتوانن ڕووبه‌روویان ببنه‌وه، چونکه نه‌گهر وه‌کو خه‌لکی ئاسانی بونایه‌ مانای نیه‌ ئهو له‌شکره ئیسلامیه به‌هێزو تونایه‌ی که تا که هێزی سه‌رزه‌ویه‌وه ده‌سه‌لاتی به‌سه‌ر هه‌موو جیهاندا کێشاوه‌ و پێغه‌مبه‌ریکی وه‌کو عیسا سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ربیت ڕابه‌رایه‌تیان ده‌کات که به‌ده‌ستی خۆی ده‌جال ده‌کوژیت ته‌نانه‌ت به‌ر له‌رووبه‌روو بوونه‌وه‌ش نه‌که‌ن له‌گه‌لێاندا. له‌ کۆتایی ئهم باسه‌شدا دووباره‌ی ده‌که‌مه‌وه که له‌وانه‌یه خه‌لکێکی زۆر ئهم بۆچون و لیکدانه‌وه‌یان سه‌باره‌ت به‌ یاجوج و ماجوج تارا‌ده‌یه‌ک بێ سه‌یر و تازه‌ بابه‌ت بێت به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا ده‌لێم که نه‌مه‌ بۆچونیکه وه‌کو هه‌موو بۆچونه‌کانی تر، بۆچون و لیکدانه‌وه‌کانی مرقیش هه‌له‌و راست له‌ خۆ ده‌گریت جا نه‌گهر راستیمان پێکاییت نه‌وا له‌لایه‌ن خواوه‌یه‌وه نه‌گهر هه‌له‌ش بێت ئه‌وه هه‌له‌ی خۆمانه‌، به‌لام هه‌ولمان داوه که لیکدانه‌وه‌که‌مان ته‌نها له‌روانگه‌ی نایه‌ته‌کانی قورئان و فهرمووده (صحیح)ه‌کانی پێغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) بێت چونکه پیمان وایه قورئان و فهرمووده پێرۆزه‌کان هیچ راستیه‌ک نه‌ماوه که ڕوونیان نه‌کردبیتمه‌وه یاخود لانی که‌م ئاماژه‌یان بێ نه‌کردبیت وه‌ به‌پێویستیشی ده‌زانم ئه‌وه بلێم که لهم بۆچونه‌دا سوودم له‌نامیلکه‌یه‌ک وه‌رگرتوه‌وه له‌ژێر ناوێشانی (رحله بین الحقیقه و الخیال فی سیره‌ ذی‌الفرین و یاجوج و ماجوج) که له‌لایه‌ن (الدکیور عبدالستار اسمر الرجبی)ه‌وه‌ نوسراوه که پوخته‌ی ئهم بۆچونه‌ی تێدا یه به‌لام ئه‌وه‌به‌داخه‌وه‌ بۆ سه‌لمانندی بۆچونه‌که‌ی پشته‌ی به‌ژماره‌یه‌کی زۆر له‌ فهرمووده‌ی (ضعیف) و (موضوع) و ئه‌وه هه‌والانه به‌ستوه‌ که به‌ (ئیسراییلیات) ناوده‌برین، به‌لام له‌لیکدانه‌وه‌ی نایه‌ته‌کانی سوره‌تی (الکهف) و (الانبیاء)دا پێم وایه تارا‌ده‌یه‌کی زۆر سه‌ر که‌وتوو بووه‌ منیش سوودی زۆرم لی وه‌رگرتوه‌وه.

هاتنی ده‌سه‌لاتدارێک به‌ناوی (القحطانی)

له‌ ئاخ‌ر زه‌ماندا کاتێک که دنیا به‌ره‌و تیکچون و کۆتایی ده‌ڕوات، پیاویک له‌ناو (قحطانی)ه‌کاندا په‌یدا ده‌بێت که ده‌سه‌لات دارێکی به‌توانا ده‌بێت و خه‌لکی ملی بۆ که‌ج ده‌که‌ن و

له ژیر سایه‌یدا کۆده‌بنه‌وه، مه‌به‌ستیش له (قحطان) عه‌ره‌به‌کانی وولاتی یه‌مه‌نه که‌به‌ره‌چه‌له‌کی ره‌سه‌نی عه‌ره‌ب ناسراون و عه‌ره‌بی وولاته‌کانی تر له‌وانه‌وه سه‌رچاوه‌یان گرتوه.

له‌و باره‌یه‌وه (أبو هريره) ره‌زای خوای لیبت له پتغهمبه‌ره‌وه (ﷺ) ده‌گیرته‌وه که‌فه‌رموویه‌تی: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَخْرُجَ رَجُلٌ مِنْ قَحْطَانَ يَسُوقُ النَّاسَ بِعَصَا﴾^١، واته: (قیامت هه‌لتاسیت هه‌تا پیاویک له قحطان ده‌ده‌چیت به‌گۆپاله‌کی خه‌لکی ده‌داته پتیش خۆی).

که‌ئهمه‌ش ناماژه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ک چۆن شوان مه‌رو مالآت ده‌داته پتیش خۆی ئه‌ویش به‌هه‌مان شیوه‌ ده‌کات، وه‌ خه‌لکیش گۆپرایه‌لتی ده‌که‌ن و ملی بۆ که‌چ ده‌که‌ن.

ئیمامی (قرطبی) ده‌فه‌رمویت (يسوق الناس بعصاه) ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌ خه‌لکی له‌سه‌رده‌می ئه‌ودا رێک و راست ده‌بن و له‌ ده‌وریدا کۆده‌بنه‌وه وه‌مه‌به‌شتیش به‌ (عصا) خودی گۆپاله‌که‌ی ده‌ستی نیه، به‌لکه‌ر ناماژه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی که‌ خه‌لکی گۆپرایه‌لتی ده‌که‌ن ئه‌ویش ده‌سه‌لاتی ده‌ینت به‌سه‌ریاندا، هه‌رچه‌نده به‌لگه‌شه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ ره‌قی و توندیشیان له‌گه‌ل به‌کار ده‌هیتیت^٢

هه‌روه‌ها (نعم ی کوری حماد)یش له (ابن عباس) وه‌ ده‌گیرته‌وه که‌ فه‌رموویه‌تی (ورجل من قحطان کلهم صالح)^٣، واته: (پیاویکیش له (قحطان) ده‌سه‌لات ده‌گریته ده‌ست، ئه‌وانه هه‌موویان پیاو چاکن). ئه‌مه‌و هه‌رچه‌نده له‌ هه‌ج فه‌رمووده‌یه‌کی (صحيح) دا کات و سه‌رده‌می ده‌سه‌لات دارنتی ئه‌م پیاوه‌ دیاری نه‌کراوه به‌لام به‌شیک له‌زانایان پێان وایه که‌ له‌دوای وه‌فاتی ئیمامی مه‌هدی و له‌سه‌رده‌می (عیسا) دا سه‌لات و سه‌لامی خوای له‌سه‌ریت په‌یدا دییت هه‌روه‌ک (ابن حجر) له‌ (فتح الباری) دا فه‌رمووده‌یه‌کی له (ابن حماد) وه‌ نه‌قل کردوه که‌ (قیس ی کوری جابری الصدفی) له‌ باپه‌ریه‌وه به‌رز ی ده‌کاته‌وه بۆ پتغهمبه‌ر (ﷺ) که‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿سَيَكُونُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي رَجُلٌ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ جُورًا، ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ الْقَحْطَانِي، وَالَّذِي بَعْنِي بِالْحَقِّ مَا هُوَ دُونَهُ﴾^٤، واته: (له‌ ئال و به‌یتی من پیاویک په‌یدا دییت زه‌وی پرده‌کات له‌ داد په‌روه‌ری وه‌ک چۆن پرپیوو له‌ستم کاری، له‌پاش ئه‌ویش (قحطانی)ی دیت، سویند به‌وه‌ی که‌منی به‌حه‌ق ناردوه قیامت له‌و تن ناپه‌ریت).

^١ صحيح البخاري (٧٦/١٣ مع الفتح) وصحيح مسلم (٣٦/١٨ مع شرح النووي) ومسند أحمد رقم الحديث (٩٣٩٥).

^٢ النذرة ص ٦٣٥

^٣ سننه جيد فتح الباري (٥٣٥/٦).

^٤ الفتن لنعيم بن حماد (ق ١٠٥ رقم ١١٦٨). فتح الباري (٥٤٦/٦).

پاشانیش (ابن حجر) هر له (نعم ی کوری حماد) هوه نهقلی دهکات که (ارطاة کوری منذر) که یه کیکه له تابعه کانی خه لکی شام دهفرمویت: (بلغني أن المهدي يعيش أربعين عاماً، ثم يموت علي فراشه، ثم يخرج رجلٌ من قحطان، مثقوب الأذنين على سرة المهدي، بقاؤه عشرين سنة، ثم يموت قتلاً....)^۱، واته: (هه والتم پیگه یشتووه که مههدی چل سال دهژی، پاشان له سهر جینگه دهمریت، پاشان پیایوچک له (قحطان) دیت هردوو گوتی سمراره (کون کراوه) له سهر ری و شوینی مههدی حوکم دهکات، بیست سال ده میتهوه، پاشان به کوشتن دهمریت).

پاشان (ابن حجر) دهفرمویت هه رچهنده فرموده که بهر زکراوه تهوه بۆ پیغمبر (ﷺ) بهلام سه نه ده که ی (ضعیف) ه، بهلام قسه ی (ارطاة) هه رچهنده (موقوف) ه بهلام سه نه ده که ی له سه نه دی فرموده که راسته^۲

ههروه ها پیغمبر (ﷺ) باس له هاتی ده سه لاتاریکی تر دهکات بهناوی (الجهجاه) ههروه (أبو هريره) له پیغمبر هه (ﷺ) ده گیرتهوه که فرمویه تی: ﴿لَا يَذْهَبُ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ حَتَّى يَمْلِكَ مِنَ الْمَوَالِي يُقَالُ لَهُ جَهْجَاهٌ﴾^۳، واته: (شهو و رۆژ کوتای نایهت هه تا پیایوچک له (موالی) ده بیته خاوهن مولک و ده سه لات پیی دهوتریت (جهجهاه)، (موالی) یش کاتی خو ی بهو که سانه دهوترا که له ره چله کدا عه رب نهوون و له قهومه کانی ترن بهلام له ژیر ده سه لاتی عه ربدا بوون به موسلمان، وه (جهجهاه) یش ناو نیه به لکو سیفه تیکه به که سیک دهوتریت دهنگی گرو بهرزییت و زور هاوار بکات، نه مه هه رچهنده هه ندیک له زاناکان وه ک نیمامی (قرطی) پیان وایه که (جهجهاه) و (قحطانی) ههردوکیان یه کس بن، بهلام له فرموده کان ناشکرا ده ده که ویت که دوو که سی جیان چونکه (قحطانی) پیایوکی عه رب بهلام (جهجهاه) عه رب نیه به لکو پیایوکه لهو (موالی) یانه ی که له ژیر ده سه لاتی عه رب به کاند موسلمان بوون).

هاتنی دوکه لیکي گه وره (الدخان)

یه کیکی تر له نیشانه گه وره کانی نزیک بوونه وه ی ناخر زه مان هاتی دوکه لیکي گه وره یه که سهرتاپای خه لکی له سهر زهوی ده گریتهوه.

^۱ الفت لنعم بن حماد (ق ۱۱۰ / ب رقم ۱۲۳۵) وفتح الباري (۵۴۶/۶).

^۲ فتح الباري (۵۴۶/۶).

^۳ مسند أحمد (۱۵۶/۱۶) (ج رقم ۸۳۴۶) شرح أحمد شاکر وقال اسناده صحيح. وصحيح الجامع الصغير (۲۳۰/۶) (ج رقم ۷۵۶۱).

سه بارهت بهو دوو كه له خواى گهواره له قورناني پيرۆزدا ده فهرمويت: ﴿فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾^(۱) يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ^(۲)، واته: (چاوه رپه رۆژنيك ديت ناسمان دوو كه ليكي ديارو ناشكرا له گه له خوي ده هيتيت، خه لكي ده گريته وهو دايان ده پوشتيت، نه دوو كه له عهزاينيكي به نازاره).

(حذيفه ي كوري اسيدى غه فارى) ده ليت رۆژنيكان قسهو باسمان ده كرد لهو كاته دا پيغه مبهري^(۳) بهرهو روومان هات فهرمووي (ماذا تذاكرون؟) واته (باسي چي ده كه ن؟) ووتمان (نذكر الساعة) واته (باسي قيامت ده كه ين) فهرمووي: ﴿انها لم تقوم حتى ترون قبلها عشر آيات فذكر الدخان والدُّجَال والدَّابَّة وطلوع الشمس من مغربها ونزول عيسى ابن مريم عليه السلام ويأجوج ومأجوج وثلاثة خسوف بالشرق خسف بالمغرب وخسف بجزيرة العرب وآخر ذلك نار تخرج من اليمن تطرد الناس الى محشرهم﴾^(۴)، واته: (قيامت هه لتاسيت هه تا له پيش روودايدا ده نيشانه ده بين، دوو كه له ده جال و دابهو هه لاتني خور له خورناواوهو دابه زيني عيساي كوري مهريه صلاتو سه لامى خواي له سه ريت و يا جوج و ما جوج و سي رۆ چون، رۆ چونيك له رۆژه لات و رۆ چونيك له رۆژناوا و رۆ چونيك له دورگه ي عه ره ب، وه كوتاي نه وان هه ناگريك ديت ده ره له يمه ن خه لكي به رهو مه حشر راو ده نيت).

ههروه ها (ابي مالك الاشعري) ره زاي خواي لييت ده گريته وه كه پيغه مبهري^(۵) فهرموويه تي: ﴿ان ربكم انذركم ثلاثا: الدخان يأخذ المؤمن كالزكمة، ويأخذ الكافر فيتفخ حتى يخرج من كل مسمع منه، والثانية الدَّابَّة، والثالثة الدُّجَال﴾^(۶)، واته: (بهروه رداگارتان له سي شت ناگاداري كردونه ته وه، دوو كه ليك كه وه كه هه لامه ت ئيماندار ده گريت و كاري لي ده كات، وه كافريش به جورنيك ده گريت كه هه لي ده تاو سي نيت تا واي ليت دت له هه موو ده رچه يه كي له شي يه وه ديت ده ره، وه دووه ميشيان دابهو سي يه ميشيان ده جال).

ههروه ها (ابن جرير الطبري) و (بان ابي حاتم) له (عبدالله ي كوري مليكه) ده گريته وه كه ووتويه تي: (غدوت الى ابن عباس ؓ ذات يوم، فقال: ما نمت الليلة حتى اصبحت، قلت: لم؟ قال:

^۱ الدخان (۱۰-۱۱).

^۲ رواه مسلم (۲۲۲۵/۴) رقم (۲۹۰۱).

^۳ تفسير الطبري (۱۱۴/۲۰) و تفسير ابن كثير (۲۳۵/۷) وقال ابن كثير اسناده جيد.

قالوا: طلع الكوكب ذو الذنب، فخشيت ان يكن الدخان قد طرق، فما نمت حتى اصبحت^١، واته: (رؤژيكيان سمر له به يانی چووم بۆلای عبدالله ی کورې عهباس ره زای خړا له مهر دووکیان بیت ووتی: نهم شوو تا به یانی نه خه وتوم، ووتم: له بهر چی؟ ووتی: ووتیان نه ستیره کلکداره که هه له اتوره، منیش تر سام دو که له که سمری هه له داییت، له تاوا هه تا به یانی نه خه وتوم).

لهم نایهت و فرموده پر ژانده بۆمان دهرده که ویت که هاتی نهو دو که له یه کیکه له نیشانه گه وره کانی قیامت، وه زیان و نازاریکی گه وره به کافر و بی باوه ران ده گه یه نیت به لام زیانیکی نه وتوی بۆ ئیمانداران ناییت، نهمو له فرموده کاندایه تهمواوی هاتی نهو دو که له ده ست نیشانه نکرده هره ها هۆکاره که شی پوون نه کرد ژتوره، به لام شیخ محمد به رنجی خواهنی کتیی (الاشاعة لاشارط الساعة) پی وایه که نهو دو که له له دواوی هاتی یاجوج و ماجوج روو ده دات وه سی رؤژ ده خایه نیت، وه له ریوایه تیکی تری (حذیفه) دا هاتوره ده لیت چل رؤژ ده خایه نیت به لام هیچ کام لهم ریوایه تانه ناتوانریت پستی پی به ستریت، هر چنده نه گهر ریوایه تی چل رؤژه که راست بیت ری تی ده چیت که نهو دو که له ههمان دوو که له بیت که پیشتر باسمان کرد که له ناکامی جهنگی جیهانی سی یه مدا چوارده وری زهوی ده گریت و تیشکی خور له زهوی دهریت و نهو چل رؤژه ده خایه نیت که فیتنه ی ده جالی تیدا به ریا ده بیت.

به لام من زیاتر وای بۆده چم که نهو دو که له ی ناسر زه مان په یوه ندی به هیچ هۆکاریکی سر زهویه وه نه بیت وه جیاوازی بیت لهو دو که له ی که له ناکامی جهنگی جیهانی سی یه مدا په یدا ده بیت به به لنگه ی نایه ته که ی سوره تی (الدخان) که ده فرمویت ﴿يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ واته دو که له که له ناسمانه وه دیت و زهوی ده گریت نه که له سمر زهوی په یدا بیت که پی ده چیت هۆکاره که ی تی په ربوونی زهوی بیت به ناو یان له نریک په له هه وریکی گازی چر له پاشماوه ی ماده دی که ونی که له زور شوینی بۆشاییه کانی ناسماندا نهو په له هه ورا نه به دی ده کریت، وه هره وه ها نهو نه ستیره کلکدارانه ی که به بۆشاییه کانی ناسماندا ده سورپنه وه به دواوی خویندا تهم و خومار و دو که لیک زور به جی ده هیلن که به شیوه ی کلک به دواپانه وه ده بیریت دور نیه جار لیک له جاران یه کیلک لهو کلکدارانه به شیوه ی کی و له زهوی نریک بیتمه که تهم و خومار و دو که لی بگاته سمر زهوی و بیته هوی روودانی نهو دیارده ی دو که له ی که له نایهت و فرموده کاندایه که یه کیلک له نیشانه کانی قیامت باسی لیوه کراوه، نه وه شی زیاتر نهو بۆچونه له قنعه تمان نریک

^١ تفسیر الطبری (١١٣/٢٥) و تفسیر ابن کثیر (٢٣٥/٧) وقال ابن کثیر: وهذا اسناد صحيح الى ابن عباس.

ده کاته وه ئه و فهرموده ی پشتر که له (ابن عباس) وه رهزای خوای لیبیت نه قلمان کرد که سه ره هه لانی دو که له که په یه وه ست ده کات به ده ره که وتی نه ستیره یه کی کلکداره وه، به لام نه مانه هه موی هه ره له چوارچی وه ی بۆ چون و هه وتی تایه تی خۆمان بۆ لیکدانه وه ی روودا وه که ده مه یته وه نه که وه که راستیه کی حاشا هه لته گر، خوای گه ورهش له هه موی کهس زاناته ره.

وه پێسته ئه وهش بزاین که ئه و دو که له جیاوازه له و بایه ی که له ئاخزه ماندا ره و حی ئیمانداران ده کیشت، وه که دواتر باسی ده که ی، چونکه له دوا ی ئه و بایه هه یچ ئیمانداریک له سه ره ویدا نامیت، به لام له کاتی دوو که له که دا وه که له فهرموده کاند نا شکرایه کافر و موسلمان له سه ره زه ویدا هه ن و دوو که له که کاریکی ئه و تۆ له سه ره نیشانه کانی ناکات.

هه لته اتنی خۆر له خۆرئاوا وه

هه لته اتنی خۆر له خۆرئاوا وه یه کی که له نیشانه هه ره گه وره کانی قیامت و سه ره تای تیکچوونی شیرازه ی زه و ی و گه ردونه، وه راستی روودا ی ئه م دیارده یهش له کۆتایه کانی ته مه نی زه ویدا به ده قی قورئان و سونه تی پێغه مبه ر(ﷺ) سه لته را وه، خوای کاربه جی له قورئانی پیرۆزدا ده فه رمو ی: ﴿یوم یأتی بعض آیات ربک لا ینفع نفسا إیمانها لم تکن آمنت من قبل أو کسبت فی إیمانها خیرا﴾، واته: (ئه و رۆزه ی که هه ندیک له نیشانه به لگه کانی خوای په ره ردگاری دین و ده رده که ون، هه یچ که سی که دوا ی ئه وه با وه ره هه تان سوودی پێ ناگه یه نیت نه گه ره پشتر با وه ری نه هه نایت یان له با وه ره هه تانه که یدا خه رو چاکه ی نه کردیت).

ئیمامی (طبری) له ته فسیری ئه م ئایه ته دا ده فه رمو ی (وَأُولَ الْأَقْوَالِ بِالصَّوَابِ فِي ذَلِكَ مَا تَظَاهَرَتْ بِهِ الْأَخْبَارُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ: ذَلِكَ حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا)^١، واته: (ئه وه ی له پشتر و راست بیت له مانای ئه م ئایه ته دا ئه و هه واته نا شکر او زۆرانه یه که له پێغه مبه ره وه(ﷺ) هاتوه که ده فه رمو ی ئه وه کاتیک ده بیت که خۆر له خۆرئاوا وه هه لدیت).

(أبو هريره) ش له پێغه مبه ره وه(ﷺ) ده گه رته وه که فه رمو یه تی: (لا تقوم الساعة حتی تطلع الشمس من مغربها فإذا رآها الناس آمن من علیها فذاك حین لا ینفع نفسا إیمانها لم تکن آمنت من قبل)^٢، واته: (قیامت هه لتاسیت هه تا خۆر له خۆرئاوا وه هه لدیت، که هه لته ات و خه لک بینان،

^١ تفسیر الطبری (١٠٣/٨).

^٢ صحیح البخاری (٣٥٢/١١ - مع الفتح)، و صحیح مسلم (١٩٤/٢ - مع شرح النووي).

هەر هەموویان باوەری پێ دەهێنن، بەلام ئەو کاتیکە کە هیچنەفسیک باوەر هێنانەکی سوودی پێ ناگەیەنیت ئەگەر پێشتر باوەری نەهێناییت).

و هەر (أبو هريره) لە پێغمبەرەو (ﷺ) دەگێڕێتەو کە فەرموویەتی: ﴿بادروا بالأعمال ستا: طلوع الشمس من مغربها....﴾^۱، واتە: (پێشدهست بکەن بۆ کاری چاکە، پێش ئەوی شەش شت رووبدات: هەلەهاتی خۆر لە خۆرئاواوە.....).

و (عبدالله ی کوری عومەر)یش رۆژی قیامت دەلێت: ﴿حفظت من رسول الله (ﷺ) حديثا لم انسه بعد، سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: إن أول الآيات خروجا طلوع الشمس من مغربها....﴾^۲، واتە: (فەرموو دەیه کەم لە پێغمبەر (ﷺ) لەبەر کردوو کە هێشتا لەبیرم نەچۆتەو، گوێم لە پێغمبەر (ﷺ) بوو کە دەیفەرموو: یە کەمی نیشانەکان کە دەرە کەوێت هەلەهاتی خۆر لە خۆرئاواوە) مەبەستیش لە یە کەمی نیشانەکان واتە سەرەتای تیکچوونی شیرازی و گەردوونە.

داخستنی دەرگای تەوبەکردن:

لە گەڵ هەلەهاتی خۆر لە خۆرئاواوە ئێر دەرگای تەوبەکردن دەدەخرێت و هەر کەسێک لەپێش ئەو رووداوەدا باوەری نەهێناییت و تۆبە ی نەکردییت ئێر لە دوای ئەو رووداوە نەباوەرپێتان قبول دەکریت و نە تەوبەکردنیش چونکە بەپراستی هەلەهاتی خۆر لە خۆرئاواوە رووداویکی هێندە گەورە و سامناکە بە جۆریک هەرچی خەلکی سەر زەوی هەیە هەر هەموویان بەجاریک تەوبە دەکەن و باوەر دەهێنن، بەلام تەوبەکردن لەدوای یەنێ ئەو دیاردەیه وەکو تەوبەکردنی ئەو کەسە وایە کە لە غەرغەری مەرگدا دەیهوێت تەبە بکات بەلام لێ قبول ناکریت، (أبو موسای ئەشعەری) رەزای خوای لێییت دەگێڕێتەو لە پێغمبەرەو (ﷺ) کە فەرموویەتی: ﴿إن الله عزوجل يبسط يده بالليل ليتوب مسيء الليل حتى تطلع الشمس من مغربها﴾^۱، واتە: (خوای گەورە بەشەو دەستی دەکاتەو هەتا خراپەکاری رۆژ تەوبە بکات، وە بەرپۆزیش دەستی دەکاتەو هەتا خراپەکاری شەو تەوبە بکات، هەتا ئەو کاتەی کە خۆر لە خۆرئاواوە هەلدێت).

^۱ صحيح مسلم (۸/۸۷-مع شرح النووي).

^۲ مسند أحمد (۱۱/۱۱۰-۱۱۱) ج رقم ۶۸۸۱ تحقيق أحمد شاكر. وصحيح مسلم (۸/۷۷-مع شرح النووي).

^۱ صحيح مسلم (۱۷/۷۶-مع شرح النووي).

ههروهه ها پښغه مېر (ﷺ) ده فېرمویت: ﴿لا تنقطع الهجرة ما تقبلت التوبة ولا تزال التوبة مقبولة حتى تطلع الشمس من المغرب فإذا طلعت طبع على كل قلب بما فيه وكفي الناس العمل﴾^۱، واته: (کوچ کردن له پښاوی خواډا پېچړاندنی نیه مادم توبه قبول بکړیت، توبه کړدنیش بهر ده وام قبوله هه تا نه و کاته ی که خور له خور ناواوه هه لدیت، هر کاتیک هه لهات، ئیر هه موو دلیک به ووی که تیندایه موری لیده دریت، وه ئیر خه لکی پښوستان به کار نامیتیت).

و له فېرمووده یه کی تردا پښغه مېر (ﷺ) ده فېرمویت: ﴿أن الله عز وجل جعل بالمغرب بابا عرضه مسيرة سبعين عاما للتوبة لا يغلُق ما لم تطلع الشمس من قبله﴾^۲، واته: (خوای گه ووه ده رگایه کی له خور ناواوه داناهو بۆ دتوبه کړدن، پانتایه کی حه فقا سآله ریه، داناخړیت هه تا خور له ووی نه ووه هه له نه یه ت).

لهم فېرمووده پېر وزانوهو بۆمان ده رده که ویت که رږژیک دیت خور له خور ناواوه هه لدیت نه ویش کاتیک ده بیت که هه موو نه ویشانانیه پښتر باسمان کړد پرووده دن و دینه دی وه دیارده ی هه لهاتنی خور له خور ناواوه ته نها یه ک جار ده بیت و دواتر وه ک رږژانی ناسای لى دیتموه به لام له دواى نه و پرووداوه ئیر ئیمان و ته و به له کس قبول ناکړیت و خه لکی نه و سدرده مه تا نه و رږژه هه ر کاریکیان کړد بیت ته نها نه و یان بۆ دهنو سړیت و هېچی تریان لى قبول ناکړیت. هه ووه ک عایشه ی دایکی موسلمانان رېزای خوای لیتیت ده فېرمویت: (اذا خرج أول الآيات، طرحت الأقلام وحبست الحفظة، وشهدت الأجسام على الأعمال)^۱، واته: (هه ر کات یه که می نیشانه کان ده ر کهوت (واته هه لهاتنی خور له خور ناواوه) ئیر قه له مه کان فړیده درین و نه و فريشته نه ی چاکو خراپه ی مروّفه دهنوسن به ند ده کړین و لاشه کانیش شایه تی له سهر کړده ووه کان ددهن).

نهمو سهاره ت به هوکاری پروودانی نهم دیارده یهش له نایه ت و فېرمووده کاندایه چمان بۆباس نه کراوه، خوای گه ووهش هه ر کات ئیراده ی له سهر شتیک بوو به (کن فیکون) ینک ده توانیچت نه نجامی بدات، به لام هه ر وه ک لیکدانه ویه کی زانستیانه بۆ نه و پرووداوه، ماو یه که له مېر بهر هه واتیکم بیست که گوا یا کو مېلک له زاناکانی گه ردون ناسی ته نیکیان له ناسماندا به دی کړد ووه

^۲ مسند الإمام أحمد (۱۳۳/۳-۱۳۴) رقم ۱۶۷۱ تحقیق أحمد شاکر وقال اسناده صحيح- وقال ابن كثير: (هذا اسناده جيد قوي) النهاية (۱/۱۷۰).

^۳ رواه الرمزي (۵۱۷/۹-۵۱۸-مع تحفة الأحوذی) وقال (هذا حديث حسن صحيح) ورواه ابن خزيمة في صحيحه (۹۷/۱ رقم ۱۹۳).

^۱ رواه الطبراني في تفسيره (۱۰۳/۸).

که پیته چیت نهستییه کی کلکدار بیت و دوی چاودیری و لیکن لینهوی وورد بویان دهر که وتوه که ری رهوی رۆشته که ی بهرهو زهوی دیت، وه دهلین نه گهر له سه رهو ئاراسته رۆشتهی ئیستی بهردهوام بیت نهوا به ته نیشته زهویدا تیده بهریت و بهرادهیه کی زۆر ترسناک له زهوی نزیك ده بیته وه ده بیته هوی روودانی هه ندیک گۆرانکاری له سه رهو زهوی یه کیك له گرنگترین نهو گۆرانکاریانهش نهو به که ئاراسته رۆشتهی نهستییه که به پیچه وانیهی ئاراسته ی خولانهوی زهویه وهیه، وه له کاتی نزیك بوونهوی و تییه بوونی به ته نیشته زهوی دا، به هوی هیزی راکیشانی (جاذبیه) و خیرایی رۆشته که یه وه له وانیه خولانهوی زهوی به ده هوری خویدا بۆ ماوه یه کی کهم تا تی ده بهریت رابگریته و تهنانهت فهریه ک یان نیو فهرهش گزی زهوی به پیچه وانیه بخولیتوه که نه مهش له کاتی روودانیدا ده بیته هوی نهوی که خۆر به پیچه وانیه له خۆر ئاواوه هه لیت، وه دوی تییه بوونی نهستییه که زهوی دهست ده کاته وه به خولانهوی ئاسایی خۆی وه ک جاری جاران وه نهو زانیانه پیمان وایه که نهو نهستییه کلکداره بۆ ده ور بهری سالی (۲۰۲۹) ی زاینی ده گاته نزیك زهوی، جا نه گهر نهو هه واله راست بیت نهوا لیکن ده وهیه کی زانستیانهی گونجاوه بۆ نهو دیاردهیه، وه دور نیه که نهو نهستییه کلکداره ههر هه مان هۆکاری هاتی نهو دو که له گهریه بیت که پیشتر باسه مان کرد، خوی گهرهش له هه موو کهس زانتره و توانا ده سه لاتی به سه ره هه موو شیکدا ههیه.

دهرچوونی (الدابه)

ووشه ی (دابه) له زمانی عهره بیدا به هه موو گیاندریک دهوتریت که به سه ره زهویدا برپاوات و ته په ی پی یان دهنگی رۆشته که ی بیسریته.

به لām نهو (دابه) یه که له ئاخوزه ماندا ده رده چیت و خوی گهره کردویه تی به یه کیك له نیشانه گهره کانی هاتی قیامهت گیاندریکی تایه ته و جیاوزه له گیانداره کانی تری سه ره زهوی، نهویش بهوی که نهو گیانداره قسه له گهل خه لکیدا ده کات و کافر و موسلمانیش له ری ی نیشانه کردنه وه له یه کتر جیا ده کاته وه.

خوی زاناو کار به جی له قورئانی پیرو زدا ده فهرمویته: ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾^۱، واته: (هه رکاتیک خه لکی شیاو و (مستحق) ی نهو بوون که به لین و سزای خویان به سه ردا جی به جی بیت، گیاندریکیان، له زهوی

^۱ النمل/۸۲.

بۆدەھیتینە دەرەو، قسەیان لە گەل دە کات چونکە بە راستی ئەو خەلکە باوەر ناهێن بە بەلگەو نیشانەکانی خوای گەورە).

لەم نایەتە پێرۆزەدا خوای گەورە پێمان ڕادەگەیەنیت کە ئەو گیاندارە بە پێچەوانەی هەموو گیاندارەکانی تری سەر زەویەو تەوانای توانای قسەو گفتوگۆی هەیە لە گەل مەژۆدا، وە هاتنی نایەتە کەش لە سوورەتی (النمل)دا خۆی بۆ خۆی دووبات کردنەوێ ئەو راستیە چونکە لەو سوورەتەدا باس لە قسەکردنی میروولەو پەپوسلیمانکە وە هەر لە نایەتە پێرۆزە کەشدا ئەو هەمان بۆروون دەبێتەو کە ئەو گیاندارە کاتێک دەر دەچێت کە خەلکی تێهەلکێشی فەساد و خراپە کاری دەبن و پشت لە فەرمانەکانی خوای گەورە هەڵدەکەن و لە پێبازی حق لادەدەن و گومراو سەرلی شیواو دەبن بە شیوازێک کە بانگەواز و نامۆزگاری کردیان هیچ سودێکی ناییت، لەو کاتەدا ئەو گیاندارە وەکو نیشانەو بەلگەیکە دیتە ناو خەلکی و گفتوگۆیان لە گەلدا دەکات، ئەم ڕووداوەش هاوکات دەبێت لە گەل هاتنی خۆر لە خۆرئاواوە، هەر وەک لەو ڕیویەتەدا هاتوووە کە (عبدالله ی کوری عومەر) ڕەزای خوای لیبت لە پیغمبەرەو (ﷺ) دەگێڕێتەو مە فەرموویەتی: ﴿إِنَّ أَوَّلَ الْآيَاتِ خُرُوجَ طُلُوعِ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَخُرُوجَ الدَّابَّةِ عَلَى النَّاسِ ضَحَى، وَأَيُّهَا مَا كَانَتْ قَبْلَ صَاحِبَتِهَا فَالْآخِرَى عَلَى إِثَرِهَا قَرِيبًا﴾^۱، واتە: (پە کەمی نیشانەکان هەڵهاتنی خۆرە لە خۆرئاواوە و دەرچوونی (دابە) لە چێشتەنگاودا بۆ سەر خەلکی، وە هەر کامێک لەم دوو نیشانەیە لەپێش ئەوی تریاندا ڕوویدا ئەوا ئەوی تریان بەزوویی بەدوایدا دێت).

وە سەبارەت بە شیواز و ڕوخساری ئەو گیاندارەش زاناکان لەنیوان خۆیاندا بیرو ڕای جیاوازیان هەیە و قسەی زۆریان لەسەر کردووە، بەلام هیچ کامیان بەلگەی راست و متمانەداریان پێنێ لە قورئان و سوننەتی پیغمبەر (ﷺ) بۆیە نێمەش خۆمانی لی لادەدەین و باسی لێوە ناکەین. وە (ابو امامە) ڕەزای خوای لیبت لە پیغمبەرەو (ﷺ) دەگێڕێتەو کە فەرموویەتی: ﴿تَخْرُجُ الدَّابَّةُ فَتَسْمُ النَّاسَ عَلَى خِرَاطِمِهِمْ ثُمَّ يَغْمُرُونَ فِيكُمْ حَتَّى يَشْرِيَ الرَّجُلُ الْبَعِيرَ فَيَقُولُ مَنْ إِشْرِيْتَهُ فَيَقُولُ اشْرِيْتَهُ مِنْ أَحَدِ الْمَخْطُومِينَ﴾^۲، واتە: ((دابە) دەر دەچێت نیشانە لە لووتی خەلکی دەدات و دەیسێت، پاشان ژمارە ی لووت سەراوەکان زۆر دەبن لە ناوتاندا تاوا ی لیبت پساو بارگیرێک دەکڕێت، پێی دەلێن لە کێت کۆپوێ؟ ئەویش دەلێت لە یە کێک لە لووت سەراوەکان).

^۱ صحیح مسلم (۲۷/۱۸-۲۸- مع شرح النووي).

^۲ رواه أحمد وقال الألباني (صحیح) (صحیح الجامع الصغیر (۳/۳۷) (ح ۲۹۲۴)).

نهمو سهارهت به شويتی دهرچوونی نهو (دابه) بهش (حذیفه‌ی کوری اسید) ره‌زای خورای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغمبر (ﷺ) فرمویه‌تی: ﴿تخرج الدابة من أعظم المساجد، فينما هم كذلك اذ رنت الأرض، فينما هم كذلك اذ تصدعت﴾^۱، واته: ((دابه) له‌گه‌وره‌ترین مزگه‌وته‌کانه‌وه دهرده‌چیت (مبهستی مسجد الحرام)ه، خه‌لکه‌که ههر نه‌ونده ده‌زانن که زه‌وی ده‌له‌رته‌وه، پاشان ههر نه‌ونده ده‌زانن که زه‌ویه‌که درزی تیده‌بیت و شق ده‌بیت).

هه‌روه‌ها (أبو هريره)ش ره‌زای خورای لیبت ده‌گیرته‌وه که پیغمبر (ﷺ) فرمویه‌تی: ﴿تخرج الدابة معها عصا موسى عليه السلام وخاتم سليمان عليه السلام فتخطم الكافر بالخاتم وتجلو وجه المؤمن بالعصا حتى أن أهل الخوان ليجتمعون على خوانهم فيقول هذا يا مؤمن ويقول هذا يا كافر﴾^۲، واته: (دابه دهرده‌چیت داره‌که‌ی موساه‌لات و سه‌لامی خورای له‌سه‌ربیت و نه‌نگوستیله‌که‌ی سلیماناه‌لات و سه‌لامی خورای له‌سه‌ربیت پی‌یه‌تی، سه‌ری لووتی کافر به‌نه‌نگوستیله‌که ده‌سیت و، ده‌موچاوی ئیمانداریش به‌داره‌که‌ی روون و گمش ده‌کات، وای لیبت خه‌لکی سه‌ر سه‌ره‌یه‌ک له‌سه‌ر سه‌ره‌که‌یان کۆده‌بنه‌وه نه‌ویا ده‌لیت نه‌ی ئیماندار نه‌وشیان به‌وه‌ی تر ده‌لیت نه‌ی نه‌ی کافر).

لهم فرموده پیروزان‌وه بۆمان دهرده‌کویت که (دابه) سگیانداریکی تایه‌ته وه‌کو مروؤ عه‌قلی هه‌یه‌و توانای قسه‌و گشت و گۆی هه‌یه و له‌ناخرزه‌ماندا هاوکات له‌گه‌ل هه‌لته‌انی خۆر له‌خۆرئاواوه له‌مزگه‌وتی (بیت الحرام)ه‌وه دهرده‌چیت و له‌ریگه‌ی نیشانه‌کردنه‌وه کافر و ئیماندار لیک جیاده‌کاته‌وه نه‌مه‌ش کاتیک ده‌بیت که دهرگای ته‌ویه داخراوه و تۆبه له‌کس قبول ناکریت وه خورای گه‌وره ده‌یکات به‌نیشانه‌و به‌لگه بۆ کۆتایی هاتی ته‌مه‌نی زه‌وی و نریک بوونه‌وی قیامت.

هه‌لگیرانی قورئان و پووکانه‌وه‌ی ئیسلامه‌تی

پاش نه‌وه‌ی ئاینی پیروزی ئیسلام له‌سه‌رده‌می ئیمامی مه‌هدی و عیسای کوری مه‌ریه‌مدا سه‌لات و سه‌لامی خورای له‌سه‌ربیت زیندوو ده‌بته‌وه‌و ده‌سه‌لات به‌سه‌ر ته‌واوی جیهاندا ده‌چه‌سپیتیت و دادپه‌روه‌ری و ئارامی و کامه‌رانی بال به‌سه‌ر خه‌لکیدا ده‌کیشیت و تاماوه‌یه‌کی باش نه‌م خو‌شیه به‌رده‌وام ده‌بیت، به‌لام پاش نه‌وه‌ی سه‌رله‌نوئ ئیسلامه‌تی و دینداری به‌ره‌و کزبوون و

^۱ رواه الطبراني في الأوسط وقال الهيثمي (رجالہ ثقات) المجموع (ج ۸ ص ۷-۸).

^۲ مسند الإمام أحمد (۷۹/۱۵-۸۲) ح (۷۹۲۴) تحقيق أحمد شاکر وقال اسناده صحيح، ومسند الزمذني (۴۴/۹) وقال حديث حسن.

لاوازبون دهروات و بی باوه ری و خراپه کاری سهرله نوئ له دله کاندای چه کهره ده کات و خه لکی بهره گو مری دهرؤن تاوای لی دیت موسلمان و نیسلامه تی غریب ده بیته وه.

(حذیفه ی کوری یه مان) ره زای خوای لی بیت ده گیرته وه که پیغمبر (ﷺ) فهرموویه تی: ﴿يُدْرَسُ الْإِسْلَامُ كَمَا يَدْرُسُ وَشْيَ الثَّوْبِ حَتَّى لَا يَدْرِيَ مَا صِيَامٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا نَسْكٌ وَلَا صَدَقَةٌ وَلَيْسَ رَى عَلَى كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي لَيْلَةٍ فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ آيَةٌ وَتَبْقَى طَوَائِفٌ مِنَ النَّاسِ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ وَالْعَجُوزِ يَقُولُونَ أَدْرَكْنَا آبَاءَنَا عَلَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَنَحْنُ نَقُولُهَا﴾^١، واته: (نیسلام دهو کیته وه وهك چؤن نه خشی جل و بهرگ کال ده بیته وه و دهو کیته وه هتا وای لی دیت نازانریت رؤز و چیه نوئز چیه و قربانی چیه و پاره به خشین چیه، وه له شهو نکدا شهو رؤی به کتیه که ی خوا (قورئان) ده کرت، ئیر ته نها یهک ئایه تی نهو قورئانه له سهر زهوی نامیت، وه وه کؤمه لیک له خه لک ده میتنه وه، پیره میردی گهره و به تمه من ده لئین: باو واپیر امان که بیان گیشته وشن له سهر لا اله الا الله بوون، ئیمهش نهوان نه یلیته وه).

وه (عبدالله ی کوری مه سعود) یش ره زای خوای لی بیت فهرموویه تی: ﴿لَيَرَّعَنَّ الْقُرْآنُ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِكُمْ يَسْرَى عَلَيْهِ لَيْلًا، فَيَذْهَبُ مِنْ أَجْوَافِ الرِّجَالِ، فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ شَيْءٌ﴾^١، واته: (به راستی کاتیک دیت قورئانان له ناودا هه لده گریت و شهو رؤی بی ده کرت، ئیر له ناو پیاواندا نامیت، وه له سهر زهوی هیک شتیک له قورئان نامیت).

(ابن تیمیه) یش ره زای خوای لی بیت دهر باره ی هه لگرتی قورئان ده فهرمویت: (یسری به فی آخر الزمان فی المصاحف والصُّدُور، فلا یبقی فی الصُّدُور منه کلمة، ولا فی المصاحف منه حرف)^٢ به لئ له شهو نکدا خوای گهره قورئانی پیرؤز هه لده کیشیتنه وه بو ناسمان، نهو لاپه رانه ی قورئانیان تیدا نوسرابو سبی دهن و نهو دلانهش قورئانیان تیدابو لی ده سپته وه، به جوړیک وهک له فهرمووده که دا هاتوره ته نها یهک ئایه تی شی له سهر زهوی نامیت و خه لکی هیک کام له دروشمه کانی نیسلامه تیان لا نامیت و پیره میرد و به سالاجوره کانش به ده گمه من نهو (لا اله الا الله) یان له بیرم ده میت که له باو واپیرانیان بیستوه.

^١ أخرجه ابن ماجه والحاكم. وقال الحاكم صحيح على شرط مسلم وافقه الذهبي وقال البوصري اسناده صحيح. رجاله ثقات. وقال ابن حجر (أخرجه ابن ماجه بسند قوي) فتح الباري (٣/ ١٦)، وجاء في سلسلة الأحاديث الصحيحة للألباني برقم (٨٧).

^٢ رواه الطبراني ورجال رجال الصحيح غير شداد بن معقل وهو ثقة (مجمع الزوائد (٧/ ٣٢٩-٣٣٠)).

^٢ مجموع فتاوى ابن تيمية (٣/ ١٩٨-١٩٩).

(أنس ي كورى مالك) يش رهزای خواى لبيّت ده گيرتتهوه كه پتغمبهبر (ﷺ) فهرموويه تى: ﴿لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ اللَّهُ أَكْبَرُ﴾^۳، واته: (قيامهت ههئاسيت ههتا نهو كاتهى لهسه زهويدا ناوتريت الله).

هه لكردنى بايهك رُوحى نيمانداران ده كيشيت:

پاش نهوى كه خواى كاربه جى قورئانه پيروزه كهى خوى ههئده كيشيتهوه بو ناسمان بهدواى نهوه دا خواى گهوره بايهكى نهرم و بوَن خوش ده نيريت رُوحى گشت نيماندارانى سه رزهوى ده كيشيت، چونكه نيمانداران له دواى ههئكيشانى قورئان زيانى بو جيهو بهين قورئان نير چ خيريك له زياندا دميت؟

(أبو هريره) رهزای خواى لبيّت ده لبت پتغمبهبر (ﷺ) فهرموويه تى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ رِيحاً مِنَ الْيَمَنِ أَلَيْنَ مِنَ الْخَرِيرِ فَلَا تَدْعُ أَحَدًا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ إِلَّا قَبَضَتْهُ﴾^۱، واته: (خواى گهوره بايهك ده نيريت له يه مهنهوه، له ناو ريشم نهرم تره، كهس ناهيتيت كه هيندهى مسقاله زه ربهك باوه ر له دليدا بيت روى ده كيشيت). وه (نواسى كورى سه معان) يش ده گيرتتهوه كه پتغمبهبر (ﷺ) فهرموويه تى: ﴿فَإِنَّمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللَّهُ رِيحاً طَيِّبَةً فَتَأْخُذُهُمْ تَحْتَ آبَاتِهِمْ فَتَقْبُضُ رُوحَ كُلِّ مُؤْمِنٍ وَكُلِّ مُسْلِمٍ وَيَقْبِضُ شَرَّ النَّاسِ يَتَهَارَجُونَ فِيهَا تَهَارِجَ الْحَمْرِ فَعَلَيْهِمْ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾^۲، واته: (لهو كاته دا خواى گهوره بايهكى پاك و خوش ده نيريت و خهلكى له بن باليانهوه ده گريت و رُوحى هه موو نيماندار و موسلمانيك ده كيشيت، نير نير تهنها خراپه كاران له خهلكى ده ميتتهوه و نهوانيش وه كو گوئ دريژ سوارى يه كر ده بن، قيامهت لهسه نهوانه ههئده ستيت).

وه عائشه دايكى موسلمانانيش رهزای خواى لبيّت ده گيرتتهوه كه له پتغمبهبرى (ﷺ) بيستوه كه ده يفهرموو: ﴿لَا يَذْهَبُ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ حَتَّى تُعَبَّدَ اللَّاتُ وَالْعُزَّى﴾، واته: (شهو رۆژ كوتايان بين نايهت ههتا جاريكى تر (لات و عزاي) ده پهرستتهوه). ده لبت مينش ووم ﴿إِنْ كُنْتُ لِأُظُنُّ حِينَ أَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾^۴ اُنْ ذَلِكَ تَأْمَأْ، واته: (لهى پتغمبهبرى خوا من وام ده زانى كه خواى گهوره له قورئاندا ده فهرمويت: (خوا خوى پتغمبهبره كهى ناروده به ريتمايى و نايينى راست، بو نهوى

^۳ رواه مسلم في صحيحه، مشكاة المصابيح ۵۰/۳ رقم ۵۵۱۶.

^۱ صحيح مسلم، حديث رقم (۷۹۱۵).

^۲ صحيح مسلم، حديث رقم (۲۹۳۷).

به‌سمر هموو نایینه‌کادندا سه‌ری بخت هه‌رچه‌نده بی باوه‌ره‌کانیش بی‌یان ناخوش بی‌ت) وام ده‌زانی
نی‌ر نه‌وه ته‌واوه).

پیغه‌مبه‌ریش(ﷺ) فه‌رمووی: ﴿إِنَّهُ سَيَكُونُ مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يبعثُ اللَّهُ رَجُلًا طَيِّبَةً فَرَوَى كُلَّ
مَنْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةٍ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَيَقِي مِنْ لَا خَيْرَ فِيهِ فَيَرْجِعُونَ إِلَى دِينِ آبَائِهِمْ﴾^۱، واته: (نه‌وه
واده‌بی‌ت تا نه‌و کاته‌ی که خوای گه‌وره ده‌یه‌وی‌ت، له پاشان خوای گه‌وره بایه‌کی پاک و خو‌ش
ده‌نی‌ری‌ت، هه‌ر که‌سی‌ک به‌قه‌د مسقا‌له ده‌نکه خه‌رت‌ه‌له‌یه‌ک باوه‌ر له دلیدا بی‌ت رو‌حی ده‌کی‌شیت، نی‌ر
ته‌نها نه‌وانه ده‌مین‌ه‌وه که خه‌ریان تی‌دا نیه، نه‌وانیش ده‌گه‌رته‌وه بو نایینی باوو‌با‌یرانیان).

به‌ل‌ی له دوا‌ی هه‌ل‌کردنی نه‌و بایه‌و مردنی هموو ئی‌مان‌دارانی سه‌رزه‌وی، نی‌ر سه‌رزه‌وی ته‌نها
بی‌باوه‌رو خه‌را‌به‌کاری تی‌دا ده‌مینیت و نه‌وانیش ده‌ست ده‌که‌نه‌وه به‌بت په‌رستی و خه‌را‌به‌کاری،
خوای گه‌وره‌ش هه‌تا یه‌ک کس له‌سه‌ر زه‌وی ماییت به‌لیت (یا‌الله) زه‌وی بو راده‌گریت، به‌لام له
دوا‌ی نه‌وه زه‌وی بو بی‌باوه‌ران رانا‌گریت.

بو‌خاندنی که‌عه‌بی مائی خواو کاو‌ل بوونی مه‌دینه‌ی شاری پیغه‌مبه‌ر(ﷺ)

پاش نه‌وه‌ی که هیچ ئی‌مان‌داریک له‌سه‌ر زه‌وی نامی‌ت و هموو ده‌مرن نی‌ر که‌عه‌بی مائی خوا
له‌لای بی‌باوه‌ران و بت په‌رستانی ریزی ناییت، هه‌ر بو‌یه که‌عه‌به له‌لایه‌ن کا‌برایه‌کی ره‌ش پیستی
حه‌به‌شه‌یه‌وه ده‌رو‌خی‌ری‌ت و ته‌خت ده‌کریت.

(أبو هريره) ره‌زای خوای لی‌یت ده‌لیت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمو‌ویه‌تی: ﴿فِي آخِرِ الزَّمَانِ يَظْهَرُ ذُو
السُّوَيْقَتَيْنِ عَلَى الْكَعْبَةِ، قَالَ: حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: فِيهِدْمَاهَا﴾^۲، واته: (له نا‌خرزه‌ماندا که‌سی‌کی لاق
باریک ده‌ست ده‌گریت به‌سه‌ر که‌عه‌دا). (أبو هريره) ده‌لیت وای لی تی‌گه‌شتم که فه‌رمووی
(ده‌پرو‌خی‌نیت).

هه‌روه‌ها (عبدالله‌ی کوری عه‌باس) یش ره‌زای خوای لی‌یت ده‌لیت پیغه‌مبه‌ر(ﷺ) فه‌رمووی:
﴿كَأَنِّي أَنْظِرُ إِلَيْهِ أَسْوَدَ، أَفْجَحَ يَنْقُضُهَا حَجْرًا حَجْرًا (عَنِ الْكَعْبَةِ)﴾^۳، واته: (هه‌ر ده‌لیتی وا له‌به‌ر
چاو‌م سه‌یری ده‌که‌م، ره‌شی‌کی لاق خو‌ار، به‌رد به‌رد ده‌رو‌خی‌نیت (مه‌به‌ستی بی‌ی که‌عه‌بو)).

هه‌روه‌ها (عبدالله‌ی کوری عومه‌ر) ره‌زای خوای لی‌یت ده‌لیت له پیغه‌مبه‌رم(ﷺ) بیست
که‌ده‌یه‌فه‌رموو: ﴿يَخْرُبُ الْكَعْبَةُ ذُو الْوَسْقَتَيْنِ مِنَ الْحَبْشَةِ وَيَسْلِبُهَا حَلِيتَهَا وَيَجْردهَا مِنْ كِسْوَتِهَا وَلِكَأَنِّي

^۱ صحیح مسلم (۴/۲۲۳۰ رقم ۵۲) وأخرجه أيضاً أبو يعلى والحاكم وأبو عمرو الداني.

^۲ مسند الإمام أحمد (۱۵/۲۲۷) رقم (۸۰۸۰) شرح أحمد شاکر وقال إسناده صحيح.

^۳ صحيح البخاري ومسند الإمام أحمد.

انظر اليه أصيلع أفيدع يضرب عليها بمسحاته ومعه^٢، واته: (كهعبه لاق باريكيك له حبهبه شه دهبروخيتيت، نهو شتانهي كه پي رازاوهتهوه ليتي دهكاتهوهو بهرگ و پؤشاكه كهي داده مالتيت، ههرده ليتي وا له بهر چاوم سهيري ده كمم، كه چه ليتكي جومگه خوارو ده بهر پيو، به پاچ و خاكه نازيه كهي ليتي ده دات).

ههروه ها (سه عيدي كوري سه معان) ده ليت گويم لي بوو (أبو هريره) بو (أبو قتاده) ي ده گيريتتهوه كه پتغمه بهر (ﷺ) فهرموويه تي: ﴿يبيع لرجل ما بين الركن والمقام ولن يستحل البيت إلا أهله فإذا استحلوه فلا يسأل عن هلكة العرب ثم تأتي الحبيشة فيخربونه خراباً لا يعمر بعده أبداً وهم الذين يستخرجونه كنزاً^١، واته: (بياوتك له نيوان روكن و مهقامدا به بيعته يي ده دريت، مالتي به يتيش كهس حورمه تي ناشكيتيت خه لكه كهي خوي نه بيت، ههركايتيكيش حورمه تيان شكاند نيتر مه برسه عه رب چون له ناو ده جن، پاشان حبهبه شه دين، روخايتك ده بروخيتن كه هه گيز له دواي نهوه ناوه دان ناكر يتتهوه، هه نه وانيش زيرو كه نزه كهي ناوي ده رده يتن).

به به معان شيوهش له ناخرزه ماندا مه دينه ي شاري پتغمه بهر (ﷺ) كاويل ده بيت وهك له پيشتر باسمان كرد له سه رده مي نيماي مه هدي بو ماوه يهك خه لك ي شاري مه دينه شاره كه به جتي ده هيلن و چوتلي ده كه ن به لام له ناخرزه ماندا به ته واوي چوتلي ده كه ن و شاره كه كاويل ده بيت.

جابر ره زاي خوي ليتي ده ليت عومدري كوري خه تباب يي و تم گويم له پتغمه بهر (ﷺ) بووه ده يفه رمو: ﴿ليسرن الراكب بجنات المدينة ثم ليقولن: لقد كان في هذا حاضر من المسلمين كثير^٢، واته: (واي لي ديت ولاخ و سوار به ته نيشته مه دينه داتي ده بهر يت، پاشان ده ليت: كاتي خوي ناليه دا موسلمانان شارو ناوه دانيه كي زوريان هه بوو).

ههروه ها (أبو هريره) يش ره زاي خوي ليتي ده ليت له پتغمه بهر (ﷺ) بيست ده يفه رمو: ﴿يكون المدينة على خير ما كانت لا يغشاها إلا العواف يريد عواف السباع والطير وآخر من يحشر راعيان من مزينة يريدان المدينة ينعان بغنمهما فيجدانها وحشاً حتى إذا بلغا ثنية الوداع خراً على وجوههما^٣، واته: (شاري مه دينه به جتي ده هيلن له خوشترين و باشترين حاليدا، ته نها گياندار و

^٢ مسند الإمام أحمد (١٢/١٤-١٥) رقم (٧٠٥٣) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح.

^١ مسند الإمام أحمد (١٥/٣٥) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح. وقال ابن كثير هذا اسناده جيد قوي، النهاية (١٥٦/١).

^٢ مسند الإمام أحمد (١/١٢٤) رقم (١٢٤) شرح أحمد شاكر وقال إسناده صحيح.

^٣ صحيح البخاري (٨٩/٥-٩٠) مع الفتح.

بالتده نهبيت تبي ناچيت، وهئاخر كهسيش كه هشر ده كرين و ههلتدين دوو شوانن له خيتلي
(مزينة) بهرو مهدينه دهجن، هاوار له مهر و مالا ته كه يان ده كهن، كه دهيين شاره كه چوله، ههتاكاتيك
كه دهنگنه (ثنية الوداع) نهوانيش بهدهمدا ده كهون).

بهم شيويه دواي نهمانى ئيماندار و موسلمان له سهر زهويدا ههردوو شاره پرژه كهى
موسلمانان كاو و خاپوور دهبن و كهسيش نابيت دهلى بي يان تهنگ بيت يان خهميان لى بخوات.

پوودانى سى پوچوونى گهوره له سهر زهوى

له پرژه كانى كوئاي زهويدا سى پوچوونى گهوره له سهر پوى زهوى پروودهات، كه ئو سى
پوچوونه زور جياوازن له پوچوونه ناسايانهى كه ناوبهناو له شوينى جياوازي زهويدا به هوى
بومله رزه و لافاو و گر كانه وه پروودهات، نهوئيش لهويدا كه ئهم پوچوونه هينده گهوره ن كه پيشتر
غوونه يان نهيينراوه و پانتاي يهكى گهليك فراوان له وو شكاي سهر زهوى له سهر نهخشه دسپرتيهوه،
ههر بويه پيغمبهر (ﷺ) ههريه كه لهم سى پوچوونهى بهيه كيك له نيشانه گهوره كانى قيامت له
قهلم داوه، ههروهك (حذيفه كورى اسيد) په زاي خواي لييت ده گيرتیهوه كه پيغمبهر (ﷺ)
فهرموويهتى: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْا عَشْرَ آيَاتٍ...﴾ (فذكر منها).. ﴿فَهُوَ ثَلَاثَةٌ خُصُوفٌ:
خُصْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخُصْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخُصْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ﴾^١، واته: (قيامت ههلتاسيت ههتا ده نيشانه
دهيين... (لهو ده نيشانانهى كه فهرمووى): وه سى پوچوون، پوچوونيك له پرژه هلات و
پوچوونيك له پرژه ئاوارو پوچوونيكيش له دور گهى عهروپ).

ئهمو سهبارهت بهكاتى پوودانى ئو پوچوونانه يان هوكاره كهى له فهرمووده پرژه كاندا
باسيان لى وه نهكراوه تهنها ئهونده نهبيت كه له ده نيشانه گهوره كهى قيامت له قهلم دراوان،
بهلام پيمان وايه كه ئو سى پوچوونه گهوره به نيشانهى تيك چوونى شيرازهى زهوى و ليك ترازانى
كيشوره كان دهبيت لهيه كتر، وهله دواي ئهم نيشانه به تهنها يهك نيشانهى تر ده مييت كه ئهويش
دهرچوونى ناگريكى گهوره به له يهمن خهلكى راپيچ دهكات.

ناگريك خهلك راپيچ دهكات و كوئيان دهكاتوه

كوئاي نيشانه كانى قيامت ده رچوونى ناگريك دهبيت له خاكى يهمنه وه كه له گهوره ييدا
پيشتر غوونهى نهيينراوه، ئهمو سيفهت و چوئيهتى ئهو ناگرهش كه له چهند فهرمووده بهى
پيغمبهر (ﷺ) باسى ليوه كراوه.

^١ صحيح مسلم (٢٧/١٨-٢٨) مع شرح النووي.

هەر لهو فهرموودهیه‌دا که (حذیفه‌ی کوری اسید) ره‌زای خوای لیبت گیارویه‌تیه‌وه ده‌باره‌ی ده‌ نیشانه‌ گه‌وره‌که‌ی قیامت پیغمبه‌ر (ﷺ) ده‌فهرمویت: ﴿وآخر ذلك نازُ تخرجُ من اليمن، تطرد الناس الى محشرهم﴾^۱، واته: (وه کۆتایی نه‌و نیشانه‌ ناگریکه‌ له‌یه‌مه‌نه‌وه ده‌رده‌جیت، خه‌لک راو ده‌نیت بۆ چه‌شارگه‌ و شویتیک که تیایدا کۆده‌بنه‌وه).

وه‌له‌ ربوایه‌تیکێ تر‌دا که هەر (حذیفه‌) ده‌یگێرتیه‌وه پیغمبه‌ر (ﷺ) ده‌فهرمویت: ﴿ونار تخرج من قعرة عداُ ترحل الناس﴾^۲، واته: (وه ناگریک که‌له‌بن قه‌لای شاری (عدن) ده‌رده‌جیت خه‌لکی کۆچ بۆ ده‌کات).

وه له‌ فهرمووده‌یه‌کی تر‌دا (انس) ره‌زای خوای لیبت ده‌گێرتیه‌وه که کاتیک (عبدالله ی کوری سه‌لام موسلمان بوو پر‌سیاری له‌ پیغمبه‌ر (ﷺ) کرد که به‌که‌م نیشانه‌ی قیامت چیه‌؟ نه‌ویش فهرمووی: ﴿اما أول أشرط الساعة فنار تحشر الناس من المشرق الى المغرب﴾^۳، واته: (به‌که‌م نیشانه‌ی قیامت ناگریکه‌ خه‌لکی له‌ خۆره‌له‌اته‌وه بۆ خۆرئاوا راپیچ ده‌کات و کۆیان ده‌کاته‌وه).

وه (عبدالله ی کوری عومه‌ر) یش ره‌زای خوای لیبت ده‌گێرتیه‌وه که پیغمبه‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿ستخرج النار من حضرموت أو من نحو بحر حضرموت قبل يوم القيامة تحشر الناس قال يا رسول الله فما تأمرنا قال عليكم بالشام﴾^۴، واته: (ناگریک له‌ (حضرموت) له‌ ده‌ریای (حضرموت) پێش رۆژی قیامت دیته‌ ده‌ر، خه‌لکی راپیچ ده‌کات و کۆیان ده‌کاته‌وه) ووتمان نه‌ی پیغمبه‌ری خوا فهرمانی چیمان بۆ ده‌که‌یت؟ فهرمووی په‌نا به‌رنه‌ به‌ر وولاتی شام).

ئه‌مه‌و سه‌باره‌ت به‌ چۆنیه‌تی کۆکردنه‌وه‌و راپیچ کردنی نه‌و ناگره‌ش بۆ خه‌لکی نه‌و زه‌مانه‌ (عبدالله ی کوری عه‌مر) ره‌زای خوای لیبت ده‌لیت پیغمبه‌ر (ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿يبعث النار على أهل المشرق، فتحسروهم الى المغرب، تبيت معهم حيث باتوا، وتقبل معهم حيث قالوا، يكون لها ما اسقط منهم وتخلف، وتسوقهم سوق الجمل الكبير﴾^۵، واته: (ناگریک ده‌نێردرێته‌ سه‌ر خه‌لکی

^۱ صحیح مسلم (۲۸/۱۸-۲۹) مع شرح النووي.

^۲ صحیح مسلم (۲۷/۱۸-۲۸) مع شرح النووي.

^۳ صحیح البخاری (۳۶۲/۶-مع الفتح) ح (۳۳۲۹).

^۴ مسند الإمام أحمد (۱۳۳/۷) ح (۵۱۴۶) قال أحمد شاكر: اسنده صحيح. وقال الألباني صحيح في صحيح الجامع الصغير (۲۰۳/۳) ح (۳۶۰۳).

^۵ رواه الطبراني في الكبير والأوسط ورجاله ثقات، مجمع الزوائد (۱۲/۸) رواه الحاكم في المستدرک (۵۴۸/۴) وقال (هذا حديث صحيح ولم يخرجا) ووافقه الذهبي.

پژوه‌لآت، کزبان ده‌کاته‌وه و راپیچیان ده‌کات به‌ره‌و ر‌ژژناوا، له‌هر کوی شه‌ویان به‌س‌رداهات له‌گه‌ل‌اندا ده‌بیت، وه له‌هر کوی نی‌وه‌ر‌ژبان به‌س‌رداهات له‌گه‌ل‌یان ده‌بیت، نه‌وی بکه‌ویت یان دوابکه‌ویت ب‌ژ ناگره‌که ده‌بیت و له‌ناوی ده‌بات، وه‌کو حوش‌ری بی هی‌زو لا‌واز راپیچیان ده‌کات). وه (أبو هريره)ش ره‌زای خ‌وای لی‌بیت ده‌گیرته‌وه که پی‌غه‌م‌به‌ر(ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿يَحْشُرُ النَّاسَ عَلَى ثَلَاثِ طَرَائِقٍ الرَّاغِبِينَ رَاهِبِينَ وَاثْنَانَ عَلَى بَعِيرٍ وَثَلَاثَةَ عَلَى بَعِيرٍ أَرْبَعَةَ عَلَى بَعِيرٍ وَعَشْرَةَ عَلَى بَعِيرٍ وَيَحْشُرُ بِقَيْتِهِمُ النَّارَ تَقِيلُ مَعَهُمْ حَيْثُ قَالُوا وَتَبِيتُ مَعَهُمْ حَيْثُ بَاتُوا وَتَصْبِحُ مَعَهُمْ حَيْثُ أَصْبَحُوا وَتَمْسِي مَعَهُمْ حَيْثُ أَمْسَوْا﴾^۱، واته: (خه‌لکی له‌س‌ر سی شی‌واز راپیچ ده‌کرین و ک‌وده‌کرته‌وه: به‌ئاره‌زوی خ‌ویان و له‌ترساندا دوان له‌س‌ر وولاخیک و سیان له‌س‌ر وولاخیک و ج‌وار له‌س‌ر وولاخیک وه ده‌له‌س‌ر وولاخیک، نه‌وه‌شی که ده‌می‌ته‌وه ناگره‌که راپیچیان ده‌کات کزبان ده‌کاته‌وه، له‌هر کوی نی‌وه‌ر‌ژبان به‌س‌ردا هات له‌گه‌ل‌یان ده‌بیت و له‌هر کوی شه‌ویان به‌س‌ردا هات له‌گه‌ل‌یان ده‌بیت، وه‌له‌هر کوی به‌یانان به‌س‌ردا هات له‌گه‌ل‌یان ده‌بیت و له‌هر کوی ئی‌واره‌یان به‌س‌ردا هات له‌گه‌ل‌یان ده‌بیت).

ه‌روه‌ها (حذیقه‌ی ک‌وری اسید) له (أبو ذر) ره‌زای خ‌وای لی‌بیت ده‌گیرته‌وه که ووتیه‌تی که پی‌غه‌م‌به‌ر(ﷺ) فهرموویه‌تی: ﴿أَنَّ النَّاسَ يَحْشُرُونَ ثَلَاثَةَ أَفْوَاجٍ فُوجٍ رَاكِبِينَ طَاعِمِينَ كَاسِينَ وَفُوجٍ تَسْحَبُهُمُ الْمَلَائِكَةُ عَلَى وُجُوهِهِمْ وَتَحْشُرُهُمُ النَّارُ وَفُوجٍ يَمْشُونَ وَيَسْعَوْنَ يَلْقَى اللَّهُ الْآفَةَ عَلَى الظَّهْرِ فَلَا يَبْقَى حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ لَتَكُونَ لَهُ الْحَدِيقَةُ يُعْطِيهَا بِذَاتِ الْقَتَبِ لَا يَقْدِرُ عَلَيْهَا﴾^۲، واته: (خه‌لکی به‌سی ده‌سته‌و تاقم راپیچ ده‌کرین و ک‌وده‌کرته‌وه، ده‌سته‌یه‌ک به‌سواری و به‌تری و پ‌شته‌ی، وه ده‌سته‌یه‌ک به‌بی‌ده‌ر‌ژ و ه‌ول‌ده‌ده‌ن، وه ده‌سته‌یه‌ک فریشته‌کان له‌س‌ر ده‌مو‌ج‌او‌یان راپانده‌کیشن و راپیچیان ده‌که‌ن و ب‌ژ ناگره‌که). قسه‌که‌ری‌ک پر‌سیاری کرد ووتی: (ئ‌ه‌و دوانه‌یه‌مان زانی، ئ‌ه‌ی مه‌به‌ست له‌وانه‌ چیه که به‌بی‌ده‌ر‌ژ و ه‌ول‌ده‌ده‌ن) فهرمووی (خ‌وای گه‌وره‌ ق‌ر ده‌خاته‌وه وولاخی بار ه‌ل‌گر تا وای لی‌دیت وولاخ نامیتیت، ته‌نانه‌ت پ‌یاویان تیا ده‌بیت که باخچه‌یه‌کی ز‌ژر سه‌رس‌ور‌ه‌ینه‌ری ه‌یه، ده‌یدات به‌یره حوش‌ری‌ک که کورتانی پ‌ت‌وه بیت، که چی ه‌یشتا پی‌ی نا‌کر‌دریت).

له‌م فهرمووده پ‌ر‌ژژانه‌وه ب‌ژمان ده‌رده‌که‌ویت که به‌ما‌وه‌یه‌کی کم له‌پ‌ش ر‌ژ‌ژی قیامه‌تدا ئ‌ه‌و ناگره‌گه‌وره‌یه له‌خاکی یه‌مه‌نه‌وه له‌ناو‌چه‌ی (عدن) و (ح‌ضر‌م‌وت) د‌یت‌ه‌ ده‌ره‌وه‌و خه‌ل‌کی‌کی ز‌ژر

^۱ صحیح البخاری (۳۷۷/۱۱ مع الفتح) و صحیح مسلم (۱۷/۱۹۴-۱۹۵ مع شرح النووي).

^۲ رواه أحمد والنسائي والحاكم. وقال الحاكم (هذا حديث صحيح الإسناد إلى الوليد بن جميع ولم يخرجاه) وقال الذهبي في تلخيص المستدرک (الوليد قد روى له مسلم متابعة وأحجج به النسائي). وسند النسائي رجاله ثقات.

له‌ناو ده‌بات به‌تایه‌تی نه‌وانه‌ی که‌دوا ده‌که‌ون و زوو فریا ناکه‌ون، وه نه‌وانه‌ش که فریا ده‌که‌ون به‌ره‌و رۆژئاوا هه‌لدین، وه وه‌ک له‌فه‌رموده‌که‌ی (عبدالله ی کوری عومه‌ر) دا هاتوو به‌په‌مه‌ر(ﷺ) فه‌رمان ده‌کات که رۆوبکه‌نه وولاتی شام چونکه نه‌وی پارێزراو ده‌بیت له‌و گر‌کانه گه‌وره‌یه که نه‌مه‌ش نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که نه‌و ناگره پانتایی به‌کی زۆر گه‌وره له‌سه‌ر زه‌وی ده‌گیرێته‌وه.

نهمه‌و هه‌ندیک له‌زاناکان وه‌ک ئیمامی (الغزالی) و (الحلیمی) پێیان وایه نه‌و چه‌شره‌ی له‌فه‌رموده‌کاندا باسکراوه مه‌به‌ست بێ‌ی چه‌شری رۆژی قیامه‌ته، به‌لام نهم بۆچوونه راست نیه، چونکه فه‌رموده‌کان زۆر به‌روونی و ناشکرا نه‌و راستیه‌ روون ده‌که‌نه‌وه که نه‌و چه‌شر کردنه له‌پێش رۆژی قیامه‌تدا دبیت و جیاوازه له‌گه‌ڵ نه‌و چه‌شره‌ی له‌قیامه‌تدا رووده‌ات به‌به‌لگه‌ی نه‌وه‌ی که‌له‌ کاتی ده‌رجوونی ناگره‌که‌و چه‌شر کردنی خه‌لکه‌که‌دا هه‌یانه‌ خۆی زوو رزگاره‌کات و به‌سواری وولاخ و تیری و به‌پۆشته‌یی رزگاری ده‌بیت و هه‌شیانه‌ هه‌ولتی کرینی وولاخ ده‌دات، که هه‌موو ده‌زاین نه‌و شتانه له‌قیامه‌تدا نیه، به‌لکه‌ له‌چه‌شری رۆژی قیامه‌تدا خه‌لکی هه‌مووی رووت و بێ پۆشاکن و کرین و فروشتیش له‌و رۆژه‌دا نیه.

ئیمامی (النووی)یش له‌و باره‌یه‌وه ده‌فه‌رمویت: ﴿قال العلماء: وهذا الحشر في آخر الدنيا قبل القيامة، وقبل النفخ في الصور، بدليل قوله﴾ (تخسر بقيتهم النار، تبت معهم وتقبل معهم وتصبح وتمسي)¹، واته: (زاناکان فه‌رموویه‌نه: نهم چه‌شره له‌کۆتایی دونه‌یادا ده‌بیت پێش هاتنی قیامه‌ت، وه‌له‌ پێش نه‌وه‌ی فوو بکریت به‌ (صور) دا به‌به‌لگه‌ی فه‌رمایشته‌که‌ی پێه‌مه‌ر(ﷺ) که‌ده‌فه‌رمویت: ناگره‌که‌ پاشاوه‌ی خه‌لکه‌که‌ چه‌شر ده‌کات به‌ شه‌وو نیوه‌رۆو به‌یانی و ئیواره له‌گه‌لیان ده‌بیت).

به‌لێ روودانی نهم کاره‌ساته‌ش کۆتایی به‌نیشانه‌کانی قیامه‌ت دبیت و ته‌مه‌نی زه‌وی و ئاسمان و گشت بوونه‌وه‌ر کۆتایی بێ‌ دبیت و ته‌نها نه‌وه‌نده ده‌مینیت که‌ خۆی بالا‌ده‌ست فه‌رمان بکات فوو بکریت به‌ (صور) دا و قیامه‌تی گه‌وره هه‌ستیت، وه‌هه‌ر کات نه‌و فه‌رمانه‌ خوایه درچوو، وه فوو کرا به‌ (صور) دا ئێ‌ چی زنده‌وه‌ر لهم بوونه‌وه‌ره‌دا هه‌یه ده‌ست و برد گیانیان ده‌رده‌چیت و ده‌مرن، هه‌روه‌ک (أبو هريره) ر‌ه‌زای خۆی لیبیت له‌ پێه‌مه‌ره‌وه(ﷺ) ده‌گیرێته‌وه که‌فه‌رموویه‌تی: ﴿ولتقومن الساعة وقد نشر الرجلان ثوبهما بينهما فلا يتبايعانه ولا يطويانه ولتقومن الساعة وقد انصرف الرجل بلبن لقحته فلا يطعمه ولتقومن الساعة وهو يليط حوضه فلا يسقي فيه ولتقومن

¹ شرح النووي لمسلم (١٧/١٩٤-١٩٥).

الساعة وقد رفع أحدكم أكلته الى فيه فلا يطعمها^١، واته: (بهراستی قیامت هه‌لده‌ستیت، دووپاو مامه‌له‌ی پۆشاکێک ده‌که‌ن له‌ نێوانیاندا فریا ناکه‌ون مامه‌له‌که‌ ته‌واوبکه‌ن و بی‌چنه‌وه، بهراستی قیامت هه‌لده‌ستیت و کابرا شیرێ مانگاکی به‌ده‌سته‌وه‌یه‌ فریا ناکه‌وێت بیخواته‌وه، وه‌به‌راستی قیامت هه‌لده‌ستیت و ئه‌و خه‌ریکی هه‌وزه‌که‌یه‌تی سوراغی ده‌دات فریا ناکه‌وێت ناوی لی‌ بدات، وه‌ به‌راستی قیامت هه‌لده‌ستیت پاروه‌ نانه‌کی به‌رز کردۆته‌وه‌ بۆ ده‌می فریا ناکه‌وێت بیخوات). به‌لێ له‌ گه‌ڵ فوو کردن به‌ (صور) دا هه‌رچی زینده‌وه‌ر و رۆح له‌ به‌ر هه‌یه‌ نه‌ک ته‌نها له‌ سه‌ر زه‌وی دا به‌لکو له‌ هه‌موو بونه‌وه‌ردا له‌ چاوتر و کانیکدا ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ جیهانی مردوه‌کان، وه‌ هه‌موو نه‌ور و داوانه‌ی که‌ له‌ دوا‌ی فوو کردن به‌ (صور) دا دێن و روو ده‌ده‌ن ده‌کریت له‌ ژێر ناوی خودی (قیامت) خۆیدا باسیان لی‌ وه‌ بکری، چونکه‌ نیشانه‌کانی قیامت لێ‌ردا کۆتایی یان پێ دیت و فوو کردن به‌ (صور) دا مانای هه‌ستانی قیامته‌.

بهم جۆره‌ ئه‌و بونه‌وه‌ری که‌ دروست کراوی خوا‌ی کاره‌جێ‌یه‌ چۆن سه‌ره‌تای هه‌بوو ده‌ییت کۆتایی هه‌ییت، مانه‌وه‌ هه‌تا هه‌تاییش ته‌نها بۆ خوا‌ی تا‌ک و ته‌نها‌یه‌ ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ ١٦ ﴿وَبَقِيَ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾

آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

و صلى الله و سلم على محمد المبعوث رحمة للعالمين و على اله و أصحابه
الى يوم الدين.

پیرست

- ۲ پېشه کی
- ۸ بهشی یه کهم
- ۸ یه کهم / وهفاتی پېغه مېهر (ﷺ):
- ۹ دووم / شهیدکردنی (عومری کوری خه تاب) ږمزی خوی لیبیت:
- ۱۰ سئیم / شهیدکردنی (عوسمانی کوری عه فان) ږمزی خوی لیبیت:
- ۱۱ چوارم / جهنگی (جمل) له نیوان له شکری نیمام عدلی و له شکری عائشه دا:
- ۱۶ پینجهم / جهنگی (صفین):
- ۱۹ شه شهم / سدره لدانی فیتنه (خه وارج) و جهنگی (نهران):
- ۲۳ دهوتم / دابه زینی نیمام حه سن له خه لیفایه تی بو معاویه:
- ۲۵ هه شتم / گه یشتنی نیسلام به ږوژه لات و ږوژی ږوژناوا:
- ۲۸ نذیم / گرکانیک له حیحاز ږوودمات:
- ۲۸ دهیم / شه ږکردن له گه ل تورکدا:
- ۳۱ یانزیم / سدره لدانی نزیکه (۳۰) ږوژن که لای پېغه مېهرایه تی لی دمدم:
- ۳۵ دوانزیم / هه روج و کوشتاری موسلمانان له نیوان خویاندا:
- ۴۰ سیانزیم / دروست بوونی (۷۳) بهرکه و شوینې هه لگرتی گه لانی ږاږدوو:
- ۴۴ چواردهیم / فیتنه کان له ږوژه لاتوه سدره لددمدم:
- ۴۷ بهشی دووم
- ۴۷ یه کهم / نه مانی دست پاکی و نه مانه ت:
- ۴۸ دووم / که سانی بن نرخ کارویاری موسلمانان دهگر نه دست:
- ۴۹ سئیم / کهم بوونی زانست و زوربوونی نه زانین (که مېه دست زانست و زانیاری شهرعی یه):
- ۵۱ چوارم / زوربوونی پونیس و دست و پېوهندی ستمکاران:
- ۵۲ پینجهم / په یدا بوونی نافرته تی ږووت و زوربوونی زیناکردن:
- ۵۶ شه شهم / خواردنوهی مهی و به حه لال زانیی:
- ۵۷ دهوتم / زوربوونی نامیری موسیقاو گورانی بیژان:
- ۵۸ هه شتم / زوربوون و بلاوېونه وی سوخوری و که مېوونه وی پارهی حه لال:
- ۵۹ نذیم / گرنگی دان به ږازاندنوهی مزگه و ته کان:
- ۶۲ دهیم / زوربوونی کوشتن و کوشتار:
- ۶۳ یانزیم / بهر زکردنوهی بیناو خانویه ره:
- ۶۴ دوانزیم / لیک نزیک بوونه وی کات و لیک نزیک بوونه وی بازاره کان:
- چهند هه رموده کی تری پېغه مېهر (ﷺ) که باس له هه ندی نیشانه کان دهکات که تا نه مړو هاتوونه ته دی و
- ۶۶ نیستاش به چاو دهینرین

۷۷ بهشی سئیدم
۷۹ هاتنی (محمدی مهدی)
۸۰ ناو و سیفەتی (محمدی مهدی) :
۸۱ شوینی هاتنی (نیمام مهدی) :
۸۴ ئەو ڕووداوانەى که ئە پێش هاتنی (مەهدى) ڕوودەدەن :
۸۴ یەكەم / گرتەهەوی ناوی ڕوباری فورات :
۸۵ دووم / هاتن و دەرکەوتنی (سوفیانی) :
۸۶ سێهەم / هاتنی ئەشکرێك ئەڕۆژەهەڵاتەووە که ئالاکەیان ڕەشە :
۸۸ چوارەم / مردنی پادشایەك پێش هاتنی نیمام مەهدی :
۸۸ پێنجەم / ڕۆچوونی ئەشکرێك ئە بیابانی نیوان مەكە و مەدینەدا :
۹۰ شەشەم / دەرکەوتنی نیشانەیک ئە ئاسماندا :
۹۰ هەوتەم / چەند نیشانەیکى تر :
۹۴ ئەو جەنگ و ڕووداوانەى که ئەسەردەمى نیمام مەهدیدا ڕوودەدەن :
۹۸ جەنگی (الملحە الکبرى) :
۱۰۳ دەولەتى ئیسرائیل و ڕۆلى جوولە که ئەو جەنگەدا :
۱۰۹ ئازادکردنی (قسطنطنیة) :
۱۱۱ چەند فەرموودەیک که پەيوەندیان بە مەهدی و ڕووداوێکەى سەردەمیەووە هەیە :
۱۱۶ هاتنى دەجـال
۱۱۷ مانای هەردوو ووشەى (المسیح) و (الدجال) :
۱۱۸ شیوە و ڕووخساری دەجال :
۱۱۸ ئەمەش چەند فەرموودەیکە که باس ئە شیوەو ڕوخساری دەجال دەکات :
۱۲۰ شوینی هاتن و دەرچوونی دەجال :
۱۲۱ فیتنەى دەجال :
۱۲۴ شوینکەوتوانى دەجال :
۱۲۵ ئەو نیشانانەى که پێش هاتنی دەجال دەرەمکەون :
۱۳۰ ئەو شوینانەى که دەجال ناتوانیت تێى بجیت :
۱۳۲ ماوەى مانەهەوى دەجال ئەسەرزەوى :
۱۳۷ ڕوون کردنەوێهەك دەربارەى (ابن صیاد) :
۱۴۰ چۆنیەتى خۆپاراستن ئە دەجال :
۱۴۲ ڕووبەڕوو بوونەهەوى ئەشکری ئیسلام ئەگەن دەجال :
۱۴۵ تیاچوونی دەجال :
۱۴۸ دابەزینی عیسای کۆرە مەریەم سەلاتو سەلامى خواى ئەسەرییت

- ۱۵۰ شېۋو بوخسارى (عيسا) سەلات و سەلامى خۇاى ئەسەرئىت :
 ۱۵۱ (عيسا) سەلات و سەلامى خۇاى ئەسەرئىت حوكم بە قورئان دمكات :
 ۱۵۳ گەرانهۋى خوشى و ئاسايش و خىر و فەر ئەسەردەمى (عيسا) سەلات و سەلامى خۇاى ئەسەرئىت :
 ۱۵۵ ھاتنى ياجوج و ماجوج
 ۱۵۵ يەكەم/ ياجوج و ماجوج ئە قورئانى پرۇزدا :
 ۱۵۷ دووم/ ياجوج و ماجوج) ئە فەرموودەكانى پىغەمبەردا (ﷺ) :
 ۱۶۳ ئىكۆلئىنەۋمو شىكردنەۋى ئايەت و فەرموودەكان :
 ۱۶۳ يەكەم/ ئە ئايەتەكانى سورەتى الكەف دا ئەم چەند راستىھەمان بەر چاۋ دمكەۋىت :
 ۱۶۹ دووم/ ئە ئايەتەكانى سورەتى (الانبياء) يشدا تىبىنى ئەم خالانە دمكەين :
 ۱۷۰ سىيەم/ ئە فەرموودەكانى پىغەمبەرىشدا (ﷺ) ئەم چەند راستىھەمان بۇ روون دەيىتەۋە :
 ۱۷۳ ھاتنى دەسە لاتدارىك بە ناۋى (القحطاني) :
 ۱۷۵ ھاتنى دوكة ئىكى گەۋرە (الدخان) :
 ۱۷۸ ھە ئھاتنى خۇر ئە خۇرئاۋاۋە
 ۱۷۹ داخستنى دەرگاي تەۋبە كردن :
 ۱۸۱ دەرچوونى (الدابة) :
 ۱۸۳ ھە ئگىرانى قورئان و پىوكانەۋى ئىسلامەتى
 ۱۸۵ ھە ئكردنى بايەك رۇحى ئىمانداران دمكىشيت :
 ۱۸۶ بوخاندنى كەعبەدى مالى خواۋ كاۋل بوونى مەدەينەى شارى پىغەمبەردا (ﷺ) :
 ۱۸۸ بوودانى سى پۇچوونى گەۋرە ئەسەر زەۋى
 ۱۸۸ ئاگرىك خەلك رابىنج دمكات و كۆيان دمكاتەۋە
 ۱۹۳ پىپرست

منتدى اقراء الثقافى

www.iqra.ahlamontada.com

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسُهَا

